

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENTLEŞME VE ÇEVRE SORUNLARI BİLİM DALI**

**KENTSEL GELİŞMENİN, KENTSEL YAŞAM
KALİTESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ:
BURSA ÖRNEĞİ**

(DOKTORA TEZİ)

ALPER BİLGİLİ

BURSA-2017

**T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KENTLEŞME VE ÇEVRE SORUNLARI BİLİM DALI**

**KENTSEL GELİŞMENİN, KENTSEL YAŞAM
KALİTESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ:
BURSA ÖRNEĞİ**

(DOKTORA TEZİ)

ALPER BİLGİLİ

**Danışman:
DOÇ. DR. NESLİHAN SAM**

BURSA-2017

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

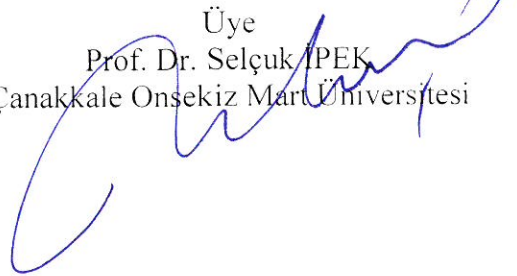
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı'nda 710915004 numaralı Alper BİLGİLİ'nin hazırladığı "Kentsel Gelişmenin Kentsel Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkileri: Bursa Örneği" konulu Doktora tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 31/03/2017 günü 14:00-16:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **BAŞARILI** (başarılı/başarısız) olduğuna **O.Y.BİRLİĞİ** (oybirliği/oyçokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)
Doç. Dr. Neslihan SAM
Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Özhan ÇETİNKAYA
Uludağ Üniversitesi

Üye

Yrd. Doç. Dr. Sertaç SERDAR
Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Selçuk İPEK
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Mustafa GÖRÜN
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

31/03/2017

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 20/03/2017

Tez Başlığı / Konusu: **Kentsel Gelişmenin Kentsel Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkileri: Bursa Örneği**

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarında oluşan toplam -178- sayfalık kısmına ilişkin, 18/03/2017 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespiti programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %19 'dur.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

(Tarih ve İmza)

20.03.2017

Adı Soyadı: Alper BİLGİLİ
Öğrenci No: 710915004
Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Programı: Doktora
Statusü: Y.Lisans Doktora

Danışman
Doç. Dr. Neslihan SAM
20.03.2017

Neslihan Sam

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “Kentsel Gelişmenin, Kentsel Yaşam kalitesi üzerindeki etkileri: Bursa Örneği” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza
10.04.2017

Adı Soyadı: Alper BİLGİLİ

Öğrenci No: 710915004

Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Programı: Doktora

Statüsü:

Yüksek Lisans

Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Alper BİLGİLİ
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bilim Dalı : Kentleşme ve Çevre Sorunları
Tezin Niteliği : Doktora Tezi
Sayfa Sayısı : xiv + 203
Mezuniyet Tarihi : / / 20.....
Tez Danışman(lar)ı : Doç. Dr. Neslihan SAM

KENTSEL GELİŞMENİN, KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: BURSA ÖRNEĞİ

Kentlerin gelişim süreçleri ve bu süreçlerde oluşan problemler insanların kentsel yaşam kalitelerini doğrudan etkilemektedir. Günümüzde küresel ekonominin merkezi haline gelen kentler hızla büyümektedirler. Sürecin doğal sonucu olarak, sağlıklı ve plansız gelişim sürecinin vücut bulduğu mekanlar durumuna gelmektedirler. Bu süreçte ortaya çıkan sorunların tespit edilmesinde “yaşam memnuniyeti” ve “kentsel alan kalitesi” ölçüt olarak ele alınabilir. Bu çalışmada, Bursa’da kentlilerin kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyetleri ile ilgili bilgi, düşünce ve davranışlarını ölçülmesi, kentin yaşam alanlarına ilişkin nitelikler ile yaşam memnuniyeti ve kentsel alan memnuniyeti arasındaki ilişkileri belirlemek amaçlanmaktadır. Ayrıca bu çalışmada Bursa’da kentsel yaşam kalitesi düzeyinin yükseltilmesi için gerekli ölçütleri belirlemek ve alınabilecek önlemleri saptamaya çalışmak hedeflenmektedir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk iki bölümde kentsel gelişme, sürdürülebilirlik ve kentsel yaşam kalitesi kavramları açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise, alan araştırmasında toplanan veriler “sıralı logit model” ve “faktör analizi” gibi ekonometrik analiz yöntemleriyle yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Kentsel Gelişme, Sürdürülebilirlik, Kentsel Yaşam Kalitesi, Sıralı Logit Model, Faktör Analizi

ABSTRACT

Name and Surname : Alper BİLGİLİ
University : Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : Political Science and Public Administration
Branch : Urbanization and Environment Issues
Degree Awarded : PhD
Page Number : xiv +203
Degree Date : / / 20.....
Supervisor (s) : Doç. Dr. Neslihan SAM

THE EFFECTS OF URBAN DEVELOPMENT ON URBAN QUALITY OF LIFE: THE CASE OF BURSA

Urban development processes and the problems that arise in these processes directly affect the quality of urban life of people. The cities that are now the center of the global economy are growing rapidly. As a natural consequence of the process, they are the places where the unhealthy and unplanned development process takes place. In determining the problems that arise in this process, "life satisfaction" and "quality of urban area" can be considered as criteria. In this study, it is aimed to measure the knowledge, thoughts and behaviors of urban people about urban life quality and life satisfaction in Bursa and to determine the relationship between the qualities related to urban living spaces and life satisfaction and urban area satisfaction. In addition, in this study, it is aimed to determine the criteria for raising the level of urban living quality in Bursa and to try to determine the precautions that can be taken. The study consists of three parts. In the first two chapters the concepts of urban development, sustainability and quality of urban life are explained. In the third part, the data collected in the field study are interpreted by econometric analysis methods such as "sequential logit model" and "factor analysis".

Keywords:

Urban Development, Sustainability, Urban Quality Of Life, Sequential Logit Model, Factor Analysis

ÖNSÖZ

Bu tez kuşkusuz ki diğer bütün tezler gibi yoğun bir emek ve özverinin ürünüdür. Ancak tezin oluşmasından yazımının tamamlanmasına kadar geçen uzun süreçte beni cesaretlendiren, destekleyen ve bana olan güvenini hiç esirgemeyen danışmam hocam sayın Doç. Dr. Neslihan SAM' a teşekkürü bir borç bilirim.

Bu süreçte tüm yoğunluklarına rağmen benden yardımlarını esirgemeyen, desteklerini her daim hissettiğim değerli hocalarım sayın Prof. Dr. Özhan ÇETİNKAYA'ya , sayın Yrd. Doç. Dr. Sertaç SERDAR'a ve sayın Doç. Dr. Mustafa GÖRÜN'ne de teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca beni daima teşvik eden ve mesleğe duyduğu saygısıyla benim de mesleğime karşı saygımı ve heyecanımı korumama vesile olan, bu zor süreçte desteğini bir an bile esirgemeyen hocam sayın Prof. Dr. Selçuk İPEK'e de teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak desteklerini hep üzerimde hissettiğim kıymetli dostlarım sayın Arş. Gör. Canan GÜNEŞ'e, sayın Serkan IŞIK'a, sayın Yrd. Doç. Dr. Bertan AKYOL'a, sayın Yrd. Doç. Dr. Funda SEZGİN'e ve aileme teşekkür ederim. Ancak hiç şüphesiz en önemli teşekkürü bu dünyadaki varlık sebebim oğlum Deniz BİLGİLİ'ye ediyorum.

Bu çalışmanın, Bursa için yapılacak yeni çalışmalara zemin hazırlayarak ışık tutabilmesi en büyük temennimdir.

Alper BİLGİLİ

Bursa-2017

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar	xi
ŞEKİLLER	xiii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KENT KURAMLARI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL GELİŞME

1. KENT KAVRAMI	3
2. KENT KURAMLARI	8
2.1. KENTSEL ÇEVREBİLİM KURAMLARI	10
2.1.1. Ortak Merkezli Çember Kuramı	11
2.1.2. Eksenler Kuramı	13
2.1.3. Dilimler Kuramı.....	14
2.1.4. Çok Merkezli Kent Kuramı	15
2.2. SJOBERG'İN KURAMSAL ÇERÇEVESİ	17
2.2.1. Sanayi Öncesi Kent ve Geçiş Kenti.....	17
2.2.2. Sanayi Kenti.....	18
2.3. KENTİ KAPİTAL BİRİKİM SÜREÇLERİNE GÖRE ANALİZ EDEN YAKLAŞIMLAR	19
2.3.1. Küreselleşme Sürecinde Kentler.....	21
2.3.2. Dünya Kenti.....	22
3. KENTSEL GELİŞME VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....	24
3.1. EKOLOJİK SİSTEMİN BİR PARÇASI OLARAK KENT	26
3.2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL GELİŞME	27

3.3. EKO-KENT KAVRAMI	28
3.4. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLER AÇISINDAN YENİ YAKLAŞIMLAR	30
3.5. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL GELİŞME VE EKOLOJİK PLANLAMA	35
3.6. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLER VE YAŞANABİLİRLİK.....	39

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ VE YAŞAM KALİTESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1. YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI.....	42
1.1. YAŞAM KALİTESİNİN TANIMLANMASI.....	43
1.1.1. Sağlıklı Kentler	47
1.1.2. Kentli Hakları	49
1.2. YAŞAM KALİTESİ HAKKINDA TEMEL YAKLAŞIMLAR.....	51
1.2.1. İhtiyaçlar Yaklaşımı.....	51
1.2.2. Kapasite Yaklaşımı	54
1.2.3. İnsani Gelişme Yaklaşımı	55
1.3. YAŞAM KALİTESİNİN ÖNCELİKLİ BOYUTLARI.....	57
1.3.1. Sağlık Boyutu	57
1.3.2. Mekan Boyutu.....	58
2. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI	59
2.1. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ GÖSTERGELERİ.....	61
2.1.1. Objektif Göstergeler	61
2.1.2. Subjektif Göstergeler	62
2.1.3. Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerine İlişkin Farklı Yaklaşımlar	65
2.2. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ BİLEŞENLERİ.....	69
2.2.1. Ekonomik Çevre	70
2.2.2. Fiziksel Çevre	72
2.2.3. Sosyal Çevre	74
3. DÜNYA'DA KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ÇALIŞMALARI	76
3.1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE KENTSEL YAŞAM KALİTESİ.....	76
3.2. AVRUPA KONSEYİ VE KENTSEL YAŞAM KALİTESİ.....	78
3.3. OECD VE KENTSEL YAŞAM KALİTESİ	82

4. TÜRKİYE’DE YAPILAN KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ÇALIŞMALARI	84
4.1. DÜNYA’DA TÜRKİYE’Yİ ELE ALAN KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ARAŞTIRMALARI	84
4.2. KAMU KURUMLARI TARAFINDAN YAPILAN ARAŞTIRMALAR	86
4.3. AKADEMİK OLARAK YAPILAN ARAŞTIRMALAR	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL GELİŞME SÜRECİNDE BURSA’DA KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ANALİZİNE YÖNELİK UYGULAMA

1. BURSA’NIN KENTSEL GELİŞİMİ	94
2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLER	98
3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	99
4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI VE SINIRLILIKLARI	100
4.1. VARSAYIMLAR	100
4.2. SINIRLILIKLAR	100
5. ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	101
6. VERİ TOPLAMA ARACI	101
7. ANKETİN GÜVENİLİRLİK ANALİZİ	102
8. VERİLERİN ANALİZİ	102
9. BULGULAR	103
9.1. SIKLIK DAĞILIM TABLOLARI	103
9.2. BURSA’YA İLİŞKİN YAŞAM MEMNUNİYETİNİ VE KENTSEL ALAN MEMNUNİYETİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK FREKANS DAĞILIMLARI	118
9.3. YAŞAM ALANLARINA İLİŞKİN MEMNUNİYETİ ÖLÇMEYE YÖNELİK FREKANS DAĞILIMLARI	119
9.4. KENTİN YAŞAM ALANLARINA İLİŞKİN NİTELİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	123
9.5. GRUP FARKLILIKLARININ SINANMASI	127
9.6. BURSA’YA İLİŞKİN YAŞAM MEMNUNİYETİNİ VE KENTSEL ALAN MEMNUNİYETİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK ÖNERMELER İÇİN FARKLILIK ANALİZLERİ	130

9.7. YAŞAM ALANLARINA İLİŞKİN MEMNUNİYETİ ÖLÇMEYE YÖNELİK ÖNERMELER.....	132
9.7.1. Kentin Konut Yapısı	136
9.7.2. Kentsel Çevre.....	138
9.7.3. Kentin Güvenliği.....	140
9.7.4. Kamu Hizmet Kalitesi	142
9.7.5. Kamu Hizmetlerine Erişim	144
9.8. FAKTÖR ANALİZİ	147
9.8.1. Faktör Analizine İlişkin Temel Kavramlar	148
9.8.2. Faktörleştirme	149
9.8.3. Bileşen ile Faktör Arasındaki Fark	150
9.8.4. Döndürme	150
9.9. FAKTÖR ANALİZİ SONUÇLARI	153
10. SIRALI (ORDERED) LOJİSTİK REGRESYON ANALİZİ MODELİ	157
10.1. SIRALI LOJİSTİK REGRESYON SONUÇLARI	160
10.2. YAŞAM ALAN MEMNUNİYETİNE YÖNELİK SIRALI LOJİSTİK REGRESYON ANALİZİ	163
SONUÇ.....	166
KAYNAKÇA	179
ÖZGEÇMİŞ.....	202

TABLolar

Tablo 1. Bursa Kentsel Yaşam Kalitesi Endeksi Oranları (2016)	97
Tablo 2. Anketin Güvenilirlik Test Sonuçları.....	102
Tablo 3. İlçelere Göre Frekans Dağılımları	103
Tablo 4. Yaşlara Göre Frekans Dağılımları	104
Tablo 5. Cinsiyetlere Göre Frekans Dağılımları	105
Tablo 6. Eğitim Düzeyine Göre Frekans Dağılımları	106
Tablo 7. Çalışma Durumuna Göre Frekans Dağılımları	107
Tablo 8. Mesleklere Göre Frekans Dağılımları.....	108
Tablo 9. Hanede Yaşayan Kişi Sayısına Göre Frekans Dağılımları	109
Tablo 10. Hanede Yaşayan 18 Yaş Altı Kişi Sayısına Göre Frekans Dağılımları.....	110
Tablo 11. Oturulan Konutun Mülkiyet Durumuna Göre Frekans Dağılımları	111
Tablo 12. Oturulan Konutun Oda Sayısına Göre Frekans Dağılımları.....	112
Tablo 13. Ailenin Çoğunlukla Tercih Ettiği Sağlık Kuruluşuna Göre Frekans Dağılımları	113
Tablo 14. Bursa’da İkamet Edilen Süreye Göre Frekans Dağılımları	114
Tablo 15. Araç Olup Olmama Durumuna Göre Frekans Dağılımları.....	116
Tablo 16. Aylık Toplam Gelire Göre Frekans Dağılımları.....	117
Tablo 17. Bursa’ya İlişkin Yaşam Memnuniyetini ve Kentsel Alan Memnuniyetini Ölçmeye Yönelik Frekans Dağılımları	118
Tablo 18. Yaşam Alanlarına İlişkin Memnuniyeti Ölçmeye Yönelik Frekans Dağılımları	119
Tablo 19. Hayattan Memnuniyet Durumuna Göre Frekans Dağılımları	121
Tablo 20. Bursa’nın Geleceğe Yönelik İyileştirme Planlarından Memnun Olma Durumlarına Göre Frekans Dağılımları.....	122
Tablo 21. Kentin Yaşam Alanlarına İlişkin Niteliklere Yönelik Frekans Dağılımları .	123
Tablo 22. Normallik Testi Sonuçları.....	128
Tablo 23. Bursa’ya İlişkin Yaşam Memnuniyeti ve Kentsel Alan Memnuniyeti Üzerinde Grup Farklılıkları	130
Tablo 24. Yaşam Alanlarına İlişkin Memnuniyet Üzerinde Grup Farklılıkları.....	132
Tablo 25. Kentin Konut Yapısı Üzerinde Grup Farklılıkları	136
Tablo 26. Kentsel Çevre Üzerinde Grup Farklılıkları.....	138

Tablo 27. Kentin Güvenliği Üzerinde Grup Farklılıkları.....	140
Tablo 28. Kamu Hizmeti Üzerinde Grup Farklılıkları.....	142
Tablo 29. Kamu Hizmetlerine Erişim Üzerinde Grup Farklılıkları	144
Tablo 30. KMO and Bartlett's Testi sonuçları	153
Tablo 31. Açıklanan Toplam Varyans Değerleri	154
Tablo 32. Faktörlerin Kavramsal Anlamlılık Sıralanışı.....	155
Tablo 33. Soru Setinin Cronbach Alpha Değerleri	155
Tablo 34. Faktörleşme ve Faktör Ağırlıkları Tablosu.....	156
Tablo 35. Sıralı Lojistik Regresyon Modeli için Paralel Eğriler Varsayımının Test Sonuçları	161
Tablo 36. Modelin Uyum İyiliği Testleri.....	161
Tablo 37. Pseudo R-Square Testi.....	162
Tablo 38. Sıralı Lojit Model Tahmin Sonuçları.....	162
Tablo 39. Sıralı Lojistik Regresyon Modeli için Paralel Eğriler Varsayımının Test Sonuçları	163
Tablo 40. Modelin Uyum İyiliği Testleri.....	164
Tablo 41. Pseudo R-Square Testi.....	164
Tablo 42. Sıralı Lojit Model Tahmin Sonuçları.....	165

ŞEKİLLER

Şekil 1. Ortak Merkezli Çemberler Kuramı	12
Şekil 2. Eksenler Kuramı	13
Şekil 3. Dilimler Kuramı Hoyt'un Sektör Kuramı Şeması.	15
Şekil 4. Çok Merkezli Kent Kuramı	16
Şekil 5. Hoşnutluk ve İhtiyaçlar Hiyerarşisi	52
Şekil 6. En Basit Yaşam Kalitesi Yapısal Modeli.....	63
Şekil 7. Çevre Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişkiyi Gösteren Kavramsal Çerçeve.....	67
Şekil 8. İlçelere Göre Frekans Dağılımları	104
Şekil 9. Yaşlara Göre Frekans Dağılımları	105
Şekil 10. Cinsiyetlere Göre Frekans Dağılımları	106
Şekil 11. Eğitim Düzeyine Göre Frekans Dağılımları	107
Şekil 12. Çalışma Durumuna Göre Frekans Dağılımları	108
Şekil 13. Mesleklere Göre Frekans Dağılımları.....	109
Şekil 14. Hanede Yaşayan Kişi Sayısına Göre Frekans Dağılımları	110
Şekil 15. Hanede Yaşayan 18 Yaş Altı Kişi Sayısına Göre Frekans Dağılımları.....	111
Şekil 16. Oturulan Konutun Mülkiyet Durumuna Göre Frekans Dağılımları	112
Şekil 17. Oturulan Konutun Oda Sayısına Göre Frekans Dağılımları.....	113
Şekil 18. Ailenin Çoğunlukla Tercih Ettiği Sağlık Kuruluşuna Göre Frekans Dağılımları	114
Şekil 19. Bursa'da İkamet Edilen Süreye Göre Frekans Dağılımları	115
Şekil 20. Araç Olup Olmama Durumuna Göre Frekans Dağılımları.....	116
Şekil 21. Aylık Toplam Gelire Göre Frekans Dağılımları.....	117
Şekil 22. Hayattan Memnuniyet Durumuna Göre Frekans Dağılımları	121
Şekil 23. Bursa'nın Geleceğe Yönelik İyileştirme Planlarından Memnun Olma Durumlarına Göre Frekans Dağılımları	122

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
A.Ş.	Anonim Şirketi
Bkz.	Bakınız
BİB	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
UNPD	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
C.	Cilt
çev.	Çeviren
der.	Derleyen
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
ed.	Editör
FA	Faktör Analizi
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
haz.	Hazırlayan
İGE	İnsani Gelişme Endeksi
HDI	İnsani Kalkınma Endeksi
KYK	Kentsel Yaşam Kalitesi
s.	Sayfa
ss.	Sayfadan sayfaya
S.	Sayı
TBA	Temel Birleşenler Analizi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TUK	Türkiye Ulusal Komitesi
vb.	Ve benzeri
v.d.	Ve diğerleri

GİRİŞ

Günümüzde bireylerin en önemli yaşam alanı olan kentler, doğal ve kültürel birçok unsurun bir arada karşılıklı olarak yer aldığı mekanlardır. Kentler bir taraftan çevresel koşulların, diğer taraftan da ekonomik kalkınma için sürdürülen faaliyetlerden ulaşım, ticaret, sanayi, turizm gibi sosyo-ekonomik faktörlerin iç içe girmiş olduğu yaşam alanlarıdır. Gelişmekte olan ülkelerde kaynakların dağılımı ve yaşam koşullarındaki adaletsizlikler, sosyal, çevresel ve ekonomik sorunlar yaratmaktadır. Bu kaynakların dağıtıldığı mekan olarak kentler, kentsel gelişme süreçleri boyunca yaşanan sorunların merkezi haline gelmektedirler. Kentlerin sürdürülebilirliği ve yaşanabilirliği açısından kentsel alana dair problemlerin çözülmesi, sağlıklı kentsel gelişim süreci açısından çok büyük önem arz etmektedir.

Kentlerin gelişim sürecinde karar verici konumda bulunan hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimlerin kısıtlı olan kaynakları, kentlerde yaşayan bireylerin ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda etkin olarak kullanmaları gerekmektedir. Kentlerde sosyal ve ekonomik problemlerin çözümü, sürdürülebilir kent yönetimi için var olan problemlerin tespit edilmesinde ve bu problemlerin çözüme kavuşturulmasında, kentsel yaşam kalitesi önemli bir işlev görmektedir.

Kentsel yaşam kalitesi, “mekansal, sosyolojik ve ekonomik değerler yönünden kent tanımına giren yerlerde kentin altyapısı, ulaşım olanakları, konut yapısı gibi konuların varolma düzeyinin önceden belirlenen ölçütlerin üzerinde olması durumudur”. Kentsel yaşam kalitesinin, sürdürülebilir bir kent ve sürdürülebilir bir çevrenin kentte yaratılmasının dışında, kentte yaşayan bireylerin kente dair haklarının oluşmasına katkı sağladığı görülmektedir. Kentsel yaşam kalitesinin yüksek olması kentin çekiciliğini artırarak nüfusun çoğalmasına, kente küresel sermayeye ait finans kuruluşlarının yatırımlarının artmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla kentin tanıtımında çok önemli katkısı bulunmaktadır. Kentsel yaşam kalitesinin düşük olduğu kentlerde insanlar, göç etme düşüncesine kapılmaktadırlar ki bu da bölgelerarası dengesizlikleri ve sosyo-ekonomik toplumsal problemleri beraberinde getirmektedir. Kentsel yaşam kalitesi yüksek olan bir kent, yaşanabilir ve tercih edilen bir kent olma özelliğini göstermektedir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda kentlerin hızla büyümesi, özellikle de az

gelişmiş olan ülkelerde gerçekleşen dengesiz ve sağlıksız kentsel gelişme, kentlerdeki yaşam kalitesini önemli ölçüde azaltmaktadır. Kentler, sahip oldukları ekosistemlerinin taşıma kapasitesini dikkate almadan plansız ve çarpık bir biçimde büyümektedirler. Kentlerin plansız bir şekilde sadece ekonomik büyüme dikkate alınarak gelişimlerini sürdürmeleri; ekolojik sistemleri üzerinde çok ciddi olumsuzluklar yaratmanın yanı sıra, ekolojik ve çevresel yönden yaşanabilir olma özelliğini kaybetmesine yol açmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Bursa'da kentlilerin kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyetleri ile ilgili bilgi, düşünce ve davranışlarını ölçülmesi, kentin yaşam alanlarına ilişkin nitelikler ile yaşam memnuniyeti ve kentsel alan memnuniyeti arasındaki ilişkileri belirlemek amaçlanmaktadır. Ayrıca bu çalışmada Bursa'da kentsel yaşam kalitesi düzeyinin yükseltilmesi için gerekli ölçütleri belirlemek ve alınabilecek önlemleri saptamaya çalışmak hedeflenmektedir.

Bu amaçla çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde kent kuramları, kentsel gelişme ve sürdürülebilirlik kavramları teorik olarak açıklanmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümü, kentsel yaşam kalitesi kavramının açıklanması ile Dünyada ve Türkiye'de yapılan çalışmaların derlenmesinden oluşmaktadır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise alan araştırması ve sonucunda ulaşılan verilerin analizi yer almaktadır. Alan araştırmasında Bursa ilinde merkez ilçeler dahil olmak üzere toplam 10 ilçede yaşayan insanlara yüz yüze görüşme tekniği ile 680 adet anket uygulanmıştır. Bu şekilde toplanan veriler çalışmanın ölçeği 6'lı likert olduğundan dolayı, önce "sıralı logit model" ve sonra "faktör analizi" olmak üzere, ekonometrik analiz yöntemleriyle yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KENT KURAMLARI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL GELİŞME

1. KENT KAVRAMI

Kentin kavramsal olarak birçok tanımı yapılmaktadır. Yapılan tanımlamalarda genellikle kenti açıklayan belli başlı kavramların kullanıldığı görülmektedir. Kentler yüzyıllar boyunca, birçok kültür ve uygarlığın geliştiği mekânlardır. Bu bağlamda kentlerin tarihi, uygarlık tarihine eşdeğer olarak da görülmektedir¹. Sosyolojik, ekonomik, demografik ve kültürel yönleriyle kent kavramı, birçok kent bilimci tarafından değişik şekillerde kavramlaştırılmaktadır. Bu tanımlamalar arasında kentin açıklanmasına dair büyük farklılıklar bulunmamaktadır. Kent kavramı, sosyal bilimlerdeki başka birçok kavram gibi somut olmayan bir nitelik taşımaktadır. Bununla birlikte kenti oluşturan kentsel alan, sosyal yapı, konutlar, kent içi akıcılık gibi unsurlar ise somut bir nitelik taşımaktadırlar.

Kent kavramının tanımlamalarına geçmeden önce, kent kelimesine etimolojik olarak baktığımızda, batı dillerinde Latince “civitas” yani yurttaşlık anlamına gelen haliyle kullanıldığı görülmektedir². Latincedeki hali temel alınarak, İngilizcede “city”, Fransızcada “cite” ve İtalyancada “citta” kelimeleri kullanılmaktadır. Batı dillerinde kullanılan bu kavramlar kenti Antik Yunan felsefesinde bulunan kamusal yurttaşlık hakları dikkate alınarak tanımlanmaktadır³. Kent yurttaşlık haklarının özgürce kullanılabilirdiği mekânı betimlemektedir. Ayrıca Osmanlılarda kullanılan “şehir” kelimesi ise Türkçe karşılığını kent kelimesinde bulmaktadır. Türklerde önceleri “balık” olarak adlandırılmakta olan yaşam alanlarının daha sonra Karahanlılar ve Oğuzlarda “kend” olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bununla birlikte kent kelimesinin Türklerde köy, kale ve şehir anlamlarına geldiği bilinmektedir⁴.

¹ Hasan Ertürk , Neslihan Sam, *Kent Ekonomisi*, 4.b., Bursa, Ekin Yayınevi, 2011, s.33.

² Hüseyin Bal, *Kent Sosyolojisi*, 3.b, Isparta, Fakülte Yayınevi, 2011, s.26.

³ Bal,a.g.e., s.26.

⁴ Faruk Sümer, *Eski Türklerde Şehircilik*, 3.b., Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994, s.1.

Toplumbilimsel açıdan, çağdaş anlamda yapılan kent tanımlarında, nüfus oluşumunun, sanayileşmenin, uzmanlaşmanın, işbölümünün, ikincil ilişkilerin yoğun biçimde yaşandığı mekan olarak varolduğu görülmektedir⁵.

Kuramlar, kavramların nedenlerini, belirli bir hal içinde oluşup oluşmadıklarını ve aralarındaki etkileşimi ortaya çıkarmaya, bu kavramların bağlı olduğu yasalar bulunup bulunmadığını meydana çıkarmaya çalışan bir düşünceler sistemini oluşturmaktadır. Kentsel bilim kuramı ise kent adı verilen insan topluluklarının neden oldukları temel yapıların ve olguların neler olduğunu, nasıl gelişme gösterdiklerini belli bir mantığa uygun kelimeler ve simgelerle açıklayan düşünce yapısıdır. Kent kuramının iki temel amacı bulunmaktadır. Birincisi, kentlerin nasıl varolduğunu, geliştiğini ve kent planlamasının bu gelişim sürecindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. İkincisi ise, önceden belirlenen amaçların hayata geçirilmesi için gerçekleştirilmesi gereken süreçleri ve uygulanması gereken kuralların neler olduğunu belirleme hedefini taşımaktadır⁶. İnsan topluluklarının yoğun olarak yaşadığı mekan olan kentleri “fiziksel” ve “fonksiyonel” olarak da kavramlaştırabilmek mümkündür. Fiziki yönüyle kentsel mekanın, değişik amaçlar uğruna kullanılan yollar, binalar ve çevresel etkenlerden oluştuğu görülmektedir. Fonksiyonel yönüyle kentlerin ise ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştiği mekanlardan meydana geldiği görülmektedir⁷.

Ruşen Keleş’in Kent Bilim Terimleri Sözlüğü’nde kent, “*sürekli gelişme içinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme ve eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı çok az kimsenin tarımsal uğraşında bulunduğu, köylere göre nüfus yönünden daha yoğun olan bir yerleşim birimi*” olarak tanımlanmaktadır⁸. Mübeccel Kıray ise kenti “*tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı belirli teknolojik seviyelere göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleri olarak*” tanımlamaktadır⁹. Yakut Sencer ise, kenti şöyle tanımlamaktadır; “*çoğunlukla tarım dışı kesimlerde yoğunlaşmış 10 binin üstünde bir nüfusu bulunan,*

⁵ Bülent Duru, Ayten Alkan, 20. Yüzyıl Kenti, 3.B.,Ankara, İmge Kitabevi, 2002. s. 7.

⁶ Ruşen Keleş, Şehirciliğin Kuramsal Temelleri, Ankara, A.Ü.S.B.F. Yayınları, 1972, ss. 120-121.

⁷ Eyüp İşbir, Şehirleşme Meseleleri, 2. B., Ankara,Gazi Büro Yayınları, 1991, s.5.

⁸ Ruşen Keleş, Kentbilim Terimleri Sözlüğü, 2. B., Ankara, İmge Kitabevi, 1998, s. 75.

⁹ Mübeccel Kıray, Örgütlemeyen Kent, İstanbul, Bağlam Yayınları, 1972, s.1.

farklılaşmış ve örgütlü bir fiziksel toplumsal ve yönetsel bütünlüğe sahip olan yerleşim alanlarıdır”¹⁰.

Bumin’e göre yerleşim yerinin kentsel alan olabilmesi için “mükemmel” olmaması gerekmektedir. Gerçek kenti, kelimenin, diyalogun, farklılığın olduğu mekan, alan olarak tanımlamaktadır. Kusursuz bir uyumun olmadığı, bir çatışma alanı olarak görmektedir. Bumin’e göre kent, benzer şeyleri düşünüp, aynı işleri yapan insanların değil, farklı düşünüp, farklı işler yapan, değişik şeylerden mutlu olanların bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bu bağlamda yerel yönetimlerin en önemli kaygısı kenti korumak olmalıdır. Kent, yaşam alanıdır, kültürdür, bilgidir, felsefedir, siyasettir, tarihtir, ekonomidir; insanın kendisini geliştireceği ve gerçekleştirebileceği biricik alan olarak ortaya çıkmaktadır¹¹.

Durkheim kenti tanımlarken, insan topluluklarını “basit cemiyetler” ve “karmaşık cemiyetler” olmak üzere iki gruba ayırmaktadır. Durkheim’e göre basit cemiyetlerde “mekanik dayanışma”, karmaşık cemiyetler de ise “organik dayanışma” en önemli işlevsel farkı oluşturmaktadır. Bu farka göre basit cemiyetler “köyü”, karmaşık cemiyetler de “kenti” tanımlamaktadır. Mekanik dayanışma temelli basit cemiyetler, kendi kendilerine yeten ve insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde, iş bölümü ve uzmanlaşmanın hemen hemen yok noktasındaki cemiyetlerdir. Organik cemiyetlerde ise, iş bölümü ve uzmanlaşma ön plana çıkmaktadır¹².

Ferdinand Tönnies’in kent tanımında, kavramlaştırdığı “cemaat” (gemeinschaft) ve cemiyet” (gesellschaft) ideal tipleri yer almaktadır¹³. Tönniese göre cemaatler, “*ırk, etnik köken ve kültür bakımından farklılaşmamış bireylerden oluşmaktadır. Cemaatler, bu bireyler arasındaki şahsi, sıcak, samimi ve içli dışlı bağlantılar üzerine kurulmuş olan küçük, homojen ve mahrem topluluklardır*”. Cemiyetler ise “*ırk, etnik köken, sosyo-ekonomik statü ve kültür sistemleri bakımından farklılaşmış ve heterojen topluluklardan oluşmaktadır*”. Bu kavramlaştırmada cemaat köyü, cemiyet ise kenti tanımlamaktadır.

¹⁰ Yakut Sencer, *Türkiye’de Kentleşme*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1979, s.8.

¹¹ Kürşat Bumin, *Demokrasi Arayışında Kent*, İstanbul, İz Yayıncılık, 1998, ss:60-61.

¹² Emile Durkheim, *Toplumsal İşbölümü*, İstanbul, Cem Yayınları, 2006, ss:89-90.

¹³ Don Martindale, *Şehir Kuramı* (Çev: Fırat Tunç), Şehir ve Cemiyet-Weber, Tönnies, Simmel (Ed: Ahmet Aydoğan), İstanbul, İz Yayıncılık, 2000, ss.185-186.

Marx'a göre kentte görünen şey, kentin özü değil, kapitalist üretim süreçleri ve bu süreçlerin birbirleri ile olan ilişkileridir. Kent emekçilerinin yoksulluğunun sömürülmesinin nedeni kapitalist üretim biçimi olarak ortaya koymaktadır. Kır ve kent ayırımı, en büyük maddi ve entelektüel işbölümü olduğundan, işbölümünü ortadan kaldırma yönünde devrimci mücadelenin amacı olmaktadır¹⁴. Kent ve kır arasındaki karşıtlık, barbarlıktan uygarlığa geçişle gösterilmiştir. Kentin bizatihi var olması aynı zamanda yönetimi, polisi ve vergileri zorunlu kılmıştır. Kentsel nüfus, üretim araçları, sermaye, zevkler ve gereksinmelerin buluşma noktası olurken, kır yalnızlığın ve dağınıklığın mekansal iz düşümü haline gelmiştir. Kent ve kır arasındaki karşıtlık ancak özel mülkiyet çerçevesinde var olabilecektir¹⁵.

Wirth, kenti, toplumsal düzen boyutuyla alakalı olmayan, nüfus büyüklüğü, yoğunluk ve heterojenlik gibi üç nitelikle tanımlamıştır. Wirth'e göre, kent görece olarak büyük, yoğun ve toplumsal olarak heterojen kişilerin devamlı bir kentsel alanda yaşama durumudur. İşbölümünün kent nüfusunda ve bu nüfusun gruplaşmalarında ortaya çıkardığı çeşitlilikle, kentli nüfus arasında toplumsal bağların oldukça zayıf olması benzer olarak ortaya çıkmaktadır¹⁶. Bu bakımdan kent toplumu, kuşaklar boyunca bir arada bulunan kişilerin ve üzerinde uzlaşılan bir değerler sisteminin bulunduğu içsel anlamda dayanışması yüksek kırsal toplumla tam bir zıtlık içinde bulunmaktadır. Kent nüfusunun yüksek olması, kentsel alanda yaşayan bir kişinin, bir başka kişiyi yakından tanımasını imkansız kılmaktadır. Bu ise toplumda kişiler arasında kurulan ilişkilerin niteliğini, kırsal alandakinden çok farklı duruma getirmekte, kurulan ilişkiler, anonim, gayri şahsi, yüzeysel, geçici ve kısmi ilişkilerden oluşmaktadır¹⁷.

Weber'de genel bir kent tanımı arayışı bulunduğu görülmektedir. Nüfusun yoğun ve büyük oluşu, bir ticaret merkezi olarak ekonomik işlevi, bir "kale" ve yönetim merkezi olarak yönetsel işlevi de dahil olmak üzere, birçok anlamda olanakları sıralayarak, başlangıçtaki araştırmalarından uzaklaşmıştır. Weber'in üzerinde durduğu asıl mevzu, kent biçimlerinin salt zaman ve mekan içindeki heterojenliğidir. Bu sebeple

¹⁴ Bumin, a.g.e., ss.91-92.

¹⁵ Bumin, a.g.e., ss.91-92.

¹⁶ Louis Wirth, "Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme" Ankara, B. Duru ve A. Alkan (der. ve çev) 20. *Yüzyıl Kenti İçinde*, Ankara, İmge Kitabevi, 2002, s. 85.

¹⁷ Wirth, a.g.e., s.86.

ekonomik işlevleri açısından, “ticaret” ve “üretim” kentlerinden, eş zamanlı, başka kentsel alanlarda üreticinin sırtında yük olarak bulunan “tüketim” ve “rant” kentlerinden; bunların yanı sıra ekonomik yaşamla ilgileri olmayan “garnizon” ve “yönetim” kentlerinden de söz etmektedir. Weber’e göre, gerçek bir kent toplumunun ortaya çıkabilmesi, “ekonomik ilişkilerin ön plana geçmesiyle, bir bütün olarak toplumun güçlendirilmiş bir yer, bir kale, bir pazar yeri, belli bir birlik, konfederasyon şekli, bir noktaya kadar bağımsız olma özelliğine sahip olması” ile gerçekleşebilecektir¹⁸.

Hout’a göre kent, karmaşık bir toplum yapısının, bireysel düzeyde çözülemeyecek problemlerin üstesinden gelmesine olanak yarattığı ve kendine özgü özellikleri bulunan bir yerleşim alanı olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda kenti, özellikle o kentte yaşayan insanların ekonomik ve sosyal faaliyetlerinin çeşitliliği karakterize etmektedir. Hout’a göre kentin varlığından bahsedebilmek için sosyoloji bilimine başvurmak gerekmektedir¹⁹. Kent, insanların birbiriyle görüştikleri, eşyalarını, ürettikleri malları değiş tokuş ettikleri ve fikir alışverişinde buldukları, kararlar aldıkları merkezlerdir. Kentsel alanda farklı faaliyet türleri bir araya gelmekte, bütün unsurların birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğu dışa açık bir sistem ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan kent, kendine has özellikleri bulunan ve belli bir mekanda yoğunlaşmış bir yerleşim yeri olup, karmaşık toplum yapısının birey veya aile düzeyinde çözülmeyecek problemlerin üstesinden gelmesine imkan sağlamaktadır. Üstüne düşen işlevlerin sayısı kenti köyden farklı bir noktaya koymaktadır²⁰.

Bookchin’ e göre ise “*kenti bir eko-topluluk olarak düşünmek, onun gelişimini, zaman içinde aldığı şekilleri, sadece bir ticaret veya üretim merkezi olmanın ötesinde nasıl bir işleyiş gösterdiğini anlamaya çalışmaktır*”. Kent adı verilen bu eko-topluluğun üyelerinin bir çeşit -kentbilimcilerin genellikle doğal çevre olarak adlandırdığı “birinci doğa” yla uyum içinde varlık göstermiş olan bir “doğa”- üretmek için birbiriyle nasıl etkileşimde bulunmuş olduklarının kavranması gerekmektedir. Bundan dolayı kentsel alanda yaşayan toplum en az kentin kendisi kadar büyük anlam taşımaktadır. Sonuç

¹⁸Max Weber, *Şehir Modern Kentin Oluşumu*(Çev: Musa Ceylan), İstanbul, Bakış Yayınları, 2000, ss:73-101.

¹⁹ Jean Hout, S.P. Thalmann, David Valbelle, *Kentlerin Doğuşu* (Çev: A. Bektaş Girgin), Ankara, İmge Kitabevi, 2000, ss:14-34.

²⁰ Hout, a.g.e., ss.14-34.

olarak, kent en gelişmiş durumuyla etik bir insan birlikteliğidir; etik ve toplumsal anlamda bir eko- topluluktur. Ayrıca kent, yalnızca sakinlerine mal ve hizmet sağlamak için tasarlanmış yoğun yapılardan oluşan bir bütün değildir²¹. Çevresini etkileyen ve etkileşen bir alandır.

Kentle ilişkili farklı kavramlaştırmalara bakıldığında, bunlardan bir kısmında kentin “yönetimsel sınırlarının”, bir kısmında “nüfusun”, bazılarının da “ekonomik” ya da “sosyolojik” ölçütlerin değerlendirme kriteri olarak ele alındığı görülmektedir. Örneğin Ruşen Keleş; “*belirli bir yönetimsel örgüt biriminin sınırları içinde bulunan yerlere kent, bu sınırların dışında kalan alanlara köy denilmesini gerektiren tanımlamalar, yönetimsel sınır ölçütünü kullanan tanımlamalardır*”²² şeklinde ifade etmektedir. Sosyolojik açıdan, kenti kavramsallaştıran tanımlama uğraşlarında ise; kentten, genellikle nüfus birikiminin, sanayileşmenin, uzmanlaşmanın, işbölümünün, ikincil ilişkilerin yoğun biçimde yaşandığı bir mekansal alan olarak bahsedilmektedir²³.

Kent kavramının ekonomik yönden ele alındığı ölçüte göre ise, ekonomik ve finansal sınırlılıkların esas alındığı görülmektedir. Bu temelde yapılan tanımlamalarda, kentlerde yapılan sanayi üretimi, tarımsal olmayan ticaret ve hizmete dayalı ekonomik faaliyetler ele alınmaktadır²⁴. Ayrıca pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu yerleşim alanı olarak da tanımlanabilmektedir²⁵.

2. KENT KURAMLARI

Kentlerin, uygarlıkların doğuşu ile ortaya çıktığı ifade edilmektedir²⁶. Yer kürede bazı bölgelerde coğrafi özelliklerine bağlı olarak güçlük ve imkânsızlıklarla karşı karşıya kalan toplumların, uygarlık olarak kabul görmeleri, yıkılıp tekrardan toparlanmaları birbirini takip eden bir süreç olarak görülmektedir. Bu tekrardan toparlanmalarını sağlayan süreçte, ortaya konan başarılar tarihçiler tarafından bir devrim olarak görülmektedir. Yaşadıkları bu çağda insanların karşılaştıkları sorunların toplum içinde gerçekleştirilen ilişkilerle çözüldüğü görülmektedir. Bununla birlikte, hemen her

²¹ Murray Bookchin, *Kentsiz Kentleşme*, (Çev: B. Özyalçın), İstanbul Ayrıntı Yayınları, 1999, ss.10-11

²² Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, 15. B, Ankara, İmge Kitabevi, 2016, s.97.

²³ Bülent Duru, Ayten Algan, *20. Yüzyıl Kenti*, Ankara, İmge Kitabevi, 2002, s.7.

²⁴ Ertürk, Sam, a.g.e., s.42-43.

²⁵ Keleş, a.g.e., s.67-68.

²⁶ Keleş, a.g.e., s.22.

olayda toplumsal bir birlik noktasına varıldığı kabul edilerek, insanlık tarihinde ilk kentlerin ortaya çıkışının da bu yaklaşım açısından ele alındığı görülmektedir²⁷.

Kentler M.Ö. 3000’li yıllarda Mezopotamya ile Nil, İndus ve Sarı Irmak vadilerinde verimli tarım ürünlerinin biriktirilmesi ve takas edilebilmesi için oluşturulan bir yönetim merkezi olarak ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu dönemde, Mısır’da düşmandan ve dünyadaki var olan diğer topluluklardan oluşan korkudan kurtulmak için koruyucu katmanların öne çıktığı görülmektedir²⁸.

Kentlerin kuramsal çerçevesini farklı yaklaşımlar ile açıklamak mümkündür. İlk kent teorilerinden birini ortaya atmış olan “Antik Şehir” adlı eserin yazarı Fustel de Coulanges’tir²⁹. Ayrıca tarımsal üretimin artması ve gelişmiş ulaşım imkanlarının sonucu olarak, kentlerde yiyecek ve erzak depolarının oluşturulması neticesinde gıdanın biriktirilmesi, takas edilip dağıtılması için yeni örgütler oluşturulmasının mecburi duruma geldiği görülmektedir³⁰. İlk yaşam alanlarının ve medeni ilişkilerin başladığı bölgelerde, buğday üretiminin yoğun bir şekilde yapılmakta olduğu görülmektedir. Bu da buğdayın kentlerin oluşumunda önemli bir yerinin olduğunu göstermektedir³¹.

Ortaçağda, Kıta Avrupası’nda ise kentsel gelişmeyi etkileyen iki temel neden bulunmaktadır. Bu nedenler, üretilen malların pazarlandığı çarşıların giderek çoğalması ile birlikte, kentte yaşayan insanların dış olumsuzluklardan korunmak istemeleridir³². Bu çerçevede kent kuramları, Kentsel Çevrebilim Kuramları, Sjoberg’in Kuramsal Çerçevesi ve Kentleri Kapital Birikim Süreçlerine Göre Ele Alan Yaklaşımlar dikkate alınarak açıklanacaktır.

²⁷ Korkut Tuna, *Şehirlerin Ortaya Çıkışı Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme*, İstanbul, İ.Ü Ed. Fak. Yay. No:16, 1987, ss.74-75.

²⁸ Leonardo Benevelo, *Avrupa Tarihinde Kentler*, Çev: Nur Nirven, İstanbul, AFA Yayıncılık A.Ş., 1995, s.19.

²⁹ Ayda Yörük, *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*, (Der) Turhan Yörük, Ankara, Nobel Yayınevi, , 2006, s.57.

³⁰ Eyüp İspir, *Kentleşme Metropolitan Alan ve Yönetimi*, Ankara, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yay.No:185, 1982, ss.10-11.

³¹ Fügen Berkay, *Köy-Şehir İlişkileri ve Bu ilişkilerin Ülkemizdeki Görünümü* (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1981, s.27.

³² İşbir, a.g.e., s.12.

2.1. KENTSEL ÇEVREBİLİM KURAMLARI

Kentsel çevrebilim kuramları, kentleri bir sistematik içerisinde ele alarak inceleyen kent bilimdeki ilk kuramlardır. Bu çalışmalar ilk olarak 1915 yılında Chicago kentinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu çalışmada sanayi kenti olan Chicago mekansal anlamda bir veri olarak kabul edilmiş, bu yapıyı oluşturan etkenler incelenmiştir³³. Yapılan analizlerde Park'ın ortaya çıkardığı kentsel çevrebilim kuramının kavramsal hali oluşturulmuştur. Bu bağlamda, Burgess ile McKenzie'nin de katkı sunmasıyla kentsel büyümenin analizinin yapıldığı bir kuram olarak ortaya çıkmıştır. Park, Burgess ve Mc Kenzie'nin çizdiği çerçeve, insan ekolojisi kavramına dayanmaktadır³⁴.

Park, Burgess ve Mc Kenzie, kentin çevrebilim açısından oluşumunu doğal alanlar kavramıyla açıklamaktadır. Doğal alanlar insanların ve toplumdaki diğer kurumların belli başlı alanlarda toplanmasıyla meydana gelmişlerdir. İnsan ekolojisi alanındaki ilk araştırmalar kentlerin çevrebilimsel yapılarını belirlemek için kentsel mekanlarda olmuştur³⁵. Kent yerleşimlerinde iş bölümüne dayalı bir geçiş durumu söz konusudur ve farklı doğal alanların oluşması mümkün olmaktadır. Bu noktada kentler merkezden çevreye doğru yayılmaktadır. Bu kuramın kurucuları, doğal alanların kent mekanındaki dağılımının bir güç merkezine göre gerçekleştiğini vurgulamaktadırlar³⁶.

Kent çevrebiliminde bir güç merkezi çevresinde yer alan doğal alanlara göre şekillenen kent ve kentin gelişme süreci bazı temel kavramlarla açıklanmaktadır. Bu süreçler; yoğunlaşma, merkezileşme, ardıllık, istila, merkezden uzaklaşma ve ayrılma olarak adlandırılmaktadır³⁷. Yoğunlaşma, benzer görevi yapabilen kurumların benzer doğal alanlarda toplanması olarak görülmektedir. Merkezileşme, kentsel farklılaşma sonucu yönetimin aynı merkezde bulunması olarak açıklanmaktadır. Merkezden uzaklaşma, kentin çok fazla büyümesi sonucu bazı kurumların ve insanların çevreye doğru yayılması durumu olmaktadır. Ardıllık ve istila ise, doğal alana yeni bir ardılın

³³ Rana Aslanoğlu, "Kent Sosyolojisinde Yöntem sorunları Üzerine Bir Değerlendirme" *İktisat Dergisi*, S:333, İstanbul, 1992, ss.3-10.

³⁴ Ertürk, Sam, a.g.e., s.84.

³⁵ Yörükkan, a.g.e., ss.50-51.

³⁶ Yörükkan, a.g.e., s.52.

³⁷Rana Akdiş, "Kent Kuramları İçinde Çöküntü Bölgeleri Analizi: Bursa-Reyhan Örneği"(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa,1990, ss.8-25.

gelmesi sonucu oluşan istila ve eski ardılın başka alana kayması ile oluşmaktadır. Ayrılma ise doğal alanların her birinin kendine nüfus çeken birer mekan olması durumudur³⁸. Kentsel çevrebilim kuramlarında, kent alanlarına dair örneklerin analizlerinin sonucunda ortak merkezli çember kuramı, eksenler kuramı, dilimler ve çok merkezli kent kuramı olarak dört ana kuram ortaya konulmuştur³⁹.

2.1.1. Ortak Merkezli Çember Kuramı

1920’de Chicago okulunda Ernest Burgess tarafından ortaya konulmuştur. Burgess, iş bölgesi etrafında hepsi kendine özgü kullanıma sahip iç içe halkalar noktasında kentin geliştiğini ortaya koymaktadır. Burgess’e göre, “*kent aynı merkezden çevreye yayılan daireler şeklinde büyümektedir. Bu daireler zaman ve mekan içinde gelişme göstermişlerdir*”. En iç kısımda bulunan dairede iş merkezleri bulunmaktadır. Bunlar; mağazalar, oteller ve küçük endüstri tesisleridir. “İş bölgesi sürekli olarak, çevresini tehdit ederek genişleme eğilimindedir.”İkinci bölge bir geçiş bölgesi olarak adlandırılmıştır. Toptancı ve imalat sanayi kuruluşları bulunmaktadır. Burası yoksul ve gelişmemiş olup birinci bölgenin tehdidi altındadır. Bunların yakın çevresinde daha çok yeni gelen göçmen işçiler ve dar gelirli, suça eğilimli insanlar oturmaktadır. Bu insanlardan bir kısmı zaman içinde dikey hareketlilikle daha iyi bölgelere geçmektedirler⁴⁰.

Üçüncü bölge işçilerin oturdukları kentsel alanlardan meydana gelmektedir. Dördüncü bölge, memurlar ve küçük iş sahiplerinin bulunduğu, orta sınıfın kentsel yerleşim alanıdır. Evlerin durumu burada daha iyidir. Müstakil evler bulunmakta, alışveriş merkezleri yerleşimi tamamlamaktadır. Beşinci dairede kentin yüksek gelir gruplarının kentsel yaşama alanı olarak ortaya çıkmıştır. Burgess’in geliştirdiği yoğunlaşmış çemberler modelinde kentteki sosyal ve mekansal ayrışma şöyledir. Kentin merkezi iş alanı ve onu çevreleyen geçiş bölgesinde yerleşmiş olan hafif sanayi ticareti ve kentin marjinal gruplarının oluşturduğu gettolar bulunmakta, geçiş bölgesinin hemen

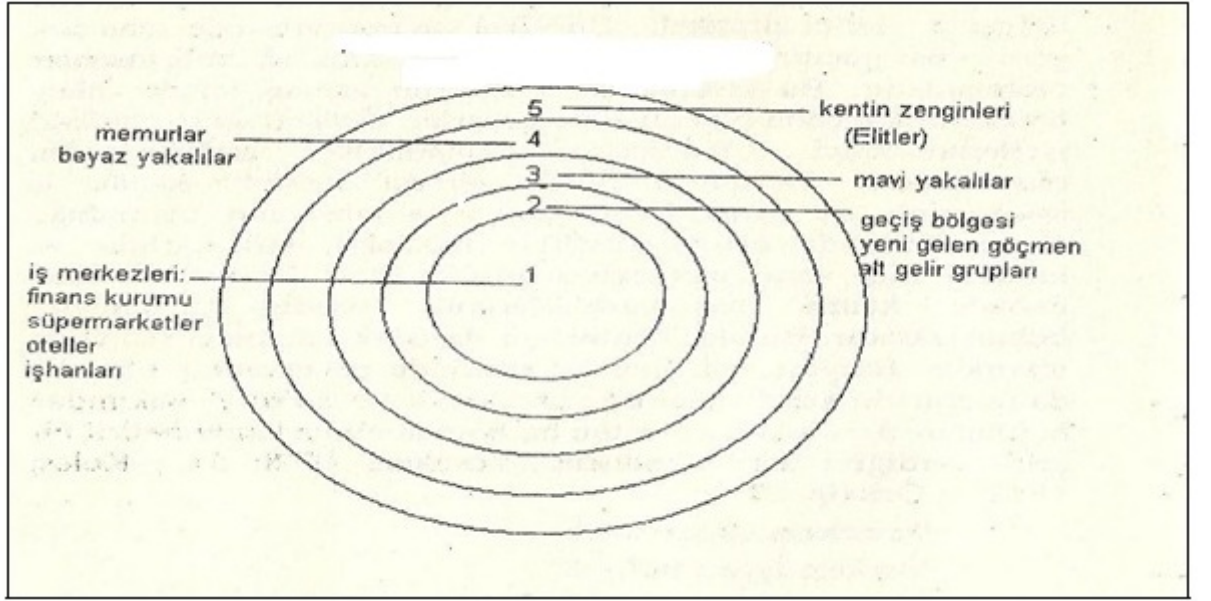
³⁸ Ertürk, Sam, a.g.e., ss.87-88.

³⁹ Brian Goodal, *The Economics of Urban Areas*, London, Oxford: Pergamon Press, 1972, s.109.

⁴⁰ Ernest Burgess, “The Growth of The City: An Introduction To A Research Project” *The City*, Park and Burgess, Chicago, Seventh Impression, 1974, s.50.

çevresinde işçi mahallelerinden oluşan bir çember ve kentin çeperinde yerleşmiş bulunan orta sınıf alt kentleri yer almaktadır⁴¹.

İnsanların ekonomik düzeylerine göre oluşan kent, bunun dışında kültürel anlamda da halkalar doğrultusunda gelişimini oluşturmaktadır. Ortak merkezli çember kuramına göre, kent merkezinden çevreye gidildikçe kentsel alan değeri düşmektedir. Bu kuram, kentin gelişimini düz, sıçramaların yer almadığı bir düzen içinde açıklamaktadır. Basit daireler kentsel hareketliliği açıkça vurgulayamamaktadır. Ayrıca merkezde pahalı olan kentsel alana yakın yerde işçiler oturmaktadır. Burgess, Chicago kentini temel alarak bu kuramı oluşturmuştur. Bu sebepten dolayı birçok kent bu kuramın dışında kalmaktadır⁴².

Şekil 1. Ortak Merkezli Çemberler Kuramı

Kaynak: Ernest Burgess, The Growth of the City, The City, University of Chicago Press, Chicago and London, 1925, s.55.

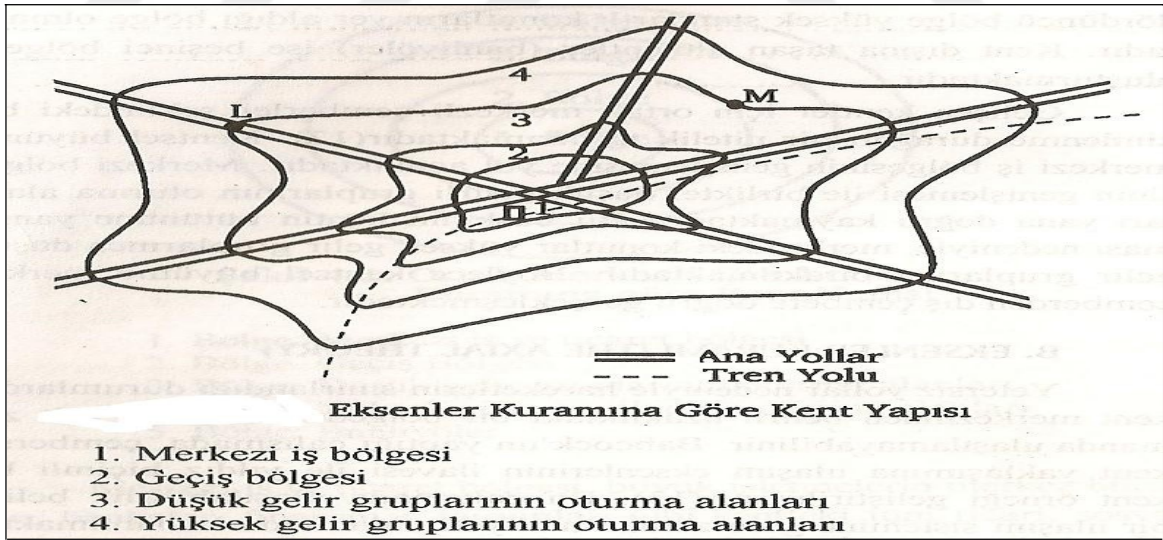
⁴¹ Burgess, a.g.e., s:51.

⁴² Bal, a.g.e., ss:192-193.

2.1.2. Eksenler Kuramı

Sınırlı kapasitedeki yollar, doğal koşullar, ulaşımındaki sıkıntılar gibi nedenlerle, hareketlerin sınırlandırıldığı durumlarda merkezden bütün alanlara aynı zaman diliminde ulaşamayacağını, ortak merkezli çember kuramına eleştiriler yaparak savunmuştur. İdeal bir şekil olan çember yerine farklı bir yapılanma hazırlayarak yıldız şeklinde bir kentsel çerçeve oluşturmuştur. Bu kuram kentsel alan anlamında adaletsizliğin altını çizmektedir. Bu yönüyle ortak merkezli çemberler kuramına da katkı sağladığı görülmektedir⁴³.

Ana ulaşım eksenleri iş bölgesinin dışına doğru giden bir şekilde oluşmaktadır. Aynı zamanda varılan noktalar zaman maliyeti konusunda benzer durumdadır. Bu kuram çemberler kuramına benzerlikler göstermektedir. Bununla birlikte, kurama katkı sağladığıda ifade edilmiştir. Çemberler kuramındakine benzer bir şekilde, en iç bölgede merkezi iş bölgesi bulunmaktadır. Diğer bölümler geçiş bölgesi, düşük gelir gruplarının oturma alanları, yüksek gelir gruplarının oturma alanlarından oluşmaktadır⁴⁴.

Şekil 2. Eksenler Kuramı

Kaynak: Hasan Ertürk, Neslihan Sam, Kent Ekonomisi, Ekin Kitabevi, Bursa, 2011, s.91.

⁴³ Ertürk, Sam, a.g.e., ss.90-91.

⁴⁴ Ertürk, Sam, a.g.e., ss.90-91.

2.1.3. Dilimler Kuramı

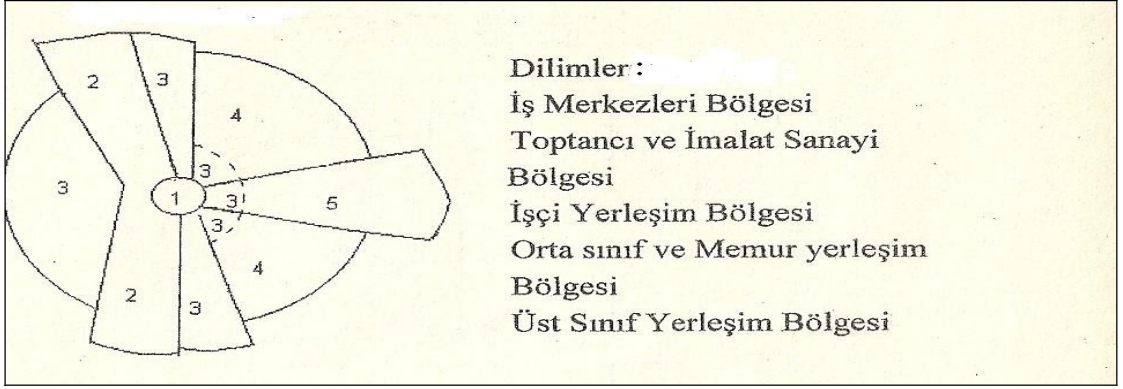
Dilimler kuramı Homer Hoyt tarafından geliştirilmiştir. Hoyt 142 Amerikan kentinde 36 yıllık gözlemleri doğrultusunda kentlerin daire biçiminde değil, farklı dilimler şeklinde sektörlere bölündüğünü ortaya koymaktadır. Kent içi yerleşim alanları belirlenirken çeşitli gelir grupları ve sektörlerin mekandaki yer seçimi etkili olmuştur. Değişik gelir grubunda ve sosyal statüde olanlar farklı yerlerde oturmaktadır. Gelirin yükselmesiyle doğru orantılı bir şekilde mekanda yer değiştirme olmaktadır. Bu değişiklik merkezden yüksek gelir gruplarının yer aldığı çevreye doğru gerçekleşmektedir. Mekansal yerleşmeler, öncelikli olarak ulaşımına göre de şekillenmektedir⁴⁵.

Dilimler işlevlerine göre ayrılmışlardır. Belli sosyal gruplar ve sektörler farklı dilimlerde bulunmaktadır. Diğer üç kuramdaki gibi, merkezde yer alan bölge iş merkezidir. İş merkezine yakın alan ikinci dilim sanayinin gelişim gösterdiği dilimdir. Merkeze yakın üçüncü dilim, önceden zengin kesimin oturduğu bölgedir. Artık o bölgelerde alt sınıflar oturmaktadır. Bunların dışında kalan iki dilim ise orta ve üst sınıf yerleşim yeri olarak görülmektedir. Öncelikle sosyal sınıfı ön plana alan bu kuram sadece liberalizmi açıklayan bir düzenleme yapmıştır⁴⁶. Dilimler kuramına yapılan en önemli eleştiri ise, sosyal sınıf yapısını basitleştirdiği ve dilim kavramının bu kuramı iyi tanımlamadığı yönündedir⁴⁷.

⁴⁵ Homer Hoyt, *The Structure and Growth of Residential Areas in American Cities*, Washington, DC: Federal Housing Administration, 1939, s. 115.

⁴⁶ Bal, a.g.e., ss.192-193.

⁴⁷ Ruşen Keleş, a.g.e., ss.51-52.

Şekil 3. Dilimler Kuramı Kuramı Şeması.

Kaynak: Homer Hoyt, *The Structure and Growth of Residential Areas in American Cities*, Washington, DC: Federal Housing Administration, 1939, s. 115.

2.1.4. Çok Merkezli Kent Kuramı

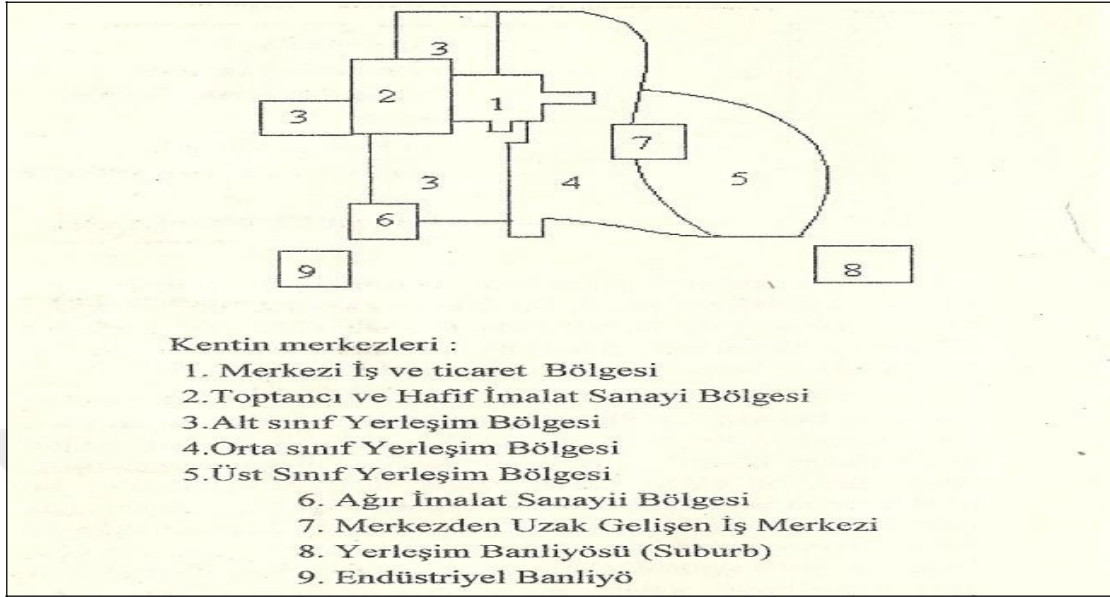
Çok merkezli kent kuramı, Harris ve Ulmanın kentlerin doğal gelişim süreçlerini analiz eden çalışmalarının bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Kentler kullanım alanları farklılıkları bakımından birden fazla toplanma noktasından oluşmaktadır⁴⁸. Birden çok merkezin oluşmasında temel bazı niteliklerin birbiri ile bağlantısı önemlidir. Bir merkez, finans kurumlarının odağı olurken diğer merkez ticaret merkezi olarak ortaya çıkabilmektedir. Bu merkezler ihtiyaca göre değişiklik göstermektedir. Kentin büyümesi merkezlerin de büyümesi anlamına gelmektedir. Kentin merkezlerinin birden fazla olması, bazı alanların uzmanlaşmış işlere ihtiyaç duyması, aynı işlerin benzer mekanlarda toplanması; zıt işler için ise, farklı mekanların bulunması anlamına gelmektedir⁴⁹.

Kavram, kentin yerleşiminde gerçekçi ve olağan bir kentsel yapı ortaya koymaktadır. Kentsel alanlarda araziden yararlanmaları o kentin sahip olduğu toprakların kullanımına göre merkezleri göstermektedir. Bir merkez yerine birden çok merkez olması, amaçlanan noktaların ihtiyaca göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Fakat bu kuram sanayi kentleri göz önünde bulundurularak

⁴⁸ Fevzi Altuğ, *Kent Ekonomisinin İlkeleri*, Bursa, U.Ü. Güçlendirme Vakfı Yayınları, No:34, 1989, ss.33-34.

⁴⁹ Bal, a.g.e., ss.197-198.

oluşturulmuştur. Gelişmekte olan kentlerin birden çok merkezi olduğu konusu kesinlik kazanmış bir konu değildir. Bu sebepten dolayı kavram evrensellik kazanamamıştır⁵⁰.

Şekil 4. Çok Merkezli Kent Kuramı

Kaynak: Hasan Ertürk, Neslihan Sam, Kent Ekonomisi, Ekin kitabevi, Bursa, 2011, s.94

Chicago Okulu, kenti biyolojik analogiyle açıklamıştır. Kentsel ayrımlaşma biyolojik bir süreçtir. Kentteki farklı gruplar mekan seçiminde mücadele etmişlerdir. Bu bağlamda, elde edilen yerler sorgulanmadan, doğal bir rekabet olarak kabul edilerek elde edilmiştir. Chicago Okulu'nun kuramsal çerçevesi, 1960'lı yıllara kadar yaygın olarak kullanılmıştır⁵¹. Ancak, 1960'lardan sonra modern kapitalist kentler ulusal, bölgesel yerellikler, sınıf, iktidar ve toplumsal güç ilişkilerine göre mekansal olarak farklılaşma biçimleri içermeye başlamıştır.

⁵⁰ Bal, a.g.e., ss.198-199.

⁵¹ Hatice Kurtuluş, "Mekanda Billurlaşan Kentsel Kimlikler: İstanbul'da Yeni Sınıfsal Kimlikler Ve Mekansal Ayrışmanın Bazı Boyutları, *Doğu-Batı: Kimlikler-* Sayı 23, 2003, s. 83.

2.2. SJOBERG'İN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Kent kavramının analizine ilişkin değerlendirmeler arasında Sjoberg'in kuramsal yaklaşımı önemli bir yer tutmaktadır. Sjoberg sanayileşmeyle henüz karşılaşmamış toplumlarda, kentlerin yapısal niteliklerini belirlemeye çalışmıştır⁵². Bu kavramsall yaklaşımda kentsel yapı bağımlı değişken, teknoloji ise bağımsız değişkendir. Kentler tek başlarına değerlendirilmemekte olup, içinde buldukları toplumun bir parçası olarak analiz edilmektedirler⁵³.

Kent bilimcilerinden Sjoberg, henüz sanayileşmenin olmadığı toplumlarda kentlerin yapısal durumlarını analiz etmek için bazı çalışmalarda bulunmuştur. Yaptığı bu çalışmalarda teknolojiyi ve kentsel yapıyı değişken olarak belirlemiştir⁵⁴. Bu noktada teknolojik değişikliklerin kentsel yapıda da temel bazı değişikliklere neden olacağı düşünülmüştür. Sjoberg kentleri, sanayi dönemi öncesi kentler, geçiş kentleri ve sanayi dönemi kentleri olmak üzere üçe ayırmıştır⁵⁵.

2.2.1. Sanayi Öncesi Kent ve Geçiş Kenti

Sanayi öncesi kentte katı bir toplumsal ayırım söz konusudur. Bu kentlerde toplumsal yapı farklılıkları kentlerin hareket alanı olan mekan üzerinde de etkisini göstermiştir. Kentin zenginleri merkeze ve merkeze yakın yerlere yerleşirken, kentin yoksulları ise kentin dış mekanlarına mahkum edilmişlerdir⁵⁶.

Sanayi öncesi kentinde toplumsal yapıdaki katı ayrışmalara rağmen, arazi kullanımında farklılaşma ve uzmanlaşma bulunmamaktadır. Bu kentlerde teknoloji ve örgütlenme ilkel düzeyde oluşmuştur⁵⁷. Ayrıca bu kentlerde teknolojinin ilkel düzeyde olması ve kitle iletişim araçlarının bulunmamasından dolayı kentler birbirlerinden yalıtılmış durumdadırlar.

Gelişmekte olan ülkelerde ise, kendilerine özgü kentleşme biçimleri gelişmiştir. Bu ülkelerde kentler sanayileşmeye çalışırken, aynı zamanda da hızlı bir kentleşme

⁵² Rana Aslanoğlu, *Kent Kimlik ve Küreselleşme*, Bursa, 1.B, Ezgi Kitabevi, 2000, s.32

⁵³ Bal, a.g.e., s.43.

⁵⁴ Akdiş, a.g.e., ss.33-52.

⁵⁵ Ertürk, Sam, a.g.e., ss.95-96.

⁵⁶ Ertürk, Sam, a.g.e., ss.96-97.

⁵⁷ Ertürk, Sam, a.g.e., ss.96-97.

olgusunu yaşamaktadırlar. Ayrıca kısmen sanayi öncesi kentin, kısmen de sanayi kentinin özelliklerini sergilemektedirler⁵⁸. Bu nedenlerden dolayı Sjoberg bu tür kentleri geçiş kenti olarak adlandırmaktadır. Ekonomik ve teknolojik gelişmelere ayak uyduran sosyal yapının yanı sıra, değişime direnen bir sosyal yapı da görülmektedir. Sjoberg geçiş dönemi kentlerinde mekansal yapıyı incelememiştir. Ancak Mübeccel Kıray'ın İstanbul'a dair gözlemlerinde geçiş dönemi kentini görmek mümkündür⁵⁹. Buna göre geçiş dönemi kentlerinde, belirli oranda ilerleme kaydetmiş olan sanayinin ihtiyaçları doğrultusunda mali ve yönetsel işlevlerin meydana geldiği bir merkez oluşmuştur⁶⁰. Bu kentlerde katı bir uzmanlaşma ve ayrışma tam olarak görülmemektedir.

2.2.2. Sanayi Kenti

Sanayi kenti, sanayi devrimi sonrası toplumsal ve ekonomik gelişme ve değişimlerin fiziksel mekana yansımalarıyla oluşan kentlerdir. Bu kentler sanayileşmenin oluşturduğu kent tipolojileridir⁶¹. Sanayi kentinde sanayi, bir merkez işlevi görmekte ve bütün etkinlikler bu merkez etrafında gerçekleştirilmektedir. Sanayi kentlerinde ekonomik işlev ön plana çıkarken, siyasi ve yönetsel işlev arka planda kalmaktadır⁶². Sanayi kentinde sanayi öncesi kentten farklı olarak artık sanayi ve ticaret merkezi haline gelmiş bulunmaktadır. Bu bağlamda sanayi kentinde kullanılan teknoloji de büyük bir farklılık göstermektedir⁶³.

Sjoberg sanayi kentinin yaşam alanlarının da alt tabaka ile istenmeyen unsurların kent merkeziyle konut alanları arasına sıkıştığını belirterek, sanayi kentlerinde çöküntü bölgelerinin oluştuğunu vurgulamaktadır. Bu alt tabakaya mensup kişilerin sosyal örgütlenmenin dışında kaldığını belirtmektedir. Eğitim olanakları ve teknolojinin olumlu etkisiyle bu farklılaşmanın azalacağını savunmaktadır⁶⁴.

⁵⁸ Aslanoğlu, a.g.e., s.37.

⁵⁹ Ertürk, Sam, a.g.e., s.101.

⁶⁰ Mübeccel Kıray, *Kentleşme Yazıları*, İstanbul, 1.B., Bağlam Yayınları, 2003, s.8.

⁶¹ İlhan Sezal, *Şehirleşme*, Ağaç Yayınları, İstanbul, 2. B., 1992, s.43.

⁶² Ertürk, Sam, a.g.e., s.98-99

⁶³ Aslanoğlu, a.g.e., s.43

⁶⁴ Aslanoğlu, a.g.e., s.44

2.3. KENTİ KAPİTAL BİRİKİM SÜREÇLERİNE GÖRE ANALİZ EDEN YAKLAŞIMLAR

Küreselleşme ile birlikte sermayenin uluslararası bir nitelik kazanmasının sonucunda sermayenin yeniden bir yapılanma içine girmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu zorunluluğun ortaya çıkmasıyla birlikte, sermaye birikim sürecinin toplumsal ve mekansal boyutu kent bilimcilerin gündemine girmiştir⁶⁵. 1970’li yıllardaki ekonomik krizde etkisiyle, sermayenin yeniden yapılanma süreci ve kent mekanı arasındaki etkileşim kentin analizlerin ve araştırmaların ana konusu haline gelmesine neden olmuştur⁶⁶.

Kentin kapital birikim süreçleri doğrultusunda analizi için, toplumsal yapı değişimiyle kapital birikim süreci ve birikim süreci ile kent arasındaki birlikteliğin açık bir şekilde ortaya çıkarılması gerekmektedir⁶⁷. Harvey ve Lefebvre’e göre kent, kapitalist birikim sürecinin merkezinde bulunmaktadır. Castells’e göre ise kentin sınırları, insanların tüketim alışkanlıklarına dayanmaktadır. Günümüzde tüketimden meydana gelen kent yaşamı sınırları şekillendiren temel etken halini almıştır. Ancak bir olgu daha vardır ki; o zaman mekan anlayışını değiştirmiş, kent tanımında en kalıcı yerini edinmiştir. Günümüz kent insanı teknoloji ile birlikte yer edinmektedir. Böylece temel tüketim etkinlikleriyle birlikte postmodernizm tanımlaması ile kente bakmak da yerinde olacaktır⁶⁸.

Kenti kapital birikim süreçleri çerçevesinde ele alan kuramcılardan biri olan Castells, kenti tanımlarken “kolektif tüketim” kavramına başvurmuştur. Castells’a göre, kentsel sistemin temel işlevi tüketim sürecidir. *“Tüketim kent tanımlarında anahtar faktör olarak değerlendirilmektedir. Tüketim emeğin yeniden üretimi için gereklidir. Kentler ise emeğin yeniden üretimi için gerekli olan kolektif tüketimin elde edildiği mekanlardır”*. Dolayısıyla, Castells’in analizlerinde kolektif tüketim ile denklik içinde tanımlanan bir kentsel mekan yer almakta ve kent bir yandan

⁶⁵ Ayda Eraydın, “Sermaye Birikim Sürecinde Kentler”, *Deftir*, S.5,1988, ss.133-135.

⁶⁶ Ertürk, Sam, a.g.e., ss.102-103.

⁶⁷ İlhan Tekeli, “Kentleşmeye Kapital Birikim Süreçleri Açısından Bakmanın Sağladığı Açıklama Olanakları”, *Deftir*, S.5, 1988, ss:130-132.

⁶⁸ Uğur Batı, Kentin Postmodernitesi: Postmodern Tüketim Kültürü Işığında Hedonik Bir Biçim Olarak Kent Tasarımı”, İstanbul, *İstanbul Kültür Üniversitesi Kültür Güncesi*, 2007, ss.31-54.

bir yaşam çevresi, bir yandan da sürekli akış içinde bulunan bir toplumsal pratik olarak görülmektedir⁶⁹. Lefebvre ve Harvey’de ise; kentin önemi, “*kapitalizmin krizlerine getirdiği çözümlerle sınırlıdır. Lefebvre ve Harvey’de mekan kavramı kullanılmakta ve mekan kapitalizm içinde sermaye birikimini ilgilendirdiği ölçüde ele alınmaktadır*”⁷⁰.

Lefebvre, Marksist yaklaşımın dışında olmasına rağmen kenti bu yaklaşıma göre incelemiştir. Doğrudan bir kent tanımı olmamakla birlikte, kenti sömürü, işbölümü ve yeniden üretim gibi kavramlarla ele almıştır. Lefebvre, kentsel topluluğu tarımsal üretimin ikinci planda kaldığı bir tahakküm süreci olan endüstrileşmeye dayalı bir topluluk olarak tanımlamıştır. Bu minvalde, sermaye birikiminin temeli yatırım ekonomisidir ve bununla beraber teknoloji gelişmekte, emek daha çok sömürülmektedir. Kentteki yoksulluk ve sömürü açılarından bakıldığında, üretim araçlarının yani sermaye, emek ve teknolojinin mülkiyeti sorun yaratmaktadır. Üretim araçları kapitalistin elinde olduğundan emek sömürülmektedir. Bu sömürünün en belirgin olarak yaşandığı alan ise kentsel alan olarak ortaya konmaktadır⁷¹.

Harvey’e göre, 20. yüzyıl kentleşme çağıdır. Zaman ve mekan ilişkisi içerisinde, kentler küresel ekonomide belirleyici bir noktaya gelmişler ve kentin iç mekanında farklılaşmalara neden olmaktadır. Öncelikle amaçlanan, iletişim olanakların, kentsel mekan ayrışmasının ve kentsel yoğunluğun azaltmasıdır. Daha sonra ise, bilgisayar teknolojilerinin üretime ve tüketime uygulanmasıyla mimarinin ve kentsel tasarımın pazara yönelmesidir. Harvey, sermaye birikim süreçleri ve mekan arasında bağ kurarak birçok kent planı için örnek oluşturmuştur. Kentleri kapitalizm süreçleri içinde değerlendirme, Harvey’in “sermayenin kentleşmesi” kavramlaştırmasında kullanılmıştır⁷². Harvey, mekanı bir başka ifadeyle kapitalist üretim ve tüketim ilişkilerini açıklarken kullanmıştır.

⁶⁹ Manuel Castells, *Kent, Sınıf, İktidar*, (Çev: Asuman Erendil), Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1997, ss.123-124.

⁷⁰ Aslanoğlu, a.g.e., s.43.

⁷¹ Henri Lefebvre, *The Urban Revolution*, London, University of Minnesota Press, 2002, ss. 3-6.

⁷² Detaylı Bilgi için Bkz; David Harvey, “Contested Cities: Social Process and Spatial Form”, *City Reader*, (Ed. Richard T. LeGates and Frederic Stout), London, *Urban Reader Series*, Routledge, 2003, ss.227-234.

Marksist perspektiften kenti yorumlayanlar kent için, kapitalist sömürü ilişkilerinin mekansal anlamda ifadesi olduğu kadar sözü edilen ilişkilerin tamamlayıcı ve eşitsizlikleri arttırıcı bir parçası olmaktadır. Kentsel alan artı değer üretme yeri olarak değerlendirilmektedir⁷³.

2.3.1. Küreselleşme Sürecinde Kentler

Kentsel yapının değişimi ile ilgili olarak üç evreden bahsedilebilir. İlk olarak, 19. yüzyılda kentsel alanlarda sanayileşme ile birlikte meydana gelen hızlı kentleşme ve göç olgusu bu dönemde kent bilim araştırmalarının başlangıç noktası olmuştur. İkinci evre ise, İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişen refah devleti politikalarının ortaya çıkardığı alt kentleşme dönemidir. Kent mekanındaki üçüncü önemli evre ise kapitalizmin 1970'lerden itibaren girdiği kriz sonucu üretim biçimlerinin ve kentsel alanların reforme edildiği küreselleşme süreci olarak tanımlanmaktadır⁷⁴.

Küreselleşme, bilginin, teknolojinin, mal ve hizmetlerin hızla yükselen bir oranda uluslararası dolaşıma çıkmasıyla belirginleşen iletişim olanaklarıyla meydana gelen önemli değişimlerin yönlendirdiği bir süreç olarak tanımlanmaktadır⁷⁵. Küreselleşme ile ulus devletlerin sınırları aşılmış, finans sektörü akışkan duruma gelmiş üretim yapısında yerel unsurlar ön plana çıkmıştır. Gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda kentler tüketim mekanları haline gelmiştir. Küresel anlamda ekonomi piyasasında kentsel alanlar en önemli kazanç sağlanan mekanlara dönüşmüştür⁷⁶.

Küreselleşmenin etkisindeki kentsel alanlar, üretim ve tüketim kültürüne uygun yeni iş merkezleri ve lüks konut alanları ile çekici hale getirilmiştir. Bu noktada seri üretimden esnek üretime geçiş gibi üretim biçimlerindeki değişiklikler, toplumsal yapı üzerindeki farklılıkların artmasına, tüketim kalıplarındaki ayrışmaya ve kentsel alanlarda çok adacıklı yapıların oluşmasına neden olmuştur⁷⁷. Küreselleşme süreci

⁷³ Tarık Şengül, Kalkınma Kuramlarında Kentler, Kentsel Çelişki ve Siyaset- Kapitalist Kentleşme Süreci Üzerine Yazılar, İstanbul, *Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi(WALD)*, 2001, ss.194-195.

⁷⁴ Hatice Kurtuluş, *İstanbul'da Kentsel Ayrışma*, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2005, ss.11-13.

⁷⁵ Ertürk, Sam, a.g.e., s.106-107.

⁷⁶ John Urry, *Mekanları Tüketmek*, (Çev: Rahmi Ögdül), İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1999, ss:208-209.

⁷⁷ Oğuz Işık, "Değişen Toplum/Mekan Kavrayışları: Mekanın Politikleşmesi, Politikanın Mekanlaşması", *Toplum ve Bilim*, S.64-65, 1994, ss:7-36.

boyunca kentsel alanın yeniden şekillendirilmesi önem kazanmıştır. Ulus devlet önemini yitirmeye başlamış, sınırların olmadığı bir dünyaya hızla yaklaşmıştır. Bununla birlikte küresel ekonomiler, yeni kentsel alanlar arayışı içine girmiş ve ihracat bölgeleri, serbest ticaret bölgeleri ve “ dünya kenti” gibi kavramlar ortaya çıkmıştır⁷⁸.

2.3.2. Dünya Kenti

1980’li yıllarla birlikte kentsel alanlarda meydana gelen dönüşümlerin, sosyal bilimciler tarafından küresel ekonomideki değişimler ile paralel açıklandığı görülmektedir. Özellikle 1970’li yıllarla birlikte, kentler arasında çekişmelerin yoğunlaştığı bir zamanda, kentlerin küresel bağlamda uluslararası genel durumda diğer kentlerle rekabet ortamı oluşması sonucunda, birer küresel çekim merkezi haline dönüştükleri görülmektedir⁷⁹.

Kentler sürekli olarak küresel piyasada yer alan yatırımcıları, tüketicileri ve spor, kongre ve medya etkinliklerini birbirleriyle karşılıklı rekabet içinde olan kurumları çekme çabasını göstermektedir⁸⁰. Bu kentler dünya ölçeğinde gücün ve yönetimin merkezi olan mekanlar olarak da görülmektedir.

Castells’a göre küresel pazarların reform süreci, sermayenin sınırlarının olmayışı ve bu süreçte bilgilendirme ve karar vermede rol oynayan kuruluşların oluşması, ekonomik ve toplumsal açıdan kentlerin yapısını değiştirmiştir. Dünya kenti kavramı, bu oluşuma bağlı olarak yeniden yapılanan kentleri tanımlayan bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır⁸¹.

Dünya kentleri, 2000’li yılların üretim merkezleri olarak; uluslararası şirketlerin merkezleri ile uluslararası finans kuruluşları, küresel ulaşım ve iletişim bürolarının bulunduğu mekanlar olarak ifade edilebilir. Bununla birlikte, dünya kentleri

⁷⁸ Binnur Öktem, “Küresel Kent Söyleminin Kentsel Mekanı Dönüştürmedeki Rolü” *İstanbul’da Kentsel Ayrışma İçinde* (Ed: Hatice Kurtuluş), İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2005, ss.25-76.

⁷⁹ Tayfun Çınar, , “Dünya Kenti ve Toplumsal Kutuplaşma (İstanbul Dünya Kenti Olmalı mı?)”, *Tartışma Metinleri*, Ankara, AÜSBF Yayınları, No:12, Aralık 1998, s. 73-98.

⁸⁰ Ali Ekber Doğan, “Dünya Kentleri”ne Göç ve Yoksulluk”, *Kentleşme, Göç ve Yoksulluk*, , 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, Ankara, İmaj Yayıncılık, Kasım 2002, s. 29.

⁸¹ Nihal Şenlier, Semiha Eryılmaz, “Kentlerarası Rekabette İstanbul’un Yeri”, *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu*, C. I, Ankara, 2004, DPT ve Pamukkale Üniversitesi, s. 233.

farklılaşmış emek piyasasındaki yapı sayesinde, yönetsel ve denetime dayalı işlerde uzmanlaşmış yöneticileri ve çalışanları barındırmaktadır.

Friedman dünya kentleri için şu analizleri ortaya koymaktadır⁸².

- *“Kentlerin dünya kenti olarak hiyerarşide yer alabilmek için sermayeyi çekebilecek altyapıya sahip olması gerekmektedir.*
- *Kentin dünya ekonomisine eklenme biçimi ve bu süreçteki mekansal işlevler, kentte oluşan yapısal değişiklikleri etkilemektedir.*
- *Uluslararası sermayenin ilgi odağı olan dünya kentleri, bu çerçevede gelişimini sürdüren, bunun yanında da bünyesinde ucuz emek ve imalat sektörünü barındıran kentlerdir. Kent ekonomisinde sanayisizleştirmeye koşturarak hizmet sektörü ön plana çıkmaktadır.*
- *Dünya kentleri, iç göç ve uluslararası göç konusunda odak kentlerdir.*
- *Uluslararası göçün önemli nedenlerinden biri, servis sektörünün merkezileşmesi beraberinde bu sektörleri ayakta tutabilecek ucuz emek işgücüne ihtiyaç yaratmasıdır. Dünya kentleri, nitelikli iş gücü göçünü de çeken kentler olarak karşımıza çıkmaktadır.*
- *Yaşanan göç; konut, eğitim, sağlık, ulaşım gibi toplumsal ihtiyaçların artışına neden olmaktadır. Bu nedenle, dünya kenti devletin mali kapasitesinin üzerinde sosyal maliyetler yaratmaktadır”.*

Ruşen Keleş’ Kentbilim Terimleri Sözlüğünde “dünya kenti” kavramını; *“ekonomik ve yönetsel etkisi bakımından, etkileme ve etkilenme alanı olan, ülke sınırlarını aşan; özellikle küresel ölçekte örgütlenmiş anamalin yönetimi, denetimi ve dağıtım işlevlerini yerine getirmede uluslararası ölçütlere ulaşmış kurumları içinde bulunduran; sıra düzensel yerleşim dizgeleri içinde üstün konumda bulunan büyük kent veya küresel kent.”*, olarak tanımlamaktadır⁸³.

Saskia Sassen ise küresel kentlerin, *“küresel ekonomik ilişkilere bağlı olarak ortaya çıktığını ileri sürmektedir”*⁸⁴. Dünya kentlerinin çok uluslu şirketlerin toplanıp, kararlar alarak örgütlendikleri merkezler olduğu görülmektedir. Küresel sermayenin etkisi altında olan Dünya kentleri bu sermayenin felsefesi doğrultusunda üretim araçları

⁸² Çınar, a.g.m., s.81.

⁸³ Keleş, a.g.e., s.44.

⁸⁴ Saskia Sassen, , “Rebuilding the “Global City”: Ethnicity and Space”, *Representing the City- Ethnicity, Capital and Culture i the 21st Century Metropolis* (ed. A.D. King), Malezya, 1996, s.26.

ile uluslararası nitelikte hizmet üretmektedir. Dünya kentleri bölgesel ve ulusal anlamda ekonomilere yön veren şirketleri bünyelerinde barındırmaktadırlar. Bu noktada kentler arasında ekonomik varlıklarıyla eş güdümlü olarak değerlendirme yapılmaktadır. İnternet olanaklarının hızla ilerlemesi ile birlikte bazı kentlerin eskiye oranla hizmet olanaklarını daha geniş bir kentsel alana yaydıkları görülmektedir⁸⁵.

Sassen'e göre dünya kentleri, "*dünya ekonomisi açısından güçlü komuta merkezlerinin olduğu, hizmet ve finans şirketlerinin yer seçiminde tercih ettiği, yeni buluşların üretildiği ve üretilenlere pazar sunan kentlerdir*"⁸⁶.

3. KENTSEL GELİŞME VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Kentler, sosyo-kültürel ve ekonomik büyümenin aktif güçleri olarak, bu alanlardaki politikaların oluşturulmasında çok önemli rol oynamaktadırlar. Bu noktada belirleyici durumu ve kıymetli potansiyelleri ile beraber barınma, istihdam, hizmet gibi konularda insanların yararına olan özellikler barındırmaktadırlar.

Birçok olumlu özelliklerinden bahsedilebilen kentlerin, özellikle 20. Yüzyıl ile birlikte ortaya çıkan en önemli sorunları, su kaynaklarının kirliliği, yetersiz alt yapı ve ulaşım imkanları, kirletilmiş çevre, toplanarak yok edilemeyen atıklar şeklinde özetlenebilir. Kuşkusuz bu sorunlar yaşam kalitesinin azalmasına, verimliliğin düşmesine ve çevre sorunlarının büyümesi ile birlikte her yönden maliyetlerin yükselmesine sebep olmaktadır. Ayrıca bu problemlerin arkasında yatan sebeplerin de sağlıksız kentleşme ile ortaya çıkan nüfus artışı olduğu görülmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin kentsel alanlarında görünen hızlı büyüme, bu ülkelerdeki hali hazırda bulunan kent planlama ve yönetim kapasitelerinin çok önünde seyretmektedir. Planlanmayan ve yönetilemeyen kentsel gelişme sonucu yaşanan bu kentsel yıkım ülkesel anlamda gelişme sürecini de olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla ekonomik anlamda etkililiği, sosyal adaleti ve güçlülükle korunabilen çevresel değerleri tehdit ederek çoğunlukla bu gelişmeyi engellemektedir⁸⁷.

⁸⁵ Çınar, a.g.m., s.79.

⁸⁶ Sassen, a.g.e., s.27.

⁸⁷ Un-Habitat & Unep, Sustainable Cities Programme Report, *Institutionalising the Environmental Planning and Management (EPM) Process*, Kenya, 2001, s.15.

Kentsel alanlar hem yakın çevrelerini hem de daha uzak bölgelerdeki alanları etkileyebilen açık birer sistemdirler⁸⁸. Bu bağlamda, sürdürülebilir gelişme politikalarının uygulanması sonuç olarak yerel ve bölgesel alanlarda etkili olacaktır. Ulus devletler, devletlerden oluşan bölgesel yapılar ve bu bölgesel yapıların içindeki alt yönetim basamakları (eyaletler, bölgeler, yerel yönetimler), küresel çevre politikalarının uygulama mekanlarını oluşturmaktadırlar⁸⁹.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ile alakalı birçok tartışma mekan çerçevesinde gelişmektedir. Ekolojik taşıma kapasitesi, çevresel sermaye, çevre maliyetleri ve sosyal maliyet vb. gibi kavramlar belli bir felsefeye sahip olan mekanla bağlantılı oldukları zaman daha da önem kazanmaktadır⁹⁰. Sürdürülebilirlik kavramı ile birlikte öngörülen, “ekonomik”, “toplumsal”, “yönetimsel” ve “çevresel” ilişkilerin zaman ve mekan ile birleştirildiğinde anlamına kavuştuğu görülmektedir. Bu bağlamda genelde sürdürülebilir yaşam ve özelde de “sürdürülebilir kentsel gelişme” olgusu yaşanabilir ve yönetilebilir kent arayışını ortaya çıkarmıştır⁹¹.

Kentsel gelişmenin yaygınlaşması ve artması ile birlikte kentlerin içinde buldukları çevrede bulunan doğal kaynaklar, tarımsal alanlar niteliğindeki bölgeler hızlı bir değişim süreci içine girmişlerdir. Özellikle, gelişmekte olan ülkelerde kentsel mekan yayılması, artan konut sayısı ve ulaşım altyapısı ile kendini gösteren fiziksel büyüme kentsel fonksiyonlardaki desantralizasyon, ticaret ve konut alanlarının artan fiyatları ile birleştiğinde sürdürülebilir gelişmenin felsefesine uygun eylemler ile çatışma yaşamaktadır⁹².

⁸⁸ Marina Van Geenhuysen ve Peter Nijkamp, Sürdürülebilir Kenti Nasıl Planlamalı?, Nil D. (Çev), *Toplum ve Bilim Dergisi*, S.64-65, 1994, s.131.

⁸⁹ Ayşegül Mengi, Nesrin Algan, *Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme*, Ankara, Siyasal Kitabevi, s.154.

⁹⁰ Adrian Wood, Garreth Bruff, “Local Sustainable Development: Land-use Planning’s Contribution to Modern Local Government”, *Journal of Environmental Planning and Management*, 2000, Vol. 43, No.4, s.522.

⁹¹ İsmail Ceritli, *Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma Sürecinde Optimum Kent Ölçeğinin Önemi ve Türkiye Örneği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2000, s.151.

⁹² Sasha Tsenkova, *Sustainable Urban Development In Europe: Myth or Reality*, Bostan, Events and Debates, Blackwell Publishers Ltd., 1999, s.362.

3.1. EKOLOJİK SİSTEMİN BİR PARÇASI OLARAK KENT

Sanayi devriminden bugüne kadar, kentler hızlı bir büyüme potansiyeli göstermişlerdir. Kentler sanayileşmenin bir sonucu olarak meydana çıkan bu büyüme sırasında ekolojik sistemlerde tahribatların ve çevresel sorunların yoğun bir şekilde yaşandığı mekanlar haline almaktadırlar⁹³. Kentlerin bu sorunların merkezi haline gelmesinin başlıca nedeni ise uzun süre ekolojik sistemlerin birer parçası olarak görülmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu noktada kentler kültürel çevre ve yapay çevrenin birlikteliğinin meydana geldiği mekanlardır. Ekolojik sistem olan kentlerde de diğer bütün ekolojik sistemlerde geçerli olan ilkeler geçerli olmaktadır⁹⁴.

Ekoloji basit bir şekilde ifade edilecek olursa “ekolojik sistemlerin incelenmesi olarak” tanımlanmaktadır⁹⁵. Bu bağlamda tüm canlı varlıklar biyosferde, birbirleriyle ve cansız ortamlarla çevresel ilişkilerini sürdürebilmektedirler. Bu ilişkilerin oluştuğu ortama ekolojik sistem adı verilmektedir⁹⁶. Başka bir tanımla ekolojik sistem, belli bir alanda etkileşim içinde olan canlıların birbirleriyle olan ilişkileri ve bunların cansız çevrelerinin oluşturduğu bir bütün olarak kavramsallaştırılmaktadır⁹⁷.

Tekno-ekosistemler, sanayi devriminden sonra meydana gelen kent-sanayi toplumlarının karşılaştığı ve doğal ekosistemlerin yeniden yapılanmasıyla oluşan ekolojik sistemlerdir. Odum, birer tekno-ekosistem olan kentleri ve sanayi alanlarını bir çeşit parazit ekosistem olarak tanımlamaktadır⁹⁸. Ekolojik bir sistemin parçası olarak kentlerde, ekolojik değerlere göre verilerin değerlendirildiği ve geliştirildiği, alt yapının çevreye duyarlı olduğu, atıkları geri kazanabilen, kentsel verimliliği, üretkenliği, korumayı ve yeniden kullanımı destekleyen bir yaklaşım benimsenmelidir⁹⁹.

⁹³ Ertürk, Sam, a.g.e., s.273.

⁹⁴ Ertürk, Sam, a.g.e., ss.273-274.

⁹⁵ Arthur Boughey, *Fundamental Ecology*, New York: Thomas Y. Crowell Company, 1971, s.4.

⁹⁶ Hasan Ertürk, *Çevre Bilimlerine Giriş*, Ekin Kitabevi, 3.b., Bursa, 2009, s.3.

⁹⁷ Ahmet Kocataş, *Ekoloji ve Çevre Biyolojisi*, İzmir, Ege Üniversitesi Yayınları, 1. B., 2008, s.317.

⁹⁸ Eugene Odum ve Gary Barrett, *Fundamentals of Ecology*, Fifth Edition. Belmont, California, Thomson Brooks/Cole, 2005, s. 458.

⁹⁹ Atilla Gül ve Erkan Polat, “Kentlerin Geleceği İçin Bir Zorunluluk; Bütüncül Ekolojik Yaklaşım (BEY)”, Uluslararası Davraz Kongresi, 24-27 Eylül 2009, ss.281-296.

3.2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL GELİŞME

Sürdürülebilir kentsel gelişme kavramı, sürdürülebilir gelişme (SG) olgusunun meydana gelmesi ve kavramın mekansal anlamda boyut kazanması sonucu literatürdeki yerini almıştır. Farklı bir tanımla SKG'nin temelleri sürdürülebilir gelişme kavramının içerisinde yer bulmaktadır. Geçtiğimiz yüzyılın sonları ile birlikte çevre, ekonomik büyüme veya gelişme gibi kavramlar dünyanın gündeminde yer edinmeye başlamıştır. İnsanoğlunun bu ilgisi önceleri oldukça karamsar bir tablo oluşturmuş, ileriye dair tedirgin edici senaryolar ortaya çıkmıştır. Örneğin Roma Kulübünün 1969 yılında Massachusetts Institute of Technology tarafından hazırlanan ve “Sıfır Büyüme” (Zero Growth) felsefesini işleyen “Büyümenin Sınırları” (Limits To Growth) adlı çalışma bu konuda oldukça çarpıcı fikirler ortaya çıkarmıştır. Büyümenin tüm alanlarda acil bir şekilde ivedilikle sınırlanmaması halinde oldukça kötümser bir senaryonun dünyayı beklediğini ileri süren bu rapor insanlığın ilgisini çevreyle ilgili hususlara çekme konusunda önemli bir faktör olmuştur¹⁰⁰. Ayrıca bu rapor ile ilgili olarak çevre ile diğer bilim dalları arasındaki bütünlüğü kurması sebebiyle “çevre bilimlerine sosyal bilimlerin ilgisinin başladığı yer”¹⁰¹ nitelendirilmesi de yapılmaktadır.

Sürdürülebilir kentsel gelişme kavramı, sosyal adalet, sürdürülebilir kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik olgularını kapsamaktadır. Sürdürülebilir bir kentsel gelişme için; kentlerde hızla artan nüfusun neden olduğu konut ihtiyacının yatay değil dikey yapılanma ile çözülebileceği görülmektedir. Doğal kaynaklar ve su havzaları koruma altına alınmalı, toplu taşıma felsefesi yaygınlaştırılmalı, yol yapımında kullanılan alanlar, insanların yaşam alanlarını etkilemeyecek ve azalmalara neden olmayacak şekilde planlama yapılması gerekmektedir¹⁰².

Kentsel gelişme kavramının sürdürülebilirliği, günümüzde yaşamakta olan bireyler ve yeni kuşaklar için çok önemli anlamlar ifade etmektedir. Bu noktada ortaya konulan “sürdürülebilir kent” kavramı günümüz şehircilik anlayışının geldiği noktayı

¹⁰⁰ Ruşen Keleş, Can Hamamcı, *Çevre Politikası*, Ankara, İmge Kitabevi, 5.B., s.28.

¹⁰¹ Adale Finco, Peter Nijkamp, “Pathways to Urban Sustainability”, *Journal of Environmental Policy & Planning*, 2001, C.3, s. 292.

¹⁰² Semih Eryıldız, *Yeşil Yerel Yönetim*, 2. B., Ankara, Algı Yayıncılık, 2007, ss.256-257.

göstermektedir¹⁰³. Sürdürülebilir kent, bu anlamda özetle, kente dair ekonomik, sosyal ve fiziki olguların yüksek kentsel yaşam kalitesini oluşturmak amacı ile, çevresel değerlere en az yük binecek şekilde, sürdürülebilir bir toplumsal uzlaşya yaslanarak en uygun kentsel politikaların geliştirildiği, kentsel yaşam alanları olarak tanımlanmaktadır¹⁰⁴.

3.3. EKO-KENT KAVRAMI

Çevresel bağlamda kent bilimine yeni bir anlam yüklemek amacıyla meydana çıkan eko- kentler, kentin yararına olacak bütün çözüm önerilerini bütün olarak bünyesinde toplayan kentsel oluşumlar olarak değerlendirilmektedir. Çevre ile uyumlu bütüncül bir ekolojik yaklaşım ilkeleriyle geleceğin kentleri olarak görülen eko- kentler, kentsel gelişimin temel felsefesine yeni bir anlayış getirmeyi kazandırmayı amaçlamaktadırlar.

Eko- kent kavramının (ecocity) ilk olarak ele alındığı yayın, Richard Register'in 1987'de basılan "Ecocity Berkeley: Building Cities for a Healthy Future" adlı kitabıdır. Fakat bu noktada, eko-kent kavramının ilk görüldüğü zaman olarak 1972 yılında yapılan çalışmaları görmekteyiz. Bu tarihte Meadows ve arkadaşları tarafından ileri sürülen dünya modeli, günümüzdeki anlamıyla eko- kent yaklaşımının bütün dünyada uygulanabileceğini öngörmekteydi. Yapılan bu çalışmada ekolojik modellerden faydalanarak Forrester- Meadows dünya modeli üretildiği görülmektedir¹⁰⁵.

Eko-kentler, diğer adıyla “yeşil kent” daha çok çevre merkezli kentler olarak tanımlanmaktadır. Bu kentlerde ekonomik büyüme ve ekolojik değer arasında bir denge kurulması hedeflenmektedir. Doğanın bir noktaya kadar kendi kendini yenileme kapasitesi bulunmaktadır. İnsanlar doğaya taşıyacağından fazla kirlilik yüklediğinde, bu

¹⁰³ Nühket Günbeyaz, *Samsun İlinde Kentleşmenin Çevresel Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Samsun, 2007, s.16.

¹⁰⁴ Hamit Palabıyık, *Sürdürülebilirlik ve Yerel Yönetimler: Uygulanabilirliği ve Ölçümü Üzerine*, *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-1: Reform*, (Ed.) Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik, Ankara, Nobel Yayınları, 2005, s.611.

¹⁰⁵ Fikret Berkes, ve Mine Kışlalıoğlu, *Çevre ve Ekoloji*, 5.B., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2010, s.54.

kapasitenin negatife doğru aşıldığı görülmektedir. Bu bağlamda teknoloji ve insan merkezli bir yaklaşımla çevre problemlerinin ortadan kaybolmayacağı görülmektedir¹⁰⁶.

İnsan, kent ekosisteminin bir parçası konumunda bulunmaktadır. Eko-kentler, ekolojik sürdürülebilirlik yönünden “sağlıklı” kentleri ifade etmektedirler. İnsan odaklı eko- kent meydana getirebilmek için, bütüncül bir şekilde ekolojik ilkeleri temel alan çevresel, ekonomik, politik ve kültürel faktörler arasındaki etkileşimi ele alan bir bakış açısı geliştirmek gerekmektedir. Kentler, içinde yaşayan insanların sağlığını, yaşam memnuniyetlerini ileriye götürecek bir şekilde ekosistemlerini korumak zorundadırlar¹⁰⁷.

Bu bağlamda, eko-kentlerde bulunması gereken bazı temel özellikler bulunmaktadır. Bu özelliklere ülkemizde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın yaptığı “Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planında” şu şekilde yer verilmektedir.¹⁰⁸

- *“Doğal kaynaklardan yararlanmada ekolojik dengenin sağlanması,*
- *Kültürel varlıkların korunması ve geliştirilmesi,*
- *Doğal ve teknolojik risklerden arındırılmış, sağlıklı, nitelikli yaşam çevrelerinin meydana getirilmesi,*
- *Yaşayanların güvenli içme suyuna ve ulaşım imkânlarına kolay erişiminin sağlanması,*
- *Kamu hizmetlerinden faydalanmada eşitliğin sağlanması,*
- *Yerel kalkınmanın gerçekleştirilmesi,*
- *Toplumsal dayanışma kültürünün oluşturulması, kentsel yoksulluk ve eşitsizliklerin giderilmesi,*
- *Yerel kültürel değerler ve geleneklerin muhafaza edilip geliştirilmesi,*

¹⁰⁶ Ecocity Builders “International Ecocity Framework and Standards”, USA. <http://www.ecocitybuilders.org/whatwe-do/ecocity-standards/>. (15.01.2016), s.5.

¹⁰⁷ Ecocity Builders “International Ecocity Framework and Standards”, USA., <http://www.ecocitybuilders.org/whatwe-do/ecocity-standards/>. (15.01.2016), s.9.

¹⁰⁸ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, *Bütünleşik Kentsel Gelişme ve Eylem Planı (2010-2023) KENTGES, Kentsel Gelişme Stratejisi*, Ankara, <http://www.csb.gov.tr/projeler/kentges/index.php?sayfa=anasayfa>, (15..05.2016), s.13.

- Çok merkezli, yığılmayı önleyen ve dengeli kentsel gelişmeye odaklı, dinamik yerleşmeler sisteminin oluşturulması,
- İklim değişikliğinin etkilerini azaltmaya yönelik sürdürülebilir kent olgusunun, sürdürülebilir ulaşım sistemlerinin ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının arttırılması,
- Kentsel alanlarda planlanmasında, nüfus ve ekonomik faaliyetlerin yer seçimi ve mekânsal dağılımında, çevresel, doğal ve ekolojik değerlere ve taşıma kapasitesine önem gösterilmesi,
- Kentsel alanlarda, tüketim kalıplarının doğal ve kültürel çevre üzerindeki etkilerini azaltacak yöntemlerin ortaya konulması,
- Kentsel alanlarda yaşam ve mekân kalitesini revize etmeye, mekânsal ve toplumsal eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik araçların geliştirilmesi ve izlenmesi,
- Kentsel alanlarda ekonomik, sosyal ve mekânsal büyümenin yaşam destek sistemleri üzerindeki negatif etkilerinin azaltılması, çevre kirliliğinin önlenmesi,
- İşbirliği ve dayanışma felsefesiyle katılım yöntemlerinin iyileştirilmesi ve kurumsallaştırılması,
- Yerel Yönetimlerin kamu hizmetlerini aktarmada, şeffaf, hesap verebilir, katılımcılığı esas alan ve verimli olmasıdır”.

3.4. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLER AÇISINDAN YENİ YAKLAŞIMLAR

Sürdürülebilirlik kavramı, dünyada küreselleşme ile birlikte ekonomik ve teknolojik gelişmelere bağlı bir şekilde ortaya çıkan çevresel problemleri durdurabilme ve ekosistemin korunmasını amaçlamaktadır. Sürdürülebilirliğin, kent kavramı ile beraber kullanılması ise 1990’lı yıllarla başlamış bir olgudur. 1996 yılında yapılan Habitat II konferansının sonuç bildirgesi olan İstanbul Deklarasyonu’nun 15. maddesi şu şekildedir; “21. yüzyıla girerken, sürdürülebilir insan yerleşimleri için pozitif bir vizyon, ortak geleceğimiz için umut duygusu ve herkesin itibar, sağlık, güvenlik, mutluluk ve umut dolu nezh bir hayat vadeden güvenli bir evde yaşayabileceği, bütünüyle faydalı ve cazip bir meydan okumaya katılmayı teşvik ediyoruz.” Böylece Habitat Zirvesi’nde sürdürülebilir bir yaşamı mümkün yapan kentsel alanların ve yaşam

mekânlarının kıymeti vurgulanmaktadır¹⁰⁹. Böylelikle, kentlerin sürdürülebilirliği kavramı kent ve çevrebilim gündemine girmiştir.

Sürdürülebilir kent kavramı ile ilgili üzerinde tam olarak uzlaşmış bir tanımlama bulunmamaktadır. Ancak sürdürülebilir gelişmenin kriterlerinden olan çevresel, ekonomik, politik, sosyal, demografik, kurumsal ve kültürel amaçlar, kentlerin sürdürülebilirliği kavramını tanımlamada ele alınabilecek kavramlar olarak görülmektedir¹¹⁰. Kavramsal olarak sürdürülebilir kentsel gelişme ile ilgili kabul edilen birkaç tanımlama şöyledir; “*insan gereksinmelerine günümüz kentlerinden daha iyi yanıt veren ve kent sistemlerinin gelecek kuşakların gereksinimlerinin karşılanmasını engellemeyecek bir biçimde geliştirilmesini sağlayan kentsel alan.*”¹¹¹dir. Ayrıca “*süreklilik içinde değişimi göstermek amacıyla, sosyo – ekonomik çıkarların çevre ve büyüme ile ilgili kaygılarla uyumlu hale getirildiği kenttir*”¹¹².

Sürdürülebilir kentsel gelişmenin ana felsefesini, sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı oluşturmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma olgusu ise, küresel anlamda ilk defa 1972 Stockholm BM İnsan ve Çevresi Konferansı’nda ortaya atılmıştır. Stockholm Bildirgesi’nin 15 ve 16. maddeleri sürdürülebilir kentsel gelişmenin ortaya çıkarılması ile ilgilidir. Bu noktada, bildirgenin 15. maddesinde, “çevreye olan olumsuz etkileri önlemek, maksimum sosyal, ekonomik ve çevre faydaları sağlamak için yerleşmelere ve kentlere planlama uygulanmalıdır” ifadesi yer alırken; 16. madde ise “*temel insan haklarına ön yargısız bir şekilde, çevre ve kalkınma üzerinde olumsuz etkileri olan nüfus artış hızı veya aşırı nüfus yığılmaları ile, düşük nüfus yoğunluğunun insan gelişimini veya kalkınmayı engelleyebileceği bölgelerde uygulanmalıdır*” şeklindedir. Böylece Stockholm Konferansı’da planlanmış, sağlıklı ve yaşanabilir kent kavramının altı çizilerek sürdürülebilir kentsel gelişmenin temel hedefleri ortaya çıkarılmıştır.

¹⁰⁹Kadir Hakan Yazar, *Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Önerisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006 ,s. 85.

¹¹⁰ David Satterthwaite ,“Sustainable Cities or Cities That Contribute To Sustainable Development ?”, *Urban Studies*, Vol. 34, No.14, 1997, ss. 1667–1691.

¹¹¹ Hasan Ertürk, “Sürdürülebilir Kentler”, *Yeni Türkiye Medya Hizmetleri*, Yeni Türkiye Habitat II Özel Sayısı, Mart-Nisan 96, Yıl 2, S. 8, 1996, Ankara, ss.174–178.

¹¹² Geenhuisan ve Nijkamp, a.g.m., s.135.

Bruntland Komisyonu tarafından 1987 yılında hazırlanan “Ortak Geleceğimiz” adlı raporda da sürdürülebilir kalkınma kavramı üzerinden sürdürülebilir kent kavramının altı çizilmiştir. Sürdürülebilir kent kavramının tanımlaması noktasında bir diğer önemli aşama ise 1992 yılında Rio de Janeiro kentinde BM tarafından düzenlenen Çevre ve Gelişme Konferansı’dır. Rio Zirvesi sonucunda kabul edilen “Gündem 21” belgesi, kentlerin sürdürülebilirliği açısından çok önemli bir noktayı ifade etmektedir. Gündem 21’in “Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri Gelişmesinin Desteklenmesi” adını taşıyan yedinci bölümünde, insan yerleşimlerinin sosyal, ekonomik ve çevresel kalitesinin geliştirilmesi amacı güdülmüş ve bu ana amaca dönük olarak bazı programlar belirlenmiştir. Herkes için yeterli barınma, insan yerleşimleri yönetiminin iyileştirilmesi, sürdürülebilir arazi kullanım planlaması ve yönetimi, bütünleşik çevresel altyapı hizmetlerinin sağlanması, sürdürülebilir enerji ve ulaşım sistemleri, afetlerle karşılaşan alanlarda yerleşme planlaması, insan yerleşimlerinin gelişmesi için kapasite oluşturulması gibi başlıkların görüşüldüğü bu programlar sürdürülebilir kentsel gelişmenin temel amaçlarını oluşturmuştur¹¹³.

Sürdürülebilir kentsel gelişme yaklaşımının ana felsefesinin oluşturulduğu bir diğer önemli toplantı ise BM tarafından 1996 yılında İstanbul’da düzenlenen Habitat II İnsan Yerleşimleri Konferansı’dır. Habitat II’nin ana hedefi, herkese yeterli konut ve kentsel gelişmenin hızlı olduğu bir dünyada sürdürülebilir kentsel alan yerleşmesini gerçekleştirmektir. Habitat II zirvesinde sürdürülebilir kentsel alan yerleşmesi önemli bir hedef olarak ortaya konmuş ve dışlanma, dışlama, toplumsal uyum, yığılma, kirlilik, doğayla ilişki, yönetim, kimlik, kültürel değişimler gibi kentsel sorunların küreselleşmeye bağlı olarak evrensel oluşu deklare edilmiştir. Bu çerçevede Habitat II’de;

- *“Kentler ölçeğinde sürdürülebilir gelişme kavramının yeniden değerlendirilmesi gündeme gelmiştir*
- *Kentsel demokrasi ve yurttaşın kentteki yerinin belirlenmesi istenmiştir.*
- *Kamu ve özel sektör işbirliğinin önemi vurgulanmıştır.*

¹¹³ İlhan Tekeli, “Birleşmiş Milletler Konferansları’nın Yapısal Sınırları, İç Gerilimleri, Konferanslar Arası İşbölümü ve Habitat II”, *Habitat II Konferansı Yazuları*, Ankara,T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, 1996, s.58.

- *Kentlerin yönetimi ve kentlilerin rolü üzerinde tartışmalar başlatılmıştır*¹¹⁴.

Sürdürülebilir kentsel gelişme anlayışı, doğal kaynakların korunması amacını sosyal ve ekonomik büyüme amacı ile bütünleştirmekte; kentsel gelişmenin etkilediği ve kentsel gelişmeyi etkileyen bütün çevresel, sosyal, ekonomik unsurların birbiriyle dengeli biçimde ilişkilerini içermektedir¹¹⁵.

Sürdürülebilir kentsel gelişme yaklaşımının en önemli hedeflerinden biri, kentin geleceğine ilişkin konularda ilgili bütün yerel unsurların katılımıyla kararların alınmasını hedeflemektedir. Böylelikle hem yönetim ilkesinin uygulanması, hem de yerel kapasite artırımı amaçlanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının ortaya atıldığı Ortak Geleceğimiz Raporu, katılımın önemini şu cümlede açıklamaktadır. *“Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili zor seçimler yapabilmek, geniş ölçekli desteğe, bilgilendirilmiş halkın, sivil toplum örgütlerinin, bilim toplumunun ve sanayi kuruluşlarının varlığına bağlıdır. Bu kesimlerin hakları, rolleri ve planlama, karar alma ve proje uygulamaya katılımları genişletilmelidir*¹¹⁶.

Rio Konferansında ortaya çıkan bir kavram olarak “Yerel Gündem 21”de ise katılımın güçlendirilmesinin olmuştur. Kadınların, çocukların, gençlerin, yerel toplulukların, sivil toplum örgütlerinin, yerel yönetimlerin, işçilerin, ticari derneklerin, iş ve sanayi dünyasının, bilim insanlarının karar alma süreçlerine katılımının amaçlandığına vurgu yapılmıştır. Sürdürülebilir kentsel gelişmenin meydana gelmesi sürecinde, kenti ilgilendiren politikaların hazırlanması, karar verme ve uygulama aşamalarında, kentte yer alan, kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve yerel halkın birlikte hareket etmeleri ve karar alma aşamasında proaktif olmaları amaçlanmıştır. Bu noktada kentte alınan kararlar tüm kesimler tarafından daha kolay bir şekilde içselleştirilerek, bu politika ve kararların uygulanma oranı daha da yükselmiş olacaktır. Bu bağlamda sürdürülebilir kent ekonomik, çevresel

¹¹⁴ Mehmet Çubuk, “21. Yüzyılda Beşerleşmiş Ve Sürdürülebilir Şehircilik İçin Düşünceler”, Kentsel Çevre ve Sürdürülebilirlik Paneli, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Kentsel Araştırma ve Geliştirme Merkezi, 2000, s.4.

¹¹⁵ Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi, (Kentleşme Tematik Grubu 2. Raporu : “Kentleşme Alanında Sürdürülebilirlik Çözümlemesi: Yaklaşımlar, Modeller, Temel Alanlar, Göstergeler, Uygulama Örnekleri”), 2007, s.16.

¹¹⁶ Satterthwaite,a.g.m., s.1678.

ve sosyo-ekonomik ilerlemeyi etkin yurttaş katılımı ile beraber bir dengede tutmayı başarmış olacaktır.

Sürdürülebilir kentin bütüncül planlaması kavramı kentsel gelişmeyi ekonomik, sosyal, toplumsal, çevresel ve fiziki boyutları ile ele alan bir kavramdır. Dünya nüfusunun büyük çoğunluğunun genel olarak kentlerde yaşamasının bir sonucu olarak “bütüncül” kent planlamasının önemi artmıştır. Günümüzde kentler fiziksel olarak gelişen mekânsal olgular olmaktan çok, çeşitli birliktelikler oluşturan ve bu birlikteliklerle küresel anlamda ekonomik potansiyellerinin yeniden şekillendiği yapılar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, kentlerin yakın çevreleri olarak artık kent çeperleri değil çok daha geniş sınırları olan alanlar kastedilmektedir. Bu anlayışın bir sonucu olarak sosyal ayrışma, artan işsizlik, kentsel yaşam kalitesinin azalması gibi sorunlar da ortaya çıkmaktadır¹¹⁷.

Sürdürülebilirliğin çevresel amaçlarını yerine getirmek için, kentsel bütüncül bir planlama; yerel iklimi, yerel değerleri, su ve kaynak akışlarına uyumlu bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Sürdürülebilir bütüncül kentsel planlama anlayışı, ekonomik verimlilik ve kar elde etmeyi değil, insani ve ekolojik kavramları amaçlamaktadır. “Yaşanabilirlik”, “insan ölçeği”, “çeşitlilik”, “işyeri”, “kamu tesislerinin varlığı” temel unsurlardır. Sürdürülebilir kent modelinin şu özellikleri taşıması amaçlanmaktadır¹¹⁸.

- “Yoğunlaştırılmış bir konut yapısı,
- Konut alanlarında daha yüksek dereceli olarak nüfus,
- Kent merkezine en kısa yoldan erişim,
- Yerleşimin ortalama bir büyüklüğe sahip olması”.

¹¹⁷ Yazar, a.g.e., ,s. 85.

¹¹⁸ Janean Holden , “Ecological Footprints and Sustainable Urban Form”, *Journal of Housing and the Built Environment*, Vol. 19, No.96, 2004, ss. 91-109.

3.5. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL GELİŞME VE EKOLOJİK PLANLAMA

Brundtland Raporundan sonra sürdürülebilir kalkınma kavramı, küreselleşen dünyada çok önem atfedilen bir kavram haline gelmiştir. Bunun en önemli nedeni ise günümüzdeki ekonomik büyümeye dayalı politikalar ile, sürekli ve dengeli gelişmenin sağlanmasının mümkün olmadığına anlaşılmış olmasıdır. Dolayısıyla, bu görüş paralelinde Brundtland Raporu dünyanın bütüncül bir yaklaşımla sosyal, ekonomik ve politik bir sistem olarak ele alınması gerektiğine dikkat çekerek, bu bütüncül sistemin değişen şartlar altında devamlılığını sürdürmesi için kolektif eylemlere ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır¹¹⁹.

Bu bağlamda, Brundtland raporuna göre sürdürülebilir bir gelişmenin sağlanması için gerekli şartlar şu şekilde sıralanmaktadır:¹²⁰

- *“Karar almada vatandaşların etkin katılımını sağlayacak bir siyasal sistem,*
- *Kendi çabasıyla ve sürdürülebilir biçimde üretim fazlası ve teknik bilgi sağlayabilecek bir ekonomik sistem,*
- *Uyumsuz gelişmeden doğan gerilimlere çözüm bulabilen bir sosyal sistem,*
- *Gelişme için gerekli ekolojik tabanı korumaya saygı gösteren bir üretim sistemi,*
- *Durmadan yeni çözümler arayabilecek bir teknolojik sistem”.*

Adı geçen rapora göre kavram iki temel faktörü barındırmaktadır. Bunlar *“özellikle dünyanın yoksullarının temel ihtiyaçları ile çevrenin bugünkü ve gelecekteki ihtiyaçları karşılayabilme yeteneğine teknolojinin ve sosyal örgütlenmenin getirdiği sınırlamalar düşüncesidir”.* Kentler sosyal ve ekonomik gelişmenin itici güçleri olarak, bu alanlardaki politikaların belirlenmesinde temel anlamda belirleyici olmaktadır. Bu noktada belirleyicilik özelliği ve barınma, istihdam, hizmet gibi konularda yararlı ve yaratıcı özelliklere sahiptirler.

¹¹⁹ Finco, Nijkamp, a.g.m., s.293.

¹²⁰ Muharrem Güneş, *Yerel Gündem 21 “Ulusal Kentlerden Küresel Köylere”*, Ankara, Detay Yayıncılık, 2004, s.41.

Üzerinde önemle durulması gereken konu ise sürdürülebilir gelişme kavramının düzeyi ile ilgilidir. Bu çerçevede, sürdürülebilir kentsel gelişme'nin elbette küresel boyutlarından söz etmek olanaklı olmakla beraber yerel ve küresel süreçler arasında sıkı bir etkileşim de söz konusudur. Çünkü kentler veya bölgeler hem yakın çevrelerini hem de daha uzak bölgeleri etkileyebilen açık sistemlerdir.¹²¹ Sürdürülebilir gelişme politikalarının uygulanması kaçınılmaz olarak yerel ve bölgesel düzeyde olacaktır. Ulusal devletler, devletlerden oluşan bölgesel yapılar ve onların içindeki alt yönetim basamakları, küresel çevre politikalarının uygulama alanları ve uygulayıcısıdır¹²².

Sürdürülebilir kalkınma kavramının birleşenlerinden hareketle, içlerinde en önemlileri arasında olan katılımın sağlanmasına en fazla olanak sağlayacak düzeyin yerel düzey olduğu görülmektedir. Sürdürülebilirlik kavramının kentler üzerinde odaklaşması özellikle büyük kentlerin hem doğal kaynakların başlıca tüketicisi, hem de kirlilik ve atıkların esas üreticisi olmalarından kaynaklanmaktadır. Kentsel gelişme sonucu olarak şekillenen sorunlar ile sürdürülebilir gelişmenin gerçekleştirilmesi süreci güçlüklerle karşı karşıya kalmış bulunmaktadır.

Bu noktada içerisinde olayın bir başka yönünü de kentsel gelişmenin özünde bulunan kendi kendini devam ettirme anlayışı oluşturmaktadır. Şüphesiz bu rastlantısal bir biçimde gerçekleşemez. Kentlerin günümüz dünya sistemi içerisinde kalabilmeleri veya kendilerini sürdürebilmeleri bölgesel, ulusal ve uluslararası pazarlarla olan ilişkisine de bağlı olmaktadır. Bu ilişkinin kentler üzerinde oluşturduğu baskı ile de kentler rekabetçi bir anlayış içerisinde gelişme göstermektedirler. Bu rekabetçilik kentin ekonomik, çevresel, endüstriyel ve teknolojik temellerinde sürekli bir yeniden yapılanmayı gerektirmektedir. Bu anlamda kentin ne kadar rekabet edebildiği onun o oranda kendini sürdürebilmesi anlamına gelmektedir¹²³.

Fakat bu rekabetçiliğin sürdürülebilir bir gelişme perspektifinde olabilmesi için bazı şartların sağlanması gerekmektedir:¹²⁴

- *“Tüm sektörlerde ekonomik çeşitliliği sağlamak,*

¹²¹ Geenhuisan ve Nijkamp, a.g.m., s.130.

¹²² Mengi, Algan, a.g.e., s.154.

¹²³ Geenhuisan, Nijkamp, a.g.m., s.132.

¹²⁴ Ian Livingstone, “Observations, London: A Sustainable City?”, *Area*, 2001, Vol. .33, No.1, s.79.

- *Tüm sektörlerde nitelikli işgücüne sahip olmak,*
- *Sosyal, kültürel, fiziksel ve çevresel bağlamda yüksek düzeyde yaşam kalitesi sunmak,*
- *İyi iletişim ve nitelikli ulaşım olanaklarına sahip olmak,*
- *Katılımcı bir karar alma ve uygulama sürecine sahip olmak “(karar verici aktörlerin genel olarak kamudan ve halktan oluştuğu rasyonel karar verme süreci olarak”¹²⁵.*

Sürdürülebilir gelişme öğeleri ile kentler arasındaki ilişkinin bir başka yönünü de, sosyal ve toplumsal düzey oluşturmaktadır. Nitekim sürdürülebilir yerleşmenin bu hali gerçekleştiren bir toplumun yerleşme düzeni olduğu kanısı da kabul görmektedir¹²⁶.

Sürdürülebilir kentsel gelişmenin, sürdürülebilir bir toplumla mümkün olabileceği ortaya konmaktadır. Sürdürülebilir “Dünya Başkanlık Konseyi” sürdürülebilir toplumu şu şekilde tanımlamaktadır: “Sürdürülebilir toplumlar, doğal ve tarihi kaynakların korunduğu, iş olanaklarının olduğu, yerleşim yayılmasının kontrol altına alındığı, çevresi güvenli, eğitimin hayat boyu sürdüğü, ulaşım ve sağlık hizmetlerine kolay ulaşıldığı ve tüm bireylere hayat kalitesini artırma fırsatının tanındığı toplumlar yaratmak için, insanlara birlikte çalışma cesareti veren toplumlardır”¹²⁷. Sürdürülebilir kentler veya sürdürülebilir insan yerleşmeleri kavramları ile ilgili olarak üzerinde uzlaşmış ve net bir tanımlama yoktur.¹²⁸ Hatta sürdürülebilir kenti “oxymoron” yani henüz ne olduğu kesin olmayan, “köşesiz” bir kavram olarak da tanımlayanlar vardır.¹²⁹ Bununla birlikte sürdürülebilir gelişmenin öğeleri olarak ele alınan çevresel, ekonomik, sosyal, politik, demografik, kurumsal ve kültürel amaçları bu kavramın birer parçası olarak değerlendirmek gerekmektedir¹³⁰.

¹²⁵ Geenhuisan, Nijkamp, a.g.m., s.133.

¹²⁶ İlhan Tekeli, “Habitat II’nin Gündemini Oluşturan Temel Kavramların İrdelenmesi”, Habitat II Konferansı Yazıları, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara, 1996 (b), s.28; Mehmet Çubuk, “21. Yüzyılda Beşerileşmiş Ve Sürdürülebilir Şehircilik İçin Düşünceler”, *Kentsel Çevre ve Sürdürülebilirlik Paneli*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Kentsel Araştırma ve Geliştirme Merkezi, 16 Mayıs 2000, s.7.

¹²⁷ Neslihan Yönet, Funda Yirmibeşoğlu, "Kentsel Projelerin Sürdürülebilirlik Potansiyellerinin Değerlendirilmesi: Sürdürülebilirlik Matrisi", *8 Kasım Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Planlamada Yeni Politika ve Stratejiler, Riskler, Fırsatlar*, İstanbul, İTÜ, Taşkışla, 2005, ss. 261-272.

¹²⁸ Satterthwaite, a.g.m., s.1667.

¹²⁹ Lurton Blassingame, “Sustainable Cities: Oxymoron, Utopia or Inevitability”, *Social Science Journal*, Vol. 35, No.1, 1998, s.1.

¹³⁰ Satterthwaite, a.g.m., s.1674.

Dolayısıyla, güvenli su kaynaklarından, uygun barınma şartlarına, istihdamdan yaşam kalitesi ve katılıma kadar bütün kavramlar sürdürülebilir kentsel gelişme içerisinde değerlendirilmektedir¹³¹. Diğer bir ifade ile, sürdürülebilir kent ekonomik, çevresel ve sosyo-ekonomik ilerlemeyi etkin yurttaş katılımı ile beraber dengelemeyi başarmış bir kent olarak karşımıza çıkmaktadır¹³². Üzerinde önemle durulması gereken bir konu ise bu gelişme sağlanırken kentlerin veya insan yerleşimlerinin çevrenin doğal taşıma kapasitesinin üzerinde bir standarda çıkmamaları gereğidir. Taşıma kapasitesi kavramının “Geleceğe Özen” isimli raporundaki “*insan türünün, çevremiz insan eylemlerini destekleme kapasitesini kaybedinceye kadar yükleyebileceği azami sürdürülebilir yük*”¹³³tanımı ile de anlaşılacağı üzere çevrenin doğal taşıma kapasitesinin üzerine çıkılmaması, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik ve başarı ile uygulanmış bir sosyal adalet için gerekli olan koşulu oluşturmaktadır.

Sürdürülebilir kentsel gelişme, kentsel mekanların, bu mekanlar içinde yer alan eylemlerin ve kentte yaşayanların, çevresiyle birlikte bir bütün olarak varlığını dengeli bir şekilde devam ettirebilmesi ve kent içerisinde üretilen değerlerin gelecek kuşaklara aktarılabilmesini ifade etmektedir¹³⁴. Sürdürülebilir kentler, kentlerin optimum ölçekte eylemlerde bulunmasını işaret etmektedir¹³⁵.

Literatürde “sustainable cities” (sürdürülebilir kentler), “sustainable urban development” (sürdürülebilir kentsel gelişme), “sustainable human settlements” (sürdürülebilir insan yerleşimleri), “eco-cities” (eko-kentler), “liveable cities” (yaşanabilir kentler), “green cities” (yeşil kentler) gibi kavramlarla yer almaktadır. Her birinde küçük anlam farklılaşmaları olan yaklaşımlar, özünde kentlerin çevre ile uyumlu bir ilişki içinde olmasını dile getirmektedirler¹³⁶.

¹³¹ David Drakasis, “Third World Cities: Sustainable Urban Development III, Basic Needs and Human Rights”, *Urban Studies*, Vol.34, No. 5-6, 1997, ss.796–825.

¹³² Voula Mega, Jorn Pedersen, Urban Sustainability Indicators, *European Foundation for The Improvement of Living and Working Conditions*, Ireland, 1998, s.6.

¹³³ Nüfus ve Hayat Kalitesi Bağımsız Komisyonu, *Geleceğe Özen*, (Çev) Belkis Çorakçı Dişbudak, Ankara, TÇV Yayınları,1997, s.104.

¹³⁴ Peter Nijkamp, Görke Pepping, “A Meta- Analytical Evaluation of Sustainable City Initiatives”, *Urban Studies*, 1998, ss.1481-1502.

¹³⁵ Peter Newman, “Sustainability and Cities: Extending The Metabolism Model”, *Landscape and Urban Planning*, 1999, Vol. 44, s.219.

¹³⁶ Ferhat Bayram, “Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Araçlar ve Yaklaşımlar ve Türkiye”, *Cevat Geray’a Armağan*, Ankara, Mülkiyeliler Birliği Yayınları No:25, 2001, ss.251- 264.

3.6. SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLER VE YAŞANABİLİRLİK

Yaşanabilirlik; bireysel ve toplumsal refah ve mutluluk ile, kişilerin bir yerleşimde yaşamaktan duyduğu doyum ve bunu etkileyen mekansal özellik ve niteliklerle ilgilidir. Habitat II’de, yaşanabilirlik, “bir yerleşmenin iyi olarak nitelendirilebilmesi için, toplumların üzerinde uzlaştıkları yerleşmenin, gerçekleştirilmesi gereken başarı ölçütleri olarak” tanımlanmıştır¹³⁷.

Yerel ve değişken performans kriterleri ile ölçülmeye elverişli bir kavram olan yaşanabilirlik, tüm dünya vatandaşlarının yaşam kalitesine ilişkin kaygılarına daha iyi yanıt bulunmasına olanak tanımaktadır. Çünkü, en zor koşullarda bile insanlar, temel ihtiyaçlarının karşılanmasının ötesinde, daha iyi bir hayatın özlemine duymaktadır¹³⁸.1960’da dünya nüfusunun %33’ü kentlerde yaşamakta idi, 1990’da bu oran %43’e çıkmıştır. 2016 yılı itibariyle kentli oranı %54 olup, 4 milyar insan kentsel alanlarda yaşamaktadır. 2007 yılından itibaren kent nüfusu kır nüfusunu geçmiştir¹³⁹. Kentlerde yaşayanların da dörtte biri yoksuldur. Yoksullar için de bir şehri yaşanabilir kılmak için öncelikle içilebilir, güvenli suyun ve elektriğin sağlanması, yolların yapılması, çöplerinin toplanması, çukurların kapatılması ve ulaşımlarının sağlanması gereklidir¹⁴⁰.

Her toplumun kültürüne göre değişen standartları vardır. Bu standartlar yanında tüm toplumlar tarafından kabul gören tartışmasız standartlar da vardır. Örneğin, kişinin beden ve akıl sağlığı için gerekli koşulların sağlanması gibi. Bu açıdan düşünülürse insan haklarıyla temellendirilmiş yaşanabilirlik ilkesinin bir sosyal harekete kaynaklık edebilecek potansiyele sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Yerleşme hareketinin dayanağı yaşanabilirlik ilkesidir. Yaşanabilirlik ilkesinin amacı, var olanı aşarak,

¹³⁷ Toplu Konut İdaresi Başkanlığı , *Habitat II Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı*, 1996, s. 76.

¹³⁸ Efza Evrengil ,“Habitat II’nin Yeni Gündemi, Yaşanabilirlik İşleyen Bir Demokrasi Gerektiriyor”, *Ada Kentliyim*, Yıl. 2, S. 5,1996, ss.3-5.

¹³⁹ United Nations, *World Urbanizations Prospects The 2015 Revision*, New York, https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/files/key_findings_wpp_2015.pdf erişim tarihi: 01.02.2017, s.12.

¹⁴⁰ Patricia Annez , “Livable Cities for the 21st Century”, *Society*, Vol.35, No. 4,1998, s.45.

daha iyi koşullara ulaşmayı hedeflemektir. Çabalar Bayrak, çalışmasında yaşanabilirliğin boyutlarını aşağıdaki şekilde detaylandırmıştır:¹⁴¹

- *“Can ve mal güvenliği*
- *Yeterli ve sağlıklı su*
- *Atıkların uzaklaştırılması*
- *Temiz hava*
- *Ucuz ve temiz enerji sağlanması*
- *Doğal afet riski taşıması*
- *Haberleşme*
- *Konut edinebilme gücü*
- *Tarihi ve kültürel miras*
- *Kimlik*
- *Ulaşım*
- *Gürültü”*

2001 yılında Dünya Bankası tarafından yayımlanan “Kentsel Çevre Öncelikleri Raporu”ndaki yaşanabilir kent, yoksullara diğer ihtiyaçlarının yanında sağlıklı ve onurlu yaşam alanı sağlayan kenttir. Yaşanabilir kentlerin ayrıca, “yarışabilir” (iyi idare edilen ve yönetilen) ve ekonomik olarak da sürdürülebilir olmaları gerekir. Bunlar için çalışmada üç ana strateji belirlenmiştir:

- *“Kent yoksulu için temel çevresel hizmetlerin tesis edilmesi,*
- *Temiz hava, temiz su ve sağlıklı kentler sunulması,*
- *Kentlerdeki kişiler için mali kaynak bulunması”.*

Ertan, yaşanabilir kenti, yaşayan kentin temeli olarak tanımlamıştır. Kentin, yaşayan kent olması için, “çağdaş planlama” anlayışına göre yaşamak, çalışmak,

¹⁴¹ Nilüfer Çabalar Bayrak, *Yaşanabilirlik Kavramı ve Ankara 2025 Metropolitan Alan Planlama Çalışmaları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2001, s.5.

dinlenmek ve dolaşmak işlevlerinin yanı sıra, üretmek, eşit dağıtmak ya da bölüşmek, korumak ve geliştirmek, öğrenmek ve ilerlemek işlevlerine de sahip olması gerekmektedir¹⁴². Yaşanabilirlik, yerleşmelerde gerçekleştirilmesi gerekenler konusunda toplumların uzlaştıkları performans ölçütlerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan bir ilke olarak tanımlanırsa, bu performans ölçütlerini Kevin Lynch'in ön plana çıkardığı beş boyutla ele almak mümkündür. Bunlar:¹⁴³

- **Yaşama Uygunluk:** *Bu boyut içinde, yeterli ve sağlıklı içme suyunun ve enerjinin varlığından, atıkların sağlık koşullarına uygun olarak uzaklaştırılmasından, güvenliğe ve insanların gürültüye maruz kalmamasına kadar pek çok şey yer alabilir.*
- **Anlamlı Olmak:** *Bu boyutta, çevreyi öğrenebilme, kimlik, çoğulcu yaşam biçimlerinin gerçekleştirilebilmesi, yaşadığı çevreyi anlamlı bulmak gibi değişik öğeler bulunmaktadır.*
- **Kullanım Amacına Uygun Olmak:** *Bu boyut içinde ise, herkese yeterli konuttan, trafik sıklığı dolayısıyla zaman kaybedilmemesine, özürülülerin gereksinimlerine uygun kaldırımların bulunmasına kadar pek çok şey kendisini bulacaktır.*
- **Erişilebilir olmak:** *Bir yerleşmede yaşayanların, diğer insanlara, faaliyetlere, kaynaklara, hizmetlere, bilgiye ve yerlere erişebilir olmasıdır. Tabii ki, erişilenler yeterli miktarda ve çeşitlilikte olmalıdır.*
- **Yaşayanlarca denetleme:** *Mekanların ve faaliyetlerin yaratılması yararlanılması, geliştirilmesi ve işletilmesinde orada yaşayanlar, kullananların söz sahibi olmasıdır.*

¹⁴² Birol Ertan ,“Yaşayan Kent”, G. Demire vd., *Ve Kirlendi Dünya....*, Ankara, Öteki Yayınevi,1997, s.175.

¹⁴³ İlhan Tekeli, İstanbul, “İnsan Haklarının Yerleşmeye ve Mekana İlişkin Boyutları Üzerine”, *İnsan, Çevre, Kent*, İstanbul, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, 2002, ss.19-20.

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL YAŞAM KALİTESİ VE YAŞAM KALİTESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1. YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI

Yaşam kalitesi, hükümetler, yerel ve uluslararası kuruluşlar tarafından sıkça kullanılan, bireylerin beklediği küresel olarak özlem duyulan bir kavramı ifade etmektedir¹⁴⁴. Çok boyutlu olan yaşam kalitesi, farklı bilim dallarınca araştırılan ve farklı bilim dallarında farklı şekillerde tanımlanan zaman zaman refah ve mutluluk kavramlarının yerine de kullanılan bir kavramdır¹⁴⁵.

Yaşam kalitesi; iyi bir yaşam, değerli bir yaşam, tatmin edici bir hayat ve mutlu bir yaşam nosyonlarını kapsayan geniş bir kavramdır¹⁴⁶. Aynı zamanda bireyin fiziksel işlevlerini, psikolojik durumunu, aile içindeki ve dışındaki sosyal birlikteliklerini, çevresel etkilerini ve inançlarını da kapsamaktadır¹⁴⁷.

Yaşam kalitesi belirli bir ülke ya da bölgedeki insanların yaşam koşulları ya da doğasının tanımlanması ve değerlendirilmesine ilişkindir. Yaşamın kalitesi birey ya da topluluğa ilişkin harici faktörler tarafından belirlenmektedir ki bunlara teknoloji, altyapı, diğer grup ya da ülkelerle ilişkiler, toplumun kurumları, doğal çevre gibi güçler ve toplumla bireyin ya da toplumun değerleri ile etkileşimleri de içeren diğer faktörler de dahildir¹⁴⁸.

Yaşam kalitesinin birçok bileşeni olduğunu söylemek mümkündür. Bu bileşenler; sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanma, kaliteli ve yeterli beslenme

¹⁴⁴ Mariano Rojas, “The Measurement of Quality of Life: Conceptualization Comes First A Four-Qualities-of-Life Conceptual Framework and an Illustration to Latin America”, Mexico 2014, <http://www.iadb.org/res/laresnetwork/files/pr308finaldraft.pdf> (24.06.2014), s.1.

¹⁴⁵ Rutt Veenhoven, “The Four Qualities of Life”, *Journal of Happiness*, 2000, Vol 1, s.39.

¹⁴⁶ Rod, McCrea, Tung-Kai Shyy, Robert Stimson, “What Is The Strength Of The Link Between Objective And Subjective Indicators Of Urban Quality Of Life?” *Applied Research in Quality of Life*, Vol.1, No.1, 2006, ss.79–96.

¹⁴⁷ Alison J Carr, Baryy Gibson, Peter G Robinson, “Measuring of life is quality of life determined by expectations or experience”, *BMJ*, Vol. 322, 2006, s.1240.

¹⁴⁸ Stanislav Kolenikov, *The Methods Of The Quality Of Life Assessment*, Master thesis. NES, Moscow, 1998, Retrieved from http://www.komkon.org/*tacik/science/skolenik_nes_thesis.pdf, (15.01.2017), s.37.

olanakları, korunma, sağlıklı bir kentsel çevre, hak, fırsat ve cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması, günlük yaşamın içinde olma, saygınlık ve güvenlik olarak ortaya konabilmektedir. Bu bileşenlerin hepsi ayrı bir anlam taşıırken, herhangi birinin eksikliği kaliteli yaşamı olumsuz etkilemektedir¹⁴⁹.

Yaşam kalitesi kavramını daha iyi algılayabilmek için kavramın tanımını incelemek gerekli görülmektedir.

1.1. YAŞAM KALİTESİNİN TANIMLANMASI

‘Kalite’ bir karakteristiğin mükemmellik derecesini vurgular, ancak yaşam kalitesi ise farklı gruplar için farklı anlamlara sahip olabilmektedir. Bazıları için kendileri ve diğerlerinin ne kadar mutlu olduğu anlamına gelirken diğerleri için ise ekonomik durum, eğitim, sağlık ya da güvenlik düzeyi anlamına gelebilir. Pek çok araştırmacı yaşam kalitesi kavramının tanımlanabilmesi için çok geniş anlam içerdiğinde hemfikirlerdir. Dolayısıyla bu kavramın tüm dünyada kabul görebilecek bir tanımını geliştirmek oldukça zordur¹⁵⁰. Kelime olarak yaşam kalitesi farklı gruplar için farklı anlamlar ifade etmektedir. Bir alanda yaşanabilirlik ya da çocuk gebeliği, hastalık ya da yoksul sayısı gibi aile ve sağlığa ilişkin sorunların azlığı ya da yokluğu olarak yorumlanmaktadır¹⁵¹.

Yaşam kalitesi kavramını Thorndike, “sosyal çevrenin bireyin üzerinde yansıyan tepkisi” olarak tanımlamaktadır. Andrews ve Withey “bireylerin doyumu ve onların sosyal ilişkilerinin kesişimi”, Weinstein ve Frankel ise, “bireyin kendi yaşamında doyum kapasitesi ve mutluluk bulması” olarak tanımlamaktadırlar¹⁵².

Dünya Sağlık Örgütü’ne (WHO) göre, yaşam kalitesi, “bireylerin, hayatın olağan akışı içindeki durumları, buldukları sosyo-kültürel yapı ve değerler sistemi noktasında, algılama ve değerlendirme yöntemi” olarak tanımlanmaktadır. Bu değerlendirme, bireylerin ümitleri, hedefleri, hayat standartları ve hayatla ilgili

¹⁴⁹ Murat Şeker, *İstanbul’da Yaşam Kalitesi Araştırması*, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2011, s.19.

¹⁵⁰ Daisy Das, “Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati”, *Soc Indic Res*, Vol. 88, 2008, s.298.

¹⁵¹ Donald R. Epley., & Mohan Menon, “A Method Of Assembling Cross-Sectional Indicators Into A Communityquality Of Life”, *Social Indicators Research*, Vol.88, 2008, ss. 281–296.

¹⁵² Sevgi Özkan, “Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi, WHOQOL–100 ve WHOQOL-BFEF”, *Psikiyatri, Psikoloji, Psikoformoloji Dergisi*, S.7, 1999, s.8.

endişeleri ile ilişkili bir biçimde şekillenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün başka bir tanımına göre, yaşam kalitesi, “kişinin fiziksel sağlığı, psikolojik vaziyeti, özgürlük hissetme oranı, sosyal ilişkileri ve hayatını süregeldiği çevrenin başlıca özellikleriyle etkileşim halinde olduğu gibi çok sayıdaki faktörle birlikte şekillenen, sofistike ve geniş bir kavram” olarak görülmektedir¹⁵³.

Mulligan ve arkadaşları¹⁵⁴ kapsamlı yaşam kalitesi literatür incelemelerinde yaşam kalitesini geniş anlamda, “bir çevredeki ölçüğe bağımlı olan ve çevredeki bireyleri, aileler gibi grupları firmalar gibi ekonomik birimlerin davranışlarını etkileyebilecek olan insani ve fiziksel koşullardan aldığı tatmin” olarak yorumlamaktadır.

Yaşam kalitesi kavramı, bireylerin çok yönlü olarak iyiliklerini kapsamaktadır. Bu yönler arasında bireyin yaşama dair duygusal tepkileri, eğilimleri, yaşamdan duyduğu tatmin ve memnuniyetin yanında iş ve kişisel ilişkilerinden duyduğu memnuniyet bulunmaktadır¹⁵⁵. Yaşam kalitesi kavramı, geniş bir şekilde bir kişinin çoklu yönlerin "iyiliğini" nasıl ölçtüğünü kapsamaktadır.

Yaşam kalitesi kavramı her ne kadar farklı anlamlandırmalarla ifade edilsede, daha önceki yüzyıllarda lüks anlamında kullanılmakta ve önemsiz bir kavram olarak görülmekteydi. İçinde yaşadığımız yüzyılda ise insanlar için tamamiyle bir memnuniyet manasına bürünmüş olup; bahsedilen anlamda memnuniyet, sayısal standartlar ve nicel olarak bir memnuniyetin yanı sıra ihtiyaçların ve isteklerin karşılanma düzeyi şeklinde tanımlanmaktadır¹⁵⁶.

Yaşam kalitesi, bireylerin biyolojik durumları, hayat biçimleri, ilişkileri ve içinde buldukları kentsel çevrenin nicel ve nitel yönden değerlerinin toplamı olarak

¹⁵³ World Health Organization QoL Group, “The World Health Organization Quality of Life Assessment (WHOQOL)”, Position Paper from the World Health Organization, *Social Science And Medicine*, Vol. 41, 1995, ss.1403–1409.

¹⁵⁴ Gordon Mulligan, John Carruthers, Meagan Cahill, Urban Quality Of Life And Public Policy: A Survey. *Advances In Urban Economics*, (Eds.), In R. Capello & P. Nijkamp, Amsterdam, Elsevier Science B., 2004, ss.729–802.

¹⁵⁵ Ed Diener, v.d., Subjective Well-Being: Three Decades Of Progress, *Psychological Bulletin*, Vol. 125, No. 1999, ss.276-302.

¹⁵⁶ Riccardo Abbate., Ornella Giambalvo ve Anna Maria Milito, “Service and Life Quality: TheCase of Palermo”, *Social Indicators Research*, Vol. 54, 2001, s.277.

ifade edilebilir¹⁵⁷. “Yaşam kalitesinde asıl amaçlanan, bireyin kendi psikolojik, sosyal, fiziksel ve ekonomik durumundan ne derece memnun olduğunu belirlemesidir”¹⁵⁸.

Çok sayıda değişik tanımı bulunmasına rağmen, bu tanımların temel noktası, yaşam kalitesinin bireylerin hayatına ilişkin objektif değişkenlere ve bireyin kendi algılaması doğrultusunda şekillenen sübjektif değişkenlere bağlı olarak süregelen, çok kapsamlı bir kavram olmasıdır¹⁵⁹.

Bu nedenle de yaşam kalitesi araştırmalarında yaşam kalitesinin iki boyutu – objektif ve sübjektif – farklı göstergeler olduğu varsayılmaktadır¹⁶⁰.

Objektif göstergeler; gelir, eğitim, meslek, sağlık, yaşanan konutun durumu vb. iken; kişinin sahip olduğu bu imkânlardan duyduğu tatmin/doyum ise yaşam kalitesinin sübjektif göstergeleri olarak ifade edilmektedir¹⁶¹.

Eğitim düzeyi gibi objektif göstergeler sıklıkla ulusal düzeyde toplanırlar. Bazen objektif göstergeler kompozit indeksler halinde gruplandırılırlar ki bunlar da ulusal ve uluslararası karşılaştırmalara olanak tanımaktadır. Sosyal göstergeler sıklıkla objektif yaşam kalitesi ölçütü olarak kullanılmaktadır. Örneğin bebek ölüm oranı, kişi başına düşen doktor sayısı ve yaşam süresi sağlıklı ilişkili yaşam kalitesi içinde değerlendirilirken cinayet oranı, birey başına düşen polis sayısı ve tecavüz oranları ise suçla ilişkili yaşam kalitesi çerçevesinde değerlendirilmektedir¹⁶².

Objektif (nesnel) göstergeler; bireylerin algılamasına bağlı olmaksızın oluşan şartların değerlendirilmesine dayanmakta olup yapısal çevrenin, doğal çevrenin, ekonomi ve sosyal alanın somut görünüşlerinin ölçülmesidir. Nesnel veriler sistematik olarak uluslararası, ulusal, bölgesel ve kent düzeyinde kurum tarafından toplanan istatistik

¹⁵⁷ Şeker, a.g.e., s.19.

¹⁵⁸ Hayriye Merve Eriş, Duygu Anıl, Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Kalitesi Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, DOI:10.16986/HUJE.2.015.014.183, s.2.

¹⁵⁹ Ayça Öztürk, *Kıyı Yerleşimlerinde İkinci Konutun Kentsel Yaşam Kalitesine Etkileri Ayrıntılı Örneklemesi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2013, s.7.

¹⁶⁰ Chull Shin, Conrad P. Rutkowski, Chong-Min Park, “The Quality Of Life In Korea: Comparative And Dynamic Perspectives”, *Social Indicators Research*, Vol. 62, No. 63, 2003, ss.3–36.

¹⁶¹ Torlak, Yavuzçehre, a.g.m., s.30.

¹⁶² Ed Diener and Eunkook Suh, “Measuring Quality Of Life: Economic, Social, And Subjective Indicators”, *Social Indicators Research*, Vol. 40, 1997, ss.189–216.

bilgiler ile verilerden oluşmaktadır¹⁶³. Ancak, bu tür göstergeler sıklıkla nokсандırlar. Hem eksik raporlama (örneğin suç oranları) hem de aşırı raporlamadan (örneğin gelir) etkilenebilmektedirler. Dahası, objektif göstergeler için değişkenlerin seçimi subjektif bir karar verişi içerebilmektedir. Objektif göstergeler insanların refah deneyimlerini tam olarak yansıtamayabilir.¹⁶⁴ Bireylerin refah hissi çok daha karmaşık olan, farklı şekillerde belirlenen ve toplumdaki harici koşullar temelinde tanımlayıcı sosyal göstergelerce varsayılan bir deneyimdir. Bundan ötürü insanların subjektif refahını da dikkate almak önemlidir.

Sübjektif yaşam kalitesi, tavırların ölçülenmesini simgelemektedir. Sübjektif göstergeler bireyin yaşamın objektif koşullarına ilişkin değerlendirmelerini yansıtmaktadır. Sübjektif boyutun kesin anlamı kullanıldığı içeriğe bağlıdır. Yaşam kalitesinin analizinde objektif özelliklerin kullanımı denemeleriyle paralel olarak sübjektif göstergeler daha çok dikkat çekmiştir. Sübjektif refahın temel öncülü bireyin refahını anlamak için yaşamın spesifik boyutlarının yanı sıra bireyin kendi hayatında da bir bütün olarak bilişsel ve duyuşsal reaksiyonlarının anlaşılması önemlidir. Tatmin bireylerin yaşamlarına ilişkin bilişsel ve duyuşsal değerlendirmelerini ifade etmektedir¹⁶⁵.

Sübjektif (öznel) göstergeler ise, sosyal oluşumların bireyin değerlendirmesine bağlı olarak ölçülmesi ve bireyin refah hissini ve hayatın belli bir alanından memnuniyetinin değerlendirilebilir ifadesidir. İkincil bilgi kaynaklarına dayanan objektif göstergelerden farklı olarak sübjektif göstergeler doğrudan kişilerden görüşme ya da anket yolu ile elde edilen bilgileri gerektirmektedir¹⁶⁶.

Sübjektif yaşam kalitesi kavramında, sübjektif refah ve mutluluk sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Sübjektif refah üç ilişkili bileşenden oluşmaktadır. Bunlar; “yaşam tatmini”, “keyifli his” ve “keyifsiz his”tir. Yaşam tatmini, bilişsel değerlendirme olarak tanımlanırken bireyin mevcut koşulları içsel olarak empoze edilen standartlarla karşılaştırılmaktadır. Hisler ise memnun ve

¹⁶³ Bryan H Massam “Quality of Life: Public Planning and Private Living”, *Progress in Planning*, Vol. 58, 2002, ss.141-227.

¹⁶⁴ Bryan H Massam, a.g.m., s.144.

¹⁶⁵ Ed Diener, E., Lucas Re, *Subjective Emotional Well Being*, (Eds.), Lewis & J. M. Haviland 2nd ed., New York, Handbook of emotions , 2000, ss.471-485.

¹⁶⁶ Massam, a.g.e, ss.141-227.

memnuniyetsiz duyguları ifade etmektedir. Hem his hem de bildirilen tatmin yargıları bireyin kendi yaşam koşullarına ilişkin değerlendirmelerini yansıtmaktadır. Diğer yandan, mutluluk bir bireyin kendi yaşamına ilişkin değerlendirme tepkilerine dâhil olan bir duyuşsal bileşendir. Pozitif ve negatif hisler arasında bir denge olarak kavramsallaştırılmıştır. Mutluluğa ilişkin kavramsallaştırma, üç ana bileşenden oluşmaktadır. “Pozitif his”, “tatmin” ve “sıkıntı yokluğu”. Bununla beraber, bilişsel (tatmin gibi) bileşenleri dâhil ederek mutluluğun hislere odaklanan daha önceki tanımlamalarından ileriye gidilmiştir. Bundan ötürü, bu kavramsallaştırmanın sübjektif refah olarak ifade edilmesi gerekmektedir ki bunun da üç bileşenden oluştuğu ifade edilmiştir; “pozitif his”, “negatif his” ve “bilişsel bileşen”dir¹⁶⁷.

1.1.1. Sağlıklı Kentler

Dünya Sağlık Örgütü’nün Sağlıklı Kentler projesi kapsamında sağlıklı bir kent, “devamlı olarak fiziksel ve sosyal çevre yaratan bunu geliştiren maksimum potansiyellerini ilerleterek hayatın tüm fonksiyonlarını yerine getiren, insanların birbirlerini karşılıklı desteklemesine imkan verecek toplum kaynaklarını geliştiren, yaşam koşullarının (kentte yaşayanların ekonomik ve sosyal durumları ile fiziksel çevre) sağlık ve yaşam kalitesini yükselttiği kenttir”¹⁶⁸. DSÖ’nün belirlediği sağlıklı kent ölçütleri:¹⁶⁹

- “Yüksek kalitede temiz ve güvenli çevre (konut kalitesini de içerecek şekilde),
- Dengeli ve sürdürülebilir bir ekosistem,
- Tüm insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması (yiyecek, su, konut, gelir ve iş),
- Güçlü, birbirini destekleyen ve çıkarıcı olmayan bir toplum,
- Yönetime yüksek derecede halk katılımı,

¹⁶⁷ R. A. Misajon, *The Homeostatic Mechanism: Subjective Quality Of Life And Chronic Pain*. Unpublished (Ph.D. Thesis), Deakin University, Australia, 2002, s.245.

¹⁶⁸ World Health Organization, *Healthy Cities and Urban Governance*, <http://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/urban-health>, (20.10.2016), s.34.

¹⁶⁹ World Health Organization, *What Are The Qualities Of A Healthy City?*, <http://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/urban-health/activities/healthy-cities/who-european-healthy-cities-network/what-is-a-healthy-city>, (21.10.2016), s.65.

- *Kapsamlı iletişim, etkileşim ve haberleşme ile çok çeşitli deneyim ve kaynaklara sahip olabilme olanağı,*
- *Tarihi ve kültürel mirası koruma ve geliştirme,*
- *Ulaşılabilir sağlık hizmetleri”dir.*

Dünya Sağlık Örgütü, yukarıda verilen özelliklere sahip ya da bu özelliklere sahip olmayı gündemine alan ve bu amaçla politikalar geliştirip bunları uygulamaya sokan kentleri “sağlıklı kentler” olarak tanımlar. Sağlıklı Kentler Projesi (SKP), uzun dönemli bir projedir. Projenin tek amacı ölüm ve hastalık oranlarını düşürmek değil, bireylerin toplumun, özel ve gönüllü örgütlerin ve yerel yönetimlerin sağlığı algılama anlama ve karar verme şekillerini de değiştirmeyi amaçlar. Buradaki anahtar nokta, kent yerel yönetiminin politik kararlılıkla bu projeye inanmasıdır¹⁷⁰.

SKP’ne, halkın katılımını zorlaştıran nedenler arasında, projenin savunulmasını da zorlaştıran, çabuk ve kolayca ölçülebilen, kısa dönemli sonuçların alınamaması yer almaktadır. Halk, projenin sağladıklarına konsantre olup, kısa dönemde sonuçlarını görmek istemektedir. Başarılı bir Sağlıklı Kentler Projesi için gerekli şartları Tsouros, aşağıdaki şekilde sıralamaktadır¹⁷¹.

- *“Güçlü bir politik destek*
- *Etkili bir lider*
- *Yaygın mülkiyet*
- *Geniş bir vizyon*
- *Stratejik ortaklık*
- *Yeterli ve uygun kaynak aktarımı*
- *Güvenilir proje yönetimi*
- *Etkili toplumlar*
- *Güçlü halk katılımı*

¹⁷⁰ Mehtap Tatar, Fahreddin Tatar, *Yerel Yönetimler ve Sağlık*, Ankara, Türk Belediyecilik Derneği, 1998, s.61.

¹⁷¹ Trevor Hancock ,”The Healthy City From Concept To Application”, *Healthy Cities Research and Practice*, (Ed.) John K. Davies, Michael P. Kelly, New York, Routledge Publ, 1993, s.21.

- *Sektörler arası işbirliği*
- *Politik ve yönetsel hesap verilebilirliktir”.*

Aicher, “*Designing Healthy Cities: Prescriptions, Principles and Practice*” adlı makalesinde, çevreyi oluştururken kentsel planlamanın kişi sağlığını nasıl etkilediği üzerinde durmaktadır. Yapısal çevrenin gelişimini kontrolde rol alan, planıcılar, mimarlar, mühendisler ve karar organlarının işlerini yaparken, sağlıkla ilgili boyutları ne derece göz önüne aldıklarını sorgulamaktadır. Kısaca sağlıklı kentler tasarlarlarken, “doğal çevre”, “yapısal çevre” ve “insan sağlığı” arasındaki karmaşık ilişkilerin göz önünde bulundurulması gerektiği üzerinde durmaktadır. Yazara göre, sağlıklı bir toplum oluştururken, öncelikle toplum yapısı ortaya konmalıdır, sonrasında, toplumu ilgilendiren plan ve projelerin insan sağlığını nasıl etkilediği değerlendirilmelidir, son olarak da yeni, sağlıklı plan ve stratejilerin yapılması gereklidir¹⁷².

Türkiye’de “Sağlıklı Şehirler Projesi” çalışmaları 1993 yılında başlamıştır. Sağlıklı Şehir Projesi, Avrupa Birliği’nin gündemine sağlık konusunu da dahil etmeyi ve yerel seviyedeki halk sağlığı için güçlü bir lobi oluşturmayı hedefleyen, uzun vadeli bir kalkınma projesidir. Şehirde yaşayan ve çalışan insanların fiziki, psikolojik ve çevresel refahlarını geliştirmeyi amaçlar. Bursa Büyükşehir Belediyesi, bu proje kapsamına girmek için 1995 yılında başvurmuş ve 2000 yılında kabul edilmiştir. Kabul edilen ilk Türk yerel yönetimidir. 2004 yılında dördüncü faz üyeliği ile devam etmektedir.

1.1.2. Kentli Hakları

İnsanlar bir mekan, bir toprak parçası üzerinde yaşarlar. İnsanların yaşamlarını sürdürdükleri mekana, “kent” ya da “köy” denir. Belli bir yönetsel örgüt biriminin sınırları içinde kalan yerlere kent, bu sınırların dışında kalan yerlere köy denilmektedir. Bu amaçla, belediye sınırları içindeki nüfusa, “kentli nüfus” denir¹⁷³.

Uluslararası istatistiklere göre, nüfusu 10 bini aşan yerleşmeler kent olarak değerlendirilmekte, sosyolojik araştırmalarda ise nüfusu 20-50 bin kişi arasındaki pek

¹⁷² Joseph Aicher, *Designing Healthy Cities: Prescriptions, Principles and Practice*, Kreiger Publishing Company, ABD, 1998, ss.128-158.

¹⁷³ Keleş, a.g.e., 2015, s:105.

çok yerleşme, büyük kasaba olarak değerlendirilmektedir. Nüfusu 50 binin üzerindeki yerler kent tanımlamasına uygun özellik taşırlar. Türkiye’de ise, yönetsel yapı içinde bazen il ve ilçe merkezleri nüfus büyüklüğüne bakılmaksızın kent kabul edilmekte; bazen de belediye örgütünün kurulması yeterli görülmektedir¹⁷⁴.

Başka dillerde yurttaşlık ve kenttaşlık, hemşehrilik, kentlilik aynı kökten gelen sözcüklerle ifade edilmektedir. Citoyen Fransızca’da, citizenship İngilizce’de yurttaş anlamına gelmektedir. Bunlar aynı zamanda hemşehri kavramı yerine de kullanılmaktadır. Öte yandan, batı ülkelerinde civilisation sözcüğü uygarlık anlamına da gelmektedir. Batı dilleri kavramsal olarak yurttaşlıkla, kenttaşlıkla uygarlık arasında bir ilişkinin olması gerektiğini varsaymaktadır. Kentler, hemşehrilere haklarını, ödevlerini ve sorumluluklarını öğrenmede ve kullanmada daha büyük bir bilinç kazandırmaya elverişli bir yerleşim ortamı olmalıdır¹⁷⁵.

İnsan hakları tarih içinde değişik aşamalardan geçerek oluşmuş bir haklar manzumesidir. Bu haklar önce savunulmakta, zaman içinde anayasalara girerek, uluslararası anlaşmalara konu olarak kurumsallaşmaktadır. Kentli hakları da henüz oluşma aşamasındadır¹⁷⁶.

İnsan hakları günümüzde de gelişmesini ve çeşitlenmesini sürdürmektedir. Bu insanlığın gelişmesinin doğal sonucudur. Böylece bugün “dayanışma hakları” adı verilen “üçüncü kuşak” haklar oluşmaktadır. Çevre hakları; toplumsal ve kültürel “self-determination”, insanlığın ortak varlığından faydalanma, uluslararası barış ortamında üçüncü kuşak haklardır. Kentli hakları da bu aşamadaki haklar arasında değerlendirilmektedir¹⁷⁷.

Kentli haklarını, kenttaşlık hakları olarak tanımlayan Cevat Geray’a göre kenttaşlık hakları; temel hakların, ekonomik, toplumsal ve kültürel hakların, siyasal hakların ve dayanışma haklarının gerçekleşme alanı olarak, kent uzamında somutlaşmasıdır. İnsan hakları, evrensel boyutta soyut olarak düzenlenmiştir. Kentli hakları evrensellikten yerelliğe, soyutluktan somutluğa ve genelden özele giden

¹⁷⁴ Enis Yeter ,“Kente Karşı Suç Kavramı Üzerine Düşünceler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Ankara: TODAİE, C.2, S. 5, 1993, s.43.

¹⁷⁵ Ruşen Keleş,“Kentli Olmak”, *Ada Kentliyim*, Yıl 4, S. 12,1998, s.43.

¹⁷⁶ İlhan Tekeli , *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, Ankara, İmge Kitabevi, 2001, s.175.

¹⁷⁷ Tekeli, a.g.e., s.174.

eğilimin sonucu olan bir düzenlemedir. Genel, evrensel ve soyut nitelikteki insan haklarının yaşama geçmesi, uygulamaya yansması, kentliler için kentli haklarıyla somutlaşmış olmaktadır. Kentlinin, yaşadığı kent üzerindeki haklarının somut olarak gerçekleşebilmesi, kentin bu hakları sağlayacak özelliklere sahip olmasına bağlıdır. İnsanların ve toplulukların bu haklardan yararlanabilecekleri, bu haklarını güvence altına alabilecekleri “ideal kent” ya da “kaliteli kent” ortamının yaratılması gerekmektedir¹⁷⁸.

1.2. YAŞAM KALİTESİ HAKKINDA TEMEL YAKLAŞIMLAR

Yaşam kalitesine ilişkin yapılan araştırmalarda, üç temel yaklaşımdan bahsedilmektedir. İlk yaklaşım, Abraham Maslow’un İhtiyaçlar Hiyerarşisinden geliştirilen “gereksinmeler yaklaşımıdır”. Yaşam kalitesine ilişkin ikinci yaklaşım ise, Amartya Sen tarafından geliştirilmiş olan insan kapasitesinin artırılmasına hedeflenen “kapasite yaklaşımıdır”. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından iki yaklaşımdan esinlenerek oluşturulan “insani gelişme yaklaşımı” da yaşam kalitesine ilişkin üçüncü yaklaşımdır.

1.2.1. İhtiyaçlar Yaklaşımı

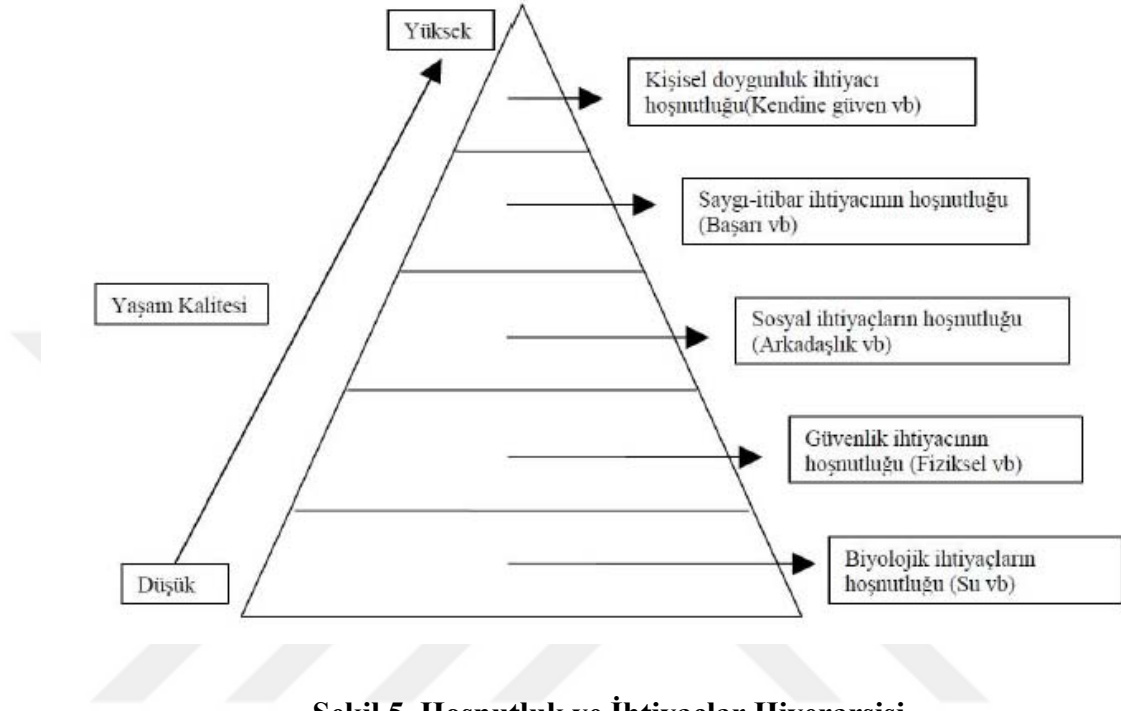
Yaşam kalitesinin kavramsal çerçevesini, Abraham H. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramından bağımsız bir şekilde değerlendirmek doğru bir yöntem olmamaktadır. Çünkü yaşam kalitesi alanında politik arayışların başlaması ile birlikte insanların yaşamındaki ihtiyaçlar önem kazanmaya başlamış ve Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı, yaşam kalitesinin kavramlaştırılmasında ve mutluluğun ölçülmesinde büyük rol oynamıştır. Bu çerçevede Maslow’un, oluşturduğu ihtiyaçlar hiyerarşisi yaşam kalitesi seviyesinin anlaşılabilmesi için bir ölçüt sunmuştur¹⁷⁹.

Beş ayrı basamakla kavramsallaştırılan ihtiyaçlar hiyerarşi teorisine göre, bireylerin hedeflerini gerçekleştirmek için belli istek ve ihtiyaçlarının bulunduğu ve farklı bir şekilde sınıflandırılabilmesi belirtilmektedir. Bireylerin ihtiyaçları

¹⁷⁸ Cevat Geray, “Kenttaşlık Hakları”, *Türkiye’de İnsan Hakları*, (Der) Oya Çitçi, Ankara, TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, 2001, s.499.

¹⁷⁹ Tekeli, v.d., “Yaşam Kalitesi Göstergeleri: Türkiye için Bir Veri Sistemi Önerisi” *Türkiye Bilimler Akademisi Raporlar*. Ankara: TÜBA, 2004, s.11.

basamaklanmış ve bir üst seviyeye geçilmesinin ancak bir alt basamaktaki ihtiyaçların yeterli seviyede karşılanmasıyla olabildiği yani kişinin kendini gerçekleştirmesinin hiyerarşi içerisindeki seviyelerin tamamlanmasıyla yapılabileceği anlatılmaktadır¹⁸⁰.

Şekil 5. Hoşnutluk ve İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Kaynak: Cao, Huanhuan, Jiang Jinhu, Oh, Lih-Bin, Hao. Liao, and Chen Zhiwu “A Maslow's Hierarchy Of Needs Analysis Of Social Networking Services Continuance”, *Journal of Service Management*, Vol. 24, No.2, 2013, ss.171-172.

Şekil 5'te gösterilen Maslow teorisine göre; birinci basamaktaki en temel ihtiyaçlar fiziksel nitelikte olup bunlar yeme içme, uyuma, barınma vb. ihtiyaçlardır. Bir sonraki basamak; güvenlik ihtiyacı olup bireylerin güvenli bir ortamda çatışmalardan ve karışıklıktan uzak olacak şekilde yaşama istekleri bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü basamak; aitlik ve sevgi tabanlı olup sosyal ihtiyaçlar; sevgi, sevilme ve bir yerlere aitlik şeklindeki ihtiyaçlar olarak belirtilmektedir. Dördüncü basamakta bireyin bir şeyleri başarma, takdir edilme ve saygı görmesi bir ihtiyaç olarak belirtilmektedir. Beşinci ve en üst basamak ise, kişinin kendini

¹⁸⁰ Sedat Kula, Bekir Çakar, “Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doymu Arasındaki İlişki”, *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, C.6, S.12, 2015, s.194.

gerçekleştirmesi ve bireyin kendi kapasitesinin farkına varması ve başarının bununla birlikte elde edilmesi olarak belirtilmektedir¹⁸¹.

Bu ihtiyaçlar piramit şeklinde sıralandığında ihtiyaçlar arasında bir öncelik sıralaması oluşmaktadır. Birey, piramidin alt katmanlarındaki ihtiyaçlarının giderilmesinin ardından üst katmanlardaki ihtiyaçlara güdülenmektedir. Temel ihtiyaçlar karşılandıkça, psikolojik ihtiyaçlar daha baskın olmaya başlamaktadır ve yüksek psikolojik ihtiyaçlar asla tamamen tatmin edilememektedir. Maslow'a göre arzulan isteklerin bir tanesi karşılandığı an, diğeri istenmeye başlanacaktır. Her bir ihtiyacın karşılanması ile yeni bir istek doğmakta ve bu durum sürekli isteklerin artmasına neden olmaktadır¹⁸².

İhtiyaçlar hiyerarşisi ile yaşam kalitesi arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Şekil 5'te kademeli olarak belirtilen ihtiyaçlar giderildikçe, yaşam kalitesi de artmaktadır¹⁸³.

Bireyler, ihtiyaçları karşılandıkları ölçüde tatmin olmaktadır ve buna bağlı olarak da bireylerin yaşam kalitesi seviyeleri artmaktadır. Yaşam kalitesinin özü, bireylerin yaşamlarından memnun olmalarıdır. Bireylerin yaşamlarından memnun olması için ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla yaşam kalitesi, ihtiyaçlar hiyerarşisinde oluşturulan sıralama ile ihtiyaçların karşılanmasıdır. Yaşam kalitesi bu ihtiyaçların karşılanması oranına bağlı olarak değişmektedir. Şekil 5'deki hiyerarşinin alt kademesinden üst kademesine doğru ne kadar ihtiyaç karşılanırsa, yaşam kalitesi o kadar artmaktadır. Ancak bütün ihtiyaçların karşılanması insanlarda bir tatminsizlik de yaratabilmektedir. Çünkü hiyerarşinin alt kademeleri birer ihtiyaç iken, üst kademeleri birer istek hâlinindedir ve ihtiyaçların karşılanması ile birlikte istekler de ihtiyaç olarak algılanmaktadır. Bireylerde isteklerin de karşılanması arzusu doğmaktadır. İsteklerin ulaşılabilir olarak görülmesi, bireyleri imkânsız isteyecekleri

¹⁸¹ Cao Huanhuan, Jiang Jinhui, Oh, Lih-Bin, Hao, Liao, and Chen Zhiwu, "A Maslow's Hierarchy Of Needs Analysis Of Social Networking Services Continuance", *Journal of Service Management*, Vol. 24, No.2, 2013, ss.171-172.

¹⁸² Orley M. Amos, "Life Satisfaction and Regional Development: A Case Study of Oklahoma", *Social Indicators Research*. Vol.11, No.3, 1982, s.320.

¹⁸³ Karrie J. Koesel, *Does Democracy Influence The Quality Of Life?*, SRC Graduate Retreat, University of California San Diego May 14-15, 2004, <http://socsci2.ucsd.edu/~aronatas/scrretreat/Koesel.Karrie.doc> (15.01.2017), s.6.

bir konuma getirmektedir. Dolayısıyla imkânsız isteyen bir vatandaşın, yaşamdan duyduğu tatminsizlik oranı artmaktadır¹⁸⁴.

1970'lerde ortaya çıkan temel ihtiyaçlar yaklaşımı, tüm bireylerin temel ihtiyaçların karşılanmasına odaklanmıştır. Temel ihtiyaçlar yaklaşımının amacı sağlık, okur-yazarlık ve gıdadan oluşan asgari iyi yaşam koşullarının sağlanmasıdır. Yaklaşım, herkesin asgari olarak iyi yaşam koşullarına erişmesi gerektiği ve bunun diğer amaçlar arasında öncelikli olması gerektiği gibi basit bir ahlaki zorunluluğa dayanmaktadır. Yaklaşımın en zayıf yanı, zengin topluluklar için anlamlı ve yeterli olmamasıdır¹⁸⁵.

1.2.2. Kapasite Yaklaşımı

Amartya Sen'in kapasite yaklaşımı da yaşam kalitesinin tanımlanmasına yeni bir içerik kazandırmıştır. Haz temelli faydacı yaklaşıma göre yaşam kalitesi tanımlanırken toplumdaki ortalama bir birey esas alınmış, insanların özellikleri ve kapasiteleri standart ve statik olarak kabul edilmiştir. Sen ise, kapasite kavramını hesaba katarak insanların özelliklerinin sabit kabul edilmesini eleştirmiştir. Ayrıca yaşam kalitesinin kişi başına gelir gibi yalnızca niceliksel değerlerle ele alınamayacağını, özünde bireylerin yeteneklerine bakılması gerektiğini ifade etmiştir. Yaşam kalitesinin metrik bir ölçütü olarak reel gelir ya da fayda yerine normatif değerleri de hesaba katan bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini savunmuştur¹⁸⁶.

Sen, bu yaklaşımda iki kavram üzerinde durmuştur: “*İşlevler (functionings) ve kapasiteler (capabilities)*. *İşlevler, bir kişinin yaşamındaki durumu ve yaptıklarına dair çeşitli parçaları sunmaktadır. İşlevler bir başarı iken; kapasite, başarıma becerisidir. İşlevler, yaşam beklentisinin farklı yönlerini içerdiği için, doğrudan yaşam konumları ile ilgilidir. Kapasiteler ise, tam tersi özgürlük nosyonudur*”¹⁸⁷. Bireysel kapasiteler kişileri başarılı yapabilen ve farklı özgürlüklere neden olan unsurlardır. Bireysel kapasitelerin genişlemesi ekonomik kalkınmanın hızlanmasının bir göstergesidir.

¹⁸⁴ Tekeli v.d., a.g.e., s.11.

¹⁸⁵ Sung Park, “Concept of The Quality of Life And Indexing”, *International Review of Public Administration*, Vol. 9 No.2, 2005, ss.77-87.

¹⁸⁶Hatice Karaçay Çakmak, “Sen'in Yetenek Yaklaşımı Ana Akım İktisada Alternatif Bir Paradigma Sunmakta Mıdır?” *Ekonomik Yaklaşım*, C. 19, S.68, 2008, s.3.

¹⁸⁷ Amartya Sen, *The Standard of Living*, Cambridge, Cambridge University Press, Great Britain, 1987, s.36.

Sen, sağlıklı olmak, yeterli beslenmek gibi bazı işlevlerin çok temel unsurları oluşturduğunu belirtir. Toplumun bir parçası olmak, saygı görmek gibi diğer işlevler ise daha karmaşık fakat pek çok kişi tarafından önemsenen değerlere yöneliktir ve bireyler birbirlerinden bu işlevlere verdikleri önemin derecesi ile farklılaşmaktadır. Her ne kadar davranışları aynı olsa da (yemek yememek), dini nedenlerle oruç tutan bir kişinin yapabilirlik seti, yoksul olduğu için yemek yiyemeyen bir kişinin yapabilirlik setinden çok farklıdır¹⁸⁸.

Bir insanın yaşam kalitesi hakkında bilgi edinmek için faaliyetlerine ve kapasitelerine bakmak gerekmektedir. Bir kişinin kapasitesi, kişiyi başarılı yapabilecek alternatif seçenekler ve faaliyetlerden birini seçebilmesi demektir. Yeteneğe bağlı yaşam kalitesi pozitif özgürlüğe gerçek önemin verilmesine bağlıdır¹⁸⁹.

Bir ülkede mal ve hizmetlerin artmasının yoksulluğu önlemedeki ve adaleti sağlamadaki katkısı elbette yadsınamaz, ancak insanların yaşam kalitesini arttırmada bunlar tek başına yeterli değildir. Bunun yanı sıra insanların kapasiteleri artırılmalıdır. Sen, asıl yoksulluğu “temel kapasitelerden mahrum olma durumu” olarak görmektedir, bu nedenle Sen için kapasitelerin artırılması, mal ve servetin artırılmasından daha önceliklidir¹⁹⁰.

1.2.3. İnsani Gelişme Yaklaşımı

İnsani gelişme, ekonomik, sosyal, politik ve kültürel ilerlemeyi kapsayan ve insanın refah düzeyinin yükseltilmesinin temel alındığı bir süreçtir. İnsani gelişme kavramı ilk kez 1990 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme-UNDP) tarafından kullanılmıştır. UNDP, insani gelişmeyi, “insan seçeneklerinin genişlemesi süreci” olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda, kalkınmanın ölçümünde üç temel seçenek sunulmuştur: Uzun ve sağlıklı bir yaşam, bilgiye erişim ve yeterli yaşam standardı için gerekli olan kaynaklara ulaşmak. UNDP, bu seçeneklere bağlı olarak oluşturduğu İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index-HDI) ile ülkeleri insan gereksinimlerini karşılama başarısına göre sıralamıştır..

¹⁸⁸ Amartya Sen, *Development As Freedom*, New York, Anchor Books, 1999, s.78.

¹⁸⁹ Mozaffar Qizilbash , “Ethical Development”, *World Development*, Vol.24, No.7, 1996, s.1210.

¹⁹⁰ Serpil Durğun, “Amartya Sen: Adalet Küresel Bir Bakış”, *Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, Ocak/January,C. 6, S.95-123, 2013, s.102.

Bu sıralamanın en önemli yararı, ülke içinde ve dünya çapında insanların yaşam kalitesi yönünden farklılıkları olup olmadığının saptanabilmesidir¹⁹¹.

Felsefi ve düşünsel temelinde Sen'in 'yapabilirlik yaklaşımı'ndan hareketle geliştirilmiş bulunan İnsani Gelişme Endeksi (İGE), 1990'dan bu yana Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından hazırlanan İnsani Gelişme Raporlarında ülkelerin yaşam kalitesi ve standardını değerlendiren bir ölçüm birimi olarak yer almaktadır¹⁹².

Gelişmenin odağına insanın yerleştirilmesinin ardından insan yaşamının en önemli boyutları olan sağlık, eğitim ve gelir ile ilgili göstergelerin bir bileşimi ile elde edilen İGE, insanların yaşam kalitesini ölçmek için kullanılan oldukça geçerli bir ölçüm aracıdır. Böylelikle, ülkeler arasındaki gelişme farklılıkları daha bilimsel bir çerçevede değerlendirilebilmektedir. İGE'nin bileşenlerinden biri olan insan sağlığı ile ilgili gelişmeler insan yaşamının kalitesi açısından önem taşımaktadır. Toplumun sağlık düzeyinin iyileştirilmesi, sadece insan mutluluğunu arttırmakla kalmamakta, çalışanların verimini arttırması boyutuyla uzun dönemli gelişmenin de temelini oluşturmaktadır¹⁹³.

İnsani Gelişme Endeksi (İGE), insani gelişme kavramını sayısal olarak ifade eder. Geleneksel gelir ağırlıklı ölçümlerden farklı olarak İGE, bir ülkeyi gelişmişlik yarışında değerlendirirken üç farklı boyutu dikkate alır:

- 1) Yaşam süresi (doğumda yaşam beklentisi ile ölçülür),
- 2) Eğitim düzeyi (yetişkin okur-yazarlık oranı ve ilk, orta yüksek öğretimde okullaşma oranları kombinasyonu ile ölçülür),
- 3) İyi bir yaşam standardı sağlayacak kaynaklara sahip olma veya daha açık bir ifade ile gelir düzeyi (kişi başına düşen Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (GSYİH), satın alma gücü- ABD doları ile ölçülür).

¹⁹¹ Mine Yılmaz, *İnsani Kalkınma Politikaları Ve Türkiye Üzerine Bir Deneme*, Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002, s.2.

¹⁹² Didem Gürses, "İnsani Gelişme ve Türkiye", *BAÜ SBE D*, C.12, S.12, s.340.

¹⁹³ Güler Günsoy, "İnsani Gelişme Kavramı ve Sağlıklı Yaşam Hakkı", *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2005, s.49.

İGE bir ülkenin insani gelişmenin üç farklı boyutundaki ortalama başarısını yansıtır, böylece ülkelerin kalkınmışlık düzeyi değerlendirilirken gelir tek kıstas olmamakta, yaşam kalitesi açısından gelir kadar önemli olan diğer unsurlar da dikkate alınmaktadır. İlk iki boyut yaşam kalitesi açısından önem taşımaktadır. Bu unsurlar bireyin yaşamını zenginleştirmekte ve başka zenginliklere kapı açabilmektedir. Üçüncü boyut ise, insanların başarıma kapasitelerinin pek çoğu iktisadi koşullara yani gelire doğrudan bağlı olduğu için eklenmiştir¹⁹⁴.

1.3. YAŞAM KALİTESİNİN ÖNCELİKLİ BOYUTLARI

Yaşam kalitesi alanında en çok ele alınan konulardan ikisi, yaşam kalitesinin “sağlık” ve “mekân” boyutudur. Mekân boyutu içinde; konut, mahalle, kent ya da bölge ölçeğinde yaşam kalitesinin araştırılması ve bu alanların yaşam kalitesine etkileri çalışmalara konu olmuştur. Bunlar içinde “kent” en çok araştırılan çalışma ölçeğidir¹⁹⁵.

1.3.1. Sağlık Boyutu

Yaşam kalitesi, geniş kapsamlı bir kavram olmasıyla beraber yaşamın hem olumlu hem de olumsuz taraflarının bireysel değerlendirilmesini kapsar. Sağlık; fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden tam bir iyilik hali olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamayla hedeflenen amaç; toplumdaki bütün bireylerin sağlıklı olması, sosyal, ruhsal ve ekonomik anlamda üretken bir güce sahip olması ve her zaman daha iyi yaşam kalitesine sahip olmasıdır. Yaşam kalitesinin değerlendirdiği alanların içine alan maddelerden; sağlık denildiğinde ağrı, halsizlik, yorgunluk, uyku, beslenme akla gelir. Toplumsal olarak; bireysel ilişkiler, günlük sosyal çevre, sosyal destektir. Ekonomik olarak; finansal kaynaklar, meslek, iş ücretleridir. Ruhsal olarak ise; olumlu düşünceler, öğrenme, hafıza, özgüven, dış görünüş, olumsuz düşüncelerdir. Bunların dışında dinsel ve kişisel inançlar, fiziksel güvenlik, sağlık ve sosyal bakıma erişebilirlik, yeni bilgi ve becerilere ulaşma fırsatı da yaşam kalitesinin alanlarındandır¹⁹⁶.

¹⁹⁴ Gürses, a.g.m., s.343.

¹⁹⁵ Zeynep Aslı Gürel Üçer, *Kentsel Yaşam Kalitesinin Belediye Hizmetleri Kapsamında Belirlenmesine Ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: Orta Ölçekli Kent Örnekleri*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara, 2009, s.18.

¹⁹⁶ Ummuhan Aslı Karademir, *Sağlık Çalışanlarında Yaşam Kalitesi*, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2014, s.38.

Sağlıkla İlgili Yaşam Kalitesi (“health-related quality of life”, “HRQoL”) bütüncül olarak yaşam kalitesinin bir alt bileşenidir. Bu yüzden bu iki kavram birbirleriyle yakından ilişkili kavramlardır¹⁹⁷.

Kişinin yaşam kalitesini belirleyen temel öğeler kişisel özellikler, yaş, yaşam şekli, bedensel özellikler, maddi güç, yaşamdan aldığı doyum, çalışma durumu, iş doyumunu olarak sıralanır. Kişinin yaşamı hakkında olumsuz duygu durumu ile mutsuz ve memnuniyetsiz olması tüm yaşantısını etkiler. Bu değişkenlerle beraber yaşam kalitesini etkileyen en önemli unsur sağlıktır. Uzayan yaşam süresi ile birlikte yaşam kalitesinin düşmemesi için kişinin sağlık durumunun korunması ve sağlığı etkileyen tüm faktörlerin kontrol edilmesi gerekir. Bu yüzden yaşam nitelik (kalite) ve nicelik (kantite) olarak 2 grupta incelenmektedir. Yaşamın kantitesi; hayatın süresi olarak, kalitesi ise; bireyin içinde bulunduğu çevre ile beraber ekonomik durumunu da içine alan kavram olarak tanımlanmaktadır¹⁹⁸.

1.3.2. Mekan Boyutu

Yaşam kalitesinin mekân boyutu ilk olarak Perloff’un (1969) çalışmasında ele alınmış ve kentsel alandaki bireylerin yaşam kalitesinin doğal ve yapılı çevrenin karşılıklı etkileşmesiyle belirlendiği üzerinde durulmuştur¹⁹⁹. Bu anlamda yaşam kalitesi, hem doğal hem de yapılı çevre özellikleriyle ilgili olup sürdürülebilirlik arayışına odaklanan kaliteden farklı olarak, doğal kaynakların korunması, iklim, ekoloji vb. gibi değişmez öğeleri değil, kentsel donanım ve konfor öğelerini de barındırmaktadır²⁰⁰.

1970’lerden sonra yaşam kalitesinin belirlenmesinde, bireylerin yaşamlarını sürdürdükleri kentsel alan önem arz etmeye başlamıştır. Dolayısıyla yaşam kalitesinin mekânsal boyutu da önem kazanmıştır. Kentte yaşayanların yaşam kalitelerinin

¹⁹⁷Talha Müezzinoğlu, “Yaşam Kalitesi Üroonkoloji Derneği 2004 Güz Dönemi Konuşması”, *Üroonkoloji Bülteni*, 2005, s 1, s.26.

¹⁹⁸ Abide Aksungur, *Zekai Tahir Burak Kadın Sağlığı Eğitim Araştırma Hastanesi Çalışan Ebe Ve Hemşirelerin İş Doyumu Ve Yaşam Kalitesi Düzeylerinin Belirlenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2009, s.54.

¹⁹⁹ Kadriye Topçu, *Alışveriş Alanlarının Mekânsal Kalite Açısından Değerlendirilmesi: Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2011, s.77.

²⁰⁰ Şeker, a.g.e., s.23.

belirleyici unsuru, onlara yaşam koşullarını sunan kent yönetimleri olmuştur. Bununla birlikte kentsel mekânın kalitesi hızla önem kazanmıştır²⁰¹.

Yaşam kalitesi kentsel mekânda firmaların yer seçim faktörleri arasında da yer almaya başlamış, özellikle ileri teknoloji sayesinde, yer seçim kararlarında bir arada olma faktörleri gibi nedenlere bağlı olmadan, daha özgürce karar verebilen firmaların tercihlerinde, kentsel yaşam kalitesi önemli bir yer tutmuş ve tutmaktadır²⁰².

1980 sonrası küreselleşme süreci yalnızca ekonomik büyüme politikaları ile değil, toplumsal, kültürel ve siyasal uyum süreçleri ile de mekânı değiştirmektedir. Bu noktada ulus devletler ulusal ekonominin biçimlenmesi ve kontrolünde yerlerini kentlere bırakmakta, kentler ise bu yeni sistem içerisinde bağımsız birimler olarak yeniden yapılıyor. Kentler arası rekabete dayalı ekonomik mekânda bir yer edinebilme çabasına girmektedir. Bu ortamda belirleyici olan küresel sermaye ve küresel pazar da fiziksel, sosyal ve ekonomik avantajlar sağlayarak küresel yatırımları çekebilmektedir. Kentlerin küresel sisteme entegre olmak için yarışmacı bir ortamda olduğu bu süreçte öne çıkmak ve küreselleşen dünyada yer edinebilmek için yaşam kalitesi öne çıkan bir araç olmaktadır²⁰³.

2. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI

Kentsel alanlar her ülke için ekonomik, sosyal ve politik büyümenin ana merkezleridir ve refah, istihdam, yaratıcılık ve inovasyon yaratmak için en çekici alanlar olduklarını ispatlamışlardır. Bununla birlikte, kentsel alanlar kentsel gelişimin fiziksel ve çevresel bozulma, sosyal mahrumiyet, güvensizlik, işsizlik, konut yetersizliği ve trafik sıkışıklığı gibi bazı negatif yönlerine ilişkin zorluklarla karşı karşıyadır. Bu problemler kentsel yaşam kalitesini ciddi şekilde düşürmektedir. Diğer yandan, politikacılar ve planlamacılar şehirlerin insanların yaşam kalitelerini geliştirebilme kabiliyeti üzerine vurgu yapmaktadırlar²⁰⁴.

²⁰¹ İlhan Tekeli, *Belediyeçilik Yazıları*, (1976-1991), İstanbul, İula Emme, Kent Basımevi, 1992 s.141.

²⁰² Türksever, a.g.e., s.87.

²⁰³ Gürel Üçer, a.g.e., ss.20-21.

²⁰⁴ United Nations Population fund, *State Of World Population 2007, Unleashing The Potential Of Urban Growth*, New York, UNFPA., 2007, s.78.

Dünyada kentleşme oranı arttıkça, kentlerdeki yaşam kalitesi küreselleşmenin en temel sorunu haline gelmiştir. ‘Yaşam kalitesi’ kavramının tanımları ve ölçülmesi ile ilgili yapılan çalışmaların fazla olması ile dünya nüfusunun çok önemli bir yüzdesinin kentlerde yaşıyor olması “kent” ve “yaşam kalitesi” kavramlarını birlikte buluşmasını sağlamaktadır²⁰⁵.

Kentsel alanlarda yaşam kalitesini araştırmak son yıllarda yaygın şekilde dikkat çekmiştir. Coğrafya, sosyoloji, ekonomi, psikoloji, siyaset bilimi, pazarlama ve yönetim gibi farklı alanlardan araştırmacılar bu alanda araştırmalar gerçekleştirmişlerdir.

Kentsel yaşam kalitesinden söz edildiğinde, yaşam kalitesini oluşturan unsurların mekânsal ve yerel toplumsal açıdan değerlendirilmesi gündeme gelmektedir. Kentin içme suyu, kanalizasyon, yol, park gibi altyapı hizmetlerinin gelişmişlik düzeyinden kültürel, sosyal ve ekonomik imkânların ve sunulan hizmetlerin gelişmişlik düzeyine kadar değişik unsurlar kentin yaşam kalitesini oluşturmaktadır²⁰⁶.

“Kentsel Yaşam Kalitesi, kısıtlı anlamıyla, toplumsal, ekonomik ve mekânsal ögeler açısından kent tanımına giren yerlerde, kentsel alt yapı, iletişim, ulaşım, konut ve benzeri olanakların sunulma düzeyinin daha önce belirlenen ölçülerin ötesinde olması durumudur. Daha geniş anlamıyla ise, “kentsel yaşam kalitesi” kavramı, toplumsal, kültürel, siyasal öge ve süreçleri de içermektedir. Kentin sunduğu olanak ve fırsatlardan örgütler, katmanlar içinde yaşayan bireylerin eşit, dengeli, gereksinimleri oranında yararlanması, eğitsel, sanatsal, siyasal etkinliklere, süreçlere etkin biçimde katılabilme olanaklarına sahip olabilmesi söz konusudur”²⁰⁷.

Kentsel yaşam kalitesi kavramı kentin içerisinde barındırdığı tüm canlı unsurları kapsamaktadır; çünkü kentsel yaşam kalitesinin yükselmesi insanlar ile birlikte kentte yaşayan diğer canlıları da etkilemektedir. Kent içerisinde bazı hayvanların korunması ya

²⁰⁵ Hülya Turgut Yıldız, “Dosya: Kentsel Yaşam Kalitesi Kentsel Yaşam Kalitesi: Kuram, Politika Ve Uygulamalar”, *Mimarlık Dergisi*, 2007, S.335.

²⁰⁶ Hüseyin Koçak, “Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Kentsel Yaşam Kalitesinin Yükseltilmesine Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.25, 2009, s.141.

²⁰⁷ Cevat Geray “Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl 70, S.421, 1998, s.326.

da kesim koşullarının iyileştirilmesi örneği, yaşam kalitesi ve diğer canlılar arasındaki dengeyi göstermektedir²⁰⁸.

Ancak insanların temel olarak yaşam kalitesi memnuniyetleri, kentsel yaşam kalitesine göre farklıdır. Bireyin memnuniyetini merkeze almaktadır. Kentsel yaşam kalitesi, yerel yönetimlerin stratejik planlamalarında, toplumsal yaşam kalitesi stratejilerinin nasıl öncelikle ele alması gerektiği husunda yol gösteren bir olgu olarak bulunmaktadır²⁰⁹.

2.1. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ GÖSTERGELERİ

Yaşam kalitesi karmaşık bir kompozisyon ortaya koyar ki bu nedenle de genel kabul gören bir tanım ya da standart bir ölçüm formu ortaya konulamamış olması şaşırtıcı değildir²¹⁰. Yaşam kalitesi araştırmacıları arasındaki temel metodolojik tartışma objektif ve sübjektif ölçümler, ölçütler arasındaki farklılıklara ilişkindir²¹¹.

Araştırmacılar tarafından özellikle de şehirlerde ve metropollerde yaşayan insanlar bağlamında kentsel yaşam kalitesini araştırmak için objektif ve sübjektif olmak üzere iki temel yaklaşım kullanılmaktadır.

2.1.1. Objektif Göstergeler

Objektif yaklaşım, nüfus sayımı da dâhil olmak üzere temelde resmi hükümet verilerinde mevcut olan – genellikle farklı coğrafi ve mekânsal ölçeklerde toplanmış verilerden oluşan - ikincil verilerin analiz ve raporlamasını kapsamaktadır. Bu yaklaşım genellikle sosyal gösterge araştırmalarında kullanılır.

Objektif boyut yaşamın harici koşullarını temsil eder. Gerçek koşullar ve aleni davranışların raporunu ifade eder. Objektif göstergeler sıklık temelinde değerlendirilirler ve bireyin haricindedirler. Bunlar fiziksel çevre ve ekonomik ya da

²⁰⁸ Ruut Veenhoven “The Four Qualities of Life”, *Journal of Happiness Studies*, Vol1, 1,2000, s.3.

²⁰⁹ Betsy Donald, “Competitiveness And Quality Of Life In City Regions: Compatible concepts?”. *Canadian Journal of Urban Research*, Vol.10, No.2, 2001, s.9.

²¹⁰Robert. A. Cummins,. *The Comprehensive Quality Of Life Scale: Intellectual Disability*. (5th ed). Toorak, Deakin University School of Psychology, 1997, s.52.

²¹¹ Heather Dunning, v.d., “Mixed Method Approach To Quality Of Life Research: A Case Study Approach”, *Social Indicator Research*, Vol.85, 2008, ss.145–158.

teknik faktörler gibi somut koşullardır²¹². Objektif yaşam kalitesi göstergeleri, ikincil bilgilerden elde edilen ve gözlemlenebilen gerçeklerle ilgilidir. Nüfus yoğunluğu, suç oranları, eğitim seviyesi ve konut karakteristiği istatistiksel olarak kayıt altına alınabilen göstergelerdir. Yaşamın fiziksel ve sosyo-ekonomik boyutları, nesnel etki alanları ve nitelikleri olarak değerlendirilir. Bu objektif nitelikler aynı zamanda yaşam kalitesinin nesnel göstergelerini ifade eder²¹³. Kentsel yaşam kalitesi için belirleyici nitelikteki göstergeler ise yerleşme kalitesi başlığı altında dikkat çekmektedir. Bunlar; kişi başına düşen yeşil alan, alınabilir fiyat düzeyinde konutlar, konutlarda odabaşına düşen kişi sayısı, merkezi ısıtma bulunan konutlar, yasal statüde olmayan konut sayısı, toplu taşıma hizmetlerinin kalitesi, gündelik yaşamda ulaşımda kaybedilen zaman, trafik kazalarındaki ölüm oranı, altyapı çalışmalarının özürülüler düşünülerek yapılması, ses kirliliği düzeyi, dinlenme ve eğlence olanakları, sağlıklı içme suyuna erişim ve güvenli kanalizasyon bağlantısı olarak sayılmaktadır²¹⁴.

2.1.2. Subjektif Göstergeler

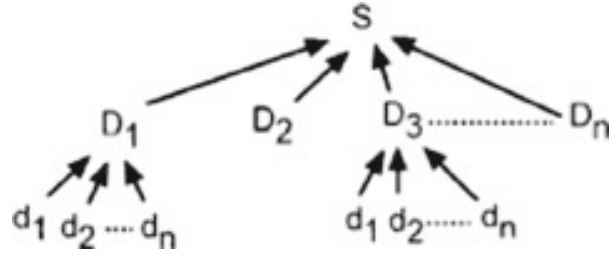
Sübjektif yaklaşım, ana odağın insanların davranışları ve değerlendirmeleri ya da genel anlamda yaşam kalitesi, özelde ise kentsel yaşam kalitesinin boyutlarının değerlendirilmesi olduğu sosyal anket yöntemleri kullanılarak parçalı ya da birey düzeyli birincil verilerin toplanması için tasarlanmıştır²¹⁵.

²¹² Das, a.g.m., s.23.

²¹³ Elsa Sereke Tesfazghi, *Urban Quality Of Life And Its Spatial Distribution In Addis Ababa: Kirkos Sub-City*, International Institute For Geo-Information Science and Earth Observation Enschede, (Master's Thesis), The Netherlands, 2009, s.32.

²¹⁴ Tekeli, a.g.e.,s.23.

²¹⁵ Robert, W., Marans, Robert J. Stimson, "Investigating Quality Of Urban Life: Theory, Methods, And Empirical Research", *Social Indicators Research Series*, Vol.45, 2011, ss.1-29.

Şekil 6. En Basit Yaşam Kalitesi Yapısal Modeli

Kaynak: Robert, W., Marans, Robert J. Stimson, “Investigating Quality Of Urban Life: Theory, Methods, And Empirical Research”, *Social Indicators Research Series*, Vol.45, 2011, ss.1–29.

S = yaşam tatmini/refah, D = alan tatmini, d = alt alan tatmini²¹⁶.

Sübjektif yaşam kalitesi farklı şekillerde ölçümlenir. En basit yöntemlerden bir tanesinde sübjektif yaşam kalitesi yaşamın farklı alanlarındaki tatminlerin ağırlıklı toplamıdır. Bu metoda göre yaşam farklı alanlara bölünür ve bunların her birindeki tatminin kombinasyonu genel yaşam kalitesini verir. Bu yöntem şematik olarak Şekil 6’da görülmektedir. Bu model genellikle yaşam kalitesinin hayatın farklı alanları ya da boyutlarındaki tatmin düzeyinin bir ağırlıklı kombinasyonu olduğunu göstermektedir.

Diğer yöntemde sübjektif yaşam kalitesi bireyin bütünsel olarak hayatından memnuniyeti bağlamında ölçülür. Bu yöntemde genel yaşam tatmini genellikle ya sezgisel ya da rasyonel tepkiler kullanılarak ölçümlenir. Sezgisel yöntemde, bireylere bir bütün olarak hayatlarına ilişkin sorular sorulurken; rasyonel yöntemde ise, bireylere barınma, doğal çevre, güvenlik, iş, gelir vb. gibi hayatın farklı alanlarına ilişkin duygularına yönelik sorular yöneltilir ve hayatlarının bütününe ilişkin hisleri sorgulanır. Bu nedenle de hayatın farklı alanlarına göre rasyonel yanıtlar verebilirler. Ibrahim ve Chung yaşamın farklı yönlerine ilişkin tatmin düzeylerine dair sorulan sonraki sorularca etkileneceği için rasyonel yanıtların yanıtlayıcıların daha rasyonel tepkilerini temsil edeceğini ifade etmektedir²¹⁷. Hem sezgisel ve hem de rasyonel tepkileri ölçümlemek

²¹⁶ Michael Pacione “Urban Environmental Quality And Human Well-Being: A Social Geographical Perspective”, *Landscape and Urban Planning*, Vol.65, No1–2, 2003, ss.19–30.

²¹⁷ Muhammad Faishal Ibrahim, Sim Wei Chung, “Quality Of Life Of Residents Living Near Industrial Estates In Singapore” *Social Indicators Research*, Vol.61, 2003, ss 203–225.

bireylerin hayatın farklı yönlerinden ne kadar tatmin olduklarını anladıktan sonra hayata ilişkin hislerine bakışlarında bir değişiklik olup olmadığını kontrol etmeye yarar²¹⁸.

Sübjektif yöntem ise özellikle planlama ve politika amacı ile objektif metoda karşı tercih edilmektedir, nitekim daha değerli geribildirim sunabilmektedir. Aynı zamanda, sübjektif yöntemden elde edilen bulgular genellikle insanların, özellikle kamu politikasının dâhil olduğu alanlarda olmak üzere, hayatın farklı alanlarına dair neler hissettiğine işaret eder ve bu da kentsel planlar ve politikaların formülasyonu için kullanışlıdır²¹⁹. Bunun aksine, bireysel refahı ölçmek için kullanılan objektif yaşam kalitesi göstergelerinin ise daha yüksek ölçüm güvenilirliği ancak daha düşük etkinliğe sahip olduğu değerlendirilmektedir²²⁰. Das tarafından da bahsedildiği üzere, sübjektif raporlamanın güvenilirlik sorunu için bir sebep de bu göstergelerin insanların içinde yaşadığı gerçek çevre koşullarını yansıtmıyor oluşudur. Aynı zamanda, sakinlerin sübjektif refah algıları sıklıkla beklentilerden de etkilenmektedir²²¹.

Sübjektif yaşam kalitesi göstergeleri, kişilerin yaşam memnuniyeti ya da yaşam kalitesi ile ilgili kişisel görüşlerini ve algılarını açıklayan, değişken, nesnel göstergelerle karşılaştırılma olanağı olmayan ve istatistiksel kayıtlarla düzenli olarak takip edilemeyen göstergelerdir²²².

Kentsel yaşanabilirlik üzerine çalışırken yaşam kalitesinin sübjektif boyutu algılanan refah, yaşanabilirlik, sağlık ve benzerlerini ifade etmektedir. Sübjektif göstergeler ise, yaşam tatmini, iş tatmini ve bireysel mutluluk gibi psikolojik tepkilere dayanmaktadır. Örneğin, objektif göstergeler kullanıldığında yanıtlayıcılardan yaşam koşullarının iyi mi yoksa kötü mü olduğunu değerlendirmeleri istenmez. Belirli ölçütlere göre yaşam koşullarını bildirmeleri istenmektedir²²³. Ayrıca, bir ekonomist

²¹⁸ Das, a.g.m.,s.11.

²¹⁹ Ibrahim, Chung, a.g.m., ss.203–225.

²²⁰ Yung-Jaan Lee, “Subjective Quality Of Life Measurement In Taipei” *Building and Environment*, Vol.43, 2008 No.7, ss.1205–1215.

²²¹ Elsa Sereke Tesfazghi, J. A. Martinez, J. J. Verplanke, “Urban quality of life and its spatial distribution in AddisAbaba: Kirkossub-city”. *Social Indicators Research*, S.98, 2010, Hollanda, ss.73-88.

²²² Nida Özhekim, *Toplu Taşım Sistemlerinin Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi: İstanbul Kadıköy – Kartal Metro Örneği*, Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli, 2016, s.12.

²²³ Leena Matikka, “Service Oriented Assessment Of Quality Of Life Of Adults With Intellectual Disabilities 2001”, *Dissertation of Finnish Association of Mental Retardation* (Electronic version), from <http://acta.uta.fi>, accessed April 7, 2007, s.36.

sübjektif göstergeler kullanırken barınma ve yaşam maliyetini dikkate alabilir. Ancak, sübjektif değerlendirme insanların kendi yaşam koşullarından ne kadar memnun olduğunu derlemeye çalışacaktır.

Kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesinde, insan ve mekân arasında bağlar kurulması önemli unsurdur. Bu bağın kurulabilmesi için, kentte yeni oluşturulan mekân ve insanların;

- “İlişki kurabilecekleri,
- Bağlanabilecekleri, aidiyet hissedebilecekleri,
- Kendileriyle özdeşleştirebilecekleri,
- Hatırlayacakları,
- Özleyecekleri”

özellikleri taşımaları gerekmektedir. Bu bağlamda, “yer ve aidiyet duygusu”, “kimlik”, “mahremiyet”, “okunaklılık”, “sosyal sermayenin sürdürülebilirliği” gibi sübjektif ölçütler önem kazanmaktadır²²⁴.

2.1.3. Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerine İlişkin Farklı Yaklaşımlar

Yaşam kalitesine ilişkin olarak araştırmacılar arasındaki genel görüş, yaşam kalitesinin objektif ve sübjektif boyutlarının entegre edilmesinin farklı zaman ve mekân ölçeklerinde yaşam kalitesinin daha iyi bir görüntüsünü sunacağı olmuştur. Her iki gösterge grubunu kullanarak yaşam kalitesinin ölçülmesi her birinin güçlülüğünden yararlanmayı sağlar, her iki gösterge grubunda yaşam kalitesine dair daha güvenilir ve geçerli veriye ulaşmak gibi bir amacı bulunmaktadır²²⁵.

Literatür incelemesinden de anlaşılmıştır ki kavramsal modellerin ana odakları aynı zamanda insan ekolojisi, yeterlilik yaklaşımından komşuluk tatminine kadar değişkenlik gösteren sorunlar çevresinde farklılaşmaktadır. Çevre ve yaşam kalitesi arasındaki teorik ve ampirik ilişki oturmuş olmaktan çok uzaktır. Bazı kavramlar birincil olarak insan ile ilgili iken bazıları ise, çevreye ilişkindir.

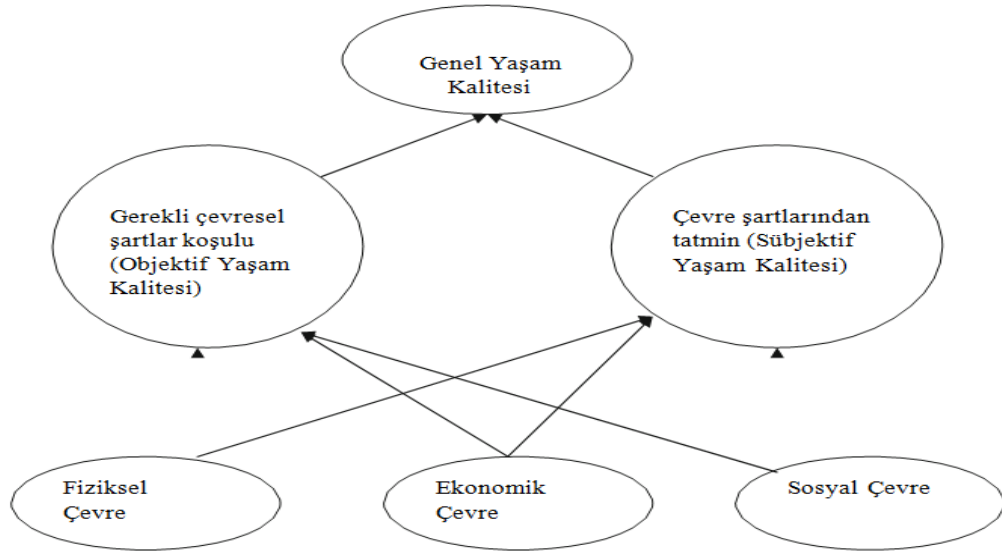
²²⁴ Sanjoy Mazumdar, “Kentsel Yaşam Kalitesi ve Yer Duygusu”, *Mimarlık Dergisi*, 2007, S.335.

²²⁵ Tesfazghi v.d., a.g.m., s.16.

Yaşam kalitesini tanımlamada bir anlaşma var olduğu görülmektedir; iki temel bileşen ve süreç dizisi mevcuttur: içsel psikoloji ile ilgili olanlar birey ya da topluluk veya diğer sosyal gruplar düzeyinde yaşamdan memnuniyeti tatmin hissini üreten psikolojik mekanizma içsel mekanizmaları tetikleyen harici koşullardan oluşmaktadır²²⁶. Bu nedenle, yaşam kalitesinin herhangi bir kapsamlı değerlendirmesinin hem objektif hem de sübjektif yönleri içermesi gerekmektedir. Yaşam kalitesine ilişkin olarak günlük yaşam çevresinin fiziksel, sosyal ve diğer yönlerinin çok disiplinli kavramsal çerçevesi göstergelerin daha çok teori temelli olarak seçilmesine olanak tanıyacaktı²²⁷. İlgili yaşam kalitesi çalışmalarının tüm hususları dikkate alınarak yaşam kalitesini araştırmak için bir çerçeve geliştirilmiştir. Mevcut çalışma için bu önerilen çerçeve yukarıda bahsi geçen modelden etkilenmektedir. Bu çerçeve yaşam kalitesi ile yaşam ortamı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmaktadır.

²²⁶ Robert J. Rogerson. “Environmental And Health-Related Quality Of Life: Conceptual And Methodological, Similarities”, *Social Science Medicine*, Vol.41, No.10, 1995, ss.1373–1382.

²²⁷ Garb,“Y, Kamp, I. V., Kuijpers, M., Ourednicek, M., & Sykora, L., Special deconcentration of economic land use and quality of life in European metropolitan areas, Quality of Life Indicators Report (D02). 2004, <http://selma.rtdproject.net>, erişim tarihi: 20.01.2016.

Şekil 7. Çevre ve Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişkiyi Gösteren Kavramsal Çerçeve

Kaynak: Garb, Y, Kamp, I. V., Kuijpers, M., Ourednicek, M., & Sykora, L, Special Deconcentration of Economic Landuse and Quality of Life in European Metropolitan Areas, Quality of Life Indicators Report (D02). 2004, <http://selma.rtdproject.net>, erişim tarihi, 2.0.01.2017.

Şekil 7’de de görüldüğü üzere bu kavramsal çerçeve yaşam kalitesini ana odak noktasına yerleştirmektedir, insan ve kentsel çevre arasındaki etkileşimi hesaba katmaktadır. Bu çalışmada çevre, insanların içinde yaşadığı yerel kentsel çevreyi ifade etmektedir. Bu tür bir kentsel çevre yüksek nüfus baskısı altında insan tarafından inşa edilmiştir ve insan ile çevre arasındaki ilişkileri hesaba katmaktadır. Çevre daha geniş bir açıdan insanların içinde yaşamakta olduğu kentsel alanların fiziksel, ekonomik ve sosyal koşulların bir toplamı olarak ele alınmaktadır²²⁸.

Bu çerçeve, yaşam koşullarının objektif sonuçlarını ve insanların bu şekilde birlikte yaşamaya ilişkin kendi zihinlerinde ne hissettiklerine ilişkin takdirlerini birleştirmektedir. Bu kavramsal çerçevede fiziksel, ekonomik ve sosyal çevrenin harici koşulları objektif yaşam kalitesini kapsar ve bu tür koşullardan tatmin ise sübjektif yaşam kalitesini kapsamaktadır. Tatmin bireyin arzuları ve kazanımları arasındaki algılanan farklılığın bir değerlendirmesidir. Bilişsel ve yargısal süreç olarak yaşam

²²⁸ Irene Van Kamp, Kees Leidelmeijer, Gooitske Marsman Augustinus De Hollander, “Urban Environmental Quality Andhuman Well Being– Towards A Conceptual Framework And Demarcation Of Concepts; A Literature” Study. *Landscape And Urban Planning*, Vol.65, 2003, ss.5–18.

tatmini bireyin uygun standart olarak neyin görüldüğüne dair sonuçları derlemesine bağlıdır²²⁹. Bazı çalışmalarda da gösterildiği üzere yaşam kalitesinin objektif ve sübjektif boyutları arasında zayıf bir korelasyon mevcuttur. Tek başına objektif koşul yaşam kalitesini ölçümlemek için yeterli değildir, çünkü kalite sübjektif bir olgudur.

Kentsel yaşam kalitesi fiziksel çevre, sosyal çevre ve ekonomik çevre kalitesine yönelik bileşenlerden oluşmaktadır. Ekonomik çevre kalitesi, yaşam maliyeti ve alım gücü gibi özellikler ile tanımlanırken; sosyal çevre kalitesi, yaşam biçimi, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, örgütlülük ve gönüllülük esasına dayalı toplumsal faaliyetler, güvenlik, bir yerde topluma ait olma duygusu, kimlik, yerellik vb. özellikler ile tanımlanabilir. Fiziksel çevre kalitesi, ise açık ve yeşil alan varlığı, ulaşım ağı, ulaşım türü, toplu taşıma, altyapı ve belediye hizmetleri, iletişim, sosyo-kültürel aktiviteler, doğal ve tarihi değerlerin korunması, konut ve yaşam çevresinin planlı olması, konut tipi ve kalitesi, çalışma alanlarının çevresel etkilerinin azaltılması, rekreasyon alanlarının varlığı gibi özellikler ile tanımlanabilir²³⁰.

Das yaptığı çalışmada farklı kriterler kullanarak Guwati kentini incelemiştir. Guwati örneğinde objektif koşullar olarak; yerel yönetimlerin sunduğu hizmet, sağlık, parklar ve yeşil alanlar, fiyat düzeyi, kişinin kendi ekonomik koşulları, konut şartları, kişisel güvenlik, çevre kirliliği düzeyi, trafik şartları ele alınmıştır. Ayrıca halkın bu objektif koşullardan çok memnun olma, memnuniyetsiz olma ya da nötr olma durumları sorgulanarak sübjektif veriler elde edilmiştir²³¹. Araştırmada objektif ve sübjektif yaşam kalitesi arasında düşük bir korelasyon bulunmuştur. Aynı zamanda trafik koşullarından memnuniyetin tüm memnuniyet arasında en düşük olduğu tespit edilmiştir.

Rezvani, Mansourian ve Sattari, İran'daki Noorabad kentinde kentsel yaşam kalitesini objektif ve sübjektif göstergeler kullanarak incelemek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmada katılımcıların genel yaşam memnuniyetlerinin

²²⁹Brown, Jackie, Bowling, Ann and Flynn, Terry, Models of quality of Life: A Taxonomy, Overview And Systematic Review Of The Literature. *European Forum On Population Ageing Research*,2004, ss.89-114.

²³⁰ Semih Halil Emür, Dilşen Onsekiz, “Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık Ve Yeşil Alanların Önemi-Kayseri/Kocasinan İlçesi Park Analizi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.22, 2007 s.369.

²³¹ Das, a.g.m., ss.297–310.

ortalaması 11 puanlı Likert ölçeğine dayanılarak, 6.06 olarak tespit edilmiştir. İstihdam boyutu, genel yaşam memnuniyetleri arasında en düşük değer olarak yer almıştır. Araştırma sonuçları, Noorabad, hane halklarının % 25'inin refah durumunun düşük olduğunu, % 30,1'inin yoksulluk halinde olduğunu, % 24,4'ünün uyumsuzluğunu, % 20,4'ünün ise uyum sağlama sorunu yaşadığını ortaya koymaktadır²³². Objektif ve subjektif yaşam kalitesi arasında korelasyon bulunmasına karşın, bu korelasyon düşük seviyede kalmaktadır.

2.2. KENTSEL YAŞAM KALİTESİ BİLEŞENLERİ

Farklı yaklaşımlarda; farklı etki alanları ele alınmakta ve farklı ölçümler yapılmaktadır. Coğrafya, iktisat ve ekoloji gibi disiplinlerin temelini oluşturduğu yaşanabilirlik karşılaştırmaları yaklaşımını benimseyen kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında; etki alanı olarak çoğunlukla çevreye odaklanılmakta ve ekonomik, fiziksel ve sosyal çevreye ilişkin göstergeler ve bu göstergelerin objektif ölçümü ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Ekonomi disiplininin temelini oluşturduğu ücret farklılıkları yaklaşımını benimseyen kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında; etki alanı olarak çoğunlukla çevreye odaklanılmakta ve daha çok ekonomik çevreye ilişkin göstergeler ve bu göstergelerin objektif ölçümü ağırlıklı olarak kullanılmaktadır.

Psikoloji ve sosyoloji disiplinlerinin temelini oluşturduğu kişisel refah yaklaşımını benimseyen kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında; etki alanı olarak bireye odaklanılmakta ve daha çok sosyal çevreye ilişkin göstergeler ve bu göstergelerin subjektif ölçümü kullanılmaktadır. Planlama disiplininin temelini oluşturduğu toplum eğilimleri yaklaşımını benimseyen kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında; etki alanı olarak çoğunlukla çevreye odaklanılmakta ve daha çok fiziksel çevreye ilişkin göstergeler ve bu göstergelerin objektif ve subjektif ölçümü birarada kullanılmaktadır²³³.

²³² Mohammad Reza Rezvani, Hossain Mansourian, Mohammad Hossain Sattari, "Evaluating Quality of Life in Urban Areas (Case Study: Noorabad City, Iran)", *Social Indicators Research*, Vol: 112, 2013, ss.203–220.

²³³ Gürel Üçer, a.g.e., s.57-58.

2.2.1. Ekonomik Çevre

Yaşam kalitesini belirleyen önemli kriterlerden birisi de ekonomidir. Kişilerin ekonomik durumu istedikleri gibiyse amaçlarına erişebilir ve beklentileri karşılanabilir. Ekonomi tek başına kaliteli yaşam sürdürebilmek için yeterli değildir. Yaşam kalitesi kriterlerinden yalnızca biridir. “İnsanların toplum içindeki konumlarını ve yaşam biçimlerini belirleyen sadece iktisadi kriter olmadığı gibi, iktisadi kriter de üretim amaçlarına sahip olmayı ifade eden servet yerine, giderek menkul değerlerin önem kazanması sonucu, gelirin, insanların toplum içindeki konumlarını belirleyen temel değişkenlerden biri haline gelmesine neden olmuştur. Ancak, bu değerlendirmeyi yaparken, gelir ve servet arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkisini, yani servetin gelir getirici özelliği ile gelirin servet artırıcı bir işlevi bulunduğunu göz ardı etmemek gerekir”²³⁴.

Yaşam kalitesi kavramına bakıldığında tarihsel açıdan “refah, yaşam düzeyi, kalkınma” gibi kavramlarla ifade edildiği ve ekonomistlerce çok önceleri ele alınan bir konu olduğu görülmektedir. Ayrıca ekonomistler tarafından yapılan çalışmalarda kalite, hizmet kalitesi ve toplam kalite kavramları, yaşam kalitesi ile ilişkili olan ve üzerinde durulan diğer kavramlardır²³⁵. Yaşam kalitesinin ekonomik göstergeleri:

- *“Gayri safi milli hâsıla,*
- *Kişi başına düşen milli gelir,*
- *İstihdam edilebilme olanakları,*
- *Aile varlıkları,*
- *Ailede çalışan kişi sayısı,*
- *Besin tüketimi,*
- *Sahip olunan dayanıklı tüketim malları, gibi değişkenleri kapsamaktadır”.*

²³⁴ Kamil Kaya, “ Ekonomik Krizin Yaşama Tarzı Üzerindeki Etkileri (Isparta Örneği) ” , *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 2, Isparta, 2002, s.209.

²³⁵ Aysun Perim *Trakya Üniversitesi Eğitim Araştırma ve Uygulama Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Kaliteli Yaşam Algısının Belirlenmesi*, Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 2007, s.22.

Kentsel yaşam kalitesi bileşenlerinden birisi olan ekonomik bileşen, kentli insanların kent ortamında ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini ve hayat standartlarını belirli bir seviyenin üzerinde tutabilmelerini sağlayacakları gelir ve gider dengelerinden oluşmaktadır. Ekonomik yönden tatmin olan kişiler gündelik ihtiyaçlarını rahatlıkla giderebilirken, gelecek adına da birçok kaygısından kurtulmuş olabilecektir²³⁶.

Ekonomik bileşenlerin alt başlıkları;

- *“Aylık, haftalık, saatlik ücret,*
- *Ortalama maaş,*
- *Gıda harcamaları,*
- *Kira gideri,*
- *Hane halkı geliri harcamaları,*
- *Hayat pahalılığı,*
- *Gayrisafi yurt içi hasıla, gayrisafi milli hasıla,*
- *Yoksulluk,*
- *İşsizlik,*
- *İşgücüne katılım,*
- *Yeni iş imkânları,*
- *İş çeşitliliği,*
- *İş güvenliği” dir.*

²³⁶ Perim, a.g.e., s.23.

2.2.2. Fiziksel Çevre

Birey ve çevre birbirlerini etkileyen kavramlardır. Değişen ve gelişen toplum ve kültürlerle birlikte insanların düşünceleri de değişmiştir. “Doğa ile uyum yerine doğaya hakim olma ilkesini benimsemiş olan aydınlanma düşüncesi, insanın bütün canlılardan daha üstün olduğu düşüncesine yol açmıştır. Bunun sonucunda insan, doğadaki dengelerini gözetmek ve doğa ile uyumlu yaşamak yerine, doğayla arasındaki ilişkiyi salt bir çıkar ilişkisine dönüştürmüştür”²³⁷.

Yaşam kalitesi insanların ve içinde yaşadıkları çevrenin esenliği ya da sağlıksızlığı ile ilişkilidir. Bu nedenle de yaşam kalitesi çevre kalitesine bağlıdır. Bir insanın hayatında fiziksel, biyolojik, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlar bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlar çevredeki kaynaklardan karşılanmaktadır. Çevre perspektifinden yaşam kalitesi çevrenin insan hayatının gerekliliklerini karşılayacak kaynakları sunabilecek kapasite sahibi olma derecesidir²³⁸. Çevresel kaynaklara olan talep her zaman yükselmektedir, ancak çevrenin bu kaynakları sunabilmek yeterliliğinde ciddi bir bozulma söz konusudur. Yaşam kalitesi bu kaynaklara olan talep ve bunların arzı arasındaki artan uçurumdan etkilenmektedir.

İnsanlar ekonomik ve sosyal yönden istedikleri seviyelerde olsalar da, elde ettikleri bu kazanımları gündelik yaşamlarında kullanabilecekleri fiziksel mekânlara ve altyapıya ihtiyaç duymaktadırlar. Özellikle görsel etkileşimden ve fiziksel konfora bağlı olarak tatmin düzeyi artan insan için belki de en önemli yaşam kalitesi bileşeni, fiziksel bileşendir²³⁹. Çünkü yaşadığı konuttan eğitim aldığı dersliğe, sağlık hizmeti aldığı hastaneden yemek yediği lokantaya, ulaşımda kullandığı duraklardan gezintiye çıktığı parka kadar bütün fiziksel ve mekânsal ortamlar, bu bileşenin içerisinde yer almaktadır. Dünya yaşam kalitesi indekslerinin en üstünde yer alan kentlerin, fiziksel yönden de en gelişmiş kentler olması bunun en önemli göstergesi niteliğindedir²⁴⁰.

²³⁷ Selim Kılıç, “ Modern Toplumda Ekolojik Bir Yaklaşım” , *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.2, S..12, 2006, s.113.

²³⁸ Margaret M. Bubolzjoanne B. Eichersandra J. Eversm. Suzanne Sontag , “A Human Ecological Approach To Quality Of Life: Conceptual Framework And Results Of A Preliminary Study”, *Social Indicators Research*, Vol.7, 1979, ss.103–136.

²³⁹ Margaret M. Bubolzjoanne vd, a.g.m., s.113.

²⁴⁰ Margaret M. Bubolzjoanne vd, a.g.m., s.114

Fiziksel bileşenlerin alt başlıkları;

- *“Konut*
- *Eğitim*
- *Sağlık*
- *Kültür*
- *Park Ve Yeşil Alanlar*
- *Alışveriş Olanakları*
- *Trafik*
- *Ulaşım*
- *Haberleşme*
- *Teknik Altyapı*
- *Sosyal Altyapı*
- *Rekreasyon*
- *Sağlık Koruma (Temizlik)*
- *Gürültü Kirliliği*
- *Çevre Koruma*
- *Atık Su*
- *Katı Atık*
- *Hava Kirliliği*
- *Enerji*
- *Temiz Su*
- *Gıda*
- *Flora*
- *Fauna*
- *İklim*

- *Manzara Kalitesi*
- *Doğal Afetler”* dir.

2.2.3. Sosyal Çevre

Sosyolojik ağırlıklı yaklaşımlar, yaşam kalitesi kavramı, yaşam tarzı, yaşam stili kavramlarıyla benzerlik olduğunu göstermektedir. Bireylerin yaşam tarzı, yaşam stillerine bağlı olarak yapılan araştırmalarda kullanılan değişkenler aşağıda sıralanmıştır²⁴¹.

- *“Meslek dağılımı,*
- *Coğrafi mesleki hareketlilik,*
- *Dengeli beslenme,*
- *Sağlık koşulları,*
- *Eğitim durumu,*
- *Toplumsal ve mesleki faaliyetlere katılma,*
- *Konut ve konut koşulları,*
- *Kültür ve gelişme olanakları”.*

Sosyal bir varlık olan insan, ekonomik yönden sıkıntılarını aşmasına rağmen manevi bir açlık duymaya devam edebilmektedir. Ekonomik yönden kişi ne kadar güçlenirse güçlensin, belki de ekonomik yönden güçlenmesiyle doğru orantılanabilecek bir sosyal yönden de tatmin olmaya ihtiyaç duymaktadır. Sosyal bileşenlerin alt başlıkları;²⁴²

- *“Ruhsal Hastalık*
- *İntihar*
- *Ömür Beklentisi*
- *Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi*

²⁴¹ Perim, a.g.e., s.22.

²⁴² Perim, a.g.e., s.24.

- *Fiziksel Aktivite*
- *Bebek Ölümleri*
- *Düşük Doğum Kilosu*
- *Uyuşturucu Bağımlılığı*
- *Ölüm Nedenleri*
- *Okul Öncesi Eğitim*
- *Halk Eğitimi*
- *Okuryazarlık Durumu*
- *Eğitim Seviyesi*
- *Trafik Güvenliği*
- *Toplum Güvenliği (Polis / Itfaiye)*
- *İş Güvenliği*
- *Afet Hazırlığı*
- *Temsiliyet*
- *Kararlara Katılım*
- *Seçimlere Katılım*
- *Kalabalıklık*
- *Grup İlişkileri*
- *Sosyal Ağlar*
- *Toplum Desteği*
- *Sivil Toplumun Gelişmişliği”dir.*

3. DÜNYA'DA KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ÇALIŞMALARI

3.1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

Birleşmiş Milletler pek çok alanda faaliyet gösteren bir uluslararası kuruluştur. Birleşmiş Milletler, insani yerleşimlerin daha iyi, daha kaliteli hale getirilmesi için de bazı çalışmalar yapmıştır²⁴³. Yapılan çalışmalar doğrudan kentsel yaşam kalitesi başlığı altında yapılmasa da çeşitli şekillerde, insanların ve insanların yaşadıkları yerlerin yaşam kalitesini artırmak için gerçekleştirilmiştir. BM yaşam kalitesini “gelir ve üretimin niceliksel ölçümünden ziyade sosyal göstergeler ile insanların mutluluğunun ölçümü” şeklinde tanımlamaktadır²⁴⁴.

Birleşmiş Milletler tarafından 1987 yılında yayınlanan “Ortak Geleceğimiz” adlı rapor ile sürdürülebilirlik kavramı önem kazanmış ve 1992 yılında toplanan Birleşmiş Milletler Rio Zirvesi’nde yaşam kalitesi için çevresel göstergeler belirlenmiştir²⁴⁵. Zirve sonucunda, “Gündem 21” başlığını taşıyan eylem planı kabul edilmiştir. Rio Deklarasyonu olarak da adlandırılan Gündem 21’de ekonomik gelişme ve sürdürülebilirliğin yanında yaşam standartlarının iyileştirilmesi de gündeme alınmıştır. Yaşam standartlarının iyileştirilmesinin gündeme alınması, kentsel yaşam kalitesinden doğrudan bahsedilmese de kentsel yaşam kalitesi için bu konferansı önemli kılmaktadır. Gündem 21’de insani yerleşimlerin sosyal, ekonomik ve çevresel kalitenin geliştirilmesi ve tüm insanların yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesine yönelik bir takım politikalar belirlenmiştir. Gündem 21’in yaşam kalitesi açısından önemini artıran önemli nokta 28. Bölümde yer alan “Gündem 21’in desteklenmesinde yerel yönetimlerin girişimleri” adlı bölümdür. Bu bölümde insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması, yaşam standartlarının iyileştirilmesi, çevrenin taşıma kapasitesi dikkate alınarak sağlanacak ekonomik kalkınma gibi konularda yerel düzeyde yaşama geçirilebilmesi için önemli bir noktadır²⁴⁶.

²⁴³ Rıdvan Karluk, *Uluslararası Ekonomik Mali Ve Siyasi Yasal Kuruluşlar*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002, ss.118-119.

²⁴⁴ Yüksel Demirkaya, *Kamu Yönetimi Araştırmaları, Türkiye ve ABD’den Örneklerle Çevre, Kent ve Kent Yönetimi* (Ed.) E. Hüseyin ve T. Baykal, İstanbul, Detay Yayıncılık. 2009, ss.165-181.

²⁴⁵ Gürel Üçer, a.g.e., s.23.

²⁴⁶ Toman, a.g.e., s.9.

Yerel Gündem 21 insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması, yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve güvenli bir geleceğin sağlanmasına yönelik öncelikler, ekosistemlerin taşıma kapasitesinin dikkate alınması ve gelecek nesillerin haklarının korunması yönündeki küresel taahhütlerle harmanlanması nedeniyle, temelinde çevre ve yaşam kalitesinin geliştirilmesini içeren bir proje olarak tanımlanabilir²⁴⁷.

BM'nin en önemli belgelerinden biri olan Yerel Gündem 21'in amacı; kentsel yaşam kalitesinin azaltılmasına neden olan sorunların çözülmesi ve gelecekte oluşabilecek tehditlere karşı halkları korumaktır. Yerel Gündem 21, sürdürülebilirlik anlayışı ile birlikte çevresel önlemler ve bunun yanında yaşam standardının iyileştirilmesi, insanların temel gereksinimlerinin karşılanması, nesillerin haklarını koruması gibi ilkeleri içermektedir²⁴⁸.

Birleşmiş Milletler Rio Zirvesi'nden sonra 1996 yılında, ilkinin 1976 yılında Kanada'da gerçekleştirdiği Habitat Konferansı'nın ikincisi gerçekleştirmiştir. Habitat II Konferansı'nda ise, yaşanabilirlik ilkesine yönelik ölçütler belirlenmiş; "sürdürülebilir insan yerleşmeleri" ve "hakçılık" ilkeleri üzerinde durulmuştur. Konferans sonunda katılımcı ülkelerin oy birliği ile kabul ettiği İstanbul Deklarasyonu'nun 30 ve 36. maddeleri şu şekildedir:²⁴⁹

"Tüm insanların yaşam kalitesi, diğer ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel faktörlerin yanı sıra, köy, kasaba ve kentlerimizin fizik koşullarına ve mekânsal karakteristiklerine bağlıdır. Kentlerin yerleşim düzeni ve estetiği, toprak kullanma biçimleri, nüfus ve yapı yoğunlukları, ulaşım, temel mal, hizmet ve kamu hizmetlerine erişim kolaylığı ve halka açık tesisler, yerleşmelerin yaşanabilirliğini hayali biçimde etkileyen unsurlardır."(30. Md.)

"İnsan sağlığı ve yaşam kalitesi sürdürülebilir insan yerleşmeleri geliştirme çabalarının merkezindedir. Bu nedenle kendimizi, kaliteli eğitimden evrensel ve eşit

²⁴⁷ Bülent Üncü, v.d., *Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi Araştırma Raporu*. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı., *Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi Araştırma Raporu*, Ankara. Bayındırlık Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü Dış İlişkiler ve Mesleki Eğitim Dairesi Başkanlığı Stratejik ve Fiziki Planlama Dairesi Başkanlığı, 2008, s.12

²⁴⁸ Senem Atvur "Yerel Gündem 21 ve Çevre: Antalya Kent Konseyi Örneği," *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.35, 2009, ss.231-241.

²⁴⁹ Gürel Üçer, a.g.t., s.23.

yararlanmaya, beden ruh ve çevre sağlığına erişilebilecek en yüksek standartları gerçekleştirilmeye, temel sağlık hizmetlerine eşit erişime ırk, ulusal köken, cinsiyet, yaş ve özürllük ayrımı gözetmeksizin ortak ve özel kültürlerimize saygı duyarak ve geliştirerek, konu dahil olmak üzere toplumsal ve ekonomik koşullara ilişkin eşitsizlikleri gidermek için özellikle gayret sarf etmeye adıyoruz."(36. Md.)

3.2. AVRUPA KONSEYİ VE KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

Avrupa Konseyi, kentsel yaşam kalitesini özellikle kent yönetimleri düzenlemeleri ile iyileştirmeye çalışmaktadır. Türkiye'nin de üyesi olduğu birlik, insan haklarını odak noktası kabul ederek yerleşme ve yeni kamu yönetimi ilkelerine yönelik AB'yi etkileyecek çalışmalar yapmaktadır. Kentlerin yerel yönetimlere bağlı olarak kentsel yaşam kalitesini geliştirmesini öngören Avrupa Konseyi, Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi ile birlikte öngörüsünü hayata geçirmektedir²⁵⁰.

10 Aralık 1948'de imzalanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesiyle tanınan insan hakları, 1992'de Avrupa Konseyince kabul edilen Avrupa Kentsel Şartındaki Avrupa Kentli Hakları deklarasyonu ile geliştirilmiş ve yaşanan mekânda şekillendirilmiştir²⁵¹. Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Konseyi'nin kentsel politikalarından yola çıkılarak oluşturulmuş olup 1980-1982 yılları arasında konseyce düzenlenen "Kentsel Rönesans İçin Avrupa" kampanyası kapsamında geliştirilmiştir. Avrupa'yı kapsayan halk ve yerel yönetimlere yönelik olan bu kampanya yerleşimlerdeki yaşamın daha da iyileştirilmesini amaçlamış ve dört temel konuya ağırlık vermiştir²⁵².

- *"Fiziki kentsel çevrenin iyileştirilmesi,*
- *Mevcut konut stokunun iyileştirilmesi,*
- *Yerleşmelerde sosyal ve kültürel olanakların yaratılması,*
- *Toplumsal kalkınma ve halk katılımının özendirilmesidir"*.

Avrupa Konseyi tarafından 1992 yılında kabul ve ilan edilen Avrupa Kentsel Şartı'nın birincisi, 20 maddelik bir bildirge ve 13 maddelik şart ilkelerinden

²⁵⁰ Demir, a.g.m., s.158.

²⁵¹ Ümit Güvenç, *A Multi Dimensional Approach To Urban Quality Of Life: The Case Of İstanbul*, İtü, Bilim Ve Teknoloji Enstitüsü, İstanbul, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1998, s.60.

²⁵² Yavuzçehre, a.g.m., s.140.

oluşmaktadır. Bu şart ile Avrupa’da yaşayan kentlilerin kentli hakları Deklarasyonu ortaya koyulmuştur. Söz konusu 20 madde şunlardır:²⁵³

- *“Güvenlik: Mümkün olduğunca suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli bir kent;*
- *Kirletilmemiş, Sağlıklı Bir Çevre: Hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan bir çevre;*
- *İstihdam: Yeterli istihdam olanaklarının yaratılarak, ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanması;*
- *Konut: Mahremiyet ve dokunulmazlığının garanti edildiği, sağlıklı, satın alınabilir, yeterli konut stokunun sağlanması;*
- *Dolaşım: Toplu taşıma, özel arabalar, yayalar ve bisikletliler gibi tüm yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket kabiliyetini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu bir düzenin sağlanması;*
- *Sağlık: Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların sağlanması;*
- *Spor ve Dinlenme: Yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her bireyin için, spor ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların sağlanması;*
- *Kültürler Arası Kaynaşma: Geçmişten günümüze, farklı kültürel ve etnik yapıları barındıran toplulukların barış içinde yaşamalarının sağlanması;*
- *Kaliteli Bir Mimari ve Fiziksel Çevre: Tarihi yapı mirasının duyarlı bir biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, uyumlu ve güzel fiziksel mekânların yaratılması;*
- *İşlevlerin Uyumu: Yaşama, çalışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin olabildiğince birbiriyle ilintili olmasının sağlanması;*
- *Katılım: Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde; gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması;*
- *Ekonomik Kalkınma: Kararlı ve aydın yapıdaki tüm yerel yönetimlerin, doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olması;*
- *Sürdürülebilir Kalkınma: Yerel yönetimlerce ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanması;*

²⁵³ Kabadayı, a.g.m., s.47.

- *Mal ve Hizmetler: Erişilebilir, kapsamlı, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yerel yönetimi, özel sektör ya da her ikisinin ortaklığıyla sağlanması;*
- *Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar: Yerel doğal kaynak ve değerlerin; yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde, beldede yaşayanların yararı gözetilerek, korunması ve idaresi;*
- *Kişisel Bütünlük: Bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulması;*
- *Belediyeler Arası İşbirliği: Kişilerin yaşadıkları beldenin, beldeler arası ya da uluslararası ilişkilerine doğrudan katılma konusunda özgür olmaları ve özendirilmeleri;*
- *Finansal Yapı ve Mekanizmalar: Bu deklarasyonda tanımlanan hakların sağlanması için, gerekli mali kaynakları bulma konusunda yerel yönetimlerin yetkili kılınması;*
- *Eşitlik: Yerel yönetimlerin; tüm bu hakları bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayrım gözetmeden, fiziksel veya zihinsel özürlerine bakılmadan; eşit olarak sunulmasını sağlamakta yükümlü olmasıdır”.*

Avrupa Kentsel Şartı'nın maddelerinin dışında bir de ilkeler kısmı yer almaktadır. Şart'ın ilkeler kısmını oluşturan başlıklara bakıldığında, kentsel yaşam kalitesini, kentin fiziksel yönden geliştirilmesi açısından ele alan birçok başlık olduğu dikkat çekmektedir. Bu başlıklar şu şekildedir;

İlkeler Kısmının Başlıkları;

1. *“Ulaşım ve dolaşım,*
2. *Kentlerde çevre ve doğa,*
3. *Kentlerin fiziksel formları,*
4. *Kentsel tarihi mimari miras,*
5. *Konut,*
6. *Kent güvenliğinin sağlanması ve suçların önlenmesi,*
7. *Kentlerdeki özürlü ve sosyo-ekonomik bakımdan engelliler,*
8. *Kentsel alanlarda spor ve boş zamanları değerlendirme,*
9. *Yerleşimlerde kültür,*

10. *Yerleşimlerde kültürlerarası kaynaşma,*
11. *Kentlerde sağlık,*
12. *Halk katılımı, kent yönetimi ve kent planlaması,*
13. *Kentlerde ekonomik kalkınma".*

Avrupa Kentsel Şartı şiddetten, kirlilikten, bozuk ve sağlıksız kent çevrelerinden arınma hakkı; yaşadığı kent çevresini demokratik koşullarda kontrol edebilme hakkı; insanca konut sahibi olma, sağlık, kültür hizmetlerinden yararlanma, seyahat etme özgürlüğü gibi temel kentli haklarının var olduğunu kabul etmektedir²⁵⁴. Dolayısıyla, yerel ve merkezi yönetimlerin bu noktada sorumluluğu bahsedilen kentli haklarını korumak ve böylelikle kentlerdeki yaşam kalitesini yükseltmektir.

Avrupa Kentsel Şartı'nın kabulünden bugüne kadar geçen zaman içinde sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda yapılan değişiklikler, kentler üzerinde yeni etkiler yaratmıştır. Bu sebepten dolayı Avrupa Kentsel Şartı'nın bazı ilkelerini yeniden tanımlamaya ve güncellemeye karar veren Avrupa Konseyi, "Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto" isimli 2. Avrupa Kentsel Şartı'nı 29 Mayıs 2008 tarihinde kabul etmiştir²⁵⁵.

Avrupa Konseyi, 1992 tarihli ilkinin ardından Avrupa Kentsel Şartı-2'yi kabul ederek, kentlerin ve kasabaların kentsel toplumların günümüzdeki sorunları ile başa çıkmasını olanaklı kılacak bir dizi ortak ilke ve kavram oluşturmayı ve kentsel kalkınmanın temel aktörleri ve Avrupa'nın kent halkları için, yeni bir kentsel yaşam şeklinin çerçevesini çizmeyi, diğer bir deyişle, yeni bir ortak yaşam tarzı ve kent yaşamına yeni bir yaklaşım sunmayı amaçlamaktadır²⁵⁶.

Yukarıda bahsedilen çalışmaların dışında, kentsel yaşam kalitesi ile ilgili Avrupa Konseyi tarafından yapılmış Avrupa Bölgesel ve Mekansal Planlama Şartı (1983) ve Avrupa Peyzaj sözleşmesi (2000) çalışmalarında bulunmaktadır. Ancak bu çalışmalardan kentsel yaşam kalitesi açısından en önemli olan daha önce bahsedildiği üzere Avrupa Kentsel Şartı'dır.

²⁵⁴ Üçer Gürel, a.g.e., ss.25-26.

²⁵⁵ Üçer Gürel, a.g.e., ss.24-25.

²⁵⁶ Üçer Gürel, a.g.e., ss.24-25.

3.3. OECD VE KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

Ekonomik ve Kalkınma Birliği Örgütü, ekonomik gelişme ile birlikte sosyal gelişme olgusunda katılarak çevrenin korunmasını, bütün insanlar için iş imkânı yaratılmasını, sosyal eşitlik ile etkin ve sağlıklı bir yönetimin gerçekleştirilmesini hedeflemektedir²⁵⁷.

Bunlar, kentsel yaşam kalitesi çalışmalarının yapılmasındaki önemli hedeflerden birkaçını kapsamaktadır. Bundan dolayı OECD, kendisi ile benzer hedefler amaçlayan kentsel yaşam kalitesi araştırmalarına önem vermektedir. Bu bağlamda OECD Daha İyi Yaşam Endeksi (BLI), konut, gelir ve servet, iş ve gelirler, eğitim ve beceri, çevre kalitesi, vatandaşlığın korunması için gerekli olan 11 farklı boyutta 36 ülkede karşılaştırmalı bilgi sunarak bu konuyu ele almaktadır²⁵⁸.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), son olarak en iyi yaşam kalitesi ile ülkelerin 2016 Better Life Index'ini yayınlamıştır²⁵⁹. Bunu yapmak için OECD, iş hayatı dengesi, finansal servet, güvenlik, eğitim ve çevre kalitesi dahil olmak üzere 11 değişik parametre için 34 ülkeyi incelemiştir. Birleşmiş Milletler, Ulusal İstatistik Büroları ve Gallup Organizasyonu'ndan alınan verileri kullanmıştır. Her kategoride en yüksek puanı alan ülkeler aşağıda yer verilmiştir²⁶⁰.

1. Norveç: Bir önceki yılda en yüksek puanı alan Norveç'te, insanların, çoğunluğu iş sahibi ve yüksek eğitim düzeyine sahip olup, ortalama yaşam süresi 82 yıldır.
2. Avustralya: 2013 ve 2014 yılları arasında Avustralyalılar birinciliğe (2015'te dördüncü sırada) sahip olmasına rağmen, bu yılın endeksinde ikinci sırada yer almaktadır. OECD, Avustralya'da insanların güçlü bir toplum anlayışı

²⁵⁷ ecd.pr.mfa.gov.tr, (16.01.2017), s.21.

²⁵⁸ Going beyond GDP – the OECD's Better Life Index, 2015, <http://oecdinsights.org/2015/05/16/going-beyond-gdp-the-oecd-better-life-index/> (15.01.2017), s.32.

²⁵⁹ Better Life Index-Edition 2016, OECD, <http://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=BLI>, erişim tarihi: 20.02.2017, s.23.

²⁶⁰ This OECD country still has the best quality of life 14 November 2016 <https://www.weforum.org/agenda/2016/11/these-oecd-countries-have-the-best-quality-of-life> (15.01.2017), s.42.

hissettiğini tespit etmiştir. Avustralyalıların % 95'i güven içinde yaşadıklarını düşünmektedir.

3. Danimarka: Ülke, geçen yılki endeksten 7 puanlık bir yükseliş göstermiş ve ücretli tatil zamanını yılda ortalama 5 haftaya yükseltmiştir. Ortalama olarak, tam zamanlı çalışanlar, günlerinin % 66'sını "kişisel bakıma" (yani, çalışmıyorlarsa) adamaktadırlar.
4. İsviçre: İsviçre'deki işsizlik oranı dünyadaki en düşük değerlerden biri olan % 3.1 civarındadır.
5. Kanada: Bu ülke uygun fiyatlı konutta yer almaktadır. 2000'li yıllarda, Toronto ve Vancouver hükümeti, ev sahiplerinin ek odaları kiralayabilmeleri için (böylece uygun fiyatlı kira miktarını artırdırabilmek için) tek yaşayan bireyleri ailelerin yanına yeniden yerleştirmiştir.
6. İsveç: İsveç'teki insanlar yüksek seviyede yurttaşlık ilişkisine sahiptir. Son yapılan seçimlerde, konut sakinlerinin % 83'ü parlamentosu için oy kullanmaya karar vermiştir.
7. Yeni Zelanda: Bu yıl iki sıra yükselmiştir. Yeni Zelanda çevreye öncelik verdiğini göstermiştir. Seragazi emisyonları, nüfusun düşük olması nedeniyle, ülkede nispeten düşüktür.
8. Finlandiya: Finlandiya'da, çalışanların % 4'ü uzun saatler çalışmakta olup, bu süre, OECD ortalamasının % 13'ünden çok daha düşüktür
9. Amerika Birleşik Devletleri: Geçen yılki Endeks'ten dört nokta düştüğü halde ABD, konut, gelir ve zenginlik alanlarında ön plana çıkmaktadır. Ortalama ev için harcanabilir geliri yılda 41.071 dolar, bu rakam, OECD ülkelerindeki en yüksek gelirdir.
10. İzlanda: Ülke, geçen yılki endeksten sekiz puan düşmüştür. İzlanda'nın bir yıl veya daha uzun bir süredir işsiz olan işgücünün yüzdesi OECD ortalamasının % 2.6'dan düşük, yaklaşık % 0.7 seviyesindedir.

11. Hollanda : Bu ülke dünyadaki en yüksek okuma yazma oranlarından birine sahiptir. OECD, Hollanda'daki öğrencilerin matematik, fen ve okuduğunu anlama testlerinde ortalamasının üzerinde olduğunu tespit etmiştir.

4. TÜRKİYE'DE YAPILAN KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ÇALIŞMALARI

Türkiye'de kentsel yaşam kalitesine yönelik olarak, devlet kurumları tarafından yapılan araştırmalar olduğu gibi, dünyada yapılan kentsel yaşam kalitesine yönelik çalışmalarda Türkiye'nin içinde bulunduğu araştırmalar da bulunmaktadır. Diğer taraftan akademik olarak da üniversitelerde pek çok lisansüstü çalışmada ve akademik makalelerde kentsel yaşam kalitesi araştırılmıştır. Araştırmanın bu bölümünde Türkiye'yi ele alan bu araştırmalara yer verilmektedir.

4.1. DÜNYA'DA TÜRKİYE'Yİ ELE ALAN KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ARAŞTIRMALARI

Mercer danışmanlık şirketi tarafından yapılan dünyanın 5 kıtasında 230 kenti kapsayan yaşam kalitesi araştırmalarında, tüketim malları, ekonomik çevre, konut, sağlık bedelleri, doğal çevre, politik ve sosyal çevre, kamu hizmetleri ve ulaşım, rekreasyon, okullar ve eğitim, sosyo-kültürel çevre başlıklarından oluşan 10 kategori ve 39 gösterge kullanılmaktadır²⁶¹. Bu göstergeler:

- *“Siyasî ve toplumsal çevre (siyasî istikrar, suç oranı, hukukî yaptırım, vb.),*
- *Ekonomik çevre (döviz kuru denetimi, bankacılık hizmetleri, vb.),*
- *Sosyo-kültürel çevre (sansür, kişisel özgürlük üzerindeki sınırlamalar, vb.),*
- *Sağlık işleri (tıbbî ekipman ve hizmetler, bulaşıcı hastalıklar, atık su arıtma, atıkların yok edilmesi, hava kirliliği, vb.)*
- *Okullar ve eğitim (uluslararası okulların standartlarını ve imkânlarını yakalamış olmak, vb.),*

²⁶¹ Mercer Human Resource Consulting, https://www.mercer.com/newsroom/western-european-cities-top-quality-of-living-ranking-mercero.html?_ga=1.70275664.1739242972.1486981780 (15.01.2017)

- *Kamu hizmeti ve toplu ulaşım (elektrik, su, toplu ulaşım, trafik yoğunluğu, vb.),*
- *Dinlenme (lokantalar, tiyatrolar, sinemalar, spor ve boş zaman faaliyetleri, vb.),*
- *Tüketim malları (gıdaya/günlük tüketilen ürünlere erişim, arabalar, vb.),*
- *Barınma (barınma, ev aletleri, mobilya, bakım hizmetleri, vb.),*
- *Doğal çevre (iklim, doğal hastalık kayıtları, vb.) olarak belirlemiştir”.*

Sonuncusu 2016 yılında yapılan araştırmada Avusturya'nın başkenti ve en büyük şehri Viyana birinci, İsviçre'nin en büyük kenti Zürih ikinci ve Yeni Zelanda'nın kuzey adasında yer alan Auckland üçüncü olmuştur. Araştırmada İstanbul ise, 2015 yılında olduğu gibi 122. sırada yer almıştır.

Dünya ülkelerinde yer alan kentlerin yaşam kalitesini araştıran diğer bir araştırma kurumu, Numbeo'dur. Numbeo 2012 yılından itibaren kentsel yaşam kalitesi araştırması yapmaktadır.

Numbeo , yaşam kalitesi hakkında bilgi görmek, paylaşmak ve *karşılaştırmak için* olanak sağlamaktadır. Şehirlerdeki yaşam kalitesiyle ilgili²⁶²:

- *“Yaşam ve satın alma gücü maliyeti,*
- *Konutların ekonomikliği,*
- *Hava, su vb. kirlilik,*
- *Suç oranları,*
- *Sağlık sistemi kalitesi,*
- *Trafik (işe gidip gelme zamanı), araştırılmaktadır”.*

2012 yılında dünyanın 61 ülkesinde yaptığı araştırmada, İstanbul 35. sırada yer almıştır. 2013 yılında dünyanın 100 ülkesinde yapılan araştırmada Ankara 59. İstanbul, 68. sırada yer almıştır. 2014 yılında 95 ülkede yapılan araştırmada Ankara 63. sırada, İstanbul 64. sırada yer alırken, 2015 yılında 150 ülkede yapılan araştırmaya Bursada

²⁶²Numbeo, Quality of Life Index 2016, <https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings.jsp?title=2016> (15.01.2017).

dahil olup 48. sırada yer almıştır. Ankara 97. İstanbul ise 106. sırada yer bulmuştur. 2016 yılında gerçekleştirilen araştırmada ise, Bursa 37. sırada, İzmir 62. sırada, Ankara 95. sırada ve İstanbul 102. sırada yer almıştır²⁶³.

4.2. KAMU KURUMLARI TARAFINDAN YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Ülkemizdeki yaşam kalitesi çalışmalarının tarihleri, dünyadaki yaşam kalitesi çalışmalarıyla karşılaştırıldığında, oldukça yenidir. Çeşitli devlet kurumlarının araştırmalarına dâhil edilmesi ve bilimsel yayımlara konu olması 2000’li yıllardan başlamaktadır. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan kalkınma planlarına ilk kez 7. Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996-2000) dâhil edilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) tarafından yapılan yaşam memnuniyeti araştırması ise 2003 yılından itibaren her yıl gerçekleştirilmektedir. 18 yaş üstü bireylerle yapılan çalışmada ele alınan başlıklar; hanehalkı yaşam koşulları, bireysel mutluluk, memnuniyet, kamu hizmetlerinden memnuniyet, beklenti, kişisel gelişim ve umut, değerler ve Avrupa Birliğine bakış şeklindedir. Kamu hizmetlerinden memnuniyet başlığı altında incelenenler ise sosyal güvenlik hizmetleri, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, asayiş hizmetleri, adli hizmetler, ulaştırma hizmetlerinden memnuniyet, belediye ve il özel idareleri hizmetleri olarak sıralanmaktadır²⁶⁴.

2008 yılında Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’nın (BİB) yapmış olduğu araştırmada kentlerin ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel alanına ve teknik altyapılarına ilişkin var olan durumlarının tespit edilmesi, problemlerinin tanımlanması ve yaşam kalitelerinin ortaya çıkması amaçlanmıştır. Ülke koşullarında mevcut duruma yönelik göstergeler dizini oluşturulmuştur. Göstergeler oluşturulmadan önce, çeşitli ülke uygulamaları ve Türkiye’deki gösterge uygulamaları açıklanmıştır. Araştırmanın çeşitli bölümlerinde yer alan bu çalışmalar sonucunda özgün bir veri seti ortaya çıkarılmıştır. Oluşturulan bu veri seti, 7 temel alan ve 23 alt alan altında oluşturularak, toplam gösterge sayısı 156 olarak belirlenmiştir. Özgün olmasının nedeni yalnızca bu çalışmada

²⁶³ Numbeo, Quality of Life Index 2016, <https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings.jsp?title=2016> (15.01.2017).

²⁶⁴ Nida Özhekim, *Toplu Taşıım Sistemlerinin Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi: İstanbul Kadıköy - Kartal Metro Örneği*, Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2016, s.23.

kullanılmış, ülke şartlarına uygun ve gelecek çalışmalarda kullanılmaya elverişli olmasından kaynaklanmaktadır. Belirlenen göstergelerin bazılarında “öncelikli gösterge” ibaresi kullanılarak, bu göstergelerin diğerlerine oranla daha fazla önem arz ettiğinin altı çizilmiştir. Öncelikli göstergelerin belirlenmesinde; kentin ölçeği, elde edilebilen veriler ve değerlendirme imkânları göz önüne alınmıştır. Bu işaretleme sayesinde bütün göstergelerin kullanılmadığı bir kentsel yaşam kalitesinin ölçümü sırasında en azından öncelikli olanların kullanılması sağlanmıştır. BİB’in bu araştırma kapsamında oluşturduğu temel ve alt gruplar şu şekildedir²⁶⁵;

- “*Demografi; Nüfus, Hanehalkı Yapısı,*
- *Sosyal Yapı; Sağlık, Eğitim, Suç, Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk, Toplumsal Cinsiyet,*
- *Ekonomik Yapı; İşgücü Durumu, Ekonomik Faaliyet,*
- *Yurttaşlık Konuları; Siyasal Katılım, Yerel Yönetimler, Yönetişim,*
- *Mekânsal Yapı; Arazi Kullanımı, Konut, Planlama Göstergeleri, Kültürel ve Rekreatif Faaliyetler, Kentsel Ulaşım,*
- *Çevre ve Ekoloji; İklim, Hava Kalitesi, Su, Katı Atık, Enerji Kullanımı,*
- *Bilgi toplumu; Kullanım Düzeyi ve Bilişim Sektörü”.*

Habitat II kapsamında Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı’nın hazırlanması için oluşturulan Ulusal Komite tarafından [TUK, 1996] *Yerel Yaşanabilirlik Ölçütleri* belirlenmiştir. Yaşanabilirliğin insan hakları ile ilişkisinin belirtildiği çalışmada, yaşanabilirlik insan haklarının somuttaki ifadeleri olarak tanımlanmıştır. Eylem Planı’nda, insan yerleşmelerinin sunduğu fiziksel koşulların, diğer sosyal ve ekonomik etkenlerle birlikte, bireylerin yaşam kalitesini belirlediği ve bu kapsamda yaşanabilirliğin, bireylerin yaşadıkları yerleşmelerden duydukları doyumunu belirleyen mekansal özellik ve niteliklerle ilgili olduğu üzerinde durulmuştur. Çalışma kapsamında, yerel yaşanabilirlik ölçütlerinin belirlenmesi için yaşanabilirliğe ilişkin 18

²⁶⁵ BİB. *Kentsel Göstergeler Kılavuzu*. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü. Ankara, 2008, s.239.

adet özellik ve koşul belirlenmiş ve bunlardan yola çıkarak yaşanabilirlik ölçütlerinin belirlenebileceği belirtilmiştir²⁶⁶.

4.3. AKADEMİK OLARAK YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Türkoğlu vd., “İstanbul’da Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi” başlıklı araştırmada, İstanbul genelinde rastgele yöntem ile seçilen 423 noktada, 1635 hane halkı ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kamu hizmetlerinin kullanımı, ulaşım ilişkileri ve güvenlik gibi konularda yaşam kalitesinin bileşenlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Anket çalışması; konutla ilgili özellikler, ulaşım alışkanlıkları ve kamu ulaşımına dair değerlendirmeler, kentlilerin rekreasyon konusundaki görüşleri, kentsel alan ve çevreye dair değerlendirmeleri ve İstanbul’da yaşayanların yaşam kalitesi algılarını içermektedir. Çalışmada yaşam kalitesinin önemli bir bileşeni olarak ulaşım dikkat çekilmekte ve Avrupa Birliği politikalarında yer alan yaşam kalitesi ve ulaşım bağlantısının sürdürülebilirlik kavramı ile bütünleştirildiği ifade edilmektedir. Ulaşım göstergesinin, ev-iş, ev-okul arasındaki hareketlilik ve kentlilerin kamu hizmetlerinden yararlanmaları açısından önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Anket çalışmasında ulaşım göstergesi ile ilgili olarak görüşmecilerin %94’ü toplu taşımadan memnun olduğunu söylemiştir²⁶⁷. Çalışmanın sonucunda, İstanbul’da yaşam kalitesinin; ulaşım ve konut göstergeleri yönünden memnuniyet düzeyi yüksek çıkmıştır. En az memnuniyet düzeyi ise rekreasyon açısından değerlendirmelerde olmuştur.

Gürel Üçer “Kentsel Yaşam Kalitesinin Belediye Hizmetleri Kapsamında Belirlenmesine Ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: Orta Ölçekli Kent Örnekleri” başlıklı doktora tezinde, kentlerin planlanması ve yönetilmesi süreçlerine yol göstermek açısından kentlerin yaşam kalitesi performansını belirlemek, değişimleri izlemek ve gelişmeleri takip etmek için kentsel yaşam kalitesi gösterge ve ölçütlerinin belirlenerek bir rehber oluşturulması ve belediyelerin sundukları hizmetler kapsamında kentlerin yaşam kalitesi portresi ile kentsel yaşam kalitesini etkileyen unsurların ortaya konulması amaçlanmıştır²⁶⁸.

²⁶⁶ Gürel-Üçer, a.g.t., s.49.

²⁶⁷ Handan Dülger Türkoğlu, v.d., “İstanbul’da Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi” *İTÜ Dergisi*, C.7, S.2, 2008, ss.103-113.

²⁶⁸ Gürel Üçer, a.g.e., s.52.

Belediye hizmetleri ile ilgili 9 temel kategori ve bu kategoriler altında yer alan toplam 19 gösterge ve 43 ölçütten oluşan bir yaşam kalitesi rehberi hazırlanmış ve 22 adet orta ölçekli il merkezi belediyesinde alan çalışması yapılmıştır. Alan çalışmasında toplanan verilerin değerlendirilmesi ile; (1) maksimize etme tekniği ile kentler göreceli olarak analiz edilmiş ve örümcek ağı şemaları ile yaşam kalitesi portreleri belirlenmiş, (2) faktör analizi yöntemi ile kentlerin yaşam kalitesi endeks değerleri elde edilerek kentler sıralanmış ve (3) çok boyutlu ölçekleme analizi ile kentlerin konumlandırma haritası yapılmıştır. Son olarak ise, kentsel yaşam kalitesini etkilediği varsayılan unsurların yaşam kalitesini ne düzeyde etkilediklerinin ortaya konulması amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Bu kapsamda kentlerde yaşam kalitesinin geliştirilmesi doğrultusunda politikalar ve müdahalelerin yapılması için öncelikli alanlar belirlenmiştir. Belediyelerin bütçesinin, nüfusun eğitim düzeyinin, kentlilerin ekonomi ve işgücü düzeyinin ve belediyelerin sundukları iletişim ve katılım olanaklarının artırılmasının kentlerde kentsel hizmetlere bağlı yaşam kalitesini de arttıracacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Şenlier vd, 2008 yılında Kocaeli’de “Kentsel Yaşam Kalitesi Algısının Değerlendirilmesi ve Yaşam Kalitesinin Avrupa Şehirleri ile Kıyaslanmasına Yönelik İnceleme” isimli çalışmalarını yapmışlardır. Bu çalışma ile bir endüstri şehri olan Kocaeli’nin, 1999 Marmara Depremi sonrasında kentsel yaşam kalitesi ölçülmüş ve kentsel yaşam kalitesi gelişmiş Avrupa şehirleri ile kıyaslanmıştır²⁶⁹. Bu çalışmada geliştirilen kentsel yaşam kalitesi kriterleri 8 ana alan ve 23 alt alandan oluşmaktadır:

- *“Sosyal Kültürel Durum,*
- *Eğitim Durumu,*
- *Çevre,*
- *Yeterli Sağlık Hizmetleri,*
- *Güvenlik,*
- *Kaliteli Sağlık Hizmetleri,*

²⁶⁹ Nihal Şenlier, Reyhan Yıldız, E. Diğdem Aktaş, “A Perception Survey for the Evaluation of Urban Quality of Life in Kocaeli and a Comparison of the Life Satisfaction with the European Cities”, *Social Indicators Research.*, Vol. 94, No.2, 2009, ss.213–226.

- *Toplu Taşıma,*
- *Sosyal ilişkiler”.*

Araştırmanın sonuç kısmında Kocaeli’de yaşayan insanların depremden sonra kendilerini mutsuz hissettikleri ve % 70’inin bu doğal afet sonrası kendini güvende hissetmediği anlaşılmıştır. Ayrıca kentin çevre kirliliği gibi endüstri şehri olmasının doğurduğu sonuçlar da değerlendirildiğinde, Avrupa şehirleri ile arasında kentsel yaşam kaliteleri açısından büyük bir düzey farkı olduğu anlaşılmıştır.

Koyuncu ise “Kentsel Yaşam Kalitesi Kriterleri: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği” başlıklı araştırmasında, Mercer danışmanlık şirketi tarafından dünya çapında yapılan yaşam kalite araştırmasında, Viyana’nın ilk sırada yer almasını iyi entegre olmuş ulaşım sistemlerinin varlığı ile açıklamaktadır. Bu çalışmada uygulanan ankette de, gelişmiş bir ulaşım sisteminin göstergesi olarak değerlendirilen, ulaşım türleri arasındaki entegrasyon, diğer ulaşım türlerine aktarma sorusu ile yer almıştır. Anket çalışması sonucunda metro kullanıcılarının yaklaşık % 75’nin aktarma yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, ankete katılan kullanıcıların önemli bir kısmının diğer ulaşım türleri ile metroyu entegre bir sistem olarak kullandıklarını göstermektedir²⁷⁰. Ayrıca anket katılımcılarının % 85’nin öğrenci ve ücretli çalışan olması bakımından metro hattı değerlendirildiğinde, metronun ulaşım çeşitliliği sağlaması ve entegre bir ulaşım sistemi olması yönüyle kentsel yaşam kalitesine olumlu etkileri önemlidir.

Şeker’in, “İstanbul’da Yaşam Kalitesi Araştırması” adlı çalışmasında, literatür araştırması ve kentle ilgili erişilebilecek istatistiki bilgiler doğrultusunda yaşam kalitesi değişkenleri belirlenmiştir. Bu değişkenler: nüfus, eğitim, sağlık, ekonomi, ulaşım, çevre ve sosyal yaşam göstergeleri olarak sıralanmaktadır. Değişkenler kendi içinde alt başlıklara ayrılmakta ve toplam değişken sayısı 54’e ulaşmaktadır. Bu değişkenler içerisinde konuyla ilgili olarak dikkat çekenler, ulaşım başlığı altında incelenen değişkenlerdir²⁷¹. Ulaşım, tezde kentsel yaşam kalitesinin önemli bir bileşeni ve değişkeni olarak gösterilmektedir. Dolayısıyla ulaşım başlığı altında sıralanan; otomobil sayısının nüfusa oranı, motorlu kara taşıtı sayısının nüfusa oranı, kilometrekareye düşen

²⁷⁰ Burcu Koyuncu, *Kentsel Yaşam Kalitesi Kriterleri: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2011, s.87.

²⁷¹ Şeker, a.g.e., s.54.

araç sayısı, ulaşım imkânlarının çeşitliliği yaşam kalitesine olumlu veya olumsuz etki eden değişkenler olarak nitelendirilmektedir. Bu değişkenlerin önemi, özellikle İstanbul gibi büyükşehirlerde artan nüfus ile birlikte artmaktadır. Ayrıca çalışmada ulaşım göstergesi ile ilgili, ortalama evden-işe gidiş sürelerine dikkat çekilmiş ve Türkiye ortalamasının 45 dakika olduğu belirtilmiştir. Bu süre İngiltere'ye göre altı dakika, AB ülkelerine göre beş dakika ortalamanın üzerindedir. İstanbul'da ise bu süre 53 dakika olarak belirtilmiştir. Çalışmada 2.410 kişi ile yüz yüze anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. İstanbul ilçeleri içerisinde yaşam kalitesi sıralamasında ilk üç sırada Kadıköy, Beşiktaş ve Beyoğlu yer almıştır. Çalışmada yaşam kalitesi endeksine göre ilçeler beş grupta incelenmiş, birinci dereceden yaşam kalitesi endeksine giren ilçelerde ulaşım imkânlarının çeşitliliği ve ekonomik gelişmişlik önemli belirleyicilerden biri olarak sıralanmıştır.

Atik, Taçoral ve Altunkasa ise, “ Kent Halkının Kentsel Yaşam Memnuniyeti Üzerinde Etkili Sosyo-Demografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Kemaliye Örneği” başlığında yaptıkları araştırma kapsamında, Erzincan iline bağlı Kemaliye ilçesi sakinlerinin kentsel yaşam memnuniyeti ve kentsel yaşam memnuniyeti üzerinde etkili sosyo-demografik özellikler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda ilçe merkezinde halkın yaşam memnuniyeti ile sosyo-kültürel özelliklerini belirlemek amacıyla bir kamuoyu araştırması yapılmıştır. Elde edilen veriler istatistiksel analizlerle değerlendirilerek, kent halkının sosyo-demografik özellikleri ile kentsel yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkilerin saptanması amaçlanmıştır. Örneklem genelinde Kemaliye'deki kentsel yaşamdan memnunum fikrine olumlu yönde görüş bildirenlerin oranı %25.6, olumsuz görüş bildirenlerin %30.9 iken, konu hakkındaki fikirlerinin olumlu ve olumsuz yöndeki görüşlere eşit uzaklıkta, yani nötr olduğunu bildirenlerin oranı ise %43.6 olarak belirlenmiştir²⁷².

Okumuş, “Kentsel Dönüşümde Sosyal Donatı Alanlarının Değişimi Ve Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi: Ataşehir Barbaros Mahallesi Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinde kentsel dönüşüm alanlarında yapılmış/yapılan/yapılması planlanan kentsel dönüşüm uygulamalarının, kentsel yaşam kalitesine olan etkileri Batı Ataşehir Barbaros

²⁷² Atilla Atik, Ezgi Taçoral, M. Faruk Altunkasa, “Kent Halkının Kentsel Yaşam Memnuniyeti Üzerinde Etkili Sosyo-Demografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Kemaliye Örneği”, *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, Cilt.4, S.9, 2014, ss.21-33.

Mahallesi örneği üzerinden irdelenmiştir. Seçilen örneklem alan üzerinde, mekânsal değerler ve kişisel değerlendirmeler ışığında, öncelikli olarak belirlenen kentsel yaşam kalitesi ve kentsel dönüşümün arakesitinde yer alan göstergeler çerçevesinde, mevcut yaşam kalitesi seviyesi, mekânsal eksikler, ihtiyaçlar belirlenmiş; imar planı ve kentsel dönüşüm uygulamasına altlık oluşturacak öneri imar planı, bu veriler çerçevesinde incelenmiştir. Kişilerin mekânsal algılarının yanında kentsel dönüşüm ile ilgili algıları ve beklentileri sorgulanmış; örnek uygulamalar üzerinden memnuniyet seviyesi belirlenmiştir²⁷³. Araştırma sonunda, uygulanması planlanan kentsel dönüşüm projelerinin altyapısını oluşturan planların, mekânda yüksek bir nüfus hareketliliği öngördüğü; buna karşılık, kamusal mekânlar ve sosyal donatılar gibi gerekli fonksiyonları yeterli düzeyde karşılayamadığı; erişilebilir kılmadığı; mevcut fonksiyonların miktarlarını azaltıp üzerindeki yoğunluğu da arttırarak kentsel yaşam kalitesinin temel etmenlerini yoksayan bir yaklaşım biçimi sergilediği görülmüştür.

Özhekim, “Toplu Taşıma Sistemlerinin Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi: İstanbul Kadıköy - Kartal Metro Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinde, kentsel yaşam kalitesinin ulaşım yönüyle değerlendirmesi, sürdürülebilir ulaşım sistemlerinden Kadıköy-Kartal Metro örneği üzerinde yaşam kalitesinin nesnel ve öznel göstergeleri kapsamında yapılmıştır. Kentsel yaşam kalitesinin nesnel göstergeleri içinde seyahat süresi, erişim süresi ve mesafesi; öznel göstergeleri içinde ise ulaşım türüne dair konfor, ulaşılabilirlik, erişilebilirlik, güvenlik, seyahat süresi, müşteri hizmetleri, bilgi edinme ve çevresel etkilerden memnuniyet incelenmiştir²⁷⁴.

Çalışmada, Kadıköy-Kartal Metro Hattının kentsel yaşam kalitesine etkisini belirlemek için hattın Kadıköy, Ayrılık Çeşme ve Kartal istasyonlarında literatürdeki örnek çalışmalar incelenerek belirlenen örneklem büyüklüğünde anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Örneklemin istasyonlara dağılımında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ulaşım A.Ş. metro kullanıcı istatistiklerinden faydalanılmıştır. Anket çalışması ile metro hattının, kentsel yaşam kalitesinin nesnel ulaşım göstergelerinden; seyahat süresi, ulaşım çeşitliliği, erişim türleri, erişim süresi ve mesafesi açısından

²⁷³ Deniz Erdem Okumuş, Engin Eyüp Eyüpoğlu “ Kentsel Dönüşümde Sosyal Donatı Alanlarının Değişimi Ve Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi: Ataşehir Barbaros Mahallesi Örneği” *Planlama Dergisi*, 2015, c.25, s.2, ss.93–106.

²⁷⁴ Özhekim, a.g.e., s.37.

olumlu yönde katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Metro hattı işletilmeye başlandıktan sonra Kadıköy Kartal yönünde metroyla yapılan seyahatlerle aynı güzergâhta diğer ulaşım türleriyle yapılan seyahat sürelerinin yaklaşık yarım saat fark ettiği elde edilen önemli sonuçlardan biridir. Memnuniyet değerlendirmelerinde ise, yine kentsel yaşam kalitesinin öznel ulaşım göstergelerinden seyahat süresinden memnuniyet dikkat çekici bulunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL GELİŞME SÜRECİNDE BURSA'DA KENTSEL YAŞAM KALİTESİ ANALİZİNE YÖNELİK UYGULAMA

Kalite insan yaşamının bir parçasıdır. Bireylerin, aldıkları hizmetlerin kalitesini sorgulamaları kadar yaşadıkları hayatın kalitesini ve içeriğini de sorgulamaları son derece gereklidir. “Yaşam Kalitesi”, birden çok alanda araştırılan, disiplinlerarası bir kavramdır. Yaşam kalitesi ile ilgili faktörler, sosyo-kültürel değerlere ve kentlere göre değişebilen, evrensel olmamış faktörlerden oluşmaktadır. Kentsel yaşam kalitesi; kentlerde, kentsel alan alt yapısı, ulaşım, konut, güvenlik ve kentsel çevre düzenlemesi gibi olanakların belirli ölçütlerin üstünde olması durumudur. Tüm kentliler, sağlıklı, planlı ve güvenli bir ortamda yaşama hakkına sahiptirler. Kentsel yaşam kalitesi, modern kent ve kentsel çevre standartlarının bir kentte sağlanmasının yanında, kentli haklarının da o kentte yaşayan herkese sağlanmış olması ile doğrudan ilgilidir.

1. BURSA’NIN KENTSEL GELİŞİMİ

Bursa geçmişten günümüze Türkiye’nin önde gelen illerinden birisi olmuştur. Osmanlı Devleti’nin ilk başkenti olan Bursa, Cumhuriyet döneminde özellikle sanayisi ile dikkat çeken kentlerin başında gelmiştir. Oldukça eski bir yerleşim alanına sahip olan Bursa’da kentsel gelişme adına da olumlu gelişmeler kaydedilmektedir.

Bursa’da 19. yüzyıl ortalarında başlayan değişim 20. yüzyılda da devam etmiş ve Bursa, önce Osmanlı İmparatorluğu’nun, daha sonra da Cumhuriyet hükümetlerinin Batılılaşma hedefine bağlı olarak dönüşmüş, giderek gelişmekte olan ülkelerin tipik dinamiklerini yansıtmıştır. Bursa, kırın itmesi, kentin çekmesi ile 1960’lardan itibaren kırsal alanlardan kaynaklanan büyük bir iç göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca 1910’lardan itibaren Balkan’lardan ve Kafkas’lardan, 1950’li yıllardan sonra Bulgaristan’dan kaynaklanan dış göçler, Bursa’yı Türkiye’deki başka kentlerde görülmeyen bir ölçüde etkilemiştir²⁷⁵.

²⁷⁵ Neslihan Dostoğlu, Bursa’da Geçmişten Günümüze Kentsel Ve Mimari Değişim, <http://btch.org.tr/gorsel/haberler/ayin-makalesi/neslihan-ayin-makalesi.pdf>, (15.02.2017), ss.25-26.

1958 yılında meydana gelen Kapalı Çarşı yangını, tarihi merkezi büyük bir yıkıma uğratarken, aynı zamanda, hem bu alanın, hem de kent bütünüün planlanması için uygun bir fırsat oluşturmuştur. Böylece, hemen hemen yüzyıl önce meydana gelmiş olan depremden sonra, bu kezde bir yangın kentin kapsamlı bir biçimde ele alınarak gözden geçirilmesi için vesile olmuştur. İlk defa olmak üzere Bursa'ya ait bir yerel planlama birimi oluşturulmuş ve başına mimar Emin Canpolat getirilmiştir. Böylece, bu planlama biriminin teknik desteği ve İtalyan şehir plancısı Luigi Piccinato'nun müellifliği ile 1960 yılında 1/4000 ölçekli Bursa Nazım Planı üretilmiştir. Bu planın genel kullanım kararları idarece uygulanmaya çalışılmışsa da, 1960'lardan itibaren kentteki aşırı nüfus artışının getirdiği baskı, plandaki nüfus ve yoğunluk projeksiyonlarını altüst etmiştir. Her ne kadar bugün kimi kusur ve eksikleri görülsede, Piccinato'nun Hanlar Bölgesi Projesi'nin, şu an Büyükşehir Belediyesi tarafından uygulanan projelere gelinceye kadar bölgeyle ilgili geliştirilmiş en tutarlı tasarım olduğu belirtilmektedir²⁷⁶.

Nazım Plan Bürosu tarafından 1980-1984 döneminde oluşturulan 1/5000 ölçekli Bursa Nazım Planı, içerdiği metropoliten bölge ve kent bütünü gibi tariflerle, Bursa Strateji Planı'na giden yoldaki adımlardan biri gibi görülmektedir.

Bursa Büyükşehir Belediyesi bünyesinde 1990 yılında kurulan Kentsel Gelişme Şube Müdürlüğü, Nazım Plan Bürosu ile 1994 yılına kadar eski nazım planının revizyonu ve sonrasında yeni gelişme planlarının yapılması ile ilgili yoğun bir uğraş içinde olmuştur. Bu doğrultuda 1988 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi koordinasyonunda, geniş katılımlı bir planlama çalışması süreci sonucunda, 2020 yılını hedef alan, Bursa'nın ilk 1/100000 ölçekli strateji planı hazırlanmıştır. Bursa ve çevresini Güney Marmara havzası bağlamında ele alan ve genel ilkeleri koyan bu plan, 2020 yılındaki projeksiyon nüfusunu 2,5 milyon olarak tahmin etmiş, bu bağlamda yapılacak çevre düzeni planları için planlama bölgeleri belirlemiştir. Hanlar Bölgesi'ni de içeren Büyükşehir Belediyesi sınırları Merkez Planlama Bölgesi olarak adlandırılmıştır. Bursa 2020 Stratejik Plan ile belirlenen alt bölgelerin en önemlisi olan Merkez Planlama

²⁷⁶ Kerem Kırayoğlu, *Bir Osmanlı Şehri Bursa'da Şehir Merkezi / Hanlar Bölgesi Sorunsalı*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), 2005, s.65.

Bölgesi'nde, 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Nazım İmar Planı 1999 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir²⁷⁷.

Türkiye'de özellikle 2000'li yıllarda başlayan kentsel dönüşüm uygulamaları Bursa'da da yoğun olarak yaşanmıştır. Sadece Bursa'da değil, Türkiye ölçeğinde kentsel dönüşümün belediyeler tarafından genellikle fiziksel boyutuyla algılandığı görülmektedir. Oysa kentsel dönüşümün “fiziksel”, “sosyal”, “ekonomik” ve yasal olmak üzere birbirleriyle ilişkili dört boyutu bulunmaktadır. Dönüşecek alanlarda yaşayacak insanların farklı istekleri, farklı yaşam biçimleri, alışkanlıkları bulunmaktadır. Bunları analiz etmeden tek tip bir model uygulandığında buralarda yaşayan insanlar açısından olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Aslında konuya sadece kentsel dönüşüm yapılan alanlara yerleşecek kişiler açısından bakmak da doğru değildir; konunun kentin bütünü açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir. İlk kapsamlı haritası 1862 yılında yayınlanan, 1924 yılından itibaren pek çok plânlama çalışması yapılan Bursa, günümüzde doğu batı yönünde 60 kilometrelik lineer bir gelişme göstermektedir²⁷⁸.

Önemli tarihi alanlar şehrin oluşumunu belirlemektedir: Bir parça Bizans, bir teras Piedmont, sadece etkileyici sokak düzeni ve duvar parçaları zamana direnmişlerdir. Bursa Osmanlı başkentiiken, 14.yy dolaylarında, inşa edilmiş bir düzine Han, (şehir kervansarayı), bugün hala gezi, alışveriş, gece eğlence, müze, tiyatro vb. metropolitan pratikler oluşturmaktadır. Önemli yatırımlar ovada olsa da yerel yönetim, ulaşım altyapısına metro, tramvay gibi farklı yatırımlar yapmakta ve Bursa kalesinin duvarları ve ilk Osmanlı dönemi anıtları koruma altına alarak restorasyon çalışmalarını yürütmektedir²⁷⁹. Bu çalışmaların sonucu olarak da “2014 yılında altı alanıyla UNESCO Dünya Miras Listesi'ne giren Bursa'da, mimari ve kentsel gelişime daha fazla özen gösterilmesini gerektiren bir aşamaya ulaşılmıştır. Bursa artık bir dünya mirasıdır”²⁸⁰.

²⁷⁷ Kırayoğlu, a.g.e., s.67.

²⁷⁸ Dostoğlu, a.g.m., s.30.

²⁷⁹ Pierre Bouche, Claudio Secci, “Bursa'da Yoğun Kentsel Proje Çalışmaları“, *Yaşanabilir Kentler Liveable Cities*” 25. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuarı Kongresi, tmmob mimarlar odası Bursa Şubesi, Bursa, 27 - 31 Mart 2013, ss.191-227.

²⁸⁰ Dostoğlu, a.g.m., s.30.

Tüm bu gelişmeler ışığında yerel halkın kentsel yaşam kalitesine de olumlu yansımaları olmuştur.

Numbeo 2009 yılında Sırbistanda, Mladen Adamoviç isimli bir yazılım mühendisi tarafından kurulmuştur. Dünya’da birçok insanın yaşadıkları kentlerin bilgilerini yükledikleri bir veri tabanıdır. Numbeo’nun 2016 yılı araştırma sonuçlarına göre, 150 dünya kenti üzerinde yapılan araştırmada Türkiye’den 4 kent sıralamaya girmiştir. Bunlar, İzmir, İstanbul, Ankara ve Bursa’dır. Dünya sıralamasında 37. Sırada yer alan Bursa, Türkiye’deki bu 4 kent içerisinde 1. konumdadır²⁸¹. Bursa’nın Numbeo yaşam kalitesi endeksinden aldığı puanlar Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1. Bursa Kentsel Yaşam Kalitesi Endeksi Oranları (2016)

Kriterler	Puan	Puanın Aldığı Değer
🟢 Satınalma Gücü Endeksi	65.99	İlımlı
🟢 Emniyet Endeksi	78.11	Yüksek
🟢 Sağlık Endeksi	85.07	Çok yüksek
🟢 İklim Endeksi	76.58	Yüksek
🔴 Yaşam Masrafları Endeksi	36.60	Çok düşük
🔴 Gelir Oranına Göre Gayrimenkul Fiyatları	4.64	Çok düşük
🔴 Trafik Geçiş Zamanı	37.22	İlımlı
🔴 Kirlilik İndeksi	30.08	Düşük
F Yaşam Kalitesi:	187.15	Çok yüksek

Kaynak: Quality of Life in Bursa, Turkey <https://www.numbeo.com/quality-of-life/in/Bursa> (10.02.2017).

Tablo 1 incelendiğinde, Bursa’nın kentsel yaşam kalitesinin oldukça iyi düzeyde olduğu söylenebilir. Katılımcılar Bursa’nın emniyetli, sağlık olanakları açısından oldukça iyi, ikliminin uygun, kirliliğin ve yaşam masraflarının düşük olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca gayrimenkul fiyatlarını düşük bulmakta, sadece satınalma gücü ve trafik geçiş zamanını ılımlı değerlendirmektedirler. Toplam olarak kentsel yaşam kalitesi endeksinden Bursa 187.15 puan almıştır. Türkiye’nin ülke olarak aldığı

²⁸¹ Quality of Life in Bursa, Turkey <https://www.numbeo.com/quality-of-life/in/Bursa> (10.02.2017).

puan 130.83 olduğu gözönüne alındığında, Bursa'nın Türkiye ortalamasından oldukça iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

Bursa'nın kentsel yaşam kalitesine yönelik olarak yapılan diğer bir araştırma, Türkoğlu ve Bölen'in²⁸² "Bursa'da Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi" başlıklı çalışmalarıdır. Araştırmada, Bursa'da yaşayanların yaşam kalitesi algılarını ve yaşam kalitesini nasıl değerlendirdikleri araştırılmaktadır. Çalışmada kullanılan yaşam kalitesi göstergeleri; sosyal yaşam, hayat kalitesi, sosyal donatı, konut ve konut çevresi, kamu ulaşımı ve rekreasyondur. Coğrafi Bilgi Sistemi (GIS) ortamında oluşturulan bir veri tabanından, rastgele seçilen 3034 noktada anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Uygulanan anketlerde görüşmecilere ulaşım alışkanlıkları, konut çevresine ilişkin değerlendirmeler ve genel yaşam kalitesi konu başlıkları altında hazırlanan sorular sorulmuştur. Toplu taşımaya ilişkin değerlendirmelerde; özellikle ulaşımın, yaşam kalitesinin önemli göstergelerinden biri olarak ele alınması dikkat çekmektedir. Kentteki mevcut raylı sistemler, kentsel yaşam kalitesinin önemli bir göstergesi olarak ulaşım açısından değerlendirilmekte ve çalışmanın sonucunda raylı ulaşımın yaşam kalitesi ve sürdürülebilirlik için önemine vurgu yapılmaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLER

Araştırmanın amacı, Bursa'da kentsel gelişme sürecinde oluşan kentsel alan sorunlarından yola çıkarak dünya kenti olma yolundaki sanayi kenti Bursa'da kentlilerin kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyetleri ile ilgili bilgi, düşünce ve davranışlarını ölçmektir. Kentin yaşam alanlarına ilişkin nitelikler ile yaşam ve kentsel yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkileri belirlemek de araştırmanın diğer amacını oluşturmaktadır. Ayrıca Bursa'da yüksek kentsel yaşam kalitesi düzeyine ulaşılması için gerekli ölçütleri belirlemek ve alınabilecek önlemleri saptamaya çalışmak hedeflenmektedir. Bu amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Bursa'da yaşayanların yaşam memnuniyet düzeyleri nedir?

²⁸² Handan Türkoğlu, Fulin Bölen, "Bursa'da Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi ", *Yaşanabilir Kentler Liveable Cities*" 25. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuarı Kongresi, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, 27 - 31 Mart 2013, ss.3-11.

2. Bursa’da yaşayanların memnuniyet düzeyleri cinsiyet, eğitim durumu, yaşadıkları ilçe ve gelir düzeyleri vs. değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Bursa’da yaşayanların kentsel alan memnuniyetleri cinsiyet, eğitim durumu, yaşadıkları ilçe ve gelir düzeyleri vs. değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır ?

Bu çalışma iki ana hipotez üzerine kurgulanmıştır.

H₁ : Kentin yaşam alanlarına ilişkin nitelikler (faktörler) yaşam memnuniyeti ile ilişkilidir.

H₂ : Kentin yaşam alanlarına ilişkin nitelikler (faktörler) yaşam alanı (kentsel alan) memnuniyeti ile ilişkilidir.

Hipotezlerin test edilmesi için “sıralı lojistik regresyon modeli” ve “faktör analizi” oluşan istatistiksel yöntemlerden yararlanılmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Günümüzde kaliteli bir yaşam ve kaliteli kentsel alan bireylerin en önemli hakkıdır. Bireylerin aldıkları ürünlerin kaliteli olmasına dikkat ederken, yaşamlarının bizzatı kendisinde de kalite olmasını istemeleri çok doğaldır. Yaşam kalitesi kısaca, kişinin yaşadığı hayattan memnuniyet düzeyinin yüksek olması halidir. Yani kendini mutlu hissetmesidir. Gelişmekte olan ülkelerdeki kaynakların dağılımı, bireylerin karşılaştığı yaşam şartlarındaki adaletsizlikler, sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlara neden olmaktadır. Karar vericiler, kısıtlı kaynakları, insanların ihtiyaçları ve öncelikleri doğrultusunda mümkün olduğunca verimli kullanmak istemektedir. Sosyal, kültürel ve ekonomik sorunların çözümü için problemin tespit edilmesinde, “yaşam memnuniyeti” ve “kentsel alan kalitesi” ölçüt olarak alınabilir.

Kentsel yaşam kalitesi kentlerde, kentsel alan alt yapısı, ulaşım, konut, güvenlik ve kentsel çevre düzenlemesi gibi olanakların varolma düzeyinin önceden oluşturulan ölçütlerin ötesinde olması durumudur. Kentsel yaşam kalitesi yüksek bir kent,

yaşanabilir, sürdürülebilir ve sağlıklı bir kent demektir. Sanayileşme ve hızlı kentsel gelişme ile ortaya çıkan sorunlar günümüzde insanlığı tehdit eder konuma gelmiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kentsel gelişim süreçleri kentsel alan sorunlarını, kentli yurttaşlarla yüz yüze bırakmaktadır. Bu bağlamda kent ve kentliler yüksek nüfus yoğunluğu, kentsel hizmet yetersizlikleri, eğitim, kültür, ulaşım hizmetlerine erişebilme zorluğu, kötü sağlık hizmetleri, kalitesi düşük konut, düşük çevre kalitesi gibi kentsel alan problemleri ile karşılaşmaktadırlar. Bursa'da da 1960'lı yıllardan itibaren sanayileşmenin etkisi ile kentsel gelişim süreci hızlanmıştır. Bu süreçte yukarıda bahsedilen problemlerin yaşandığı bir kentsel alan durumuna girmiştir.

Bu noktadan hareketle, bu çalışmada, Bursa'da kentsel gelişmenin sonucunda ortaya çıkan sorunlu alanların tespiti ve kentsel yaşam kalitesi ölçütlerine göre analizi yapılmıştır. Bursa kenti ölçeğinde yaşayan bireylerin kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyetleri ile ilgili bilgi, düşünce ve davranışlarının ölçülmesi, yerel ölçekte sürdürülebilir bütüncül bir kent için temel oluşturulması hedeflenmiştir. Çalışmanın alan araştırmasında Bursa ilinde merkez ilçeler dahil olmak üzere toplam 10 ilçede yaşayan bireylere yüz yüze görüşme tekniği ile 680 adet anket uygulanmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI VE SINIRLILIKLARI

4.1. VARSAYIMLAR

Araştırmaya katılan bireylerin ölçme araçlarındaki soruları cevaplandırırken doğru, hakiki ve temel düşüncelerini ilettikleri kabul edilmiştir. Araştırmaya katılanlar anketlere gönüllü olarak cevap vermişlerdir. Anket formunu doğru ve eksiksiz cevapladıkları kabul edilmiştir. Katılımcıların soruları cevaplarırken kelimeleri doğru ve hakiki anlamlarıyla, anladıkları kabul edilmiştir. Meydana gelebilecek anlam yanlışlıkları göz ardı edilmiştir.

4.2. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma, Bursa ili için seçilmiş ilçelerden toplam 680 kişi ile sınırlı tutulmuştur. Anketin yapıldığı 15.11.2016-30.12.2016 tarihleri arasında cevaplamayı

kabul eden bireylere uygulanabilmiştir. Böylece araştırma belirlenen bu tarih aralığı ile sınırlıdır. Ayrıca, uygulanan ankette verilen cevaplarla sınırlıdır.

5. ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Nicel araştırmalarda sayısal anlamda temsiliyet sağlanmış olması gerektiği için, araştırma evrenini temsil edecek örneklemin sorunsuz tespit edilmesi ve bu örnekleme doğru soruların sorulması büyük önem arz etmektedir. TÜİK'in adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre, Bursa'nın 2015 yılı nüfusu 2.842.547²⁸³dir. Basit tesadüfi örnekleme yönteminin kullanıldığı çalışmada, minimum örnek büyüklüğü % 5 hata payı ve % 99 güven aralığında 665 kişi olarak hesaplanmıştır²⁸⁴. Analize uygun olan 680 anket ile çalışmanın sonuçları sunulmuştur. Anketler 15.11.2016-30.12.2016 tarihleri arasında Bursa ilinde 10 farklı ilçede ikamet eden 18 yaş üstü kişilere uygulanmıştır. Katılımcılar anketi 20-25 dakika içinde tamamlamışlar, daha sonra kendilerine teşekkür edilerek bir diğer katılımcıya geçilmiştir. Araştırma, “deneysel olmayan nicel araştırma” desenine sahiptir ve “tarama (survey)” yöntemi kullanılmıştır. Örneklemden veri toplamada ise, katılımcıların görüşlerinin yazılı olarak alındığı bir veri toplama tekniği olan “anket” tekniği kullanılmıştır.

6. VERİ TOPLAMA ARACI

Verilerin toplanması aşamasında, Bursa'da kentsel yaşam kalitesini ölçmek için uygulanan anketin orjinal formu, Hollanda'nın Enschede Kentinde bulunan, “International Institute For Geo-Information Science and Earth Observation Ensche”de 2009 yılında Elsa Sereke Tesfazghi tarafından kaleme alınan “Urban Quality Of Life And Its Spatial Distribution In Addis Ababa: Kirkos Sub-City” isimli tezde yer almaktadır. Anket toplam üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, katılımcılara yönelik bazı demografik ve sosyal bilgileri içeren genel bilgi amaçlı sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümde, yaşam memnuniyetini ve kentsel alan memnuniyetini ölçmeye hedefli sorular yer alırken üçüncü bölümde, kentin yaşam alanlarına ilişkin niteliklerin değerlendirme sorularına yer verilmiştir. İlk bölüm çoktan seçmeli sorulardan oluşurken, ikinci ve üçüncü bölüm likert tipi ölçekli biçimde tasarlanmıştır. İlk bölümde

²⁸³ www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi:20.02.2017.

²⁸⁴ Taro Yamene, *Statistics: An Introductory Analysis*, New York, Harper&Row, 1967, s.886.

bulunan demografik ve sosyal bilgiler içeren soruların tamamı anket formunun aslına uygun biçimde bu çalışmanın yazarı tarafından revize edilerek derlenmiştir. İkinci ve üçüncü bölümde yer alan sorular ise anket formunun aslında yer alan 6'lı likert ölçeğine uygun bir biçimde Türkçeye çevrilip revize edilmiştir.

7. ANKETİN GÜVENİLİRLİK ANALİZİ

Ampirik çalışmalarda en çok kullanılan güvenilirlik testleri; “Cronbach Alpha”, “İkiye Bölme” (split), “Paralel”, “Mutlak Kesin Paralel” (strict) test olarak görülmektedir. Bu testlerden Cronbach Alpha değerinin %60'ı geçmesi anketin başarılı olduğunun bir göstergesidir. Bazı araştırmacılar, %75'i geçmesinin önemini vurgulamaktadırlar. Ayrıca öteki kriterlerin de %70'i geçmesi anketin iç tutarlılığının sağlanması ve çıkarımlara olan güvenilirliğinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Tablo 2'de görüleceği gibi her dört testte de belirtilen ve olması istenen yüzde değerlerinin güven kriterini başarı ile sağladığı görülmektedir. Örneklemin sonuçlarının yüksek güvenilirlik değerleri ile tutarlı ve güvenilir olduğu elde edilmiştir. Her bir güvenilirlik kriteri %70 değerini geçtiği için, katılımcılarla yapılan bu anketin başarılı olduğu, anketin kendi içinde tutarlı olduğu, elde edilecek sonuçların gerçekleri ortaya koyacağı anlaşılmaktadır.

Tablo 2. Anketin Güvenilirlik Test Sonuçları

Kriterler	Anketin Güvenirlilik Sonuçları
Cronbach_Alpha	0.927
Split	0.893-0.912
Parelel	0.918
Strict	0.920

8. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde ilk aşamada, her bir soruya ilişkin sıklık (frekans) tabloları oluşturulmuş ve yorumlanmıştır. İkinci aşamada, araştırmada önemli olduğu düşünülen bazı gruplar için (cinsiyet, meslek, eğitim vs) yaşam memnuniyetini ve kentsel alan memnuniyetini ölçmeye yönelik ifadeler ile kentin yaşam alanlarına ilişkin niteliklerin değerlendirme ifadeleri için grup farklılığı sınamaları gerçekleştirilmiştir. Daha sonra

üçüncü bölüm sorularına açıklayıcı faktör analizi uygulanarak, elde edilen faktörlerin yaşam memnuniyeti ve yaşam alan memnuniyeti üzerine etkisini belirlemek amaçlı sıralı lojistik regresyon modeli analiz edilmiştir.

Elde edilen faktörlere Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilks normallik testleri uygulanmıştır. Normal dağılım sağlanmadığı için non-parametrik yöntemler tercih edilmiştir. Grup farklılıklarının sınanmasında 2 den fazla grup için Kruskal-Wallis, 2 grup için ise, Mann-Whitney-U testleri uygulanmıştır. Grup farklılığı belirlendiğinde farkın nedeni için “Mean Rank” (ortalama sıra) değerlerine bakılmıştır.

Verilerin analizi SPSS 20.00 paket programı ile bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiş olup, bütün istatistiksel testlerde anlam düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

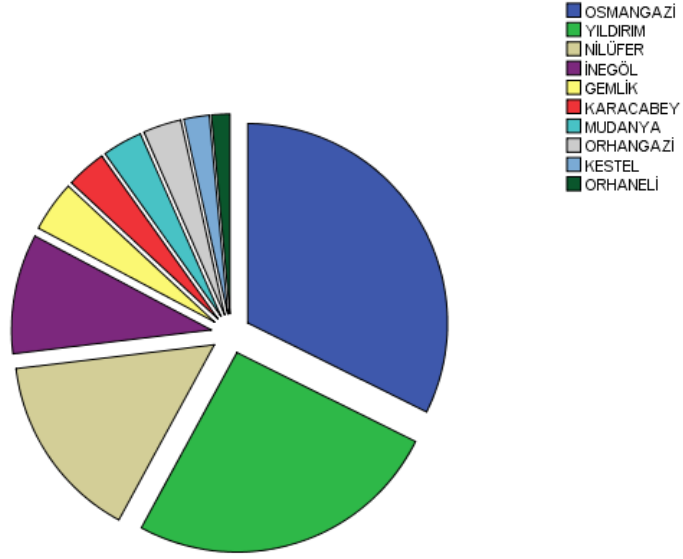
9. BULGULAR

9.1. SIKLIK DAĞILIM TABLOLARI

Çalışmada öncelikle demografik değişkenlere yönelik sıklık dağılım tabloları yorumlanarak genel profil açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda “Bursa’da mı yaşıyorsunuz?” sorusuna tüm katılımcılar “Evet” yanıtını vermiştir. Katılımcıların yaşadıkları ilçelere göre dağılımları aşağıda verildiği gibidir

Tablo 3. İlçelere Göre Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
OSMANGAZİ	220	32,4	32,4	32,4
YILDIRIM	174	25,6	25,6	57,9
NİLÜFER	103	15,1	15,1	73,1
İNEGÖL	66	9,7	9,7	82,8
GEMLİK	28	4,1	4,1	86,9
KARACABEY	22	3,2	3,2	90,1
MUDANYA	22	3,2	3,2	93,4
ORHANGAZİ	21	3,1	3,1	96,5
KESTEL	14	2,1	2,1	98,5
ORHANELİ	10	1,5	1,5	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

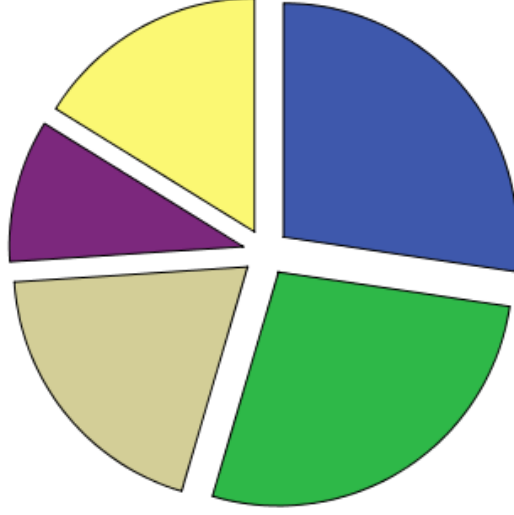

Şekil 8. İlçelere Göre Frekans Dağılımları

Tabloya göre katılımcıların %32,4'ü Osmangazi ilçesinde, %25,6'sı Yıldırım ilçesinde, %15,1'i Nilüfer ilçesinde, %9,7'si Inegöl ilçesinde, %4,1'i Gemlik ilçesinde, %3,2'si Karacabey ilçesinde, %3,2'si Mudanya ilçesinde, %3,1'i Orhangazi ilçesinde, %2,1'i Kestel ilçesinde, %1,5'i Orhaneli ilçesinde yaşamaktadır.

Tablo 4. Yaşlara Göre Frekans Dağılımları

Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde	Frekans
18 ile 29 Arası	186	27,4	27,4	27,4
30 ile 39 Arası	185	27,2	27,2	54,6
40 ile 49 Arası	132	19,4	19,4	74,0
50 ile 59 Arası	67	9,9	9,9	83,8
60 ve Üstü	110	16,2	16,2	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

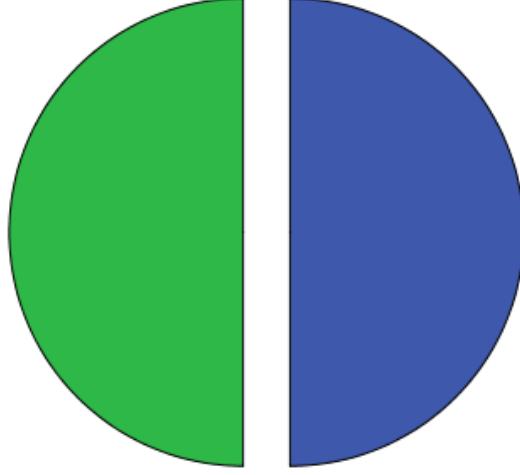
Şekil 9. Yaşlara Göre Frekans Dağılımları

Tablo 4'te görüldüğü üzere katılımcıların yaşlarına göre dağılımları aşağıda verilmiştir. Buna göre katılımcıların %27,4'ü 18 ile 29 yaş arasında, %27,2'si 30 ile 39 yaş arasında, %19,4'ü 40 ile 49 yaş arasında, %9,9'u 50 ile 59 yaş arasında ve %16,2'si 60 yaşın üzerindedir.

Tablo 5. Cinsiyetlere Göre Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kadın	340	50,0	50,0	50,0
Erkek	340	50,0	50,0	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

■ Kadın
■ Erkek

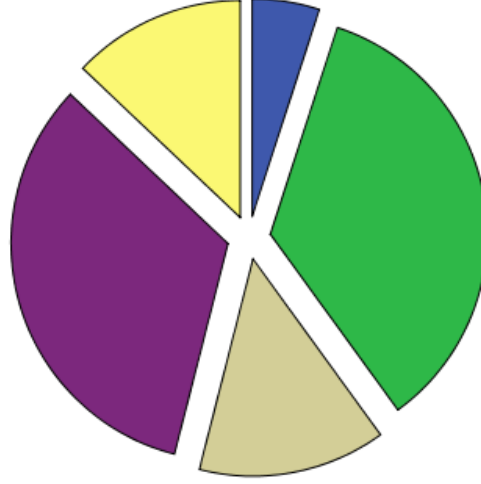
Şekil 10. Cinsiyetlere Göre Frekans Dağılımları

Tablo 5'te katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımları verilmiştir. Buna göre katılımcıların %50'si kadın iken %50'si erkektir.

Tablo 6. Eğitim Düzeyine Göre Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Okul bitirmemiş	34	5,0	5,0	5,0
İlkokul	238	35,0	35,0	40,0
Ortaokul	95	14,0	14,0	54,0
Lise	225	33,1	33,1	87,1
Üniversite ve üzeri	88	12,9	12,9	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

■ Okul bitirmemiş
 ■ İlkokul
 ■ Ortaokul
 ■ Lise
 ■ Üniversite ve üzeri

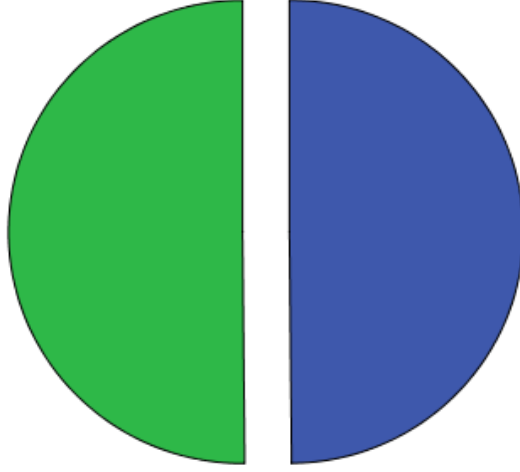
Şekil 11. Eğitim Düzeyine Göre Frekans Dağılımları

Tablo 6’da katılımcıların eğitim düzeylerine göre dağılımları aşağıda verilmiştir. Bu tabloya göre katılımcıların %5,0’i okul bitirmemiş, %35,0’i ilkokul mezunu, %14,0’ü ortaokul mezunu, %33,1’i lise mezunu ve %12,9’u ise üniversite veya üniversite üzeri bir okul mezunudur.

Tablo 7. Çalışma Durumuna Göre Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çalışıyor	339	49,9	49,9	49,9
Çalışmıyor	341	50,1	50,1	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

■ Çalışıyor
■ Çalışmıyor

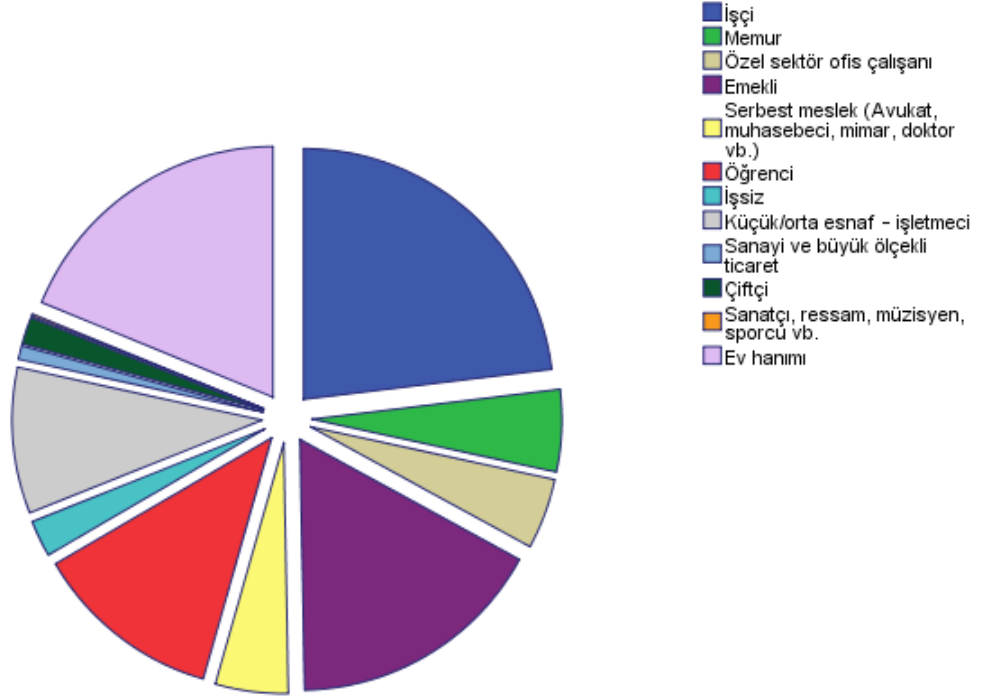

Şekil 12. Çalışma Durumuna Göre Frekans Dağılımları

Tablo 7’de katılımcıların çalışma durumlarına göre dağılımları aşağıda verilmiştir. Bu tabloya göre katılımcıların %49,9’u çalışırken %50,1’i herhangi bir işte çalışmamaktadır.

Tablo 8. Mesleklere Göre Frekans Dağılımları

Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde	Frekans
İşçi	157	23,1	23,1	23,1
Memur	36	5,3	5,3	28,4
Özel sektör ofis çalışanı	31	4,6	4,6	32,9
Emekli	114	16,8	16,8	49,7
Serbest meslek (Avukat, muhasebeci, mimar, doktor vb.)	32	4,7	4,7	54,4
Öğrenci	83	12,2	12,2	66,6
İşsiz	16	2,4	2,4	69,0
Küçük/orta esnaf – işletmeci	64	9,4	9,4	78,4
Sanayi ve büyük ölçekli ticaret	6	,9	,9	79,3
Çiftçi	12	1,8	1,8	81,0
Sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb.	1	,1	,1	81,2
Ev hanımı	128	18,8	18,8	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

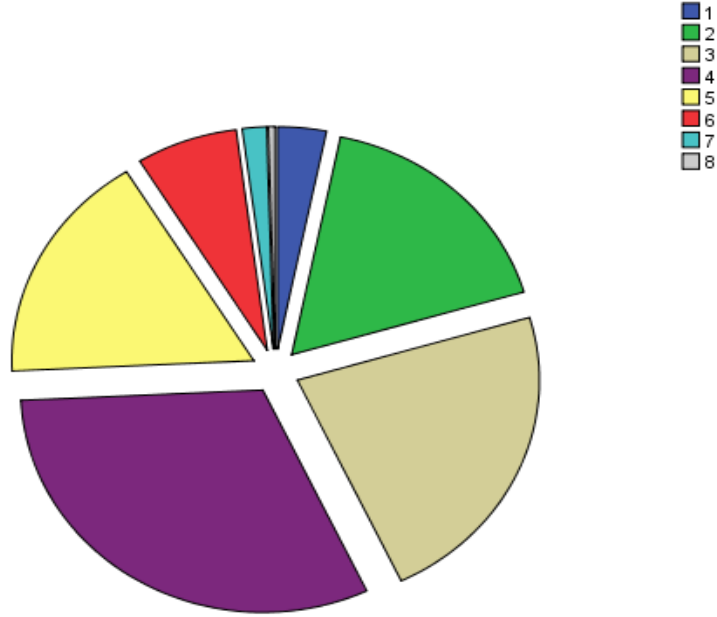

Şekil 13. Mesleklere Göre Frekans Dağılımları

Tablo 8’de katılımcıların mesleklerine göre dağılımları verildiği gibidir. Tabloya göre katılımcıların %23,1’i işçi, %5,3’ü memur, %4,6’sı özel sektör ofis çalışanı, %16,8’i emekli, %4,7’si serbest meslek (avukat, muhasebeci, mimar, doktor vb.), %12,2’si öğrenci, %2,4’ü işsiz, %9,4’ü küçük/orta esnaf veya işletmeci, %0,9’u sanayi ve büyük ölçekli ticarete, %1,8’i çiftçi, %0,1’i sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb., %18,8’i ev hanımıdır.

Tablo 9. Hanede Yaşayan Kişi Sayısına Göre Frekans Dağılımları

Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde	Frekans
1	22	3,2	3,2	3,2
2	117	17,2	17,2	20,4
3	153	22,5	22,5	42,9
4	213	31,3	31,3	74,3
5	115	16,9	16,9	91,2
6	46	6,8	6,8	97,9
7	11	1,6	1,6	99,6
8	3	,4	,4	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

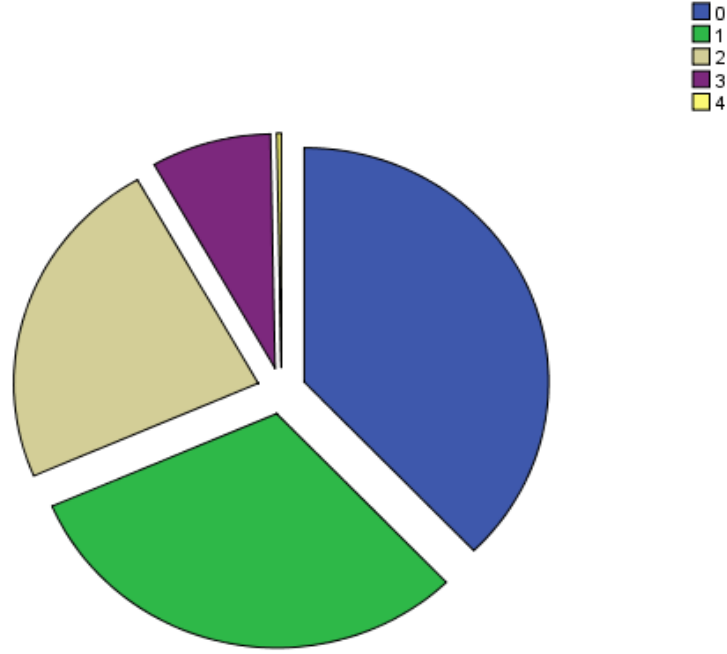

Şekil 14. Hanede Yaşayan Kişi Sayısına Göre Frekans Dağılımları

Tablo 9’da katılımcıların “Siz dâhil hanenizde kaç kişi yaşıyor?” sorusuna verdikleri yanıtların sıklık dağılımları verilmiştir. Tabloya göre katılımcıların %3,2’sinin hanesinde 1 kişi, %17,2’sinin hanesinde 2 kişi, %22,5’inin hanesinde 3 kişi, %31,3’ünün hanesinde 4 kişi, %16,9’unun hanesinde 5 kişi, %6,8’inin hanesinde 6 kişi, %1,6’sının hanesinde 7 kişi ve %0,4’ünün hanesinde 8 kişi yaşamaktadır.

Tablo 10. Hanede Yaşayan 18 Yaş Altı Kişi Sayısına Göre Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0	257	37,8	37,8	37,8
1	209	30,7	30,7	68,5
2	158	23,2	23,2	91,8
3	54	7,9	7,9	99,7
4	2	,3	,3	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

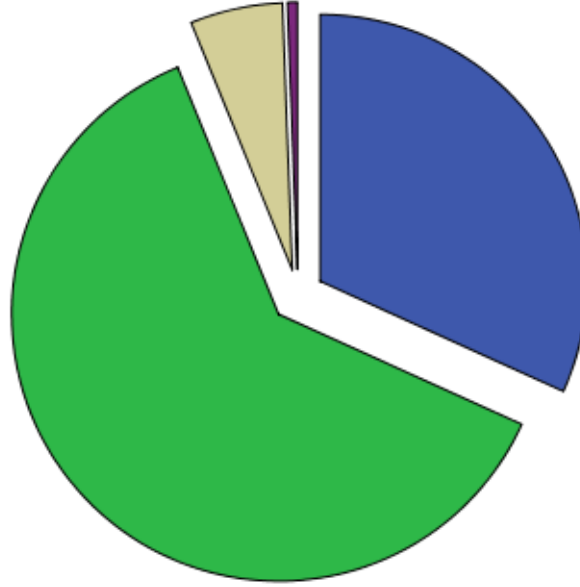

Şekil 15. Hanede Yaşayan 18 Yaş Altı Kişi Sayısına Göre Frekans Dağılımları

Tablo 10’da katılımcıların “Hanede 18 yaşından küçük kaç çocuk bulunmaktadır?” sorusuna verdikleri yanıtların sıklık dağılımları verilmiştir. Tabloya göre katılımcıların %37,8’inin hanesinde 18 yaş altında kimse yaşamazken %30,7’sinin hanesinde 18 yaş altı 1 kişi, %23,2’sinin hanesinde 18 yaş altı 2 kişi, %7,9’unun hanesinde 18 yaş altı 3 kişi ve %0,3’ünün hanesinde 18 yaş altı 4 kişi yaşamaktadır.

Tablo 11. Oturulan Konutun Mülkiyet Durumuna Göre Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ev sahibi	216	31,8	31,8	31,8
Kira	422	62,1	62,1	93,8
Aile mülkü	38	5,6	5,6	99,4
Lojman	4	,6	,6	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

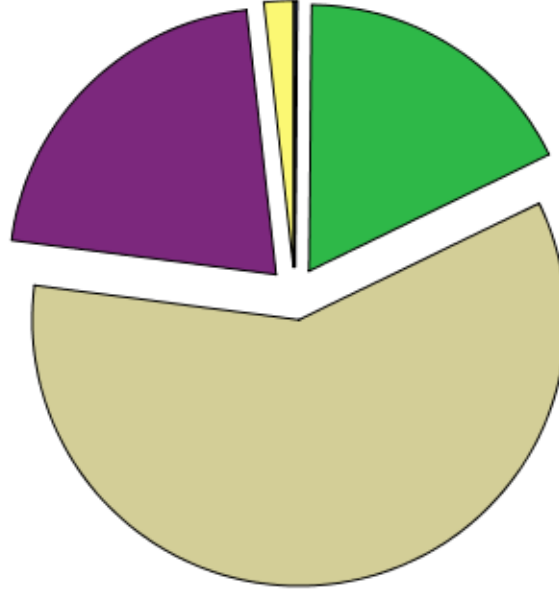

Şekil 16. Oturulan Konutun Mülkiyet Durumuna Göre Frekans Dağılımları

Tablo 11’de katılımcıların “Oturduğunuz konutun mülkiyet durumu nedir?” sorusuna verdikleri yanıtların sıklık dağılımları verilmiştir. Tabloya göre katılımcıların %31,8’i ev sahibi, %62,1’i kiracı, %5,6’sı aile mülkünde, %0,6’sı ise lojmanda yaşamaktadır.

Tablo 12. Oturulan Konutun Oda Sayısına Göre Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	1	,1	,1	,1
2	120	17,6	17,6	17,8
3	403	59,3	59,3	77,1
4	144	21,2	21,2	98,2
5	12	1,8	1,8	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

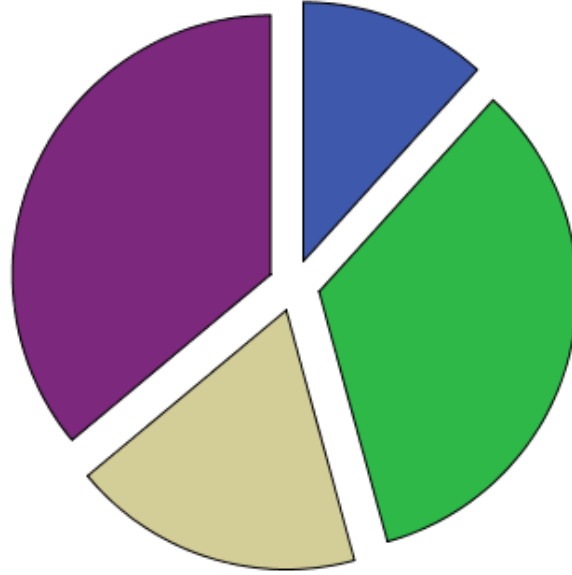
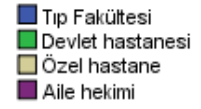

Şekil 17. Oturulan Konutun Oda Sayısına Göre Frekans Dağılımları

Tablo 12’de katılımcıların “Oturduğunuz konut kaç odadan oluşmaktadır?” sorusuna verdikleri yanıtların sıklık dağılımları verilmiştir. Tabloya göre katılımcıların %0,1’i 1 odalı, %17,6’sı 2 odalı, %59,3’ü 3 odalı, %21,2’si 4 odalı, %1,8’i ise 5 odalı evde yaşamaktadır.

Tablo 13. Ailenin Çoğunlukla Tercih Ettiği Sağlık Kuruluşuna Göre Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tıp Fakültesi	80	11,8	11,8	11,8
Devlet hastanesi	231	34,0	34,0	45,7
Özel hastane	124	18,2	18,2	64,0
Aile hekimi	245	36,0	36,0	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

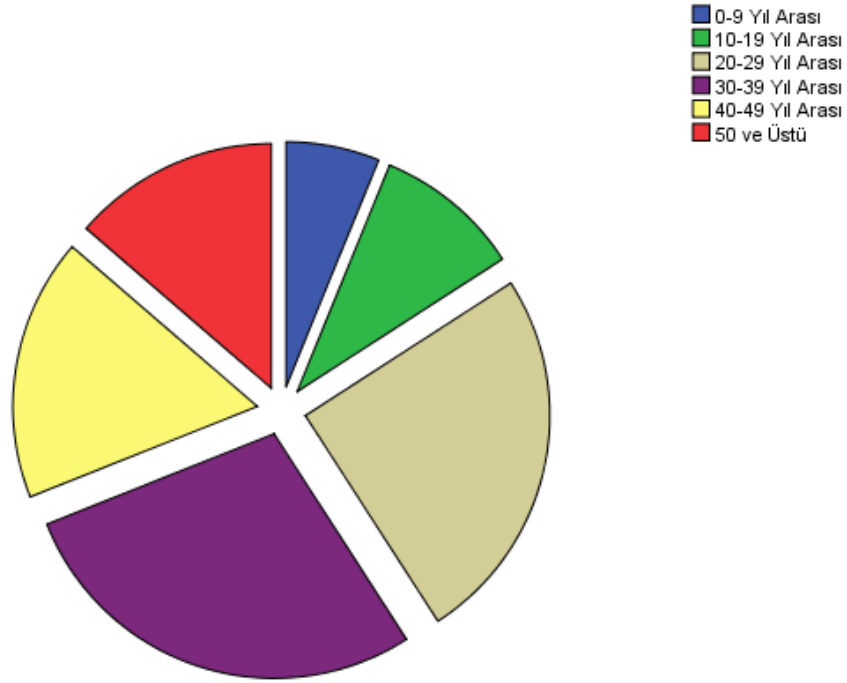

Şekil 18. Ailenin Çoğunlukla Tercih Ettiği Sağlık Kuruluşuna Göre Frekans Dağılımları

Tablo 13’te katılımcıların “Ailenizin çoğunlukla kullandığı/tercih ettiği sağlık kuruluşu hangisidir?” sorusuna verdikleri yanıtların sıklık dağılımları verilmiştir. Tabloya göre katılımcıların %11,8’inin tercih ettiği sağlık kuruluşu tıp fakültesi hastanesi, %34,0’ünün tercih ettiği sağlık kuruluşu devlet hastanesi, %18,2’sinin tercih ettiği sağlık kuruluşu özel hastane ve %36,0’sının tercih ettiği sağlık kuruluşu aile hekimidir.

Tablo 14. Bursa’da İkamet Edilen Süreye Göre Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0-9 Yıl Arası	42	6,2	6,2	6,2
10-19 Yıl Arası	66	9,7	9,7	15,9
20-29 Yıl Arası	170	25,0	25,0	40,9
30-39 Yıl Arası	191	28,1	28,1	69,0
40-49 Yıl Arası	118	17,4	17,4	86,3
50 ve Üstü	93	13,7	13,7	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

Şekil 19. Bursa’da İkamet Edilen Süreye Göre Frekans Dağılımları

Tablo 14’te katılımcıların “Kaç yıldır Bursa’da ikamet ediyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtların sıklık dağılımları verilmiştir. Tabloya göre katılımcıların %6,2’si 0 ile 9 yıl arası, %9,7’si 10 ile 19 yıl arası, %25,0’i 20 ile 29 yıl arası, %28,1’i 30 ile 39 yıl arası, %17,4’ü 40 ile 49 yıl arası ve %13,7’si ise 50 yıldan fazla Bursa’da ikamet etmektedir. Bu bağlamda katılımcıların “Bursa’dan önce ikamet ettiğiniz son şehir neresidir?” sorusuna verdikleri yanıtların sıklık dağılımları aşağıdaki gibidir:

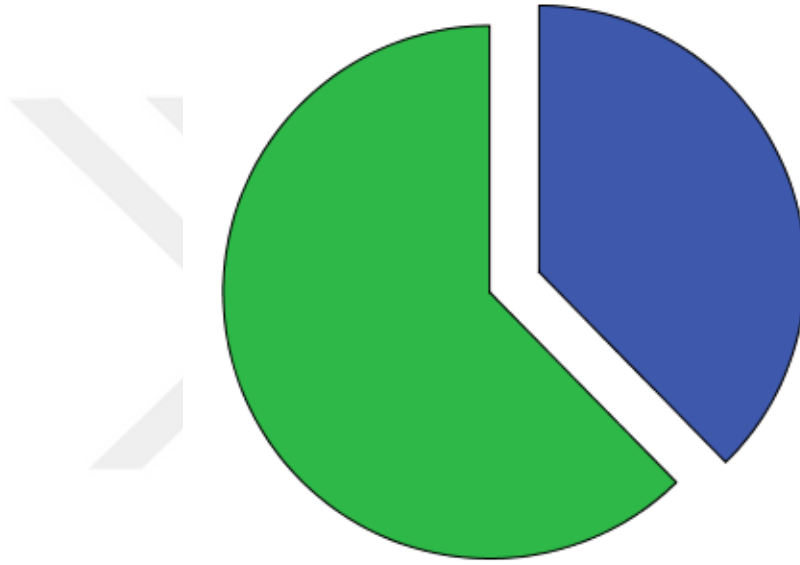
Katılımcıların %70’i Bursa’da doğup büyümüştür. %1,9’u Bursa’dan önce İzmir’de, %1,6’sı Bilecik’te, %1,6’sı Bitlis’te, %1,6’sı Sivas’ta, %1,6’sı Tunceli’de, %1,6’sı Van’da, %1,5’i Diyarbakır’da, %1,5’i Ardahan’da, %1,3’ü Kilis’te, %1,2’si Bingöl’de ve %1,2’si Elazığ’da yaşamışlardır.

Bu oranları %0,9 ile Ağrı, Artvin, Kars ve Siirt takip etmektedir. Geri kalan katılımcılar ise Türkiye’nin farklı illerinden Bursa’ya yaşamaya gelmişlerdir.

Tablo 15. Araç Olup Olmama Durumuna Göre Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Var	256	37,6	37,6	37,6
Yok	424	62,4	62,4	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

■ Var
■ Yok

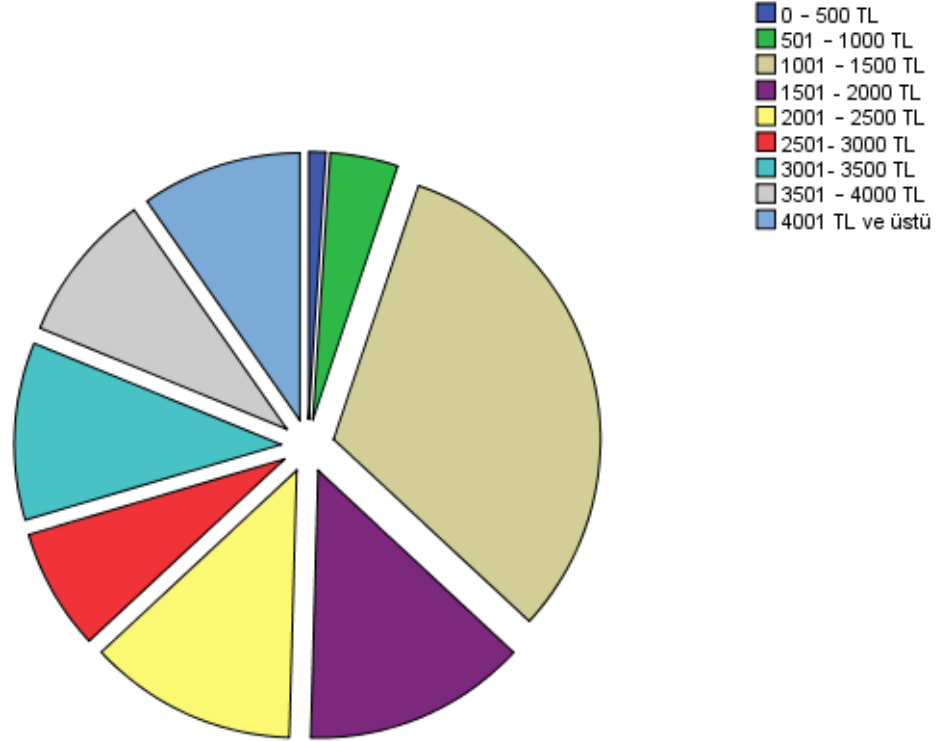

Şekil 20. Araç Olup Olmama Durumuna Göre Frekans Dağılımları

Tablo 15’te katılımcıların “Kendinize/Ailenize ait aracınız bulunmakta mıdır?” sorusuna verdikleri yanıtların sıklık dağılımları verilmiştir. Tabloya göre katılımcıların %37,6’sı araç sahibi iken %62,4’ünün aracı yoktur.

Tablo 16. Aylık Toplam Gelire Göre Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0 – 500 TL	7	1,0	1,0	1,0
501 – 1000 TL	28	4,1	4,1	5,1
1001 – 1500 TL	216	31,8	31,8	36,9
1501 - 2000 TL	92	13,5	13,5	50,4
2001 – 2500 TL	86	12,6	12,6	63,1
2501- 3000 TL	50	7,4	7,4	70,4
3001- 3500 TL	73	10,7	10,7	81,2
3501 – 4000 TL	62	9,1	9,1	90,3
4001 TL ve üstü	66	9,7	9,7	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

Şekil 21. Aylık Toplam Gelire Göre Frekans Dağılımları

Tablo 16’da katılımcıların “Hanenize giren aylık toplam gelir ne kadardır?” sorusuna verdikleri yanıtların sıklık dağılımları verilmiştir. Tabloya göre katılımcıların %1,0’i 0 ile 500 TL arasında, %4,1’i 501 ile 1000 TL arasında, %31,8’i 1001 ile 1500 TL arasında, %13,5’i 1501 ile 2000 TL arasında, %12,6’sı 2001 ile 2500 TL arasında,

%7,4'ü 2501 ile 3000 TL arasında, %10,7'si 3001 ile 3500 TL arasında, %9,1'i 3501 ile 4000 TL arasında ve %9,7'si 4001 TL'den fazla aylık gelire sahiptir.

9.2. BURSA'YA İLİŞKİN YAŞAM MEMNUNİYETİNİ VE KENTSEL ALAN MEMNUNİYETİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK FREKANS DAĞILIMLARI

Tablo 17. Bursa'ya İlişkin Yaşam Memnuniyetini ve Kentsel Alan Memnuniyetini Ölçmeye Yönelik Frekans Dağılımları

	İFADELER	Tamamen memnuniyetsizim	Çok memnuniyetsizim	Memnuniyetsizim	Memnunum	Çok memnunum	Tamamen memnunum	Ortalama	Standart Sapma
1	Şu andaki hayatınızdan memnuniyet düzeyiniz nedir?	0,6	4,3	46,0	42,9	6,2	-	3,50	0,703
2	İki yıl önce hayatınızdan memnuniyet düzeyiniz nasıldı?	0,4	3,2	40,1	44,0	12,1	0,1	3,64	0,756

Tablo 17 incelendiğinde katılımcıların şu andaki hayatlarından memnuniyet düzeylerinin ortalaması 3,50 olarak bulunmuştur ve katılımcılar ortalama olarak “Memnunum” yanıtını vermişlerdir. Tabloya göre katılımcıların iki yıl önceki hayatlarından memnuniyet düzeylerinin ortalaması 3,64 olarak bulunmuştur ve katılımcılar ortalama olarak “Memnunum” yanıtını vermişlerdir. Tablo incelendiğinde Bursa’da yaşayan insanlar yaşam memnuniyetsizlikleri 2 yıl öncesine göre yaklaşık yüzde 6’lık bir artış göstermektedir.

9.3. YAŞAM ALANLARINA İLİŞKİN MEMNUNİYETİ ÖLÇMEYE YÖNELİK FREKANS DAĞILIMLARI

Tablo 18. Yaşam Alanlarına İlişkin Memnuniyeti Ölçmeye Yönelik Frekans Dağılımları

İFADELER		Tamamen memnuniyetsizim	Çok memnuniyetsizim	Memnuniyetsizim	Memnunum	Çok memnunum	Tamamen memnunum	Ortalama	Standart Sapma
1	Oturduğunuz konuttan memnuniyet düzeyiniz	1,3	14,4	52,8	26,5	4,9	0,1	3,20	0,795
2	Kentin genel olarak mimari yapısı	0,7	2,1	15,0	49,9	29,4	2,9	4,14	0,832
3	Kent güvenliği	0,6	5,0	29,0	42,6	17,1	5,7	3,88	0,964
4	Sosyal yaşantınız,	6,5	30,9	36,6	21,0	3,4	1,6	2,89	1,024
5	Kamu hizmetlerinin kalitesi	0,6	1,9	19,3	54,7	21,8	1,8	4,00	0,782
6	Kamu hizmetlerine erişim rahatlığı	0,4	3,1	25,0	42,6	26,0	2,8	3,99	0,887
7	Ailenizin gelir düzeyi	11,5	29,4	43,1	12,6	3,1	0,3	2,67	0,961

Tablo 18 incelendiğinde katılımcıların oturdukları konuttan ortalama memnuniyet düzeyleri 3,20 olarak bulunmuştur ve katılımcılar ortalama olarak “Memnuniyetsizim” yanıtını vermişlerdir.

Tabloya göre katılımcıların, genel olarak kentin mimari yapısından ortalama memnuniyet düzeyleri 4,14 olarak bulunmuştur ve katılımcılar ortalama olarak “Memnunum” yanıtını vermişlerdir.

Tabloya göre katılımcıların, kentin güvenliğinden ortalama memnuniyet düzeyleri 3,88 olarak bulunmuştur ve katılımcılar ortalama olarak “Memnunum” yanıtını vermişlerdir.

Tabloya göre katılımcıların, sosyal yaşantılarından ortalama memnuniyet düzeyleri 2,89 olarak bulunmuştur ve katılımcılar ortalama olarak “Memnuniyetsizim” yanıtını vermişlerdir.

Tabloya göre katılımcıların, kamu hizmetlerinin kalitesinden ortalama memnuniyet düzeyleri 4,00 olarak bulunmuştur ve katılımcılar ortalama olarak “Memnunum” yanıtını vermişlerdir.

Tabloya göre katılımcıların, kamu hizmetlerine erişim rahatlığından ortalama memnuniyet düzeyleri 3,99 olarak bulunmuştur ve katılımcılar ortalama olarak “Memnunum” yanıtını vermişlerdir.

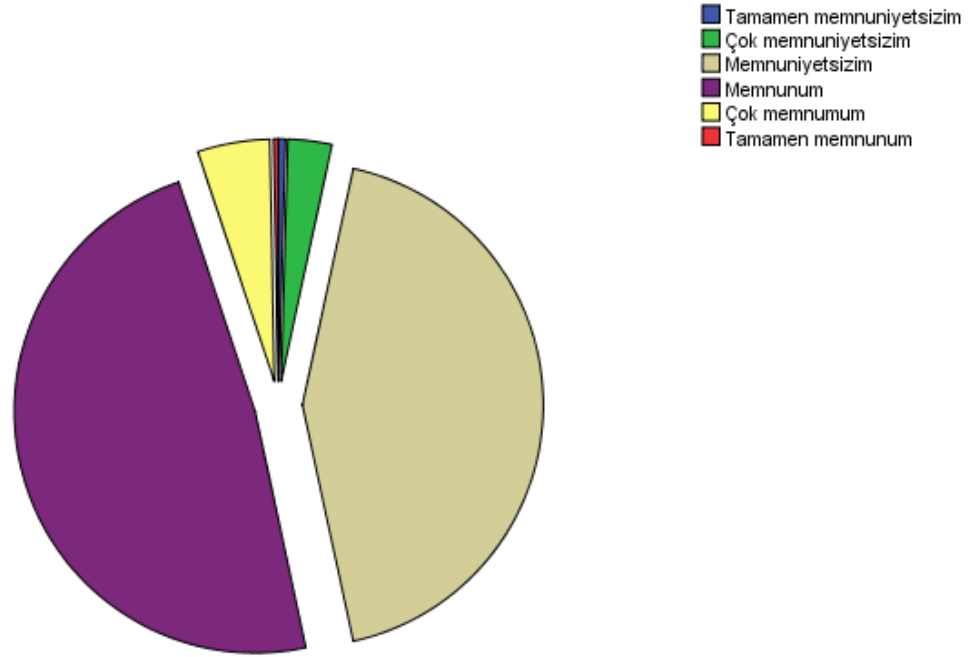
Tabloya göre katılımcıların ailelerinin gelir düzeylerinden ortalama memnuniyet düzeyleri 2,67 olarak bulunmuştur ve katılımcılar ortalama olarak “Memnuniyetsizim” yanıtını vermişlerdir.

Tablo 18’e göre insanların gelir düzeylerinden, sosyal yaşantılarından ve oturdukları konuttan memnun olmadıkları görülmektedir. Bu sonuçlara göre gelir düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir. Buna bağlı olarak da sosyal yaşantıları için yeteri kadar bütçe ayıramadıkları görülmektedir. Ayrıca insanların gelir düzeylerinin düşük olması, niteliği düşük konutlarda oturduklarını da göstermektedir. Tabloda oturdukları konutlardan %52.8 oranında memnun olmadıklarının görülmesi, insanların gelir düzeylerinin bozuk olmasının bir sonucu olduğu söylenebilir.

Tabloyu incelediğimizde insanların kamu hizmeti alma noktasında, hem kalitesinden hem de erişilebilir olmasından memnun oldukları görülmektedir. Ayrıca tabloya göre insanların Bursa’nın güvenli bir kent olduğunu düşündüğü görülmektedir.

Tablo 19. Hayattan Memnuniyet Durumuna Göre Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen memnuniyetsizim	3	,4	,4	,4
Çok memnuniyetsizim	20	2,9	2,9	3,4
Memnuniyetsizim	294	43,2	43,2	46,6
Memnunum	328	48,2	48,2	94,9
Çok memnunum	33	4,9	4,9	99,7
Tamamen memnunum	2	,3	,3	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

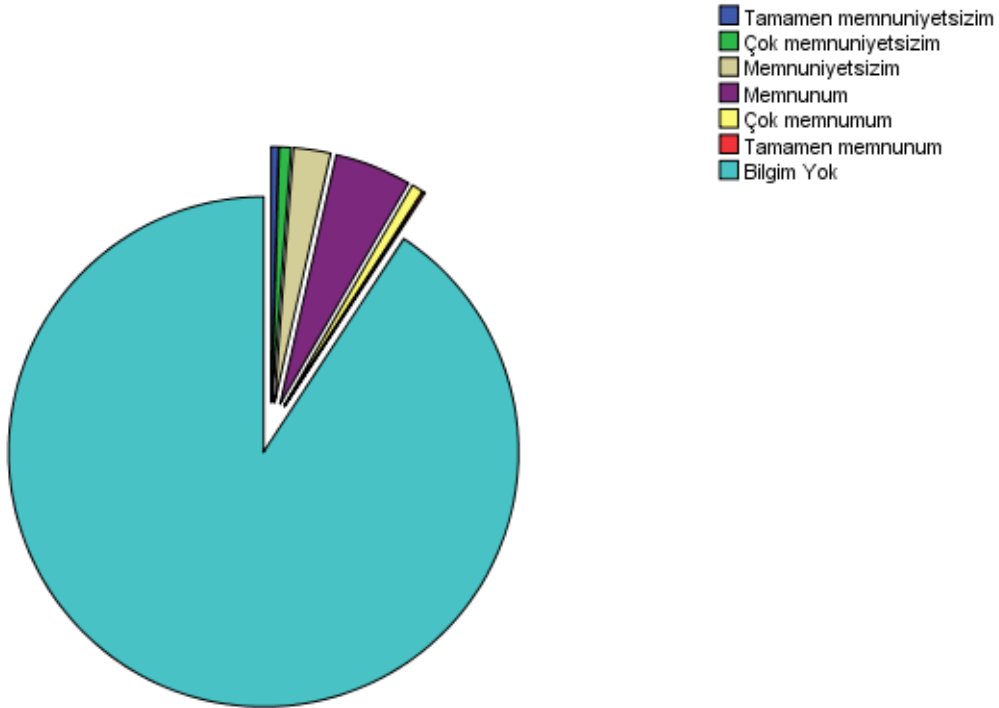
Şekil 22. Hayattan Memnuniyet Durumuna Göre Frekans Dağılımları

Tablo 19’de katılımcıların, “Yukarıda saydığımız ifadeleri genel olarak değerlendirdiğinizde yaşantınızdan/hayatınızdan memnuniyet düzeyinizi belirtir misiniz?” önermesine verdikleri yanıtlar verilmiştir. Tabloya göre katılımcıların %0,4’ü “Tamamen Memnuniyetsizim”, %2,9’u “Çok memnuniyetsizim”, %43,2’si

“Memnuniyetsizim”, %48,2’si “Memnunum”, %4,9’u “Çok memnunum” ve %0,3’ü ise “Tamamen memnunum” yanıtını vermişlerdir.

Tablo 20. Bursa’nın Geleceğe Yönelik İyileştirme Planlarından Memnun Olma Durumlarına Göre Frekans Dağılımları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tamamen memnuniyetsizim	3	,4	,4	,4
Çok memnuniyetsizim	5	,7	,7	1,2
Memnuniyetsizim	16	2,4	2,4	3,5
Memnunum	33	4,9	4,9	8,4
Çok memnunum	5	,7	,7	9,1
Tamamen memnunum	1	,1	,1	9,3
Bilgim Yok	617	90,7	90,7	100,0
Toplam	680	100,0	100,0	

Şekil 23. Bursa’nın Geleceğe Yönelik İyileştirme Planlarından Memnun Olma Durumlarına Göre Frekans Dağılımları

Tablo 20’de katılımcıların, “Eğer bilginiz varsa; Bursa kentinin geleceğe yönelik iyileştirme planlarından memnuniyet düzeyiniz nedir?” önermesine verdikleri yanıtlar aşağıdaki gibidir. Tabloya göre katılımcıların %0,4’ü “Tamamen Memnuniyetsizim”, %0,7’si “Çok memnuniyetsizim”, %2,4’ü “Memnuniyetsizim”, %4,9’u “Memnunum”, %0,7’si “Çok memnunum”, %0,1’i “Tamamen memnunum” ve %90,7’si ise “Bilgim yok” yanıtını vermişlerdir. Bu noktada, Bursa’nın geleceğe yönelik planlarının yeterince tanıtılmadığı ve kamuoyunun aydınlatılmadığı söylenebilir.

9.4. KENTİN YAŞAM ALANLARINA İLİŞKİN NİTELİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tablo 21. Kentin Yaşam Alanlarına İlişkin Niteliklere Yönelik Frekans Dağılımları

İFADELER	Tamamen katılmıyorum	Çok katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Çok katılıyorum	Tamamen katılıyorum	Ortalama	Standart Sapma
3.1. Kentin Konut Yapısı								
1.Kentte konut edinme imkânları yeterlidir.	2,8	15,6	47,8	29,0	4,9	-	3,18	0,850
2.Kentteki konutların yapı durumu iyidir.	1,2	9,6	17,2	49,4	22,1	0,6	3,83	0,937
3.Kentteki konutların odaları geniştir.	6,5	25,7	23,5	27,9	14,6	1,8	3,24	1,218
3.2. Kentsel Çevre								
4.Kentin, yaşam alanı olarak çekiciliği vardır.	0,6	5,3	22,5	61,3	10,3	-	3,75	0,730
5.Kentte gürültü kirliliği düşüktür.	29,9	37,1	18,1	5,1	8,4	1,5	2,30	1,261
6.Kent, çocuk yetiştirmeye uygundur.	1,3	8,7	23,1	44,4	21,8	0,7	3,79	0,949

7.Kentin nüfus yoğunluğu yüksektir.	-	2,9	7,8	26,8	43,1	19,4	4,68	0,969
3.3. Kentin Güvenliği								
8.Kentteki suç oranı düşüktür.	3,5	21,6	41,6	30,0	2,9	0,3	3,08	0,892
9.Trafik güvenlidir.	9,7	35,7	28,1	15,0	11,3	0,1	2,83	1,155
10.Emniyet birimleri kentin güvenliğini sağlamakta başarılıdır.	1,6	11,3	50,3	18,2	16,9	1,6	3,42	1,002
11.Emniyet birimlerine erişim kolaydır.	1,2	6,3	42,2	40,1	9,1	1,0	3,53	0,832
3.4. Kamu Hizmet Kalitesi								
12.Yollar bakımlıdır.	0,9	15,1	45,1	35,1	3,4	0,3	3,26	0,796
13.Çöp toplama hizmetleri yeterlidir.	2,8	11,6	12,2	36,3	35,1	1,9	3,95	1,125
14.Kentteki okullar kalitelidir.	0,9	7,8	25,0	46,8	17,9	1,6	3,78	0,915
15.Kentteki sağlık kuruluşları kalitelidir.	-	3,5	19,3	45,9	29,0	2,4	4,07	0,845
3.5. Kamu Hizmetlerine Erişim								
16.Okullarda idareye ve verdiği hizmetlere erişim kolaydır.	0,1	3,2	30,7	52,6	12,5	0,7	3,76	0,741
17.Sağlık kurumlarının verdiği hizmete erişim kolaydır.	0,4	2,6	21,0	29,9	39,9	6,2	4,25	0,971
18.Spor tesislerine ve spor alanlarına erişim kolaydır.	0,4	19,7	39,7	29,3	8,4	2,5	3,33	0,980
19.Pazar alanına erişim kolaydır.	0,1	0,6	10,7	47,1	36,3	5,1	4,34	0,772
20.Sosyal ve kültürel (sinema, tiyatro vb.) erişim kolaydır.	0,4	6,9	48,1	27,9	14,7	1,9	3,55	0,907
21.AVM ve alışveriş alanlarına erişim kolaydır.	0,3	4,1	33,5	41,3	17,8	2,9	3,81	0,887
22.Toplu taşıma araçları ile şehir merkezine ulaşım kolaydır.	-	4,1	24,3	51,6	18,7	1,3	3,89	0,797

Bu bölümde, anketin C Bölümü'nde bulunan önermelerin sıklık dağılımları, ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 21'de verilmiştir.

Birinci önermede katılımcıların kentte konut edinme imkanlarının yeterli olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,18 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak "Katılmıyorum" yanıtını vermişlerdir.

İkinci önermede katılımcıların kentteki konutların yapı durumunun iyi olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,83 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak "Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

Üçüncü önermede katılımcıların kentteki konutların odalarının geniş olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,24 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak "Katılmıyorum" yanıtını vermişlerdir.

Dördüncü önermede katılımcıların kentin yaşam alanı olarak çekiciliğinin olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,75 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak "Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

Beşinci önermede katılımcıların kentte gürültü kirliliğinin düşük olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 2,30 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak "Çok katılmıyorum" yanıtını vermişlerdir.

Altıncı önermede katılımcıların kentin çocuk yetiştirmeye uygun olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,79 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak "Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

Yedinci önermede katılımcıların kentin nüfus yoğunluğunun yüksek olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 4,68 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak "Çok katılıyorum" yanıtını vermişlerdir.

Sekizinci önermede katılımcıların, kentteki suç oranının düşük olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,08 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak "Katılmıyorum" yanıtını vermişlerdir.

Dokuzuncu önermede katılımcıların, trafiğin güvenli olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 2,83 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak “Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir.

Onuncu önermede katılımcıların, emniyet birimlerinin kentin güvenliğini sağlamakta başarılı olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,42 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak “Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir.

On birinci önermede katılımcıların, emniyet birimlerine erişimin kolay olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,53 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak “Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

On ikinci önermede katılımcıların, yolların bakımlı olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,26 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak “Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir.

On üçüncü önermede katılımcıların, çöp toplama hizmetlerinin yeterli olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,95 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak “Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

On dördüncü önermede katılımcıların, kentteki okulların kaliteli olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,78 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak “Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

On beşinci önermede katılımcıların, kentteki sağlık kuruluşlarının kaliteli olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 4,07 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak “Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

On altıncı önermede katılımcıların, okullarda idareye ve verdiği hizmetlere erişimin kolay olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,76 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak “Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

On yedinci önermede katılımcıların, sağlık kuruluşlarının verdiği hizmete erişimin kolay olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 4,25 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak “Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

On sekizinci olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,33 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak “Katılmıyorum” yanıtını vermişlerdir.

On dokuzuncu önermede katılımcıların, pazar alanlarına erişimin kolay olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 4,34 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak “Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

Yirminci önermede katılımcıların, sosyal ve kültürel erişimin kolay olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,55 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak “Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

Yirmi birinci önermede katılımcıların, AVM ve alışveriş alanlarına erişimin kolay olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,81 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak “Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

Yirmi ikinci önermede katılımcıların, toplu taşıma ile şehir merkezine ulaşımın kolay olduğuna dair görüşlerinin ortalaması 3,89 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama olarak “Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir.

9.5. GRUP FARKLILIKLARININ SINANMASI

Bu bölümde cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek, toplam gelir ve ilçeler ile anketin B ve C Bölümleri’nde bulunan önermeler arasında grup farklılıkları sınanmıştır.

Anket soruları likert formatında hazırlandığı için normal dağılım varsayımları geçerli olamayacağı için grup farklılıklarının değerlendirilmesinde non-parametrik yöntemler kullanılmıştır. Bu sorular için elde edilen faktör için yapılan normallik sınamalarında da normal dağılımın sağlanmadığı açıkça görülmektedir.

Her bir faktör için SPSS 20.0 sürümü içinde yer alan Kolmogorov-Simirnov ve Shapiro-Wilk normallik sınaması uygulanmıştır.

Tablo 22. Normallik Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Kentin Konut Yapısı	.073	680	.000	.984	680	.000
Kentsel Çevre	.126	680	.000	.957	680	.000
Kentin Güvenliği	.185	680	.000	.925	680	.000
Kamu Hizmet Kalitesi	.169	680	.000	.939	680	.000
Kamu Hizmetlerine Erişim	.072	680	.000	.982	680	.000

Her bir faktör için $p < 0.05$ olduğundan normal dağılımın sağlanmadığını belirten H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Seriler normal dağılımı sağlamadığı için non-parametrik yöntemlerin kullanılması uygun olmaktadır. Bu nedenle, çoklu kategoriler için (2 den fazla grup) ANOVA'nın karşılığı olan Kruskal-Wallis testi ve iki kategorinin (2 grup) olması durumunda t testinin karşılığı olan Mann Whitney-U testleri kullanılmıştır. Cinsiyet değişkeni ile önermeler arasında Mann-Whitney U testi uygulanırken eğitim düzeyi, meslek, toplam gelir ve ilçeler değişkenleriyle önermeler arasında Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Bu testler için genel olarak ifade edilen hipotezler şöyledir:

H_0 : Ele alınan grup ile önerme (ifade) arasında anlamlı fark yoktur.
($p > 0.05$)

H_1 : Ele alınan grup ile önerme (ifade) arasında anlamlı fark vardır.
($p < 0.05$)

Mann-Whitney U Testi: İki bağımsız örneğin aynı ana kütlede gelip gelmediğinin araştırılmasına dayanan çift taraflı bir testtir. İki örnek ortalaması arasında fark olup olmadığı parametrik olarak test edilemiyorsa bu testten yararlanılabilir. Test için ifade edilen hipotezler şu şekildedir:

H_0 : İki örnek aynı ana kütlede gelmektedir (ortalamalar eşittir).

H_1 : İki örnek aynı ana kütlede gelmemektedir (ortalamalar eşit değildir)

Hipotezi test etmek için öncelikle U değerinin hesaplanması gerekmektedir. Bunun için iki örnekteki gözlemler bir arada ve en küçüğe 1 denk gelecek şekilde sıralanıp numaralandırılır. Bu durumda;

$$U = n_A n_B + (n_A(n_B + 1)/2) - R_A$$

olarak formüle edilir. Formüldeki R_A Değeri, birinci örnekteki değerlerin sıraları toplamını göstermektedir. U istatistiğinin ortalaması;

$$\bar{X}_U = (n_A n_B)/2 \text{ ifadesinin standart sapması;}$$

$$\sigma_U = (n_A n_B (n_A + n_B + 1)/12)^{1/2}$$

olarak formüle edilir. Test istatistiği

$$Z = (U - \bar{X}_U) / \sigma_U$$

olarak kabul edilir. Karar aşamasında, çift taraflı bir test yapıldığı için;

$|Z| < Z_{\alpha/2}$ ise **H_0 reddedilmez;**

$|Z| > Z_{\alpha/2}$ ise **H_0 reddedilir.**

H_0 'ın reddedilemediği durumda “iki örnek aynı ana kütlede gelmektedir” sonucuna ulaşılır.

Kruskal-Wallis Testi : Kruskal-Wallis testi, ($k > 2$ olmak üzere) k farklı, bağımsız ana kütlede elde edilen örneklerle, ana kütlelerin benzer yapıda olup olmadığının araştırılmasına dayanır. Test için hipotezler şu şekilde oluşturulur:

H_0 : Anaküteller birbirine benzer yapıdadır.

H_1 : Anaküteller birbirine benzer yapıda değildir.

Ana kütlelerden alınan bağımsız örnekler bir araya getirilerek sıralanır ve her örneğin sıra toplamıyla H istatistiği hesaplanır.

$$H = ((12/n(n+1))(\sum W_i^2/ n_i)) - (3(n+1))$$

Formülünde

n: Örneklerdeki birim sayılarını;

W_i: Her örneğin sıraları toplamını;

n_i: her örnekteki birim sayısını göstermektedir.

Her örnekteki birim sayısı 5'ten büyük olduğunda, H istatistiği, c-1 (c, anakütle sayısını göstermektedir) serbestlik dereceli χ^2 dağılımına yaklaşmaktadır. Karar aşamasında H istatistiği, $\chi^2_{\alpha/c-1}$ değeri ile karşılaştırılmaktadır.

$Q > \chi^2_{\alpha/c-1}$ ise H₀ reddedilir (c adet ana kütle birbirine benzer yapıda değildir).

$Q \leq \chi^2_{\alpha/c-1}$ ise H₀ reddedilemez (c adet ana kütle birbirine benzer yapıdadır)

9.6. BURSA'YA İLİŞKİN YAŞAM MEMNUNİYETİNİ VE KENTSEL ALAN MEMNUNİYETİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK ÖNERMELER İÇİN FARKLILIK ANALİZLERİ

Tablo 23. Bursa'ya İlişkin Yaşam Memnuniyeti ve Kentsel Alan Memnuniyeti Üzerinde Grup Farklılıkları

Önermeler	Cinsiyet	Eğitim Düzeyi	Meslek	Toplam Gelir	İlçeler
1.Şu andaki hayatınızdan memnuniyet düzeyiniz nedir?	0,782	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*
2.İki yıl önce hayatınızdan memnuniyet düzeyiniz nasıldı?	0,076	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*

Tablo 23'te görüldüğü üzere katılımcıların cinsiyetleri ile şu andaki hayatlarından ve iki yıl önceki hayatlarından memnuniyetleri arasında anlamlı fark olduğunu belirten H₁ hipotezi reddedilmiştir. Katılımcıların eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler ile hem şu andaki

hayatlarından memnuniyet düzeyleri hem de iki yıl önceki hayatlarından memnuniyet düzeyleri arasında istatistiksel anlamlı fark bulunmuştur.

“Şu andaki hayatınızdan memnuniyet düzeyiniz nedir?” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, lise mezunları daha olumsuz yanıt verirken herhangi bir okul bitirmemiş olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, çiftçiler daha olumsuz yanıt verirken sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Nilüfer ilçesinde yaşayanlar daha olumlu yanıtlar verirken Karacabey ilçesinde yaşayanların daha olumsuz yanıtlar vermeleridir. Bu bağlamda, Nilüfer ilçesinde yaşayanların eğitim ve gelir durumunun yüksek olduğu düşünüldüğünde yaşam memnuniyet düzeyinin yüksek olması olağan bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Karacabey ilçesinde ise ekonomik durumun tarımsal faaliyetlere dayandığı gerçeğinden yola çıkarak, tarımsal gelir düzeyindeki düşüklüğün bireylerin yaşam memnuniyetinide olumsuz etkilediği yargısına varılabilir.

“İki yıl önce hayatınızdan memnuniyet düzeyiniz nasıldı?” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, ilkokul mezunları daha olumsuz yanıt verirken üniversite ve üzeri bir okuldan mezun olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, çiftçiler daha olumsuz yanıt verirken sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Osmangazi ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Nilüfer ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

9.7. YAŞAM ALANLARINA İLİŞKİN MEMNUNİYETİ ÖLÇMEYE YÖNELİK ÖNERMELER

Tablo 24. Yaşam Alanlarına İlişkin Memnuniyet Üzerinde Grup Farklılıkları

Önermeler	Cinsiyet	Eğitim Düzeyi	Meslek	Toplam Gelir	İlçeler
1.Oturduğunuz konuttan memnuniyet düzeyiniz nedir	0,860	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*
2.Kentin genel olarak mimari yapısı	0,110	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*
3.Kent güvenliği	0,885	0,001*	0,000*	0,000*	0,000*
4.Sosyal yaşantınızdan	0,002*	0,618	0,001*	0,008*	0,000*
5.Kamu hizmetlerinin kalitesinden	0,576	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*
6.Kamu hizmetlerine erişim rahatlığından	0,979	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*
7.Ailenizin gelir düzeyi konusunda	0,001*	0,181	0,000*	0,000*	0,000*
8.Yukarıda saydığımız ifadeleri genel olarak değerlendirdiğinizde yaşantınızdan/hayatınızdan memnuniyet düzeyinizi belirtir misiniz?	0,278	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*
9.Eğer bilginiz varsa; Bursa kentinin geleceğe yönelik iyileştirme planlarından memnuniyet düzeyiniz nedir?	0,151	0,051	0,011*	0,109	0,000*

Tablo 24 incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetleri ile oturdukları konuttan memnun olma durumları arasında anlamlı bir fark gözlenmezken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında oturdukları konuttan memnun olma durumları arasında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, kentin genel olarak mimari yapısından memnun olma durumlarıyla cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında kentin genel olarak mimari yapısından memnun olma durumları arasında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, kent güvenliğinden memnun olma durumlarıyla cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında kent güvenliğinden memnun olma durumları arasında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, sosyal yaşantılarından memnun olma durumlarıyla eğitim düzeyleri arasında fark bulunmazken; cinsiyetleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında sosyal yaşantılarından memnun olma durumları arasında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, kamu hizmetlerinin kalitesinden memnun olma durumlarıyla cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında kamu hizmetlerinden memnun olma durumları arasında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, kamu hizmetlerine erişim rahatlığından memnun olma durumlarıyla cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında kamu hizmetlerine erişim rahatlığından memnun olma durumları arasında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, ailelerinin gelir düzeyinden memnun olma durumlarıyla eğitim düzeyleri arasında fark bulunmazken; cinsiyetleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında ailelerinin gelir düzeyinden memnun olma durumları arasında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcılar, yukarıdaki ifadeleri kendileri için genel anlamda değerlendirdikten sonra yaşantılarından memnuniyet düzeylerini belirtmişlerdir. Buna göre katılımcıların yaşantılarından memnuniyet düzeyleri ile cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında yaşantılarından memnuniyet düzeyleri arasında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, oturdukları konuttan memnuniyet düzeyleri önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı: herhangi bir okul bitirmemiş kişiler

daha olumsuz yanıtlar verirken üniversite ve üzeri bir okuldan mezun olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, çiftçiler daha olumsuz yanıt verirken sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 1001 ile 1500 arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Orhaneli ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken İnegöl ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, kentin genel olarak mimari yapısı ilgili memnuniyet düzeyleri önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, herhangi bir okul bitirmemiş kişiler daha olumsuz yanıt verirken üniversite ve üzeri bir okuldan mezun olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, emekliler daha olumsuz yanıt verirken sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 1001 ile 1500 arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Gemlik ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken İnegöl ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, kent güvenliği ile ilgili memnuniyet düzeyleri önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, lise mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken herhangi bir okul bitirmemiş olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumsuz yanıt verirken sanayi ve büyük ölçekli ticaretle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 1001 ile 1500 arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Gemlik ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken İnegöl ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, sosyal yaşantıları ile ilgili memnuniyet düzeyleri önermesine alınan cevaplarda; cinsiyetteki farkın kaynağı, erkeklerin daha olumsuz yanıt verirken kadınların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, özel sektör ofis

çalışanlarının daha olumsuz yanıt verirken serbest meslekle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 4001 TL ve üzerinde olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Gemlik ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Osmangazi ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, kamu hizmetlerinin kalitesi ile ilgili memnuniyet düzeyleri önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, lise mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken ortaokuldan mezun olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, emekliler daha olumsuz yanıt verirken ev hanımlarının daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 0 ile 500 arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Gemlik ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken İnegöl ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, kamu hizmetlerine erişim ile ilgili memnuniyet düzeyleri önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, ilkokul mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken herhangi bir okul bitirmemiş olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, küçük/orta esnaf veya işletmecilerin daha olumsuz yanıt verirken sanayi ve büyük ölçekli ticaretle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 1001 ile 1500 arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Gemlik ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken İnegöl ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, ailelerinin gelir düzeyi ile ilgili memnuniyet düzeyleri önermesine alınan cevaplarda; cinsiyetteki farkın kaynağı, erkeklerin daha olumsuz yanıt verirken kadınların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, Sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumsuz yanıt verirken serbest meslekle uğraşanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 2001 ile 2500 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar

verirken geliri 4001 TL ve üzerinde olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Yıldırım ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken İnegöl ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, yukarıda saydığımız ifadeleri genel olarak değerlendirdiğinizde yaşantınızdan/hayatınızdan memnuniyet düzeyinizi belirtir misiniz? önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, ilkokul mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken herhangi bir okul bitirmemiş olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, çiftçilerin daha olumsuz yanıt verirken sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 4001 TL ve üzeri olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Nilüfer ilçesinde yaşayanlar daha olumlu yanıtlar verirken İnegöl ilçesinde yaşayanların daha olumsuz yanıtlar vermeleridir.

9.7.1. Kentin Konut Yapısı

Tablo 25. Kentin Konut Yapısı Üzerinde Grup Farklılıkları

Önermeler	Cinsiyet	Eğitim Düzeyi	Meslek	Toplam Gelir	İlçeler
1.Kentte konut edinme imkânları yeterlidir.	0,371	0,130	0,078	0,002*	0,000*
2.Kentteki konutların yapı durumu iyidir.	0,836	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*
3.Kentteki konutların odaları geniştir.	0,025*	0,132	0,000*	0,000*	0,000*

Tablo 25 incelendiğinde, katılımcıların, kentte konut edinme imkanlarının yeterliliği yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri, eğitim düzeyleri ve meslekleri arasında fark bulunmazken; aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, kentteki konutların yapı durumunun iyi olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, kentteki konutların odalarının geniş olduğu yönündeki görüşleri ile eğitim düzeyleri arasında fark bulunmazken; cinsiyetleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, “kentte konut edinme imkânları yeterlidir” önermesine alınan cevaplarda; toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 0 ile 500 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 3501 ile 4000 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Yıldırım ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Nilüfer ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “kentteki konutların yapı durumu iyidir” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, lise mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken üniversite ve üzeri bir okuldan mezun olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumsuz yanıt verirken sanayi ve büyük ölçekli ticaretle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Gemlik ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Nilüfer ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “kentteki konutların odaları genişdir” önermesine alınan cevaplarda; cinsiyetteki farkın kaynağı, erkeklerin daha olumsuz yanıt verirken kadınların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, işçilerin daha olumsuz yanıt verirken işsizlerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 1501 ile 2000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 3501 ile 4000 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Yıldırım ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Orhanlı ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

9.7.2. Kentsel Çevre

Tablo 26. Kentsel Çevre Üzerinde Grup Farklılıkları

Önermeler	Cinsiyet	Eğitim Düzeyi	Meslek	Toplam Gelir	İlçeler
1.Kentin, yaşam alanı olarak çekiciliği vardır	0,016*	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*
2.Kentte gürültü kirliliği düşüktür.	0,605	0,000*	0,016*	0,000*	0,000*
3.Kent, çocuk yetiştirmeye uygundur.	0,960	0,006*	0,000*	0,000*	0,000*
4.Kentin nüfus yoğunluğu yüksektir.	0,293	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*

Tablo 26’da görüldüğü üzere katılımcıların, kentin yaşam alanı olarak çekiciliği olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri, eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler arasında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, kentte gürültü kirliliğinin düşük olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, kentin çocuk yetiştirmeye uygun olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, kentin nüfus yoğunluğunun olumlu olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, “kentin yaşam alanı olarak çekiciliği vardır” önermesine alınan cevaplarda; cinsiyetteki farkın kaynağı, kadınların daha olumsuz yanıtlar verirken

erkeklerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, ilkokul mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken üniversite ve üzeri bir okuldan mezun olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, öğrencilerin daha olumsuz yanıt verirken memurların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 1001 ile 1500 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Osmangazi ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Nilüfer ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “kentte gürültü kirliliği düşüktür” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, lise mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken ortaokuldan mezun olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, sanayi ve büyük ölçekli ticaretle uğraşan kişilerin daha olumsuz yanıt verirken sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 3501 ile 4000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 1001 ile 1500 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Karacabey ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken İnegöl ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “kent çocuk yetiştirmeye uygundur” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, ilkokul mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken ortaokuldan mezun olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, emekli daha olumsuz yanıt verirken sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 1001 ile 1500 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Karacabey ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Mudanya ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “kentin nüfus yoğunluğu yüksektir” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, ilkokul mezunu kişiler daha az katıldıklarını yanıt verirken üniversite ve üzeri bir okuldan mezun olanların daha çok katıldıklarını belirten yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, küçük/orta esnaf

veya işletmecilerin daha az katıldıklarını yanıt verirken çiftçilerin daha çok katıldıklarını yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha az katıldıklarını yanıtlar verirken geliri 2501 ile 3000 TL arasında olanların daha çok katıldıklarını yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, İnegöl ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Orhaneli ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

9.7.3. Kentin Güvenliği

Tablo 27. Kentin Güvenliği Üzerinde Grup Farklılıkları

Önermeler	Cinsiyet	Eğitim Düzeyi	Meslek	Toplam Gelir	İlçeler
1.Kentteki suç oranı düşüktür.	0,273	0,000*	0,023*	0,000*	0,000*
2.Trafik güvenlidir.	0,775	0,000*	0,120	0,000*	0,000*
3.Emniyet birimleri kentin güvenliğini sağlamakta başarılıdır.	0,044*	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*
4.Emniyet birimlerine erişim kolaydır.	0,891	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*

Tablo 27 incelendiğinde katılımcıların, kentteki suç oranının olumsuz olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, trafiğin güvenli olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri ve meslekleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, emniyet birimlerinin kentin güvenliğini sağlamada başarılı olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri, eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler arasında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, emniyet birimlerine ulaşımın kolay olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, “kentteki suç oranı düşüktür” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, lise mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken herhangi bir okul bitirmemiş olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, işçilerin daha olumsuz yanıt verirken sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 1501 ile 2000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 0 ile 500 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Karacabey ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken İnegöl ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “trafik güvenlidir” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, lise mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken ortaokuldan mezun olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, işçiler daha olumsuz yanıt verirken sanayi ve büyük ölçekli ticaretle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 1501 ile 2000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 0 ile 500 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Yıldırım ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Karacabey ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “emniyet birimleri kentin güvenliğini sağlamakta başarılıdır” önermesine alınan cevaplarda; cinsiyetteki farkın kaynağı, erkeklerin daha olumsuz yanıtlar verirken kadınların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, lise mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken üniversite ve üniversite üzeri bir okuldan mezun olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, sanayi ve büyük ölçekli ticaretle uğraşan kişilerin daha olumsuz yanıt verirken sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Yıldırım ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken İnegöl ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “emniyet birimlerine erişim kolaydır” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, ilkokul mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken üniversite ve üniversite üzeri bir okuldan mezun olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, küçük/orta esnaf veya işletmeciler daha olumsuz yanıt verirken sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 0 ile 500 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Orhaneli ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken İnegöl ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

9.7.4. Kamu Hizmet Kalitesi

Tablo 28. Kamu Hizmeti Üzerinde Grup Farklılıkları

Önermeler	Cinsiyet	Eğitim Düzeyi	Meslek	Toplam Gelir	İlçeler
1. Yollar bakımlıdır.	0,010*	0,000*	0,130	0,000*	0,000*
2. Çöp toplama hizmetleri yeterlidir.	0,112	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*
3. Kentteki okullar kalitelidir.	0,428	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*
4. Kentteki sağlık kuruluşları kalitelidir.	0,799	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*

Tablo 28 incelendiğinde katılımcıların, yolların bakımlı olduğu yönündeki görüşleri ile meslekleri arasında fark bulunmazken; cinsiyetleri, eğitim düzeyleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, çöp toplama hizmetlerinin yeterli olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, kentteki okulların kaliteli olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, kentteki sağlık kuruluşlarının kaliteli olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, “yollar bakımlıdır” önermesine alınan cevaplarda; cinsiyetteki farkın kaynağı, erkekler daha olumsuz yanıtlar verirken kadınların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, üniversite ve üniversite üzeri bir okuldan mezun olan kişiler daha olumsuz yanıt verirken herhangi bir okul bitirmemiş olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 0 ile 500 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Nilüfer ilçesinde yaşayanlar daha olumlu yanıtlar verirken Karacabey ilçesinde yaşayanların daha olumsuz yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “çöp toplama hizmetleri yeterlidir” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, ilkokul mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken ortaokul mezunu olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, çiftçilerin daha olumsuz yanıt verirken sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 0 ile 500 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Osmangazi ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Gemlik ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “kentteki okullar kalitelidir” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, lise mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken herhangi bir okul bitirmemiş olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, çiftçiler daha olumsuz yanıt verirken ev hanımlarının daha olumlu

yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 4001 TL ve üzerinde olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 1001 ile 1500 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Kestel ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Nilüfer ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “kentteki sağlık kuruluşları kalitelidir” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, ilkokul mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken herhangi bir okul bitirmemiş olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumsuz yanıt verirken memurların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 1001 ile 1500 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Osmangazi ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Orhaneli ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

9.7.5. Kamu Hizmetlerine Erişim

Tablo 29. Kamu Hizmetlerine Erişim Üzerinde Grup Farklılıkları

Önermeler	Cinsiyet	Eğitim Düzeyi	Meslek	Toplam Gelir	İlçeler
1. Okullarda idareye ve verdiği hizmetlere erişim kolaydır.	0,050	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*
2. Sağlık kurumlarının verdiği hizmete erişim kolaydır.	0,267	0,000*	0,000*	0,000*	0,000*
3. Spor tesislerine ve spor alanlarına erişim kolaydır.	0,418	0,011*	0,025*	0,000*	0,000*
4. Pazar alanına erişim kolaydır.	0,536	0,048*	0,003*	0,001*	0,000*
5. Sosyal ve kültürel (sinema, tiyatro vb.) erişim kolaydır.	0,101	0,020*	0,111	0,000*	0,000*
6. AVM ve alışveriş alanlarına erişim kolaydır.	0,980	0,000*	0,050	0,000*	0,000*
7. Toplu taşıma araçları ile şehir merkezine ulaşım kolaydır.	0,652	0,001*	0,066	0,000*	0,000*

Tablo 29 incelendiğinde katılımcıların, okullarda idareye ve verdiği hizmetlere erişimin kolay olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, sağlık kurumlarının verdiği hizmete erişimin kolay olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, spor tesislerine ve spor alanlarına erişimin kolay olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, “pazar alanına erişimin kolay olduğu” yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, meslekleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir. Katılımcıların, sosyal ve kültürel (sinema, tiyatro vb.) erişimin kolay olduğu yönündeki görüşleri ile cinsiyetleri ve meslekleri arasında fark bulunmazken; eğitim düzeyleri, aylık haneye giren toplam gelirleri ve yaşadıkları ilçeler bazında bakıldığında istatistiksel anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, “okullarda idareye ve verdiği hizmetlere erişim kolaydır” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, lise mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken ortaokuldan mezun olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumsuz yanıt verirken memurların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 1001 ile 1500 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Kestel ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Nilüfer ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “sağlık kurumlarının verdiği hizmete erişim kolaydır” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, ilkokul mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken herhangi bir okul bitirmemiş kişilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, sanayi ve büyük ölçekli ticaretle uğraşan kişilerin daha olumsuz yanıt verirken çiftçilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 3501 ile 4000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 0 ile 500 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Osmangazi ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Kestel ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “spor tesislerine ve spor alanlarına erişim kolaydır” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, lise mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken herhangi bir okul bitirmemiş olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumsuz yanıt verirken çiftçilerin daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 0 ile 500 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Osmangazi ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Kestel ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “pazar alanına erişim kolaydır” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, lise mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken herhangi bir okul bitirmemiş olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Meslekteki farkın kaynağı, sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin daha olumsuz yanıt verirken memurların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 0 ile 500 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Osmangazi ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Nilüfer ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “sosyal ve kültürel (sinema, tiyatro vb.) erişim kolaydır” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, ilkokul mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken üniversite ve üzeri mezun olan kişiler daha olumlu

yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 3501 ile 4000 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Kestel ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Nilüfer ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “AVM ve alışveriş alanlarına erişim kolaydır” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, lise mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken herhangi bir okul bitirmemiş olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 2501 ile 3000 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Osmangazi ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken İnegöl ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

Katılımcıların, “toplu taşıma araçları ile şehir merkezine ulaşım kolaydır” önermesine alınan cevaplarda; eğitim düzeyindeki farkın kaynağı, lise mezunu kişiler daha olumsuz yanıt verirken herhangi bir okul bitirmemiş olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. Toplam gelirdeki farkın kaynağı, geliri 501 ile 1000 TL arasında olanlar daha olumsuz yanıtlar verirken geliri 2501 ile 3000 TL arasında olanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir. İlçelerdeki farkın kaynağı, Osmangazi ilçesinde yaşayanlar daha olumsuz yanıtlar verirken Karacabey ilçesinde yaşayanların daha olumlu yanıtlar vermeleridir.

9.8. FAKTÖR ANALİZİ

Faktör Analizi (FA), birbiriyle bağlantılı birçok değişkeni bir araya getirerek, daha az sayıda kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) oluşturmayı hedefleyen çok değişkenli bir istatistik olarak ortaya çıkmaktadır. FA, bir grup değişkenin kovaryans yapısını ortaya koymaktadır. Bu değişkenler arasındaki birliktelikleri, faktör olarak adlandırılan daha az sayıdaki görülemeyen saklı değişkenler yönünden ortaya çıkarmaktadır²⁸⁵. FA, en yüksek sayıda varyansı açıklayan daha az

²⁸⁵ Şener Büyüköztürk, “Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 2002, S.32, ss.470-483.

sayıda tanımlayıcı faktöre varmayı amaçlamaktadır. Gözlemlenen değişkenler arasındaki birliktelikleri temel alan bir hesaplama yöntemine sahiptir²⁸⁶.

Faktör Analizi ilk olarak 20. yüzyılın başlarında Spearman tarafından yorumlanarak ortaya çıkmıştır. Geniş kapsamlı olarak kullanımı bilişim teknolojisinde 1970’li yıllarda yaşanan hızlı büyümeye paralel olarak gelişme göstermiştir. Faktör analizinin temel amacı dikkate alındığında keşfedici ve doğrulayıcı olmak üzere iki yönetime ayrıldığı görülmektedir. Keşfedici faktör analizinde değişkenler arasındaki birlikteliklerden hareketle faktör ortaya çıkarmaya, teori üretmeye yönelik bir işlem; doğrulayıcı faktör analizinde ise, değişkenler arasındaki birlikteliğe dair daha önce saptanan bir hipotezin test edilmesi görülmektedir. Doğrulayıcı faktör analizinde öncelikle değişkenlerin faktörlerle ve faktörlerin birbirleriyle olan korelasyonlarının tanımlarının yapıldığı hipotezler oluşturulmaktadır²⁸⁷.

9.8.1. Faktör Analizine İlişkin Temel Kavramlar

Korelasyon Matrisi: İncelenen değişkenlerden oluşturulan korelasyon matrisine “incelenen korelasyon matrisi”, faktörlerden oluşturulan korelasyon matrisine “meydana getirilmiş korelasyon matrisi” (reproduced correlation matrix) adı verilmektedir. Bu korelasyon matrislerinin aralarındaki farklılık ise, “hata (artık) korelasyon matrisi” (residual correlation matrix) ismiyle adlandırılmaktadır²⁸⁸.

Öz Değer: Bütün faktörlerin tamamının, faktör yüklerinin karelerinden oluşmaktadır. Bununla birlikte her bir faktör tarafından ortaya çıkarılan varyansın oranının hesaplanmasında ve önemli faktör sayısına karar vermede değerlendirilen bir katsayıdır²⁸⁹.

Ortak Faktör Varyansı: Faktör analizinde varyansın ortaya çıkarılmasıyla ilgili olarak şu üç varyanstan söz edilmektedir. Ortak faktörlerce değerlendirilen varyansa ortak varyans; değişkende gözlenen varyansı tanımlayan özgül varyans (specific

²⁸⁶Richard L. Gorsuch, *Factor Analysis*, Lawrence Erlbaum Associates, ABD, 1983, ss.1-3.

Edward E. Cureton, Ralph B. D’Agostino, “Factor Analysis: An Applied Approach”, *Lawrence Erlbaum Associates*, ABD, 1983, ss.8-9.

²⁸⁸Richard A. Swanson, “Research In Organizations: Foundations And Methods Of Inquiry,” *Berrett Koehler Publishing*, California, ss..185-187; Gorsuch, a.g.e., ss.143-144.

²⁸⁹Marjorie A. Pett, Nancy Rebecca Lackey V.D., *Making Sense Of Factor Analysis: The Use Of Factor Analysis For Instrument Development In Health Care Research*, Sage Publishing, California, 2003, s.115.

variance); veri setine ilişkin varyansın değerlendirilme kısmını gösterene de hata varyansı denilmektedir (error variance). Ortak faktör varyansı olarak da isimlendirilen ortak varyans ile özgül varyansın toplamı, testin güvenilirliğini sonuçlandırmada kullanılmaktadır. Ortak faktör varyansı, maddelerin faktörlerle olan çoklu korelasyonunun karesi ile değerlendirilmektedir²⁹⁰.

Faktör Yük Değeri: Maddelerin faktörlerle olan birlikteliklerini açıklayan bir katsayıyı temsil etmektedir. Bir faktörle yüksek düzeyde ilişki veren maddelerin oluşturduğu bir küme bulunmakta ise o bulgu, o maddelerin beraber bir kavramı-yapıyı-faktörü ölçtüğünü açıklamaktadır. Bir değişkenin 0.3'lük faktör yükü, faktör tarafından açıklanan varyansın %9 olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu düzeydeki varyans dikkat çekicidir. Dolayısıyla işaretine bakılmaksızın 0.60 ve üstü yük değeri yüksek; 0.30-0.59 arası yük değeri orta düzeyde büyüklükler olarak adlandırılabilir ve değişken çıkartmada önem verilmesi gerekmektedir. Faktör yük değerleri, bir korelasyon değeri olarak istatistiksel anlam yönünden incelenmektedir. Ancak, düşük korelasyon miktarlarının da, örneklem arttıkça anlamlı çıkma ihtimalinin yüksek olduğunu unutmamak gerekmektedir²⁹¹.

9.8.2. Faktörleştirme

Faktör analizi, bir faktörleştirme veya maddelerin faktör yük değerlerini ortaya çıkararak kavramların işlevsel anlamlarını elde etme süreci olarak tanımlanmaktadır. Doğru bir faktörleştirmede ya da faktör oluşturmada;

- *“Değişken azalmalı,*
- *Üretilen yeni değişken sağlanmalı ve*
- *Ulaşılan neticeler, yani elde edilen faktörler anlamlı olmalıdır”.*

Faktörleştirmede kullanılan birçok teknik vardır. Bu teknikler, klasik faktör çıkartma teknikleri ve temel bileşenler analizi olarak iki grupta adlandırılmaktadır. Temel eksenler (principal axes), maksimum olabilirlik (maximum likelihood) ve çoklu gruplandırma (multiple grouping) teknikleri, klasik faktör analizi teknikleri içinde

²⁹⁰Dennis Child, *The Essentials of Factor Analysis*, Continuum International Publishing, New York, 2006, ss..43-47.

²⁹¹David E. McNabb, *Research Methods in Public Administration and Nonprofit Management*, M.E.Sharpe Inc., New York, 2008, s.245.

bulunan tekniklerdir. Bahsedilen teknikler arasından en çok kullanılanı temel eksenler yaklaşımı tekniğidir²⁹².

9.8.3. Bileşen ile Faktör Arasındaki Fark

Temel bileşenler analizinde, varyansın hesaplanmasında, toplamları tek varyans (unique variance) olarak adlandırılan hata ve özgül (spesifik) varyans birbirinden ayrılmaz durumdadırlar. TBA'yı, klasik faktör analizi yöntemlerinden farklılaştıran temel unsur, değişkenlere ait ortak faktör varyanslarının hesaplanmasında TBA'da hata terimi görmezden gelinirken, Faktör analizinde ortak faktörlerce açıklanmayan ve artık (residul) varyans olarak adlandırılan hata varyansı, modelde önem arz etmektedir. TBA'da her bir değişkene ait varyansın 1.00'a eşit olduğu kabul görmektedir. Dolayısıyla veri matrisindeki toplam varyans değişken sayısına, bu da faktörlerin öz değerlerinin tamamına eşit bir durum oluşturmaktadır²⁹³. TBA'yı psikoloji ve sosyal bilimlerde elde edilen verilerin analizinde kıymetli hala sokan temel nokta, ölçeğin genel faktörün açıklanmasında ilişkili oluşundandır²⁹⁴.

9.8.4. Döndürme

Faktör döndürme, çözümün ana matematiksel değerlerinde değişiklik yapmamaktadır. Eksenlerin döndürülmesi sonrasında maddelerin bir faktördeki yükü artarken diğer faktörlerdeki yükleri azalmaktadır. Böylelikle faktörler, kendileriyle yüksek oranda ilişki veren maddeleri bulmakta ve faktörler daha kolay açıklanabilmektedirler. Başarılı bir faktör döndürmede değişken azaltma, faktörler arasında bağımsızlığın, faktörlerin kavramsal anlamlılığının ortaya çıkması gerekmektedir²⁹⁵.

²⁹²Gorsuch, a.g.e. ss.102-104; I. T. Jolliffe, *Principal Component Analysis*, Springer Verlag, ABD, 2002, ss.150-151.

²⁹³Swanson, a.g.e. ss.188-189.

²⁹⁴Child, a.g.e. ss.48-49.

²⁹⁵Paul Kline, *The Handbook of Psychological Testing*, TJ International Ltd., Great Britan, 2000, ss.136-137.

Faktör analizi sonuçlarının yorumlanabilirliğini geliştirmede temel hedef Thurstone'nin (1947) formüle ettiği basit yapının (simple structure) elde edilmesidir²⁹⁶;

- *“Her değişken en az bir sıfır faktör yük değerine sahip olmalıdır. Faktör matrisinin her bir satırında en az bir tane sıfır değeri olmalıdır.*
- *Her faktör, faktör yük değerleri sıfır olan bir değişken grubuna sahip olmalıdır.*
- *Faktörlerin her bir çiftiyle ilgili olarak faktörlerden biri için faktör yük değeri sıfır olan, ancak ikinci faktörde sıfır olmayan birkaç değişken olmalıdır.*
- *Çıkarılan faktör sayısı dört ya da daha fazla olduğu durumlarda, faktörlerin her bir çifti için faktörlerin her ikisinde de sıfır yük değerine sahip çok sayıda değişken olmalıdır.*
- *Faktörlerin her çifti için her iki faktörde de yük değeri sıfırdan farklı olan az sayıda değişken olmalıdır”.*

Döndürme sonucunda değişkenlerle ilgili ortaya çıkan toplam varyans değişmezken, faktörlerin açıkladıkları varyanslar değişmektedir. Dik döndürmede ortaya çıkan yük matrisi, gözlenen değişkenler ile faktörler arasındaki korelasyonların matrisidir ve yüklerin büyüklükleri, ortaya çıkan birlikteliğin büyüklüğünü vermektedir. Faktör yapı matrisindeki yük değerleri ise değişkenlerle faktör arasındaki ikili korelasyonları göstermektedir. Faktörler arasındaki ilişkinin düzeyi arttıkça bu iki matrisin benzerliği azalmaktadır²⁹⁷.

Genel bir kural olarak bir araştırmada temelde veriler ile en uygun (best fit) olan sonuçları almak isteniyorsa eğik döndürme; araştırmacı daha çok sonuçların genellenebilirliği ile yani gelecek için en uygun çözümle olmasını istiyorsa dik döndürme yapılmaktadır. Bir araştırmada, eğik döndürme uygulanacak ise sonuçlarının oblimin döndürmeye göreli olarak gelecekte daha kullanılabilir olması nedeniyle promax'ın, tercih edilmesi gerekmektedir²⁹⁸. Aşağıda önemli faktör sayısına karar vermede kullanılan bazı ölçütlere yer verilmiştir;

²⁹⁶Harry Horace Harman, *Modern Factor Analysis*, The University of Chicago Press, London, 1976, ss.98-99.

²⁹⁷Pett, Lackey v.d., a.g.e., ss.134-164.

²⁹⁸Gorsuch , a.g.e., ss.204-206.

- “Öz değer: FA’da, başlangıçta, genel olarak öz değeri 1 ve daha büyük olan faktörler önemli faktörler olarak ele alınmaktadır. Bu sınır değerinin seçilmesindeki ölçüt, bir faktörün en azından varyansı 1.00 olan değişkenlerden biri ile eşdeğere sahip olmasının aranmasıdır. Ancak araştırmacı, analiz sonuçlarına göre bu eşik değeri artırım gösterebilmektedir²⁹⁹.”
- Açıklanan varyans oranı: Analize dahil değişkenlerle ilgili toplam varyansın 2/3’ü kadar miktarının ilk olarak kapsadığı faktör sayısı, önemli faktör sayısı olarak değerlendirilmektedir. Analizde faktör sayısının yüksek tutulması, açıklanan varyansı artırmaktadır, ancak bu kez de faktörleri isimlendirmede, onları anlamlı kılmada zorluk yaşanabilmektedir³⁰⁰.
- Faktörlerin öz değerlerine dayalı olarak oluşturulan çizgi grafiğinin (scree graph/plot) incelenmesi: Grafikte dikey eksen öz değer miktarlarını, yatay eksen ise faktörleri göstermektedir. Grafik, faktörlerin öz değerleriyle buluşturulması sonucunda noktaların birleştirilmesiyle elde edilmektedir³⁰¹.

Bu çalışmada, faktör analizi yöntemi kullanılmıştır. Faktör analizi değişkenler seti olan ve faktör olarak adlandırılan genel değişkenin oluşturulması yöntemi olarak adlandırılmaktadır. Eğer değişkenler, gerçekten daha genel bir değişkenin sadece farklı ölçüm değerleri ise, çalışmayı kolaylaştırmak ve sadeleştirmek adına genel değişken değerleri oluşturulması gerekmektedir.

Faktör analizinde z_1, z_2, \dots, z_p gibi p sayıda gözlemsel değişken ile F_1, F_2, \dots, F_p gibi yine p sayıda kurgusal değişken arasında, $z_j = a_{j1} \cdot F_1 + a_{j2} \cdot F_2 + \dots + a_{jp} \cdot F_p$ biçiminde doğrusal ilişkiler kurulmaktadır. Burada z ’ler gözlemsel, F ’ler ise kurgusal niteliktedir. Görüldüğü gibi, denklemleri, somut değişkenlerin soyut değişkenler üzerine bir regresyonu olarak anlam kazanmaktadır. p sayıda bağımlı değişken karşılığında gene p sayıda faktör yaratmakta, yalınlık bakımından bir kazanç olamayacağından bağımlı değişkenlerle faktörler arasındaki doğrusal ilişki $m < p$ olmak üzere şu biçimde oluşturmaktadır: $z_j = a_{j1} \cdot F_1 + a_{j2} \cdot F_2 + \dots + a_{jm} \cdot F_m + \epsilon_j$, $j=1, 2, \dots, p$ biçimindedir. Bu tanıma göre z_1, z_2, \dots, z_p gibi p sayıda bağımlı standart raslantı değişkeninin doğrusal bileşimi olarak dile getirilen ve kendi aralarında bağımsız olan $\xi_1, \xi_2, \dots, \xi_p$ gibi p sayıda raslantı değişkenine temel bileşen denmektedir:

²⁹⁹Pett, Lackey, Sullivan, a.g.e., ss.115-116.

³⁰⁰Alan Bryman, Melissa A. Hardy, *Handbook of Data Analysis*, Replika Press, Hindistan, 2009, s.28.

³⁰¹Child, a.g.e., ss.60-61.

$$\xi_i = t_{i1} \cdot z_1 + t_{i2} \cdot z_2 + \dots + t_{ip} \cdot z_p \quad i=1, 2, \dots, n$$

Faktör analizinin araştırma açısından en önemli aşaması, elde edilen faktörlerin adlandırılıp anlamlandırılmasıdır. Faktörler adlandırılıp anlamlandırılırken onlardan yoğun olarak etkilenen gözlemsel değişkenleri göz önünde bulundurmak ve bunları neyin böyle yoğun olarak etkileyeceğini araştırmak gerekmektedir. Bu işlem tamamlandıktan sonra ilgilenilen değişkeni açıklama, artık bir regresyon denklemini yorumlama olarak ortaya konulmaktadır.

9.9. FAKTÖR ANALİZİ SONUÇLARI

Faktör analizi sürecinde öncelikle verilerin faktör analizine uygunluğu test edilmiştir. Buna göre veri setinin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliği iyi düzey olan 0.70 değerinin üzerinde 0.914 bulunmuştur. Analize tabi tutulan önermelerin/değişkenlerin tutarlılığını ölçen Bartlett küresellik testi istatistiksel olarak anlamlı ($\chi^2 = 9071.497$ ve $p = .000$) bulunurken, anti-ımağ korelasyon matrisi sonuçlarına göre ise ifadelerin çapraz ilişki katsayıları kritik seviye olan 0.5'in çok üzerinde 0.70 ile 0.93 aralığında bulunmuştur. Testler sonucunda açıklayıcı faktör analizi için kullanılacak örneklemin yeterli olduğu ve ölçekte yer alan ifadelerin iç tutarlılığının sağlandığı görülmüştür.

Veri setinin uygunluğunun yapılan testlerle onaylanmasının ardından faktör yapısının ortaya konulması amacıyla faktör tutma yöntemi olarak "Varimax Döndürme Yöntemi" ile Temel Bileşenler Analizi yöntemi uygulanmıştır.

Tablo 30. KMO and Bartlett's Testi sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.914
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	9071.497
	df	276
	Sig.	.000

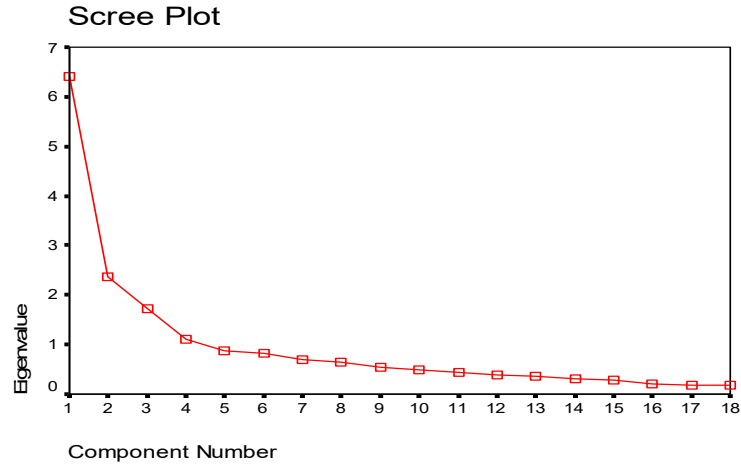
Uygulamanın ilk aşamasında faktör analizinin uygunluğunu belirlemek için bazı ön testler gerçekleştirilmiştir. Bartlett testi (Bartlett Test of Sphericity) "korelasyon matrisi birim matrise eşittir" hipotezini test etmektedir. Hipotezin reddedilmesi,

değişkenler arasında bir korelasyonun olduğu anlamına gelmekte ve faktör analizinin değişkenlere uygulanabilirliği söz konusu olmaktadır. Çalışmada, Bartlett testine göre ana kütle korelasyon matrisinin birim matris olmadığı ve küresellik ölçütünün de sağlandığı görülmüştür ($p < 0.05$). Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri ise, faktör analizinin uygun olup olmadığı hakkında bilgi vermektedir. Küçük KMO değerleri, faktör analizi uygulamasının doğru olmayacağı sonucunu ifade etmektedir. KMO ölçütüne göre örneklem büyüklüğü, gözlenen korelasyon katsayıları büyüklüğü ve kısmi korelasyon katsayıları faktör analizi için uyumlu bulunmuştur (bkz, KMO=0.914).

Tablo 31. Açıklanan Toplam Varyans Değerleri

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	8.714	36.310	36.310	8.714	36.310	36.310
2	2.990	12.460	48.770	2.990	12.460	48.770
3	1.613	6.721	55.491	1.613	6.721	55.491
4	1.348	5.619	61.110	1.348	5.619	61.110
5	1.086	4.526	65.636	1.086	4.526	65.636

Analizin ikinci aşamasında, faktör sayısı belirlemede standartlaştırılmış veri matrisi kullanıyorsa 1'den büyük öz değerlerin sayısı alınabileceği gibi faktörlerin varyansı açıklama yüzdelerine bakılarak da karar verilebilmektedir. Diğer bir seçenek ise, temel bileşenler analizinde olduğu gibi faktör analizinde de öz değer-faktör grafiğine göre (Grafik 1) karar vermektir ve grafiğin monotonlaşmaya başladığı yer faktör sayısını belirlemektedir. Ele alınan anket sorularından öz değerleri 1'den büyük olan toplam 5 faktör belirlenmiştir. Faktör rotasyonunda, "varimax döndürme yöntemi" tercih edilmiş ve açıklanan toplam varyans değerleri Tablo 31'de verilmiştir.

Grafik 1. Faktörleşme Grafiği

Grafiğin monotonlaşmaya başladığı ve eğimin değiştiği yer 5 faktör olarak görülmektedir. Elde edilen beş adet faktör kavramsal anlamlılığa göre şu şekilde gruplandırılmış ve isimlendirilmiştir:

Tablo 32. Faktörlerin Kavramsal Anlamlılık Sıralanışı

Kentin Konut Yapısı	FAKTÖR 1
Kentsel Çevre	FAKTÖR 2
Kentin Güvenliği	FAKTÖR 3
Kamu Hizmet Kalitesi	FAKTÖR 4
Kamu Hizmetlerine Erişim	FAKTÖR 5

Soru Setinin Güvenirliği: Ana faktörlere denk gelen soru setlerine güveninirlik analizi yapılmıştır. Cronbach's Alpha değerlerine bakılmıştır. Cronbach's Alpha 0.70 ve üstü olduğu durumlarda ölçeğin güvenilir olduğu, soru setinin az olduğu durumlarda ise 0.60' ın üzeri kabul edilmektedir.

Tablo 33. Soru Setinin Cronbach Alpha Değerleri

Güvenilirlik (Cronbach's Alpha)	
Kentin Konut Yapısı	.886
Kentsel Çevre	.892
Kentin Güvenliği	.915
Kamu Hizmet Kalitesi	.876
Kamu Hizmetlerine Erişim	.907

Tablodan görüleceği üzere her bir faktör için güvenilirlik katsayısı 0.70 değerini geçmiştir, faktör yapılanması analize uygun bir yapıdadır.

Tablo 34. Faktörleşme ve Faktör Ağırlıkları Tablosu

Faktörler	Faktör Ağırlıkları
F1.Kentin Konut Yapısı	
Kentte konut edinme imkanları yeterlidir.	0.351*
Kentteki konutların yapı durumu iyidir.	0.625
Kentteki Konutların odaları geniştir.	0.692**
F2. Kentsel Çevre	
Kentin, yaşam alanı olarak çekiciliği vardır	0.262*
Kentte gürültü kirliliği düşüktür.	0.285
Kent, çocuk yetiştirmeye uygundur.	0.456**
Kentin Nüfus yoğunluğu yüksektir.	0.328
F3. Kentin Güvenliği	
Kentteki suç oranı düşüktür.	0.672
Trafik güvenlidir.	0.701**
Emniyet birimleri kentin güvenliğini sağlamakta başarılıdır.	0.593
Emniyet birimlerine erişim kolaydır.	0.458*
F4. Kamu Hizmet Kalitesi	
Yollar bakımlıdır.	0.408*
Çöp toplama hizmetleri yeterlidir.	0.562
Kentteki okullar kalitelidir.	0.783**
Kentteki sağlık kuruluşları kalitelidir.	0.679
F5. Kamu Hizmetlerine Erişim	
Okullarda idareye ve verdiği hizmetlere erişim kolaydır.	0.603**
Sağlık kurumlarının verdiği hizmete erişim kolaydır.	0.564
Spor tesislerine ve spor alanlarına erişim kolaydır.	0.238
Pazar alanına erişim kolaydır.	0.341
Sosyal ve kültürel (sinema, tiyatro vb.) erişim kolaydır.	0.128*
AVM ve alışveriş alanlarına erişim kolaydır.	0.499
Toplu taşıma araçları ile şehir merkezine ulaşım kolaydır.	0.573

**çok önemli algılanan ifade, * önemsiz algılanan ifade

Tablo 34'e bakıldığında katılımcıların kentin konut yapısı ile ilgili olarak konutların oda genişliklerinin, kentin çocuk yetiştirmeye uygunluğunun, kentteki okulların kaliteli olmasının ve trafik güvenliği konularının önemli konular olduğu görülmektedir. Katılımcıların verdiği cevaplardan yapılan faktör analizine bakıldığında konut edinme imkanlarının, pazar alanlarına erişimin kolaylığının, sosyal ve kültürel alanlara erişimin kolay olmasının kentte yaşayanlar için daha az önemli olduğu görülmektedir.

10. SIRALI (ORDERED) LOJİSTİK REGRESYON ANALİZİ MODELİ

Çalışmada öncelikle yaşam memnuniyetini ölçen anketin ikinci bölüm sorularından olan “*şu andaki hayatınızdan memnuniyet düzeyiniz nedir?*” ifadesi bağımlı değişken alınarak, kentin yaşam alanlarına ilişkin niteliklerden elde edilen beş adet faktör bağımsız etkileyici değişken olarak modele dahil edilmiştir. Burada amaç, yaşam memnuniyetini kentin yaşam alanlarına ilişkin kavramların hangi ölçüde etkilediğinin, aralarındaki ilişkinin belirlenmesidir. Bağımlı değişken likert tipi ölçekli bir değişken olduğu için sıralı lojistik regresyon modeli kullanılmıştır.

Sıralı Lojistik Regresyon, bağımlı değişkenin sıralı ölçekle ölçüldüğü durumlarda kullanılan bir yöntemdir. Bağımlı değişkenin en az üç kategoride ve doğal bir sıralama kurgusunda, küçükten büyüğe doğru kodlanmış olması gerekmektedir. Bağımlı değişken ölçüleri sıralı olduğunda yani kategorilerin düşükten yükseğe doğru düzenlenmiş, sıralanmış olduğu durumlarda çok yakın kategoriler arasındaki gerçek aralıklar bilinemez. Eşit aralıklı olmayan sıralı kategorilere sahip bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesinde en uygun regresyon tekniği olarak sıralı lojistik regresyon analizi gösterilmektedir. Sıralı lojistik regresyon modelinin elde edilmesinde beş temel bağlantı fonksiyonu kullanılmaktadır. En çok kullanılan fonksiyonlar ise logit, probit, ve cloglog fonksiyonlarıdır³⁰².

Nominal bağımlı değişkenler için kodlama tamamen gelişigüzel yapılır ve sıralı bağımlı değişken için sabit bir dönüşüme kadar kodlama keyfi olacaktır. Ancak kaydedilen bağımlı değişken çok farklı sonuçlar verecektir. Tüm bu nedenlerden dolayı, sıralı kategorik bağımlı değişken söz konusu olduğunda "sıralı lojistik regresyon modeli" kullanılmaktadır. Sıralı lojistik regresyon modeli sıralı kategorik bağımlı değişkenler için tek alternatif modeldir³⁰³.

³⁰² Alan Agresti, An introduction to categorical data analysis, 2nd Ed., New Jersey: A John Wiley&Sons Publication.,2007, s.56.

³⁰³ Chen, Chau-Kuang; Hughes. John, Jr. "Using Ordinal Regression Model Anlyze Student Satisfaction Questionnaires", *IR Applications*, Vol. 1, No: 1, May,2004, ss.1-13.

Sıralı lojistik regresyon modelinin temel özellikleri aşağıdaki üç maddede şu şekilde belirtilebilir.³⁰⁴

- “İlgili bağımlı değişken, gözlemlenmemiş sürekli gizli (latent) bir değişkenden tekrar düzenlenebilir sıralı ve gruplanmış bir kategorik değişkendir. Ancak sıralı değişkenin kategorilerinin eşit aralıklarla ayrılıp ayrılmadığı kesin değildir.
- Sıralı lojistik regresyon analizi normallik ve sabit varyans varsayımını gerektirmeden, açıklayıcı sıralı kategorik değişken üzerindeki etkilerini açıklamak için bağlantı fonksiyonu kullanılır.
- Regresyon katsayısının değeri sıralı kategorik değişkeninin kategorilerine bağlı olmadığından dolayı sıralı lojistik regresyon modeli açıklayıcı değişken ile sıralı kategorik değişken arasındaki ilişkinin kategoriden bağımsız olduğunu varsayar”.

Sıralı lojistik regresyon modeli, kategorik cevap değişkeni Y'nin çok durumlu olduğu ve sıralı ölçekli nitel tepki modeli olan lojistik regresyon analizi McCullagh (1980) tarafından geliştirilmiş olan bir modeldir. Model, gözlemlenebilir bir kategorik değişkenin altında gözlemlenemeyen bir gizli değişkenin olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu analiz, gözlenebilen, aralıklı ve sıralı kategorilere sahip Y bağımlı değişkeninin ardında gözlenemeyen ve sürekli bir değişkenin olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Bu sebepten dolayı değişken “gizli değişken” adını alır ve Y* şeklinde ifade edilmektedir. Bu gizli değişken, X bağımsız değişkenleri aracılığıyla açıklanmakta ve bunun gösterimi şu şekilde yapılmaktadır.³⁰⁵

$$Y^* = \sum_{k=1}^K \hat{b}_k X_k + \varepsilon \quad ; k = 1, 2, \dots, K \quad (4)$$

Eşitlik (4)'de X açıklayıcı değişkenler vektörünü, k ise modeldeki açıklayıcı değişken sayısını göstermektedir. Hata terimi ε 'nun normal ya da lojistik gibi sıfır ortalama ile belirli simetrik bir dağılım gösterdiği öngörülmektedir. Bağımlı değişkenin J tane sıralı kategorisinin olduğu düşünülürse, gözlenen düzeyler ile eğilimler arasındaki ilişki aşağıdaki şekilde gösterilebilir:

³⁰⁴ Chen, Chau-Kuang; Hughes. John, Jr., a.g.m, s.7.

³⁰⁵ Peter McCullagh ,”Regression Models For Ordinal Data”, *Journal of the Royal Statistical Society*, Vol.2, No.42,1980, ss.109-142.

$$\begin{aligned}
Y_{(j=0)i} &= 0, & Y^* &\leq \mu_0 (= 0) \\
Y_{(j=1)i} &= 1, & \mu_0 &< Y^* \leq \mu_1 \\
Y_{(j=2)i} &= 2, & \mu_1 &< Y^* \leq \mu_2 & ; & i = 1, 2, \dots, N \\
&\vdots & & & & ; & j = 0, 1, \dots, J \\
Y_{(j=J)i} &= J, & \mu_{J-1} &< Y^*
\end{aligned}
\tag{5}$$

Burada, i , gözlemleri, J ise bağımlı değişkenin düzey sayısını göstermektedir. Eşitlik (5)'de, bağımlı değişken düzeyinin kodlaması "0"dan başladığı için toplam $J+1$ tane düzey olduğuna dikkate alınması gerekmektedir. μ 'ler, yan yana olan kategorileri ayıran bilinmeyen eşik (threshold) parametreleridir. Bu parametreler, gözlemlerin gizil değişkenin (Y^*) hangi değerlerinden sonra fikir değiştirdiklerini ve bağımlı değişkende kodlanan diğer seçeneklere doğru yönlendiklerini göstermektedir. Genel olarak sıralı kategorilere sahip olan bağımlı değişken modelleri için olasılıklar gizil değişken yaklaşımı kullanılarak aşağıdaki eşitlik ile ifade edilirler³⁰⁶.

$$P(y = j) = F\left[\mu_j - \sum_{k=1}^K \hat{b}_k x_k\right] - F\left[\mu_{j-1} - \sum_{k=1}^K \hat{b}_k x_k\right]
\tag{6}$$

Eşitlik (6), gözlenen y 'nin j . kategoriye düşmesi olasılığının genel bir biçimini vermektedir. Hata teriminin dağılım fonksiyonunu gösteren F 'nin lojistik dağılımı ifade ettiği varsayımı altında μ 'ler ile b 'ler sıralı lojit model ile tahmin edilebilmektedir. Herhangi bir gözlemin bağımlı değişkenin j . Kategorisine eşit ya da daha küçük olması olasılığı durumunda ise,

$$P(y \leq j) = P(y^* \leq \mu_j) = \frac{e^{\mu_j - \sum_{k=1}^K \hat{b}_k x_k}}{1 + e^{\mu_j - \sum_{k=1}^K \hat{b}_k x_k}}
\tag{7}$$

³⁰⁶ J. Scott Long, *Regression Models For Categorical And Dependent Variables*, Sage Publications: London, 1997, s:71.

biçiminde ifade edilmektedir. Λ sembolü lojistik dağılımı göstermek üzere, gözlemlerin bağımlı değişken kategorilerine düşme olasılıkları,

$$\begin{aligned}
 P(y = 0) &= \Lambda \left[\mu_0 (= 0) - \sum_{k=1}^K \hat{b}_k x_k \right] = \Lambda \left[- \sum_{k=1}^K \hat{b}_k x_k \right] \\
 P(y = 1) &= \Lambda \left[\mu_1 - \sum_{k=1}^K \hat{b}_k x_k \right] - \Lambda \left[- \sum_{k=1}^K \hat{b}_k x_k \right] \\
 &\vdots \\
 P(y = J) &= 1 - \Lambda \left[\mu_{J-1} - \sum_{k=1}^K \hat{b}_k x_k \right]
 \end{aligned} \tag{8}$$

biçiminde hesaplanmaktadır. Eşitlik (6)'da tüm olasılıkların pozitif olabilmesi için, $\mu_0 < \mu_1 < \mu_2 < \dots < \mu_J$ kısıtının sağlanması gerekir. J+1 kategorili bir bağımlı değişken için gizil değişken Y^* 'ın J+1 tane alan oluşturacak biçimde bölünmesi gerekmekte ve J+1 tane alanın oluşturulabilmesi için J tane eşik parametresine ihtiyaç duyulmaktadır. Modelin sabit terim içermesi durumunda eşik parametrelerinden bir tanesi tahmin edilemez³⁰⁷. Bu amaçla Greene (2000) çalışmasında ilk eşik parametresinin (μ_0), 0'a normleştirilmesini önermiştir. Bu durumda J+1 düzeyli bir bağımlı değişkenin yer aldığı modelde toplam J-1 tane eşik parametresinin tahminine ihtiyaç duyulur. İlk eşik parametresi 0 olduğundan dolayı tahmin edilen eşik parametrelerinin hepsinin pozitif olması gerekmektedir ve aralarında, $\mu_0 = 0 < \mu_1 < \mu_2 < \dots < \mu_J$ şeklinde ilişkisi vardır³⁰⁸.

10.1.SIRALI LOJİSTİK REGRESYON SONUÇLARI

Model yapısı genelde çeşitli bağlantı fonksiyonlarını gerektirmektedir. Çünkü bağlantı fonksiyonları sıralı lojistik regresyon modellerini güçlü bir paralel eğriler varsayımı altında oluşturmak için kullanılmaktadır. Bir aday modelin belirlenmesi için temelde, paralel eğriler varsayımının sağlanması gerektirmektedir³⁰⁹. Paralel eğriler varsayımı belirlenen regresyon katsayılarının sıralı kategorik değişkenin tüm kategorilerinde eşit olduğunu varsaymaktadır.

³⁰⁷ Long, a.g.m., s.78.

³⁰⁸ William Greene., *Econometric Analysis*, New York, Pearson US Imports & PHIPes.,2000, s:86.

³⁰⁹ Sevgi Ayhan, *Sıralı Lojistik Regresyon Analiziyle Türkiye'deki Hemşirelerin İş Bırakma Niyetini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi*, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, s.56.

Tablo 35. Sıralı Lojistik Regresyon Modeli için Paralel Eğriler Varsayımının Test Sonuçları

Model	-2Log Olabilirlik	Ki-Kare	s.d.	p
Boş hipotez(NullHypothesis)	786.451			
Genel (General)	881.306	52.18	678	.281

Bağlantı Fonksiyonu: Complementary Log-log

H₀= Parametre tahminleri aynı kesme noktasından geçer.

H₁= Parametre tahminleri farklı kesme noktalarından geçer.

Paralellik varsayımı gereği parametrelerin tahmini değerlerinin bağımlı değişkenin tüm kategorileri için aynı kesme noktasından geçmeleri şartı bulunmaktadır. Paralellik varsayımı Ki-Kare testi ile test edilmiştir ve olasılığı (p)= 0.281'dir. Bunun anlamı; bağımlı değişken olan memnuniyet kategorilerinin birbirine paralel olduğu, parametrelerin her bir kategoride birbirine eşit olduğudur. Diğer aşamada modelin uyum iyiliği testleri yapılmıştır.

Oluşturulan birçok modelin uygunluğunun testi, değerlendirilmesi ve modeller arasından en uygun modelin seçilebilmesi için tüm gözlem değerlerini temsil edecek bir istatistiksel değer gerekmektedir. Modelin uygunluk ölçüsü olarak ifade edilen bu istatistikler tahmin edilen parametrelerin anlamlılığı açısından bilgi sunmaktadır.

Tablo 36. Modelin Uyum İyiliği Testleri

	Ki-kare	s.d.	P
Pearson	915.672	1	1.000
Deviance	434.891	1	1.000

Bağlantı Fonksiyonu: Complementary Log-log

H₀= Model verileri itibariyle uygundur.

H₁= Model verileri itibariyle uygun değildir.

Modelin uyum iyiliğinin incelenmesinde test istatistiklerine ait olasılıklar 0,05'ten büyüktür. Dolayısıyla modelin verilerle uyum içinde olduğunu ifade eden H₀ hipotezi reddedilemez. Bu da modelin uyum iyiliğinin sağlandığının göstergesidir.

Tablo 37. Pseudo R-Square Testi

Cox and Snell	.823
Nagelkerke	.803
McFadden	.819

Tablo 37’de Pseudo R-Square Testi sonuçları görülmektedir. “Cox and Snell”, “Nagelkerke”, “McFadden” %80 üzerinde yüksek bir değere sahiptirler. Ele alınan bağımsız değişkenler (oranlar) bağımlı değişken yaşam memnuniyet düzeyini yüksek derecede açıklamaktadır.

Tablo 38. Sıralı Lojit Model Tahmin Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	St.hata	Wald	s.d.	p
Kentin Konut Yapısı	3.008	1.357	4.915	1	.027*
Kentsel Çevre	3.360	1.360	6.101	1	.014*
Kentin Güvenliği	3.456	1.395	6.139	1	.013*
Kamu Hizmet Kalitesi	6.378	3.164	4.065	1	.034*
Kamu Hizmetlerine Erişim	5.026	1.699	8.753	1	.003*

* 0.05 düzeyinde anlamlı değişken

Ele alınan değişkenler (faktörler) için, tüm parametreler istatistik anlamlı ve önemlidir. Kentin yaşam alanına ilişkin faktörler yaşam memnuniyetini artırıcı yönde bir ilişki içindedir. Tablo 38’de değişkenlerin etkileme katsayı büyüklüklerine bakıldığında en yüksekten en düşüğe doğru sıralama; kamu hizmet kalitesi, kamu hizmetlerine erişim, kentin güvenliği, kentsel çevre ve kentin konut yapı değişkenleri biçimindedir. Katılımcıların verdiği cevaplara bakıldığında, kentin yaşam alanlarında, yaşam memnuniyetini artırıcı olarak en yüksek oranda kamu hizmet kalitesinin çıktığı görülmektedir. İkinci sırada yine yüksek oranda kamu hizmet hizmetlerine erişimin yaşam memnuniyetlerini arttırdığı görülmektedir. Bu sonuçlardan anlaşılacağı üzere, kentte yaşayan insanların yaşam memnuniyetlerini arttıran en önemli faktörler, merkezi yönetimin ve yerel yönetimlerin kentte sundukları hizmetlerin kalitesi, hızı ve yoğunluğudur. Bu bağlamda özellikle son yıllarda hem merkezi yönetim politikalarında hem de Bursa’da başta Büyükşehir Belediyesi olmak üzere ilçe belediyelerinin hizmet

anlayışlarını vatandaş odaklı hale getirmeleri, kentlerin birer küresel mekan haline geldiği günümüzde e-devlet ve e-belediyeçilik uygulamalarını aktif olarak kullanmaları, kentte yaşayan yurttaşlar üzerinde de etkisini fazlasıyla hissettirdiğini göstermektedir. Bu noktada özellikle kamu hizmetlerin kalitesinden ve erişilebilir olmasından fazlasıyla muzdarip olan Bursa kentinde yaşayan vatandaşların, yaşam kalitesini arttırıcı faktörlerin en başında kamu hizmetlerinin geldiği görülmektedir. Dolayısıyla son 20 yılda kamu yönetimi anlayışındaki değişim, kamu hizmet kalitesinde olumlu değişime sebep olmuştur. Kalitesi yükselen kamu hizmetlerinde küresel çağa ayak uydurarak e-devlet ve e-belediye anlayışının hızla genişlemesiyle erişilebilir duruma gelmiştir. Bu durumun kentte yaşayan vatandaşlar üzerinde olumlu etki bıraktığı görülmektedir.

10.2. YAŞAM ALAN MEMNUNİYETİNE YÖNELİK SIRALI LOJİSTİK REGRESYON ANALİZİ

Çalışmanın bu aşamasında anketin ikinci bölüm sorularından olan “*genel olarak değerlendirdiğinizde yaşam alan memnuniyet düzeyinizi belirtir misiniz?*” ifadesi bağımlı değişken alınarak kentin yaşam alanına ilişkin faktörlerin etkilerinin ve ilişkilerinin belirlenmesine yönelik sıralı lojit model uygulanmıştır.

Tablo 39. Sıralı Lojistik Regresyon Modeli için Paralel Eğriler Varsayımının Test Sonuçları

Model	-2Log Olabilirlik	Ki-Kare	s.d.	p
Boş hipotez(NullHypothesis)	692.044			
Genel (General)	723.512	48.92	678	.194

Bağlantı Fonksiyonu: Complementary Log-log

H0= Parametre tahminleri aynı kesme noktasından geçer.

H1= Parametre tahminleri farklı kesme noktalarından geçer.

Paralellik varsayımı gereği parametrelerin tahmini değerlerinin bağımlı değişkenin tüm kategorileri için aynı kesme noktasından geçmeleri şartı bulunmaktadır.

Paralellik varsayımı Ki-Kare testi ile test edilmiştir ve olasılığı (p)= 0.194'dir. Bunun anlamı; bağımlı değişken olan memnuniyet kategorilerinin birbirine paralel olduğu, parametrelerin her bir kategoride birbirine eşit olduğudur. Diğer aşamada modelin uyum iyiliği testleri yapılmıştır.

Oluşturulan birçok modelin uygunluğunun testi, değerlendirilmesi ve modeller arasından en uygun modelin seçilebilmesi için tüm gözlem değerlerini temsil edecek bir istatistiksel değer gerekmektedir. Modelin uygunluk ölçüsü olarak ifade edilen bu istatistikler tahmin edilen parametrelerin anlamlılığı açısından bilgi sunmaktadır.

Tablo 40. Modelin Uyum İyiliği Testleri

	Ki-kare	s.d.	p
Pearson	843.226	1	1.000
Deviance	672.077	1	1.000

Bağlantı Fonksiyonu: Complementary Log-log

H_0 = Model verileri itibariyle uygundur.

H_1 = Model verileri itibariyle uygun değildir.

Modelin uyum iyiliğinin incelenmesinde test istatistiklerine ait olasılıklar 0,05'ten büyüktür. Dolayısıyla modelin verilerle uyum içinde olduğunu ifade eden H_0 hipotezi reddedilemez. Bu da modelin uyum iyiliğinin sağlandığının göstergesidir.

Tablo 41. Pseudo R-Square Testi

Cox and Snell	.839
Nagelkerke	.841
McFadden	.845

Tablo 41'de Pseudo R-Square Testi sonuçları görülmektedir. "Cox and Snell", "Nagelkerke", "McFadden" %80 üzerinde yüksek bir değere sahiptirler. Ele alınan bağımsız değişkenler (oranlar) bağımlı değişken yaşam memnuniyet düzeyini yüksek derecede açıklamaktadır.

Tablo 42. Sıralı Lojit Model Tahmin Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	St.hata	Wald	s.d.	p
Kentin Konut Yapısı	<i>8.391</i>	3.086	7.392	1	.007*
Kentsel Çevre	<i>9.342</i>	4.745	3.877	1	.039*
Kentin Güvenliği	<i>2.917</i>	.944	9.555	1	.002*
Kamu Hizmet Kalitesi	<i>13.994</i>	4.934	8.043	1	.005*
Kamu Hizmetlerine Erişim	<i>1.907</i>	.817	5.441	1	.020*

* 0.05 düzeyinde anlamlı değişken

Ele alınan değişkenler (faktörler) için, tüm parametreler istatistik anlamlı ve önemlidir. Kentin yaşam alanına ilişkin faktörler yaşam alanı memnuniyetini artırıcı yönde bir ilişki içindedir. Tablo 42’de katılımcıların verdiği cevaplar sonucunda değişkenlerin etkileme katsayı büyüklüklerine bakıldığında en yüksekte en düşüğe doğru sıralama; “kamu hizmet kalitesi”, “kentsel çevre”, “kent konut yapısı”, “kent güvenliği”, “kamu hizmetlerine erişim” olarak belirlenmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplarda kentin yaşam alanına ilişkin faktörlerden, kamu hizmet kalitesi, kentsel çevre ve kent konut yapısının yaşam alanından memnuniyeti en yüksek düzeyde etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. Kentin güvenliği ve kamu hizmetlerine erişim faktörlerinin ise, çok daha az yaşam alanı memnuniyetini etkilediği görülmektedir. Dolayısıyla yaşam alanı yani kentsel alan memnuniyetinin artmasında kamu hizmetlerinin kalitesinin yanında kentin çevresel kalitesi ve kentteki konut yapısının iyi düzeyde olması gerektiği görülmektedir. Bursa kentinde yaşayan vatandaşlar için yaşam alanı memnuniyeti için okulların ve sağlık kuruluşlarının kaliteli olması, çöplerin zamanında toplanması, yolların bakımlı olması, kentin yaşam alanı olarak çekici olması, çocuk yetiştirmek için uygun olması, gürültü kirliliğinin düşük olması, konut kalitesinin yüksek olması ve bu konutları edinme imkanlarının makul seviyelerde olması önemlidir. Genel anlamda yolların bakımsızlığı, trafiğin güvensizliği ve konut edinme imkanının zor olması dışında diğer faktörler açısından Bursa kenti yaşam alanı memnuniyetini karşılamaktadır.

SONUÇ

İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişi olan kentlerin, zaman içerisinde yıpranarak, eski verimli ve kullanışlı halinden uzaklaştığı, gelişen teknolojiyle birlikte, atık kirliliği, gürültü kirliliği vb. sorunların da ortaya çıktığı bilinmektedir. Artan nüfus ve küçülen aile yapısı konut ihtiyacını arttırmakta, bunun sonucu olarak da plansız yapılan yerleşimler, sürdürülebilir yaşam alanlarının kısıtlanmasına neden olmaktadır. Bu durum, “sürdürülebilir kentler” ve “kentsel yaşam kalitesi” konularını ön plana çıkarmaktadır. Sürdürülebilir kentsel gelişme ile sosyal adaleti sağlamak, kentlerde nüfus artışı ile ortaya çıkan sorunları yavaşlatmak ve sürdürülebilir kalkınma felsefesi ile kentleri planlamak amaçlanmaktadır. Kentlerin sürdürülebilirliği yeni kuşaklar için çok büyük anlamlar içermektedir. Bu bağlamda “sürdürülebilir kent” kavramı içinde bulunduğumuz yüzyılda şehircilik anlayışının geldiği noktayı göstermektedir. Sürdürülebilir kentler, yüksek yaşam memnuniyetinin ve kentsel alan memnuniyetinin olduğu kentlerdir. Kentlerin sürdürülebilir, yaşanabilir ve kentsel yaşam kalitesi yüksek kentler olabilmesi için, ekolojik bütüncül bir kent planlamasına ihtiyaçları bulunmaktadır. Kentlerin önümüzdeki yüzyılda sürdürülebilir kent tanımına uygun olarak gelişimlerini devam ettirebilmeleri için, kentin bir ekosistem olarak ele alınıp bir bütün olarak planlanması gerekmektedir. Bu noktada, kent hem ekonomik değerlerinin yükselmesi için, hemde ekolojik anlamda değerleri korumak zorundadır. Bu çizgide ilerleyebilmesi için, kentsel alan memnuniyetinin artırılması gerekmektedir.

Kentsel yaşam kalitesi, “kısaca kentte yaşayan bireylerin, kentin alt yapısından, iletişim, ulaşım, eğitim, sağlık, konut vb. olanaklarından memnuniyet durumlarını” ifade etmektedir. Modern yaşamın getirmiş olduğu, sosyo-kültürel ve ekonomik yapı bireylerin yaşam alanlarını kısıtladığı gibi, kentsel yaşam kalitelerinin de düşmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda kentsel yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik özellikle yerel düzeyde yapılan çalışmalar dikkat çekmektedir. Bireylerin yaşam memnuniyetlerinin kentsel yaşam kalitelerini ve dolayısıyla kentsel alan memnuniyetlerini olumlu yada olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

Bursa’da yaşayanların kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyetleri ile ilgili bilgi, düşünce ve davranışlarını öğrenmek ve kentin yaşam alanlarına ilişkin olarak yaşam ve kentsel yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla gerçekleştirilen araştırmaya, Bursa ve ilçelerinde yaşayan 680 kişi gönüllü olarak katılmıştır.

Araştırmada katılımcılara Aralık 2016 ile iki yıl önceki yaşam memnuniyet düzeyleri sorulmuştur. Alınan yanıtlar incelendiğinde iki yıl öncesinde insanların yaşamlarından daha memnun oldukları görülmektedir. Yaşam memnuniyet oranlarında iki yıl öncesine göre yaklaşık %6’lık bir azalış söz konusudur. Bu durumun son iki yılda dünya ve Türkiye’de yaşanan olumsuzluklar, yaşam koşullarındaki zorluklar vb. gibi etkenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Katılımcıların yaşam alanlarına yönelik memnuniyet düzeyleri incelendiğinde ise; katılımcıların en memnun olduğu boyutların; kentin genel olarak kamu hizmetlerinin kalitesi, kamu hizmetlerine erişim rahatlığı ve kent güvenliği olduğu; memnuniyetlerinin en düşük olduğu faktörlerin ise ailenin gelir düzeyi, yolların bakımsızlığı, trafiğin güvensizliği ve sosyal yaşantı olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların genel olarak hayattan memnuniyetlerine bakıldığında yarıdan az fazlasının memnun olduğu, Bursa’nın geleceğe yönelik iyileştirme planlarından memnun olma durumları incelendiğinde ise %90,7’si bilgisi olmadığını bildirmiştir. Buradan Bursa’nın geleceğe yönelik planlarının yeterince tanıtılmadığı ve kamuoyunun aydınlatılmadığı söylenebilir.

Katılımcıların kentin yaşam alanlarının niteliklerine ilişkin görüşleri 5 boyutta 22 önerme ile incelenmiştir. Kentin konut yapısına ilişkin yöneltilen 3 önermeden “kentteki konutların yapı durumu iyidir” görüşü katılımcılar arasında kabul görürken, “kentte konut edinme imkânları yeterlidir” ve “kentteki konutların odaları geniştir” görüşüne ağırlıklı olarak katılımcılar katılmamışlardır.

Kentsel çevre boyutunda “kentin, yaşam alanı olarak çekiciliği vardır”, “kent, çocuk yetiştirmeye uygundur.” görüşüne olumlu anlamda katılım yüksek düzeyde iken, “kentin nüfus yoğunluğu yüksektir.” önermesine katılım oldukça fazladır. Katılımcıların

katılmadığı görüş ise kentte gürültü kirliliğinin düşük olduğuna dair olan ifadedir. Buradan Bursa'nın yaşam alanı olarak çekiciliği olan bir il olduğu, çocuk yetiştirmek için iyi bir kent olduğu, fakat nüfusun ve gürültü kirliliğinin bu olumlu tarafını olumsuz olarak etkilediği söylenmektedir.

Kentin güvenilirliği boyutunda 4 önerme yer almıştır. Bu önermelerden “trafik güvenilirdir” ve “emniyet birimleri kentin güvenliğini sağlamakta başarılıdır.” “kentteki suç oranı düşüktür” ifadelerine katılımcıların genel olarak katılmadıkları “emniyet birimlerine erişim kolaydır”, ifadesine ise katıldıkları belirlenmiştir. Buradan katılımcıların kent güvenliği açısından Bursa'yı güvenli buldukları, ancak Bursa'nın eksikliklerinin olduğu ifade edilebilir.

Kamu hizmetlerinin kalitesi boyutunda 4 ifade yer almaktadır. Bu ifadelerden “yollar bakımlıdır” dışında kalan “çöp toplama hizmetleri yeterlidir”, “kentteki okullar kalitelidir” ve “kentteki sağlık kuruluşları kalitelidir” görüşlerine katılımcıların katıldıkları saptanmıştır. Buradan yolların bakımı dışında kamu hizmetlerinin kaliteli bir şekilde halka sunulduğu söylenebilir.

Kamu hizmetlerine erişim boyutunda 7 ifade bulunmaktadır. Bu 7 ifadeden katılımcılar 5'ine katıldıklarını belirtirlerken, “spor tesislerine ve spor alanlarına erişim kolaydır” ve “sosyal ve kültürel (sinema, tiyatro vb.) erişim kolaydır” ifadesine katılmadıklarını belirtmişlerdir. Buradan Bursa'da genel olarak kamu hizmetlerine erişimin kolaylıkla sağlandığı, spor tesisleri ve spor alanları açısından ve sosyal ve kültürel faaliyetlerin erişim bu faaliyetleri satın almak kolaylığı açısından halkın beklentisinin tam anlamıyla karşılanamadığı ifade edilebilir.

Araştırmada katılımcıların demografik özellikleri açısından yaşam ve kentsel yaşam memnuniyetleri sorgulanmıştır.

Bu doğrultuda ele alınan ilk değişken olarak katılımcıların cinsiyetlerine göre *araştırmanın yapıldığı tarih ile iki yıl öncesindeki yaşam memnuniyet düzeylerinde* istatistiksel açıdan farklılaşma olmadığı saptanmıştır. Diğer bir ifade ile kadın ve erkek katılımcıların şu andaki ve iki yıl öncesindeki yaşam memnuniyet düzeyleri birbirlerine benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların eğitim durumu, meslekleri, gelir düzeyleri ve ilçelerine göre şu andaki ve iki yıl öncesindeki yaşam memnuniyet düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Buna göre; lise mezunu olanların herhangi bir okul bitirmeyenlere göre, mesleği çiftçi olanların, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşanlara göre, Nilüfer ilçesinde yaşayanların, İnegöl ilçesinde yaşayanlara göre yaşamlarından daha az memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

İki yıl öncesine göre ise, ilkokul mezunlarının üniversite ve üzeri eğitim düzeyindekilere göre, mesleği çiftçi olanların, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşanlara göre, Osmangazi ilçesinde yaşayanların Nilüfer ilçesinde yaşayanlara göre yaşamlarından daha az memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Demografik özellikler açısından katılımcıların yaşam alanlarına ilişkin memnuniyet düzeylerine bakıldığında, cinsiyetlerine göre sosyal yaşantı ve aile gelir düzeyi konusunda farklılıkların olduğu, erkeklerin bu konularda kadınlara göre daha olumsuz düşündükleri sonucuna varılmıştır.

Eğitim düzeyi açısından ailenin gelir düzeyi ve Bursa kentinin geleceğe yönelik iyileştirme planlarından memnuniyet düzeyi dışında yöneltilen tüm önermelerde farklılıkların olduğu saptanmıştır. Buna göre, herhangi bir okul bitirmemiş olan katılımcıların üniversite ve üzeri bir okuldan mezun olanlara göre oturdukları konuttan ve kentin mimari yapısından daha az memnun oldukları, lise mezunlarının herhangi bir okuldan mezun olmamış kişilere göre kent güvenliğinden ve ortaokul mezunlarına göre de kamu hizmetlerinin kalitesinden daha az memnun oldukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca ilkokul mezunlarının da herhangi bir okul bitirmemiş olanlara göre kamu hizmetlerine erişim rahatlığının ve genel yaşam memnuniyetlerinin daha düşük olduğu saptanmıştır.

Araştırmada katılımcıların mesleklerine göre *kentsel alanlardan memnuniyetlerine ilişkin* yöneltilen tüm önermelerde istatistiksel açıdan farklılıkların olduğu saptanmıştır. Buna göre çiftçilerin, mesleği sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilere göre oturdukları kentten ve genel memnuniyet düzeylerinin düşük olduğu; emeklilerin, sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilere göre kentin mimari yapısına ilişkin, ev hanımlarına göre de kamu

hizmetlerinin kalitesinden daha az memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işte çalışanlar, sanayi ve büyük ölçekli ticaretle uğraşanlara göre kent güvenliğinden, serbest meslekle uğraşanlara göre de ailelerinin gelir düzeyinden daha az memnuniyet duymaktadırlar. Sosyal yaşantı boyutunda, özel sektör ofis çalışanlarının serbest meslekle uğraşanlara göre, kamu hizmetlerine erişim rahatlığının boyutunda, küçük/orta esnaf veya işletmecilerin sanayi ve büyük ölçekli ticaretle uğraşan kişilere göre daha az memnun oldukları ve Bursa kentinin geleceğe yönelik iyileştirme planlarından ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin memurlara göre daha fazla memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Gelir düzeyi açısından katılımcıların yaşam alanlarından duydukları memnuniyet düzeylerine bakıldığında sadece Bursa kentinin geleceğe yönelik iyileştirme planlarından memnuniyet düzeyinde istatistiksel açıdan farklılık bulunmamıştır. Diğer önermelerin hepsinde farklılıklar saptanmıştır. Buna göre; aylık gelir düzeyi 1001-1500 TL arasında olanların oturdukları konuttan, kentin genel mimari yapısından, kent güvenliğinden ve kamu hizmetlerine erişim rahatlığından aylık gelir düzeyi 501-1000 TL arasında olanlara göre daha fazla memnun oldukları sonucuna varılmıştır. Aylık geliri 501-1000 TL olanların sosyal yaşantı boyutunda aylık geliri 4001 TL ve üzerinde olanlara göre, kamu hizmetlerinin kalitesinden ise aylık geliri 0-500 TL olanlara göre daha az memnun oldukları saptanmıştır. Ailenin gelir düzeyi boyutunda 4001 TL ve üzeri gelire sahip olanların 2001-2500 TL gelire sahip olanlara göre, genel memnuniyet açısından da 501-1000 TL gelire sahip olanlara göre daha fazla memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bursa kentinin geleceğe yönelik iyileştirme planlarından memnuniyet açısından ise 501-1000 TL gelire sahip olanların 0-500 TL gelire sahip olanlara göre daha memnun oldukları saptanmıştır.

Yaşadıkları ilçelere göre katılımcıların yaşam alanlarından duydukları memnuniyetin tüm önermelerde istatistiksel açıdan farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre; Gemlik ilçesinde yaşayanlar, İnegöl ilçesinde yaşayanlara göre kentin genel olarak mimari yapısından, kentin güvenliğinden, kamu hizmetlerinin kalitesinden ve kamu hizmetlerine erişim rahatlığından Orhaneli'de yaşayanlar konutlarından, genel yaşam memnuniyeti açısından da Nilüfer ilçesinde yaşayanlar İnegöl'de yaşayanlara göre daha yüksek düzeyde memnuniyet duymaktadırlar. Sosyal

yaşantı boyutunda Gemlik ilçesinde yaşayanlar Osmangazi ilçesinde yaşayanlara göre, Bursa kentinin geleceğe yönelik iyileştirme planlarından memnuniyet boyutunda da Mudanya’da yaşayanlar Gemlik, Karacabey, Kestel ve Orhaneli ilçesinde yaşayanlara göre daha düşük düzeyde memnuniyet duymaktadırlar.

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine göre *kentin konut yapısına ilişkin görüşleri* incelendiğinde, cinsiyetlerine göre kentte konut edinme ve kentteki konutların yapı durumları ile ilgili görüşlerinde farklılık bulunmazken, kentteki konutların odalarının genişliği konusunda kadınların daha olumlu düşündükleri saptanmıştır.

Eğitim düzeyi açısından “kentteki konutların yapı durumları iyidir” önermesinde istatistiksel açıdan farklılık olduğu, üniversite ve üzeri eğitim düzeyindekilerin lise mezunlarına göre bu konuda daha olumlu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların mesleklerine göre kentteki konutların yapı durumu ve kentteki konutların odalarının genişliği konusunda istatistiksel açıdan farklılık saptanmıştır. Buna göre, sanayi ve büyük ölçekli ticaretle uğraşanların sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilere göre konutların yapı durumu hakkında daha olumlu düşündükleri, işsizlerin de çalışanlara göre konutlardaki odaların genişliği konusunda daha olumlu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılanların kentin konut yapısına ilişkin yöneltilen 3 önermeye ilişkin yaşadıkları ilçelere göre farklılıkların olduğu saptanmıştır. Buna göre; Nilüfer ilçesinde yaşayanlar, kentte konut edinme imkânlarının, Yıldırım ilçesinde yaşayanlara göre daha yeterli olduğunu, Gemlik ilçesinde yaşayanlara göre de kentteki konut yapılarının daha iyi olduğunu düşünürken, kentteki konutların oda genişliği açısından Orhaneli’nde yaşayanlar Yıldırım ilçesinde yaşayanlara göre daha olumlu düşüncededirler.

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine göre *kentsel çevreye yönelik görüşleri* incelendiğinde, cinsiyet açısından sadece “kentin, yaşam alanı olarak çekiciliği vardır” önermesinde farklılaşmanın olduğu ve erkeklerin bu konuda daha olumlu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Eğitim düzeyine göre kentsel evre üzerine yöneltilen 4 önermede de katılımcıların görüşlerinde istatistiksel açıdan farklılıklar bulunmaktadır. Buna göre, İlkokul mezunları niversite ve üzeri eğitim düzeyindekilere göre “kent, yaşam alanı olarak çekiciliği vardır” ve “kent, ocuk yetiştirmeye uygundur” görüşlerine daha az katılırlarken, “kent, ocuk yetiştirmeye uygundur” grşine ortaokul mezunlarına göre daha düşük düzeyde katılmaktadırlar. Lise mezunları ise “kentte gürültü kirliliği düşüktür” grşine niversite ve üzeri eğitim düzeyindekilere göre daha az katılmaktadırlar.

Eğitim düzeyinde olduğu gibi katılımcıların meslekleri açısından da kentsel çevreye yönelik görüşlerinin tamamında farklılıklar vardır. Buna göre; sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişiler, “kentte gürültü kirliliği düşüktür.” grşine sanayi ve büyük ölçekli ticaretle uğraşan kişilere göre, “kent, ocuk yetiştirmeye uygundur” grşine de emeklilere göre daha fazla katılmaktadırlar. “kent, yaşam alanı olarak çekiciliği vardır” grşine memurlar, öğrencilere göre , “kent, nüfus yoğunluğu yüksektir” grşine de çiftçiler, küçük/orta esnaf veya işletmecilere göre daha fazla katılmaktadırlar.

Katılımcıların aylık toplam gelir düzeylerine göre kentsel çevreye yönelik olarak yöneltilen tüm önermelere ilişkin görüşlerinde farklılıkların olduğu saptanmıştır. Buna göre; aylık geliri 1001-1500 TL arasında olanlar “kent, yaşam alanı olarak çekiciliği vardır” ve “kent, ocuk yetiştirmeye uygundur” görüşlerine geliri 501-1000 TL olanlardan, “kentte gürültü kirliliği düşüktür” grşine aylık geliri 3501 ile 4000 TL arasında olanlardan daha fazla katılmaktadırlar. Aylık geliri 2501-3000 TL arasında olanlarda “kent, nüfus yoğunluğu yüksektir” grşine 501-1000 TL gelire sahip olanlara göre daha fazla katılmaktadırlar.

Araştırmaya katılanların yaşadıkları ilçelere göre de kentsel çevreye yönelik yöneltilen tüm önermelerdeki görüşlerinde istatistiksel açıdan farklılıklar saptanmıştır. Buna göre Karacabey ilçesinde yaşayanlar, “kentte gürültü kirliliği düşüktür” grşine İnegöl ilçesinde yaşayanlara göre, “kent, ocuk yetiştirmeye uygundur” grşine de Mudanya’da yaşayanlara göre daha az katılmaktadırlar. Nilüfer ilçesinde yaşayanlar “kent, yaşam alanı olarak çekiciliği vardır” grşine Osmangazi ilçesinde yaşayanlara

göre, Orhaneli ilçesinde yaşayanlar da “kentnin nüfus yoğunluğu yüksektir” görüşüne İnegöl’de yaşayanlara göre daha yüksek düzeyde katılmaktadırlar.

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine göre *kentin güvenliğine yönelik görüşleri* incelendiğinde, cinsiyetlerine göre sadece “emniyet birimleri kentin güvenliğini sağlamakta başarılıdır” ifadesine katılımda farklılaşma vardır. Kadınların bu konudaki düşünceleri erkeklere göre daha olumludur.

Kentin güvenliğine yönelik olarak katılımcıların eğitim düzeylerine göre tüm görüşlerinde farklılıklar vardır. Buna göre; lise mezunu olanlar “kentteki suç oranı düşüktür” görüşüne herhangi bir okul bitirmemiş olanlara göre, “trafik güvenlidir” görüşüne ortaokul mezunlarına göre ve “emniyet birimleri kentin güvenliğini sağlamakta başarılıdır” görüşüne üniversite ve üzeri eğitim durumundakilere göre daha düşük düzeyde katılmaktadırlar. İlkokul mezunu olanlar da “emniyet birimlerine erişim kolaydır” görüşüne üniversite ve üzeri eğitim durumundakilere göre daha az katılmaktadırlar.

Katılımcıların mesleklerine göre “trafik güvenlidir” ifadesine katılım dışındaki görüşlerinde farklılıklar bulunmaktadır. Buna göre; sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişiler, “kentteki suç oranı düşüktür” görüşüne işçilere göre, “emniyet birimleri kentin güvenliğini sağlamakta başarılıdır” görüşüne sanayi ve büyük ölçekli ticaretle uğraşanlara göre, “emniyet birimlerine erişim kolaydır” görüşüne de küçük/orta esnaf veya işletmecilere göre daha fazla katılmaktadırlar.

Araştırmaya katılanların aylık gelir düzeylerine göre kentin güvenliğine ilişkin tüm görüşlerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Buna göre aylık toplam gelir düzeyi 0-500 TL olanların gelir düzeyi aylık 1501-2000 TL arasında olanlara göre “kentteki suç oranı düşüktür” ve “trafik güvenlidir” görüşleri daha olumlu, aylık gelir düzeyi 501-1000 TL olanlara göre de “emniyet birimleri kentin güvenliğini sağlamakta başarılıdır” ve “emniyet birimlerine erişim kolaydır” görüşleri daha olumludur.

Katılımcıların yaşadıkları ilçelere göre kentin güvenliğine ilişkin tüm görüşlerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılıkların olduğu saptanmıştır. Buna göre,

İnegöl ilçesinde yaşayanların “kentteki suç oranı düşüktür” ifadesine yönelik görüşleri Karacabey ilçesinde yaşayanlara göre “emniyet birimleri kentin güvenliğini sağlamakta başarılıdır” ifadesine ilişkin yönelik görüşleri Yıldırım ilçesinde yaşayanlara göre, “emniyet birimlerine erişim kolaydır” ifadesine ilişkin görüşleri de Orhaneli ilçesinde yaşayanlara göre daha olumludur. Karacabey ilçesinde yaşayanların da “trafik güvenlidir” ifadesine yönelik görüşleri Yıldırım ilçesinde yaşayanlara göre daha olumludur.

Araştırmada katılımcıların demografik özelliklerine göre *kamu hizmet kalitesine yönelik görüşleri* de incelenmiştir. Bu doğrultuda yöneltilen 4 önermeden “yollar bakımlıdır” ifadesine katılım düzeyinde cinsiyetlere göre farklılaşma saptanmıştır. Buna göre kadınların erkeklere göre yolların daha bakımlı olduğunu düşündükleri saptanmıştır.

Eğitim düzeyi açısından kamu hizmetlerinin kalitesine bakıldığında, tüm önermelerde farklılıkların olduğu saptanmıştır. Buna göre, herhangi bir okul bitirmemiş olanlar “yollar bakımlıdır” görüşüne üniversite ve üzeri eğitim düzeyindekilere göre, “kentteki okullar kalitelidir” görüşüne lise mezunu olanlara göre ve “kentteki sağlık kuruluşları kalitelidir” görüşüne ilköğretim mezunlarına göre daha fazla katılmaktadırlar. “çöp toplama hizmetleri yeterlidir” görüşüne ise, ortaokul mezunları ilköğretim mezunlarına göre daha olumlu görüş bildirmişlerdir.

Katılımcıların mesleklerine göre “yollar bakımlıdır” görüşü dışındaki kamu hizmetlerinin kalitesine yönelik görüşlerinde farklılıkların olduğu saptanmıştır. Buna göre çiftçilik yapanlar “çöp toplama hizmetleri yeterlidir” görüşüne sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşanlara göre, “kentteki okullar kalitelidir” görüşüne ev hanımlarına göre daha az katılırlarken, sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşanlar da memurlara göre “kentteki sağlık kuruluşları kalitelidir” görüşüne daha az katılmaktadırlar.

Araştırmaya katılanların aylık toplam gelir düzeylerine göre kamu hizmetlerinin kalitesine yönelik yöneltilen tüm ifadelerde istatistiksel olarak farklılıkların olduğu saptanmıştır. Buna göre; aylık geliri 0-500 TL arasında olanlar “yollar bakımlıdır” ve “çöp toplama hizmetleri yeterlidir” görüşüne 501-1000 TL aylık gelire sahip olanlara

göre daha fazla katılırlarken “kentteki sağlık kuruluşları kalitelidir” görüşüne aylık 1001-1500 TL gelire sahip olanlara göre daha az katılmaktadırlar. “Kentteki okullar kalitelidir” görüşüne ise aylık geliri 1001-1500 TL olanlar 4001 TL ve üzeri gelire sahip olanlara göre daha fazla katılmaktadırlar.

Katılımcıların yaşadıkları ilçelere göre kamu hizmetlerinin kalitesine yönelik yöneltilen tüm ifadelerde istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Buna göre; Nilüfer ilçesinde yaşayanlar “yollar bakımlıdır” görüşüne Karacabey’de yaşayanlara göre daha fazla katılmakta “kentteki okullar kalitelidir” görüşüne ise Kestel’de yaşayanlara göre daha az katılmaktadırlar. Osmangazi ilçesinde yaşayanlar ise “çöp toplama hizmetleri yeterlidir” görüşüne Gemlik’te yaşayanlara göre “kentteki sağlık kuruluşları kalitelidir” görüşüne Orhaneli’nde yaşayanlara göre, daha düşük düzeyde katılmaktadırlar.

Araştırmada katılımcıların demografik özelliklerine göre *kamu hizmetlerine erişime yönelik görüşleri* incelendiğinde, katılımcılarının cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan farklılıkların olmadığı saptanmıştır. Diğer bir ifade ile araştırmaya katılan kadın ve erkek katılımcılar kamu hizmetlerine erişim hakkında benzer düşüncelere sahiptirler.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre kamu hizmetlerine erişim hakkında yöneltilen 7 önermenin tamamında istatistiksel olarak farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Buna göre herhangi bir okul bitirmemiş olanlar “sağlık kurumlarının verdiği hizmete erişim kolaydır” görüşüne ilkokul mezunu olanlara göre, “spor tesislerine ve spor alanlarına erişim kolaydır”, “pazar alanına erişim kolaydır”, “AVM ve alışveriş alanlarına erişim kolaydır” ve “toplu taşıma araçları ile şehir merkezine ulaşım kolaydır” görüşüne lise mezunu olanlara göre, ortaokul mezunları “okullarda idareye ve verdiği hizmetlere erişim kolaydır” görüşüne lise mezunlarına göre üniversite ve üzeri mezunlar, “sosyal ve kültürel (sinema, tiyatro vb.) erişim kolaydır” görüşüne ilkokul mezunlarına göre daha fazla katılmaktadırlar.

Araştırmaya katılanların mesleklerine göre “sosyal ve kültürel (sinema, tiyatro vb.) erişim kolaydır”, “AVM ve alışveriş alanlarına erişim kolaydır” ve “toplu taşıma araçları ile şehir merkezine ulaşım kolaydır.” yönelik görüşlerinde farklılıkların olmadığı diğer kamu hizmetlerine erişimle ilgili yöneltilen ifadelerle yönelik

görüşlerinde ise farklılıkların olduğu saptanmıştır. Buna göre; sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb. bir işle uğraşan kişilerin “okullarda idareye ve verdiği hizmetlere erişim kolaydır” ve “pazar alanına erişim kolaydır” görüşüne memurlara göre , “spor tesislerine ve spor alanlarına erişim kolaydır” görüşüne çiftçilere göre daha az katıldıkları; “sağlık kurumlarının verdiği hizmete erişim kolaydır” görüşüne ise çiftçilerin sanayi ve büyük ölçekli ticaretle uğraşanlara göre daha fazla katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılanların aylık toplam gelirlerine göre kamu hizmetlerine erişim hakkında yöneltilen 7 önermenin tamamında istatistiksel olarak farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Buna göre, aylık toplam geliri 501-1000 TL arasında olanların “okullarda idareye ve verdiği hizmetlere erişim kolaydır” görüşüne katılım düzeyleri aylık gelirleri 1001-1500 TL arasında olanlara göre daha olumsuz , “spor tesislerine ve spor alanlarına erişim kolaydır” ve “pazar alanına erişim kolaydır” görüşlerine katılım düzeyi de 501-1000 TL olanlara göre daha olumsuz, “sosyal ve kültürel (sinema, tiyatro vb.) erişim kolaydır” görüşlerine katılım düzeyi aylık gelirleri 3501 -4000 TL olanlara göre daha olumsuz, “AVM ve alışveriş alanlarına erişim kolaydır.” ve “toplu taşıma araçları ile şehir merkezine ulaşım kolaydır” görüşlerine katılım düzeyleri de aylık gelirleri 2501-3000 TL olanlara göre daha olumsuzdur. Aylık toplam gelirleri 0-500 TL olanlarında “sağlık kurumlarının verdiği hizmete erişim kolaydır” görüşüne katılım düzeyleri aylık gelirleri 3501-4000 TL olanlara göre daha olumsuzdur.

Katılımcıların yaşadıkları ilçelere göre kamu hizmetlerine erişim düzeylerine yönelik yöneltilen tüm ifadelerle ilişkin görüşlerinde istatistiksel açıdan farklılaşmalar saptanmıştır. Buna göre, Osmangazi ilçesinde yaşayanların “sağlık kurumlarının verdiği hizmete erişim kolaydır” ve “spor tesislerine ve spor alanlarına erişim kolaydır” görüşüne katılım düzeyleri Kestel’de yaşayanlara göre, “pazar alanına erişim kolaydır” görüşüne katılım düzeyleri Nilüfer’de yaşayanlara göre, “AVM ve alışveriş alanlarına erişim kolaydır” görüşüne katılım düzeyleri Nilüfer ilçesinde yaşayanlara göre ve “toplu taşıma araçları ile şehir merkezine ulaşım kolaydır” görüşüne katılım düzeyleri de Karacabey’de yaşayanlara göre daha düşüktür. Kestel ilçesinde yaşayanların ise “okullarda idareye ve verdiği hizmetlere erişim kolaydır” ve “sosyal ve kültürel

(sinema, tiyatro vb.) erişim kolaydır” görüşlerine katılım düzeyleri Nilüfer ilçesinde yaşayanlara göre daha düşüktür.

Araştırmada kullanılan ölçeğe ilişkin faktör analizi yapılmış ve analiz sonucunda, ölçeğin orijinaliyle örtüşen şekilde beş boyut ortaya çıkmıştır. Bu boyutlar, “kentin konut yapısı”, “kentsel çevre”, “kentin güvenliği”, “kamu hizmetlerinin kalitesi” ve “kamu hizmetlerine erişim” olarak adlandırılmıştır. Faktör ağırlıkları incelendiğinde ise, “kentteki konutların odaları geniştir”, “kent çocuk yetiştirmeye uygundur”, kentteki okullar kalitelidir”, “okullarda idareye ve verdiği hizmetlere erişim kolaydır” maddelerine katılımcıların daha fazla önem gösterdikleri saptanmıştır.

Araştırmada kentin yaşam alanlarına ilişkin nitelikler ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkileri incelemek için “lojistik regresyon analizi” uygulanmıştır. Analiz sonucunda, kentin yaşam alanlarının niteliğini ölçen tüm boyutlar ile katılımcıların yaşam memnuniyetleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkilerin olduğu saptanmıştır. Buna göre kentin yaşam alanlarına ilişkin nitelikleri arttıkça, yaşayanların yaşamdan duydukları memnuniyet de artmaktadır.

Katılımcıların yaşam alanından memnuniyetleri ile kentin yaşam alanlarına ilişkin nitelikleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla gerçekleştirilen lojistik regresyon analizi sonucunda da kentin yaşam alanlarının niteliğini ölçen tüm boyutlar ile katılımcıların yaşam alan memnuniyetleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkilerin olduğu saptanmıştır. Buna göre kentin yaşam alanlarına ilişkin nitelikleri arttıkça, yaşayanların yaşam alanlarından duydukları memnuniyet de artmaktadır.

Genel olarak ifade edilecek olursa, katılımcıların Bursa’da özellikle;

- kamu hizmetlerinin kalitesi,
- eğitim ve sağlık kurumlarının kalitesi,
- kentte hem merkezi hükümet kuruluşlarının hem de yerel yönetimlerin hizmetlerine erişilebilir olmalarından,

dolayı memnuniyetleri ortaya çıkmıştır.

Bununla birlikte, çalışmanın sonucunda ortaya çıkan Bursa kentine dair en önemli sorunlar;

- trafiğin güvenli olmayışı,
- yolların niteliksel olarak yetersizliği,
- konut edinme olanaklarının zor olması,
- sosyo-kültürel faaliyetlere erişebilirliğin düşük olması şeklinde sıralanabilir.

Katılımcıların yarısından fazlasının asgari ücret seviyesinde ya da daha altında bir gelire sahip olduğu görülmektedir. Bu noktada özellikle son iki olumsuzluğun, kentte yaşayan insanların alım güçleri ile alakalı olduğu söylenebilir. İlçeler bazında bakıldığında, özellikle merkez ilçeler olarak Osmangazi, Yıldırım ve Nilüfer’de kamu hizmetlerinden, kamu hizmetlerine erişimden, konut kalitesi ve kentsel çevrenin kalitesinden memnuniyetin yüksek olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada, “bireylerin yaşam memnuniyetlerinin, kentsel yaşam kalitelerini ve dolayısıyla kentsel alan memnuniyetlerini doğrudan etkilemekte olduğu” görülmüştür. Bursa kenti genel anlamda bireylerin yaşamlarından memnun oldukları, bunun bir sonucu olarak kentsel yaşam memnuniyetlerinin de yüksek olduğu bir kenttir. Çalışmanın teorik kısmında bahsedildiği doğrultuda, sürdürülebilir bir kentsel gelişmenin sağlanması ve kentin bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilerek geleceğe dair politikaların benimsenmesi bundan sonra oluşturulacak politikalar açısından gerekli görülmektedir.

KAYNAKÇA

- ABBATE Riccardo, Ornella Giambalvo ve Anna Maria Milito, “Service and Life Quality: The Case of Palermo”, *Social Indicators Research*, Vol. 54, 2001, ss.277-279.
- AGRESTI Alan, An introduction to categorical data analysis, 2nd Ed., New Jersey: A John Wiley&Sons Publication, 2007.
- AICHER Joseph, “John Westphal Book Reviews: Designing Healthy Cities Prescriptions, Principles and Practice”, *Landscape and Urban Planning*, Vol. 49, 2000, ss.192-195.
- AKDİŞ Rana, “Kent kuramları İçinde Çöküntü Bölgeleri Analizi: Bursa-Reyhan Örneği”(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa,1990.
- AKSUNGUR Abide, *Tahir Zekai Burak Kadın Sağlığı Eğitim Araştırma Hastanesi Çalışan Ebe Ve Hemşirelerin İş Doyumu Ve Yaşam Kalitesi Düzeylerinin Belirlenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2009.
- ALTUĞ Fevzi, *Kent Ekonomisinin İlkeleri*, Bursa, U.Ü. Güçlendirme Vakfı Yayınları, No:34, 1989.
- AMOS Orley M. , “Life Satisfaction and Regional Development: A Case Study of Oklahoma”, *Social Indicators Research*. Vol.11, No.3,1982, ss.320-325.
- ANNEZ Particia , “Livable Citiesforthe 21st Century”, *Society*, Vol.35, No. 4, 1998, ss.45-47.
- ASLANOĞLU Rana, “Kent Sosyolojisinde Yöntem sorunları Üzerine Bir Değerlendirme”, *İktisat Dergisi*, S.333, İstanbul, 1992, ss.3-10.
- ASLANOĞLU Rana, *Kent Kimlik ve Küreselleşme*, Bursa, Ezgi Kitabevi, 2000.
- ATIK Atilla, Taçoral Ezgi, Altunkasa M. Faruk, “Kent Halkının Kentsel Yaşam Memnuniyeti Üzerinde Etkili Sosyo-Demografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Kemaliye Örneği”, *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, Cilt.4, S.9, 2014, ss.21-33.
- ATVUR Senem “Yerel Gündem 21 ve Çevre: Antalya Kent Konseyi Örneği,” *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.35, 2009, ss.231-241.
- AYHAN Sevgi, *Sıralı Lojistik Regresyon Analiziyle Türkiye'deki Hemşirelerin İş Bırakma Niyetini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi*, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006.

- BAL, Hüseyin, *Kent Sosyolojisi*, 3.B, Isparta, Fakülte Yayınevi, 2011.
- BATI Uğur, “Kentin Postmodernitesi: Postmodern Tüketim Kültürü Işığında Hedonik Bir Biçim Olarak Kent Tasarımı”, İstanbul, İstanbul Kültür Üniversitesi Kültür Güncesi, 2007, ss:31-54.
- BAYRAK Nilüfer Çabalar, *Yaşanabilirlik Kavramı ve Ankara 2025 Metropoliten Alan Planlama Çalışmaları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2001.
- BAYRAM Ferhat, *Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Araçlar, Yaklaşımlar ve Türkiye, Cevat Geray'a Armağan*, Ankara, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, 2001.
- BENEVELO Leonardo, *Avrupa Tarihinde Kentler*, Çev:Nur Nirven, İstanbul, AFA Yayıncılık A.Ş., 1995.
- BERKAY Fügen, *Köy-Şehir İlişkileri ve Bu ilişkilerin Ülkemizdeki Görünümü* (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1981.
- BERKES Fikret, ve Kışlalıoğlu Mine, *Çevre ve Ekoloji*, 5.B., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2010.
- Better Life Index-Edition 2016, OECD, <http://stats.oecd.org/index.aspx?DataSetCode=BLI>, erişim tarihi: 20.02.2017
- BİB, *Kentsel Göstergeler Kılavuzu*. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Ankara, 2008.
- BLASSINGAME Lurton, “SustainableCities: Oxymoron, Utopia or Inevitability”, *Social Science Journal*, Vol. 35, No.1, 1998, s.1
- BOOKCHIN Murray, *Kentsiz Kentleşme* (Çev: B. Özyalçın), İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1999,ss: 10-11
- BOUCHE, Pierre, Claudio SECCI, “Bursa’da Yoğun Kentsel Proje Çalışmaları”, *Yaşanabilir Kentler Liveable Cities*” 25. Uluslararası Yapı ve Yaşam Fuarı Kongresi, tmmob mimarlar odası Bursa Şubesi, Bursa, 27 - 31 Mart 2013, ss.191-227
- BOUGHEY Arthur, *Fundamental Ecology*, New York: Thomas Y. Crowell Company, 1971.
- BROWN, Jackie, BOWLING, Ann and FLYNN, Terry, Models of quality of Life: A Taxonomy, Overview And Systematic Review Of The Literature, *European Forum On Population Ageing Research*, 2004.
- BRYMAN Alan, HARDY Melissa, *Handbook of Data Analysis*, Replika Press, India, 2009.

- BUBOLZJOANNE Margaret M. , Eichersandra B J, Eversm, Sontag Suzanne , “A Human Ecological Approach To Quality Of Life: Conceptual Framework And Results Of A Preliminary Study”, *Social Indicators Research*, Vol.7, 1979, ss.103– 136.
- BUILDERS Ecocity “International Ecocity Framework and Standards”, USA. <http://www.ecocitybuilders.org/whatwe-do/ecocity-standards/>. (15.01.2016)
- BUMİN Kürşat, *Demokrasi Arayışında Kent*, İstanbul, İz Yayıncılık, 1998.
- BURGESS Ernest, “The Growth of The City: An Introduction To A Research Project” *The City*, Park and Burgess, Chicago, Seventh Impression, 1974.
- BÜYÜKÖZTÜRK Şener, “Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 2002, S.32, ss.470-483.
- CAO, Huanhuan, v.d., A Maslow's Hierarchy Of Needs Analysis Of Social Networking Services Continuance, *Journal of Service Management*, Vol. 24, No.2, 2013, 171-172.
- CARR Alison J , GIBSON Baryy, ROBINSON Peter G, “Measuring of life is quality of life determined by expectations or experience”, *BMJ*, Vol. 322, 2006, ss.1240-1245.
- CASTELLS Manuel, *Kent, Sınıf, İktidar*, (Çev:Asuman Erendil), Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1997.
- CHEN, Chau-Kuang; Hughes. John, Jr. "Using Ordinal Regression Model Analyze Student Satisfaction Questionnaires", *IR Applications*, Vol. 1, No: 1, May, 2004, ss. 1-13.
- CHILD Dennis, *The Essentials of Factor Analysis*, Continuum International Publishing, New York, 2006.
- COLLINS John, v.d., A New Urban Ecology”, *AmericanScientist* Vol. 88, 2000, s. 416–425.
- CUMMINS Robert. A, *The Comprehensive Quality Of Life Scale: Intellectual Disability* (5th ed) *Toorak*, Deakin University School of Psychology, 1997.
- CUNNINGHAM Wiliiam , Barbara SAIGO, *Environmental Science: A Global Concern*, 3.ed., London: Wm.C.Brown Publishers, 1995, s.55.
- ÇAKMAK Hatice Karaçay, “Sen’in Yetenek Yaklaşımı Ana Akım İktisada Alternatif Bir Paradigma Sunmakta mıdır?”, *Ekonomik Yaklaşım*, C. 19, S.68, 2008, ss.3-18
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, *Bütünleşik Kentsel Gelişme ve Eylem Planı (2010-2023)* *KENTGES*, *Kentsel Gelişme Stratejisi*, Ankara,

<http://www.csb.gov.tr/projeler/kentges/index.php?sayfa=anasayfa>,
(15.05.2016).

- ÇINAR Tayfun, , “Dünya Kenti ve Toplumsal Kutuplaşma (İstanbul Dünya Kenti Olmalı mı?)”, *Tartışma Metinleri*, Ankara, AÜSBF Yayınları, No:12, Aralık 1998.
- ÇUBUK Mehmet, “21. Yüzyılda Beşerileşmiş Ve Sürdürülebilir Şehircilik İçin Düşünceler”, *Kentsel Çevre ve Sürdürülebilirlik Paneli*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Kentsel Araştırma ve Geliştirme Merkezi, 16 Mayıs 2000.
- DAS Daisy, “Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati”, *Social Indicators Research*, Vol. 88, 2008, ss.298-311.
- DAVID Drakasis, “Third World Cities: Sustainable Urban Development III, Basic Needsand Human Rights”, *Urban Studies*, Vol..34, No. 5-6,1997, ss.796–825.
- DEMİRKAYA Yüksel, *Kamu Yönetimi Araştırmaları, Türkiye ve ABD’den Örneklerle Çevre, Kent ve Kent Yönetimi* (Ed.) E. Hüseyin ve T. Baykal, İstanbul, Detay Yayıncılık. 2009.
- DIŞBUDAK Belkıs Çorakçı, Nüfus ve Hayat Kalitesi Bağımsız Komisyonu, *Geleceğe Özen*, Ankara, TÇV Yayınları,1997.
- DIENER Ed.,v.d., Subjective Well-Being: Three Decades Of Progress, *Psychological Bulletin*,Vol. 125, No. 1999, ss.276-302.
- DIENER Ed, SUH Eunkook, “Measuring Quality Of Life: Economic, Social, And Subjective İndicators”, *Social Indicators Research*, Vol. 40, 1997, ss.189–216.
- DIENER Ed, E, RE Lucas, *Subjective Emotional Well Being*, (Eds.), Lewis& J. M. Haviland 2nd ed., New York, Handbook of emotions , 2000.
- DOĞAN Ali Ekber, “Dünya Kentleri”ne Göç ve Yoksulluk”, *Kentleşme, Göç ve Yoksulluk*, 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, Ankara, İmaj Yayıncılık, Kasım 2002, ss. 29-33.
- DONALD Betsy, “Competitiveness And Quality Of Life İn City Regions: Compatible Concepts?”. *Canadian Journal of Urban Research*. Vol.10, No.2, 2001, ss.9-11.
- DOSTOĞLU, Neslihan, Bursa’da Geçmişten Günümüze Kentsel Ve Mimari Değişim, <http://btch.org.tr/gorsel/haberler/ayin-makalesi/neslihan-ayin-makalesi.pdf>
(15.02.2017).
- DUNNING Heather, v.d., “ Mixed Method Approach To Quality Of Life Research: A Case Study Approach”, *Social Indicator Research*, Vol.85, 2008, ss.145–158.
- DURĞUN Serpil, “Amartya Sen: Adaletle Küresel Bir Bakış”, *Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, Ocak/January,C. 6, 2013, ss.95-123.

- DURKHEIM Emile, *Toplumsal İşbölümü*, 1.B., İstanbul, Cem Yayınları, 2006.
- DURU, Bülent, Alkan Ayten, *20. Yüzyıl Kenti*, 3.B., Ankara, imge Kitabevi, 2002.
- EDWARD E. Cureton, Ralph B. D'Agostino, "Factor Analysis: An Applied Approach", *Lawrence Erlbaum Associates*, ABD, 1983, ss.8-9.
- EMÜR Semih Halil, Dilşen Onsekiz, "Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık Ve Yeşil Alanların Önemi-Kayseri/Kocasinan İlçesi Park Analizi", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.22.,2007, s.369.
- EPLEY Donald R., Menon Mohan, "A Method Of Assembling Cross-Sectional Indicators Into A Community quality Of Life", *Social Indicators Research*, Vol.88, 2008, ss.281-296.
- ERAYDIN Ayda, "Sermaye Birikim Sürecinde Kentler" *Defter*, S.5,1988, ss.133-135.
- ERİŞ Hayriye Merve, ANIL Duygu, Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Kalitesi Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, DOI:10,16986/HUJE.2015014183.
- ERTAN Birol, "Yaşayan Kent", G. Demirer vd., *Ve Kirlendi Dünya....*, Ankara, Öteki Yayınevi,1997.
- ERTÜRK Hasan, "Sürdürülebilir Kentler", *Yeni Türkiye Medya Hizmetleri*, Yeni Türkiye Habitat II Özel Sayısı, Mart-Nisan 96, Yıl 2, S. 8, 1996, Ankara, ss.174-178.
- ERTÜRK Hasan, *Çevre Bilimlerine Giriş*, Ekin Kitapevi, 3.B., Bursa, 2009.
- ERTÜRK Hasan, Neslihan SAM, *Kent Ekonomisi*, 4.B., Bursa, Ekin Yayınevi, 2011.
- ERYILDIZ Semih, *Yeşil Yerel Yönetim*, 2. B., Ankara, Algı Yayıncılık, 2007.
- EVRENGİL Efza, "Habitat II'nin Yeni Gündemi, Yaşanabilirlik İşleyen Bir Demokrasi Gerektiriyor", *Ada Kentliyim*, Yıl. 2, S. 5,1996, s. 3-5.
- FINCO Adale, Peter NIJKAMP, "Path ways to Urban Sustainability", *Journal of Environmental Policy & Planning*, 2001, C.3, ss. 292-299.
- GARB, Y, Kamp, I. V.,Kuijpers, M., Ourednicek, M., &Sykora, L., "Spatial deconcentration of economic landuse and quality of life in European metropolitan areas, Quality of Life Indicators Report (D02). 2004, erişim tarihi:26.02.2017, <http://selma.rtdproject.net>.
- GEENHUISAN Marina Van ve NIJKAMP Peter, Sürdürülebilir Kenti Nasıl Planlamalı?, Nil D. (Çev), *Toplum ve Bilim Dergisi*, S. 64-65, 1994, ss.131-139.
- GERAY Cevat, "Kenttaşlık Hakları", *Türkiye'de İnsan Hakları*, (Der) Oya Çitçi, Ankara, TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, 2001.

- GERAY Cevat “Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler”, *Türk İdare Dergisi*, Yıl 70, 1998, ss.421-430.
- GLADWIN Thomas, James N., Kennelly J., Tara-Shelomith Krause Shgifting, “Paradigms For Sustainable Development: Implications For Management Theory And Research”, *Academy Of Management Review*, Vol.20, No.4, 1995, ss.874-907
- Going beyond GDP – the OECD’s Better Life Index, 2015, <http://oecdinsights.org/2015/05/16/going-beyond-gdp-the-oecd-better-life-index/> (15.01.2017) This OECD country still has the best quality of life 14 November 2016*
- GORSUCH Richard L, *Factor Analysis*, Lawrence Erlbaum Associates, ABD, 1983.
- GREENE William, *Econometric Analysis*, New York, Pearson US Imports & PHIPES., 2000.
- GÜL Atilla ve POLAT Erkan, “Kentlerin Geleceği İçin Bir Zorunluluk; Bütüncül Ekolojik Yaklaşım (BEY)”, Uluslararası Davraz Kongresi, 24-27 Eylül 2009, ss.281-296.
- GÜNBEYAZ Nükhet, Samsun İlinde Kentleşmenin Çevresel Açından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Samsun, 2007.
- GÜNEŞ Muharrem, *Yerel Gündem 21 “Ulusal Kentlerden Küresel Köyler”*, Ankara, Detay Yayıncılık, 2004.
- GÜNŞOY Güler, “İnsani Gelişme Kavramı ve Sağlıklı Yaşam Hakkı” , *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C.1, S. 2, 2005, ss.49-54
- GÜREL-ÜÇER Zeynep Aslı, *Kentsel Yaşam Kalitesinin Belediye Hizmetleri Kapsamında Belirlenmesine Ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: Orta Ölçekli Kent Örnekleri*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara, 2009.
- GÜRSES Didem, “İnsani Gelişme ve Türkiye”, *BAÜ SBE Dergisi*, C.12, S.12,2009, ss.340-351.
- GÜVENÇ İ.Ümit, *A Multi Dimensional Approach to Urban Quality of Life: The Case of İstanbul: İTÜ, Bilim ve Teknoloji Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul, 1998.
- HANCOCK Trevor ,”The Healthy City From Concept To Application”, *Healty Cities Research and Practice*, (Ed.) John K. Davies, Michael P. Kelly, New York, Routledge Publ, 1993.
- HARMAN Harry Horace, *Modern Factor Analysis*, The University of Chicago Press, London, 1976.

- HARVEY David, “Contested Cities: Social Process and Spatial Form”, City Reader, (Ed. Richard T. LeGates and Frederic Stout), London, Urban Reader Series, Routledge, 2003.
- HOLDEN Janean, “Ecological Footprints and Sustainable Urban Form”, *Journal of Housing and the Built Environment*, Vol. 19, No.96, 2004, ss.91-109.
- HOMER Hoyt, *The Structure and Growth of Residential Areas in American Cities*, Washington, DC: Federal Housing Administration, 1939, ss.115-124.
- HOUT Jean, THALMANN Paul, VALBELLE David, *Kentlerin Doğuşu* (Çev:A. Bektaş Girgin), Ankara, İmge Kitabevi, 2000.
- [https://www.weforum.org/agenda/2016/11/these-oecd-countries-have-the-best-quality-of-life\(15.01.2017\)](https://www.weforum.org/agenda/2016/11/these-oecd-countries-have-the-best-quality-of-life(15.01.2017))
- HUMAN Mercer, Consulting Resource, https://www.mercer.com/newsroom/western-european-cities-top-quality-of-living-ranking-merc.html?_ga=1.70275664.1739242972.1486981780 (15.01.2017)
- İBRAHİM Muhammad Faishal, Chung Sim Wei, “Quality Of Life Of Residents Living Near Industrial Estates In Singapore”, *Social Indicators Research*, Vol.61, 2003, ss.203–225.
- İŞİK Oğuz, “Değişen Toplum/Mekan Kavrayışları: Mekanın Politikleşmesi, Politikanın Mekanlaşması”, *Toplum ve Bilim*, S.64-65, 1994, ss:7-36.
- İLHAN Sezal, *Şehirleşme*, İstanbul, Ağaç Yayınları, 1992.
- İSPİR Eyüp, *Kentleşme Metropolitan Alan ve Yönetimi*, Ankara, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yay.No:185, 1982.
- İŞBİR Eyüp, *Şehirleşme Meseleleri*, 2. B., Ankara, Gazi Büro Yayınları, 1991.
- JOLLIFFE I. T., *Principal Component Analysis*, Springer Verlag, ABD, 2002.
- KAMP Irene Van ,Leidemeijer Kees, Marsman Gooitske, Hollander Augustinus De , “Urban Environmental Quality And Human Well Being– Towards A Conceptual Framework And Demarcation Of Concepts; A Literature” Study, *Landscape And Urban Planning*, Vol.65, 2003, ss.5–18.
- KARADEMİR Ummuhan Aslı, *Sağlık Çalışanlarında Yaşam Kalitesi*, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) 2014.
- KARLUK Rıdvan, *Uluslararası Ekonomik Mali Ve Siyasi Yasal Kuruluşlar*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002.

- KAYA Kamil, “ Ekonomik Krizin Yaşama Tarzı Üzerindeki Etkileri (Isparta Örneği), *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 2, Isparta, 2002, ss.207-226.
- KELEŞ Ruşen, Can Hamamcı, *Çevre Politikası*, İmge Kitabevi, 8.B., Ankara, 2016.
- KELEŞ Ruşen, *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, 2. B., Ankara, İmge Kitapevi, 1998.
- KELEŞ Ruşen, *Kentleşme Politikası*, 15. B., Ankara, İmge Kitapevi, 2016.
- KELEŞ Ruşen, *Şehirciliğin Kuramsal Temelleri*, Ankara ,A.Ü.S.B.F. Yayınları, 1972.
- KELEŞ Ruşen,“Kentli Olmak”, *Ada Kentliyim*, Yıl 4, S. 12,1998.
- KILIÇ Selim, “Modern Toplumda Ekolojik Bir Yaklaşım” , *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.2, S..12, 2006, ss.108-127.
- KIRAY Mübeccel, *Kentleşme Yazıları*, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2003.
- KIRAY Mübeccel, *Örgütlemeyen Kent*, İstanbul, Bağlam Yayınları, 1972.
- KIRAYOĞLU Kerem, *Bir Osmanlı Şehri Bursa’da Şehir Merkezi / Hanlar Bölgesi Sorunsalı*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2005.
- KLIN Paul, *The Handbook of Psychological Testing*, TJ International Ltd., Great Britan, 2000.
- KOCATAŞ Ahmet, *Ekoloji ve Çevre Biyolojisi*, Ege Üniversitesi Yayınları, 1.B., İzmir, 2008.
- KOÇAK Hüseyin, “Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Kentsel Yaşam Kalitesinin Yükseltmesine Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.25, 2009, ss.141-147.
- KOESSEL Karrie J. , *Does Democracy Influence The Quality Of Life?*,SRC Graduate Retreat, University of California San DiegoMay 14-15, 2004, <http://socsci2.ucsd.edu/~aronatas/scrretreat/Koesel.Karrie.doc> (15.01.2017).
- KOLENIKOV Stanislav, *The Methods Of The Quality Of Life Assessment*, Master thesis. NES, Moscow, 1998, Retrieved from, http://www.komkon.org/*tacik/science/skolenik_nes_thesis.pdf, (15.01.2017).
- KOYUNCU Burcu, *Kentsel Yaşam Kalitesi Kriterleri: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2011.
- KULA Sedat, Çakar Bekir, “Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki”, *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, C.6, S.12, 2015, ss.191-210.

- KURTULUŞ Hatice, “Mekanda Billurlaşan Kentsel Kimlikler: İstanbul’da Yeni Sınıfsal Kimlikler Ve Mekansal Ayrışmanın Bazı Boyutları, *Doğu-Batı: Kimlikler*- S. 23, 2003, ss.75-96.
- KURTULUŞ Hatice, *İstanbul’da Kentsel Ayrışma*, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2005.
- LEE Yung-Jaan “Subjective Quality Of Life Measurement İn Taipei” *Building and Environment*, Vol.43,2008, No.7, ss.1205–1215.
- LEFEBVRE Henri, *The Urban Revolution*, London, University of Minnesota Press, 2002.
- LIVINGSTONE Ian, “Observations, London: A Sustainable City?”, *Area*, 2001, Vol..33, No..1, ss.79-89.
- LONG J. Scott., *Regression Models For Categorical And Dependent Variables*, Sage Publications: London, 1997.
- MARANS W. ROBERT, , Stimson Robert J., “Investigating Quality Of Urban Life: Theory, Methods, And Empirical Research”, *Social Indicators Research Series*, Vol.45, 2011, ss.1–29.
- MARTINDALE Don, *Şehir Kuramı* (Çev: Fırat Tunç), Şehir ve Cemiyet-Weber, Tönnies, Simmel (Ed: Ahmet Aydoğan), İstanbul, İz Yayıncılık, 2000.
- MASSAM Bryan H, “Quality of Life: Public Planning and Private Living”, *Progress in Planning*, Vol. 58, 2002, ss.141-227.
- MATIKKA Leena , “Service Oriented Assessment Of Quality Of Life Of Adults With İntellectual Disabilities 2001”, *Dissertation of Finnish Association of Mental Retardation* (Electronic version), from<http://acta.uta.fi>, accessed April 7, 2007.
- MAZUMDAR Sanjoy, “Kentsel Yaşam Kalitesi ve Yer Duygusu”, *Mimarlık Dergisi*, 2007, S.335
- MCCREA Rod, Shyy Tung-Kai , & Stimson Robert, “What İs TheStrength Of The Link Between Objective And Subjective İndicators Of Urban Quality Of Life?” *Applied Research in Quality of Life*, Vol.1, No.1, 2006, ss. 79–96.
- MCCULLAGH Peter, “Regression Models For Ordinal Data”, *Journal of the Royal Statistical Society*, Vol.2, No.42, 1980, ss.109-142.
- MCNABB David E., *Research Methods in Public Administration and Nonprofit Management*, M.E.SharpeInc., New York, 2008.
- MEGA Voula, Pedersen Jorn, Urban Sustainability Indicators, *European Foundation for the Improvement of Livingand Working Conditions*, Ireland, 1998.
- MENGİ Ayşegül, ALGAN Nesrin, *Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme*, Ankara Siyasal Kitapevi, 2003.

- MISAJON R. A., *The Homeostatic Mechanism: Subjective Quality Of Life And Chronic Pain*, Unpublished (Ph.D. Thesis), Deakin University, Australia, 2002.
- MULLIGAN Gordon , CARRUTHERS John ,CAHILL, Meagan , Urban Quality Of Life And Public Policy: A Survey. *Advances In Urban Economics*, (Eds.), In R. Capello& P. Nijkamp, Amsterdam, Elsevier Science, 2004, ss.729–802.
- MÜEZZİNOĞLU Talha, “Yaşam Kalitesi Üroonkoloji Derneği 2004 Güz Dönemi Konuşması”, *Üroonkoloji Bülteni*, Mart 2005.
- NEWMAN Peter, “Sustainability and Cities: Extending The Metabolism Model”, *Landscape and Urban Planning*, 1999, Vol. 44, ss.219-241.
- NIJKAMP Peter, PEPPING Görke., “A Meta- Analytical Evaluation of Sustainable City Initiatives”, *Urban Studies*, 1998, ss.1481-1502.
- Numbeo, Quality of Life Index 2016, <https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings.jsp?title=2016> (15.01.2017)
- ODUM Eugene ve BARRETT Gary, *Fundamentals of Ecology*, Fifth Edition. Belmont, California, Thomson Brooks/Cole, 2005.
- OKUMUŞ Deniz Erdem “ Kentsel Dönüşümde Sosyal Donatı Alanlarının Değişimi Ve Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi: Ataşehir Barbaros Mahallesi Örneği” *Planlama Dergisi*, 2015, C. 25, S.2, ss.93–106.
- ÖKTEM Binnur, “Küresel Kent Söyleminin Kentsel Mekanı Dönüştürmedeki Rolü” İstanbul’da Kentsel Ayrışma İçinde (Ed:Hatice Kurtuluş), İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2005, ss.25-76.
- ÖZHEKİM Nida, Toplu Taşım Sistemlerinin Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi: İstanbul Kadıköy – Kartal Metro Örneği, Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gebze, 2016.
- ÖZKAN Sevgi, “Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi, WHOQOL–100 ve WHOQOL-BFEF”, *Psikiyatri, Psikoloji, Psikoformoloji Dergisi*, S.7, 1999, s.8.
- ÖZTÜRK Ayça, *Kıyı Yerleşimlerinde ikinci Konutun Kentsel Yaşam Kalitesine Etkileri Ayrıntılı Örnekleme*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2013.
- PACIONE Michael, “Urban Environmental Quality And Human Well-Being: A Social Geographical Perspective”, *Landscape and Urban Planning*, Vol.65, No1–2, 2003, ss.19–30.
- PALABIYIK Hamit, Sürdürülebilirlik ve Yerel Yönetimler: Uygulanabilirliği ve Ölçümü Üzerine”, *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-1: Reform*, (Ed.) Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik, Ankara, Nobel Yayınları, 2005.

- PARK Sung-Bok , “Concept of The Quality of Life And Indexing”, *International Review of Public Administration*, Vol. 9 No.2, 2005, ss.77-87.
- Parliament European, *Report on Environment Policy and Sustainable Development: Preparing for the Gothenburg European Council*, Reporter: A. Hulthén, Final A5-0171/2001, 15 May, 2001.
- PERİM Aysun, *Trakya Üniversitesi Eğitim Araştırma ve Uygulama Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Kaliteli Yaşam Algısının Belirlenmesi*, Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 2007.
- PETT Marjorie A., Lackey Nancy Rebecca, vd., “Making Sense Of Factor Analysis: The Use Of Factor Analysis For Instrument Development İn Health Care Research”, *Sage Publishing, California*, 2003.
- QIZILBASH Mozaffar, “Ethical Development”, *World Development*, Vol.24, No. 7 1996, s.1210.
- Quality of Life in Bursa, Turkey <https://www.numbeo.com/quality-of-life/in/Bursa> (10.02.2017).
- REZVANI Mohammad Reza, Hossain MANSOURIAN, Mohammad Hossain SATTARI, “Evaluating Quality of Life in Urban Areas (Case Study: Noorabad City, Iran)”, *Social Indicators Research*, Vol: 112, 2013, ss.203–220.
- ROGERSON Robert J., “Environmental And Health-Related Quality Of Life: Conceptual And Methodological, Similarities”, *Social Science Medicine*, Vol.41, No.10, 1995, ss.1373–1382.
- ROJAS Mariano, “The Measurement of Quality of Life: Conceptualization Comes First A Four-Qualities-of-Life Conceptual Framework and an Illustration to Latin America”, Mexico 2014, <http://www.iadb.org/res/laresnetwork/files/pr308finaldraft.pdf> (24.06.2014).
- SASSEN Saskia, , “Rebuilding the “Global City”: Ethnicity and Space”, *Representing the City- Ethnicity, Capital and Culture in the 21st Century Metropolis.*, (ed.) A.D. King, Malesia, 1996.
- SATTERTHWAITE David , “Sustainable Cities or Cities That Contribute To Sustainable Development ?”, *Urban Studies*, Vol. 34, No.14, 1997, ss.1667–1691.
- SCHREIBER Arthur, CLEMMER F., RICHARD B., *Economics of Urban Problems: An Introduction*, 3.ed., Boston, Houghton Mifflin Company, 1982.
- SEN Amartya, *Development As Freedom*, New York, Anchor Books, 1999.
- SEN Amartya, *The Standard of Living*, Cambridge, Cambridge University Press, Great Britain, 1987.
- SENCER Yakut, *Türkiye’de Kentleşme*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1979.

- SHIN Chull, RUTKOWSKI Conrad P., PARK Chong-Min , “The Quality Of Life İn Korea: Comparative And Dynamic Perspectives”, *Social Indicators Research*, Vol. 62, No. 63, 2003, ss. 3–36.
- ŞÜMER Faruk, *Eski Türklerde Şehircilik*, 3.b.,Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994.
- Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi, Kentleşme Tematik Grubu 2. Raporu : “Kentleşme Alanında Sürdürülebilirlik Çözümlemesi: Yaklaşımlar, Modeller, Temel Alanlar, Göstergeler, Uygulama Örnekleri”, 2007.
- SWANSON Richard A., “Research In Organizations: Foundations And Methods Of Inquiry,”*Berrett Koehler Publishing*, California, 2005, ss.185-187.
- ŞEKER Murat , *İstanbul’da Yaşam Kalitesi Araştırması*, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2011.
- ŞENGÜL Tarık, Kalkınma Kuramlarında Kentler, Kentsel Çelişki ve Siyaset- Kapitalist Kentleşme Süreci Üzerine Yazılar, İstanbul, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi (WALD), 2001, ss:194-195.
- ŞENLİER Nihal, ERYILMAZ Semiha, “Kentlerarası Rekabette İstanbul’un Yeri”, Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu, C. I, 2004, Ankara, DPT ve Pamukkale Üniversitesi, s.233.
- ŞENLİER Nihal, YILDIZ Reyhan, AKTAŞ E. Diğdem, “A Perception Survey for the Evaluation of Urban Quality of Life in Kocaeli and a Comparison of the Life Satisfaction with the European Cities”, *Social Indicators Research*, Vol. 94, No.2, 2009, ss.213–226.
- TATAR Mehtap, Fahreddin Tatar, *Yerel Yönetimler ve Sağlık*, Ankara, Türk Belediyecilik Derneği, 1998.
- TEKELİ İlhan , *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*, Ankara, İmge Kitabevi, 2001.
- TEKELİ İlhan, “Birleşmiş Milletler Konferansları’nın Yapısal Sınırları, İç Gerilimleri, Konferanslar Arası İşbölümü ve Habitat II”, *Habitat II Konferansı Yazıları*, Ankara, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, 1996.
- TEKELİ İlhan, *Belediyecilik Yazıları*, (1976-1991), Kent Basımevi, İstanbul, İula Emme,1992.
- TEKELİ İlhan, “Habitat II’nin Gündemini Oluşturan Temel Kavramların İrdelenmesi”, Habitat II Konferansı Yazıları, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara, 1996.
- TEKELİ İlhan, “İnsan Haklarının Yerleşmeye ve Mekana İlişkin Boyutları Üzerine”, *İnsan, Çevre, Kent*, İstanbul, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi, İstanbul, 2002.

- TEKELİ İlhan, “Kentleşmeye Kapital Birikim Süreçleri Açısından Bakmanın Sağladığı Açıklama Olanakları”, *Defter*, S.5, 1988, ss:130-132.
- TEKELİ, v.d.,. “Yaşam Kalitesi Göstergeleri: Türkiye için Bir Veri Sistemi Önerisi” *Türkiye Bilimler Akademisi Raporlar*, Ankara: TÜBA, 2004.
- TESFAZGHI ElsaSereke, *Urban Quality Of Life And Its Spatial Distribution In Addis Ababa: Kirkos Sub-City*, International Institute For Geo-Information Science and Earth Observation Enschede, (Master’sThesis), The Netherlands, 2009.
- TESFAZGHİ Elsa Sereke,MARTİNEZ J. A. ,VERPLANKE J. J. “Urban quality of life and its spatial distribution in AddisAbaba: Kirkossub-city”. *Social Indicators Research*, S.98, 2010, Hollanda, ss.73-88.
- TOPÇU Kadriye, *Alışveriş Alanlarının Mekânsal Kalite Açısından Değerlendirilmesi: Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya, 2011.
- TOPLU KONUT İDARESİ BAŞKANLIĞI , *Habitat II Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı*, 1996.
- TORUNOĞLU Ethem ,“Kentleşme-Çevre Sorunları ve Kentsel Yaşam Kalitesi”, G.Demirer vd. *Ve Kirlendi Dünya....*, Ankara, Öteki Yayınevi,1997 s. 218.
- TSENKOVA Sasha, *Sustainable Urban Development In Europe: Mythor Reality*, Bostan, Events and Debates, Black well Publishers Ltd.,1999.
- TUNA Korkut, *Şehirlerin Ortaya Çıkışı Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme*, İstanbul, İ.Ü Ed. Fak. Yay., No:16, 1987, s.74-75.
- TÜRKOĞLU Handan Dülger v.d., “İstanbul’da Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi” *İTÜ Dergisi*, C.7, S.2, 2008, s.103-113.
- TÜRKOĞLU Handan , BÖLEN Fulin , “Bursa’da Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi “Yaşanabilir Kentler Liveable Cities” 25. Uluslar arası Yapı ve Yaşam Fuarı Kongresi, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Şubesi, Bursa, 27 - 31 Mart 2013, ss.3-11.
- TÜRKSEVER Evcil, *Türkiye’de Büyük Şehir Alanlarında Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yöntem Denemesi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2001.
- Unep Un-Habitat&, Sustainable Cities Programme Report, *Institutionalising the Environmental Planning and Management (EPM) Process , Kenya, 2001, s.15*
- UN-HABITAT & UNEP, *Sustainable Cities Programme Report*, 2001, s.34.
- United Nations Populationfund, State Of World Population 2007, *Unleashing The Potential Of Urban Growth*, New York, UNFPA., 2007.

- URRY John, Mekanları Tüketmek, (Çev: Rahmi Ögdül), İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1999.
- ÜNCÜ Bülent, v.d., *Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi Araştırma Raporu, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi Araştırma Raporu*, Ankara, Bayındırlık Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü Dış İlişkiler ve Mesleki Eğitim Dairesi Başkanlığı Stratejik ve Fiziki Planlama Dairesi Başkanlığı, 2008, s.12
- VEENHOVEN Ruut “The Four Qualities of Life”, *Journal of Happiness Studies*, Vol 1, 2000, s.3.
- VITOUSEK Peter, v.d., *Human Appropriation of the Products of Photosynthesis, Bio Science*, Vol. 36, S.6, 1986, ss.368- 373.
- WEBER Max, Şehir Modern Kentin Oluşumu (Çev: Musa Ceylan), İstanbul, Bakış Yayınları, 2000.
- WIRTH Louis, “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme” Ankara, B.Duru ve A. Alkan (der. ve çev) *20. Yüzyıl Kenti içinde*, İmge Kitabevi, 2002.
- WORLD HEALTH ORGANIZATION, *HealthyCitiesand Urban Governance*, <http://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/urban-health>, (20.10.2016).
- WORLD HEALTH ORGANIZATION QOL GROUP, “The World Health Organization Quality of Life Assessment (WHOQOL)”, PositionPaperfromthe World Health Organization, *Social Science And Medicine*, Vol.41, 1995, ss.1403–1409.
- World Health Organization, *What Are The Qualities Of A Healthy City?*, <http://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/urban-health/activities/healthy-cities/who-european-healthy-cities-network/what-is-a-healthy-city>, (21.10.2016).
- YAZAR Kadir Hakan, “Sürdürülebilir Kent: Göstergeleri, Formu Ve Planlama Süreci”, *XXI. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi Bildiriler Kitabı*, Bursa, TMMOB Mimarlar Odası, 20-21 Mart 2009.
- YAMANE Taro, *Statistics: An Introductory Analysis*, New York, Harper&Row, 1967.
- YAZAR Kadir Hakan, Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Önerisi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.
- YETER Enis ,“Kente Karşı Suç Kavramı Üzerine Düşünceler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Ankara: TODAİE, C.2, S. 5, 1993, s.43.

YILDIZ Hülya Turgut, “Dosya: Kentsel Yaşam Kalitesi Kentsel Yaşam Kalitesi: Kuram, Politika Ve Uygulamalar”, *Mimarlık Dergisi*, 2007, ss.335-351.

YILMAZER Mine, *İnsani Kalkınma Politikaları Ve Türkiye Üzerine Bir Deneme*, Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2002.

YÖNET Neslihan- Funda YİRMİBEŞOĞLU, "Kentsel Projelerin Sürdürülebilirlik Potansiyellerinin Değerlendirilmesi: Sürdürülebilirlik Matrisi", *8 Kasım Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Planlamada Yeni Politika Ve Stratejiler, Riskler, Fırsatlar*, İstanbul, İTÜ, Taşkışla, 2005, ss. 261-272.

YÖRÜKAN Ayda, *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*, (Der. ve Yay. Haz.), Turhan Yörükan, Ankara, Nobel Yayınevi, 2006.

WWW.TUIK.GOV.TR, erişim tarihi: 20.02.2017

EKLER

BURSA KENTSEL YAŞAM KALİTESİ MEMNUNİYET ANKETİ

Merhaba. Bu görüşme, akademik çalışma amaçlıdır ve tamamen gönüllüdür. Vereceğiniz yanıtlar gizli tutulacaktır. Bilimsel bir çalışmaya yön verebilmek, Bursa'da kentsel yaşam kalitesi olgusuna yön veren faktörleri belirlemek için bir saha çalışması yürütmekteyiz. Bu konuda bize yardımcı olduğunuz için teşekkür ederiz.

BÖLÜM A: GENEL BİLGİLER

1. Bursa'da mı ikamet ediyorsunuz?

1. Evet

2. Hayır (Hayır ise anketi sonlandırın)

2. Yaşınız

.....

(18 yaşından küçük ise anketi sonlandırın)

3. Cinsiyet (Sormadan işaretleyiniz)

1. Kadın

2. Erkek

4. Eğitim düzeyiniz nedir? (Anketör Dikkat: kişi öğrenci ise en son mezun olduğu okul esas alınacaktır)

1. Okul bitirmemiş 2. İlkokul 3. Ortaokul 4. Lise 5. Üniversite ve üzeri

5. Çalışma durumunuz nedir?

1. Çalışıyor

2. Çalışmıyor

6. Mesleğiniz nedir?

1. işçi	7. işsiz
2. memur	8. küçük/orta esnaf – işletmeci
3. özel sektör ofis çalışanı	9. Sanayi ve büyük ölçekli ticaret
4. emekli	10. çiftçi
5. Serbest meslek (Avukat, muhasebeci, mimar, doktor vb.)	11. sanatçı, ressam, müzisyen, sporcu vb.
6. Öğrenci	12. ev hanımı

7. Siz dâhil hanenizde kaç kişi ikamet etmektedir?

a. 1 b.2 c.3 d.4 e.5 f.6 g.7 h.8 j. 9 k.10 m.Diğer:.....

8. Hanede 18 yaşından küçük kaç çocuk bulunmaktadır?

a. 0 b.1 c.2 d.3 e.4 f.5 g.6 h.7 j.8 k.9 m. Diğer:.....

9. Oturduğunuz konutun mülkiyet durumu nedir?

1. Ev sahibi 2. Kira 3. Aile mülkü 4. Lojman 5. Diğer

10. Oturduğunuz konut, kaç odadan oluşmaktadır? (salon da bir oda olarak sayılacaktır)

a. 1 b. 2 c. 3 d. 4 e. 5 f. 6 g. 7+ h. Diğer:.....

11. Ailenizin çoğunlukla kullandığı / tercih ettiği sağlık kuruluşu hangisidir?

1. Tıp Fakültesi

2. Devlet hastanesi

3. Özel hastane

4. Aile hekimi

12. Kaç yıldır Bursa'da ikamet ediyorsunuz?

..... Yıl / Ay

13. Bursa'dan önce ikamet ettiğiniz son şehir neresidir?

..... (lütfen İl plaka kodu yazınız)

14. Kendinize/Ailenize ait aracınız bulunmakta mıdır? /

1. Var

2. Yok

15. Hanenize giren aylık toplam gelir ne kadardır?

1. 0 – 500 TL	6. 2501- 3000 TL
2. 501 – 1000 TL	7. 3001- 3500 TL
3. 1001 – 1500 TL	8. 3501 – 4000 TL
4. 1501 - 2000 TL	9. 4001 TL ve üstü
5. 2001 – 2500 TL	10. diğer:.....

BÖLÜM B. YAŞAM MEMNUNİYETİ VE KENTSEL ALAN MEMNUNİYETİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK BAZI İFADELER

1. Size Bursa'ya ilişkin Yaşam Memnuniyetinizi ve Kentsel Alan Memnuniyetinizi ölçmeye yönelik bazı ifadeler okuyacağım bu ifadelere ne ölçüde katıldığınızı söyler misiniz?

1. Tamamen memnuniyetsizim
2. Çok memnuniyetsizim
3. Memnuniyetsizim
4. Memnunum
5. Çok memnunum
6. Tamamen memnunum anlamına gelmektedir.

	İFADELER	Tamamen memnuniyetsizim	Çok memnuniyetsizim	Memnuniyetsizim	Memnunum	Çok memnunum	Tamamen memnunum
1	Şu andaki hayatınızdan memnuniyet düzeyiniz nedir?	1	2	3	4	5	6
2	İki yıl önce hayatınızdan memnuniyet düzeyiniz nasıldı?	1	2	3	4	5	6

2. Şimdi size yaşam alanlarınıza ilişkin bazı ifadeler okuyacağım bu yaşam alan alanlarınızdan memnuniyet düzeyinizi belirtir misiniz?

İFADELER		Tamamen memnuniyetsizim	Çok memnuniyetsizim	Memnuniyetsizim	Memnunum	Çok memnunum	Tamamen memnunum
1	Oturduğunuz konuttan memnuniyet düzeyiniz nedir	1	2	3	4	5	6
2	Kentin genel olarak mimari yapısı	1	2	3	4	5	6
3	Kent güvenliği,	1	2	3	4	5	6
4	Sosyal yaşantınızdan,	1	2	3	4	5	6
5	Kamu hizmetlerinin kalitesinden,	1	2	3	4	5	6
6	Kamu hizmetlerine erişim rahatlığından,	1	2	3	4	5	6
7	Ailenizin gelir düzeyi konusunda,	1	2	3	4	5	6
8	Diğer: belirtiniz.....	1	2	3	4	5	6

3. Yukarıda saydığımız ifadeleri genel olarak değerlendirdiğinizde yaşantınızdan/hayatınızdan memnuniyet düzeyinizi belirtir misiniz?

- a. Tamamen memnuniyetsizim b. Çok memnuniyetsizim
c. Memnuniyetsizim d. Memnunum
e. Çok memnunum f. Tamamen memnunum

4. Eğer bilginiz varsa; Bursa kentinin geleceğe yönelik iyileştirme planlarından memnuniyet düzeyiniz nedir?

- b. Tamamen memnuniyetsizim b. Çok memnuniyetsizim
c. Memnuniyetsizim d. Memnunum
e. Çok memnunum f. Tamamen memnunum
g. Bilgim yok

BÖLÜM C. KENTİN YAŞAM ALANLARINA İLİŞKİN NİTELİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

5. Sizden, Bursa kenti için aşağıda verilen yaşam alanlarını ve ifadeleri değerlendirmenizi rica ediyorum.

1. Tamamen katılmıyorum
2. Çok katılmıyorum
3. Katılmıyorum
4. Katılıyorum
5. Çok katılıyorum
6. Tamamen katılıyorum anlamına gelmektedir.

..... İfadesine ne ölçüde katılıyorsunuz.	Tamamen Katılmıyorum	Çok katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.Kentin Konut Yapısı						
Kentte konut edinme imkânları yeterlidir.	1	2	3	4	5	6
Kentteki konutların yapı durumu iyidir.	1	2	3	4	5	6
Kentteki Konutların odaları geniştir.	1	2	3	4	5	6
2. Kentsel Çevre						
Kentin, yaşam alanı olarak çekiciliği vardır	1	2	3	4	5	6
Kentte gürültü kirliliği düşüktür.	1	2	3	4	5	6
Kent, çocuk yetiştirmeye uygundur.	1	2	3	4	5	6
Kentin Nüfus yoğunluğu yüksektir.	1	2	3	4	5	6
3. Kentin Güvenliği						
Kentteki suç oranı düşüktür.	1	2	3	4	5	6
Trafik güvenlidir.	1	2	3	4	5	6
Emniyet birimleri kentin güvenliğini sağlamakta başarılıdır.	1	2	3	4	5	6
Emniyet birimlerine erişim kolaydır.	1	2	3	4	5	6
4. Kamu Hizmet Kalitesi						
Yollar bakımlıdır.	1	2	3	4	5	6
Çöp toplama hizmetleri yeterlidir.	1	2	3	4	5	6
Kentteki okullar kalitelidir.	1	2	3	4	5	6
Kentteki sağlık kuruluşları kalitelidir.	1	2	3	4	5	6

5. Kamu Hizmetlerine Erişim						
Okullarda idareye ve verdiği hizmetlere erişim kolaydır.	1	2	3	4	5	6
Sağlık kurumlarının verdiği hizmete erişim kolaydır.	1	2	3	4	5	6
Spor tesislerine ve spor alanlarına erişim kolaydır.	1	2	3	4	5	6
Pazar alanına erişim kolaydır.	1	2	3	4	5	6
Sosyal ve kültürel (sinema, tiyatro vb.) erişim kolaydır.	1	2	3	4	5	6
AVM ve alışveriş alanlarına erişim kolaydır.	1	2	3	4	5	6
Toplu taşıma araçları ile şehir merkezine ulaşım kolaydır.	1	2	3	4	5	6

ÖZGEÇMİŞ

ÖZGEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Alper		BİLGİLİ
Doğum Yeri ve Yılı	Bursa		1982
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
ve Düzeyi	Orta Düzey		
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	1996	1999	Bursa Atatürk Lisesi
Lisans	1999	2004	Anadolu Üniv. İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans	2005	2008	ÇOMÜ Sosyal Bil. Enstitüsü Kamu Yönetimi ABD.
Doktora	2009	2017	Uludağ Üniv. Sosyal Bil. Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD.
Çalıştığı Kurum (lar)	Başlama - Ayrılma Yılı		Çalışılan Kurumun Adı
1.			
2.			
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar			
Ad-Soyad:	Alper BİLGİLİ		
Tarih:	10.04.2017		
İmza:			

Yayımlar	<p>Makaleler:</p> <p>1-İpek S., Işık S., Bilgili A., "6360 Sayılı Kanunun Büyükşehir Belediyelerinin Mali Yapılarında Meydana Getirdiği Değişiklikler Üzerine Bir Değerlendirme", Eurasian Academy Of Sciences Social Science Journal, vol. 10, 2016, ss.93-106.</p> <p>Bildiriler:</p> <p>1-Bilgili A., " Üniversite-sanayi işbirliğinde teknoparkların rolü; Bursa Ulutek Örneği", Üniversite-Sanayi Ulusal Kongresi, Eskişehir, 7-8 Mayıs 2009, ss.5-15</p> <p>2-Bilgili A., Kef E., " İstanbul-İzmir Otoyolu ve İzmit Körfez Geçiş Projesinin Bursa'ya etkileri Üzerine Eleştirel Bir Bakış", Cumhuriyet Döneminde Bursa'da Kentleşme Sempozyumu, Bursa, 22-24 Eylül 2011, ss.5-15</p> <p>3-Bilgili A., "-Çevre Sorunlarına Çözüm Olarak Alternatif Bir Bakış Açısı: Derin Ekoloji Yaklaşımı", Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Artvin, 15-17 Ekim 2014.</p> <p>4-Bilgili A., "Türkiye’de Yerel Yönetimlerde E-Devlet Olgusu; Nilüfer Belediyesi E-Belediyecilik Uygulamaları", 9. Kamu Yönetimi Sempozyumu, Malatya, 7-9 Mayıs 2015, ss.5-15.</p> <p>5-İpek S., Işık S., Bilgili A., "6360 Sayılı Kanunun Büyükşehir Belediyelerinin Mali Yapılarında Meydana Getirdiği Değişiklikler Üzerine Bir Değerlendirme", 10. Kamu Yönetimi Sempozyumu, İzmir, 5-7 Mayıs 2016, cilt.1, no.1, ss.535-553.</p>
-----------------	---

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Alper BİLGİLİ
Tez Adı	Kentsel Gelişmenin, Kentsel Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Bursa Örneği
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Tez Türü	Doktora
Tez Danışman(lar)ı	Doç. Dr. Neslihan SAM
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☒ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 10.04.2017

İmza :